ZE ŽIVOTA J. Š. BAARA

* [illegible] 1869 + [illegible]

Ze života J. Š. Baara

SEPSAL

FRANTIŠEK TEPLÝ,

ARCHIVÁŘ.

☆

S Baarovým rodokmenem a mnoha obrázky.

☆

PRAHA 1937.

„NOVINA", TISKAŘSKÉ A VYDAVATELSKÉ PODNIKY, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S RUČ. OBMEZENÝM V PRAZE.

N 4849

VEŘEJNÁ KNIHOVNA města OLOMOUCE

34192

R 68 N

ON-LINE
252442
N

R 85

O rodu Baarů z Klenčí.

Příjmení vyšlo z hornorakouského nářečí, kdež ve slově Bauer málo slyšeti ue a samohlásku a, dlouze — Bár, napsáno Baar i Paar. V Jindřichově Hradci jedné odnoži rozvětvené rodiny Matoušků na rozdíl od jiných Matoušků až na naše časy říkali sousedi Palpárové, poněvadž v polovici XVIII. stol. jeden z předků zakoupil dům des Paul Baur, vulgo Palpár. Do chodské vesnice někdy po r. 1654 (v tomto soupise schází) přistěhoval se z Bambergu v Bavořích Hans Paar alias Pamberger. Nalézáme ho v první matrice fary ke dni 1656, 15./1., kdy farář křtil jeho synka Mikuláše. Akt zapsal takto: Anno 1655, 5. Decembris okřtěn Janu Paarovi, jinak Pamberger nazývanému a jeho ženě synáček jménem Mikuláš. Kmotří při křtu Baltazar kovář, Vít Ulrich pekař, Markéta kovářka, Eva pekařka, všichni z Klenčí[1]). Tento Hans r. 1683 zaznamenán v první knize městské (A) jako Hans Bauer a byl podle všeho kolář. Hospodařil na domu, jenž v knize zařaděn sub numero 38 mezi Matěje Kušku na Šleglově a chalupníka Krištofa Pavla. Tato rodina žila ještě r. 1750 na čísle 15 (starém) a sice v osobě Martina Bauera, dědice Michla Flicka[2]). Osudy její nedají se více stopovati; nejspíše vymřela.

Do městečka přišlí jiní Baarové, a sice r. 1744. Jiří, syn Jana Baara, sedláka ze vsi Chrastavice, snad příbuzného předešlých Baarů, pojal za manželku

[1]) Doslovně: Ao 1655, 5. Decembris dem Hansz Paar sonst Pamberger genant und seinem Weib Barbara ein Sohn getauft mit Namen Nicolaus. Tauf-Pod.: Balthazar Schmit. Faytt Ulrich Beck, Margareta Schmidin, Eva Beckin, alle von Klentsch. Srov. Baar a Teplý: Dějiny Klenčí, str. 47.

[2]) L. c., str. 98.

Rodokmen J. Š. Baara.

Jan Baar, sedlák v Chrastavicích

Jiří
* 1715
o 1744 21./7.
† 1787 26./4.
mž. Anežka Seydlová
* 1720 † 1775 4./2.

Štěpán	Jiří	Jan	Dorota
* 1745 1./5. o 1773 26./1. † 1815 7./1. Markéta Brychtová * 1746 † 1815 20./9.	* 1747 2./10. o 1780 20./6. † 1816 7./11. mž. Magdalena Benešová † 1842 14./10.	* 1750 23./1.	* 1751 13./4. † 1754 9./11.

Václav	František	Marie	Jakub	Štěpán	Josef	Vojtěch	Jiří	Antonín
* 1782 23./9. o 1825 8./2. † 1859 22./1. Alžběta Hánová † 1848 8./3.	* 1784 23./12. † 1854 10./5.	* 1787 13./8.	* 1789 16./11. o 1824 23. 11. † 1856 19./11. Dorota Fišerová * 1801 29./1. †	* 1792 19./1. o 1812 10./2. † 1837 25./2. Anna Brychtová † 1840 13./4.	* 1794 25./3. † 1828 8./3.	* 1797 8./8. † 1800 6./2.	* 1799 25./11. † 1884 17./1.	* 1802 7./3.

Marie * 1826 15./10. o 1853 14./11. Josef Kepl, tkadlec ve Kdyni * 1830 20./4.	Josef * 1831 19./11. † 1831 8./12.	Josef * 1835 20./10. katecheta v Písku, † jako farář v Putimi 1907 15./12.	Jiří * 1829 14./5. o 1858 9./2. † 1892 19./9. Anna Šeplová * 1838 2. 2. † 1915 7. 5	Barbora * 1833 20./10. o 1855 6./2. Jan Heidler * 1833 27./4.	Josefa * 1843 10./4. † 1843 26./5.	Dorota * 1838 22./6. o 1865 6./2. Josef Tauer (Marušák) * 1841 1./9.	Martin * 1840 21./11. sedlář v Protivíně Anna Kalousová ze Stráže u J. Hradce
1. Martin, 2. Josef, 3. František, 4. Jan	Marie * 1859 26./1. † 1859 10./2.	Barbora * 1865 24./12. o 1883 6./11. † 1885 17./4. Václav Bláha z Klenčí	Jindřich Šimon Baar spisovatel * 1869 7./2. † 1925 24./10.	1. Barbora † 1863 2. Antonín * 1858 4./6. soudní oficiál † 1923 26./2. 3. Anna * 1860 23./9. 4. Josef * 1862 27./7. 5. František, hrnčíř v Klenčí * 1865 31./3. 6. Anna * 1868 10./9. 7. Barbora * 1870 14./5. 8. Bedřich * 1874 6./3. 9. Jan * 1876 23./4.		Josef * 1869 3./4.	Marie mž. hospodářský správce J. Sperling

nb. potomci Štěpánovi (* 1745) a Markéty Brychtové jsou Baarové u Vavřičků.
Václav * 1782 23./9. seděl na živnosti u Hořejších Holubů, Jakub bratr jeho u Dolejších Holubů.

Anežku, dceru Josefa Seydla z Klenčí[3]. Tento Jiří Baar usedl na selskou živnost č. staré 27, ob dva domy nad farou »u Holubů«, kdež někdy poroučel Jakub Etzl (Etzler), a po něm Josef Seydl, kterého listiny píší i Teydl. Hospodářství Baarovo povstalo dělením starého gruntu Holubovského, postaveno v sadu téhož; neboť na čísle 26. nastoupil po Josefu Seydlovi (r. 1773) Martin Teydl. R. 1773 Jiří Baar jakožto jeden z nejzámožnějších sousedů platí na vojenskou separtici 2 zl., kterýžto obnos odvádí jenom 5 měšťanů, více neplatil nikdo, a podle oznámení vrchního z Kouta r. 1769, drží dva statné koně ku přípřežím na zemské silnici, čímž vydělává nad 50 zl. výše čistého peníze ročně. Podle soupisu Klenečských lůsů (dílečků = záhonů lesa) vlastní Jiří Baar r. 1756... 12 dílců lesa pěkného a vysokého, v němž kromě dubů a smrků v hojnosti nalézá se též něco buků, koláři příhodných. Řemeslem a přípřežemi nabyv jmění, prodal r. 1773 dosavadní sídlo Petru Vondrášovi a přešel na č. (staré) 62, při němž se vynachází »obšírný dvůr a zahrada, stodola však upadla«. Z nového majetku odvedl ještě téhož roku na daních 2 zl. 20 gr. 3 d. a na výlohy na císařskou konfirmaci městských privilegií Klenčí znamenitý obnos 8 zl. 50 kr. Jenom dva řemeslníci dali o něco málo více.

Podle matrik zplodil Jiří s Anežkou tři syny: Ště-

---

[3]) Ao 1744, 21. Julii copul. Georgium Joannis Baar filium legitimum ex pago Chrastavicz, cum Agnete, Josefi Teydl filia legitima ex Klentsch, praemisis tribus denuntiationibus... intra missarum habitis... nullo detecto legitimo impedimento canonico in ecclesia parochiali s. Martini, ego Joannes Valerianus Heidl. curatus loci; de mutuo consensu interrogavi, habitoque utriusque mutuo consensu per verba de praesenti matrimonio conjunxi, praesentibus testibus: Joannes Fischer et Martinus Tauer ex Klencz.

pána, Jiříka a Jana, a dceru Dorotu. Těmi se rozrodili Baarové po Klenčí. Štěpánův syn Štěpánek r. 1805 přiženil se ku mladé vdově Marii Bernardové, rozené Benešové. Podle smlouvy t. r. 20. února má nevěsta domek v ceně 200 zl., na hotovosti 300 zl., obnos to v tehdejší nouzi válečné o peníze na naše poměry vysoký. Naproti tomu ženich zapsal své budoucí manželce 400 zl. na svém dědictví po znejmilejším panu otci dobré paměti a to na domě, ovocné zahradě, poli na kopajnách, v Dobří a jiných tří u Koudelkojic rymníka, u mlynáře, při cestě k Trhanovu[4]).

Když r. 1816 sepisoval radniční písař seznam pastevního ovčího dobytka, má Jiří Baar na čísle 94 ovcí 7, Řehoř Baar na čísle 96 (obě čísla nová) 6 kusů. Hodností náleží mezi sedláky a měšťany, oba tituly v městě Klenčí na Chodsku běžné, proti »hádrníkům měšťanům«, t. j. řemeslníkům-bezzemkům v očích hospodářů cennější a uchu líbeznější než kamnář, cajkmochr, kupčík a j. v. Tehdy se naši za »chargi« sedlák ještě nestyděli. Sama matka Baarova říkávala: my sme jen ze selského... Jiří Baar zasloužil se o své rodiště při akci vodovodu, jenž podnes částečně zásobuje Klenčí dobrou vodou. Nabýváme vědomosti o tom ex post z protokolu, napsaného in loco Klenčí 29. května 1820.

Praví se v něm, že Jiří Baar, měšťan na čísle 94, má na své louce nad poslední chalupou Klenckou, kudy do lůsů a tady na pole »v stráži« pěšinkou choditi můžeš, asi 80 sáhů od ní vzdálenou studánku či vydatný pramen vody.

Jirka jakž víme, měl tři syny: Štěpána, jemuž postavil chalupu č. 125, dav mu k ní nějaké políčko a kousek loučky »pod panským«. Štěpán se přiženil

[4]) Stadt Klentschprotokol na radnici.

jakž již vzpomenuto, ku Bernardce, své sídlo po otci prodal a koupil od Jana Brychty domek č. 75. Václava a Jakuba otec Jiří podělil rovným dílem na statku, kterýž se tudíž rozpadl na dva. Jakub jako voják pluku kyrysnického prodělal napoleonské války. R. 1812 se vrátil s podlomeným zdravím, na svou půlku oženil se s Dorotou Fiscrerovou z č. 89 a hospodařil, jako všichni vojáci hospodařívají — tíha starostí ulehla na Dorotku. A právě v té jeho půlce »na loučkách« prýštil onen pramen, který vydatně zavodňoval celou jeho louku. Přípřežemi, řemesly rostl počet domkářů v Klenčí, na 50 se jich tulilo na prudký spád silnice nad kostelem, jdouc »na stráže«, a všichni tito chaloupkáři měli bídu o vodu. Scházeli se, prosili Kubu Baara o propust vody, ale Kubík že ne, že sám potřebuje. Sešli se tudíž na právě (= na radnici) a napsali vrchnímu do Kouta stručnou petici o nedostatku vody, žádajíce, aby vrchnostenský úřad »vrchnomocně poručil obci opatřiti je vodou«. Navrhli, aby z Baarovic louky voda svedena rourami do chalup a tam na třech místech postaveny kašny. Doložili, že starý Jiří Baar nikdy proti jich předkům nevystoupil, když ze zmíněného potůčku vodu brali, odnášeli, že jim dopřával »božího nápoje« vlídně jako citlivý soused.

Vrchnostenský úřad poručil správci v Trhanově Melchersovi komissí na vodovod pro chalupy v Klenčí. Ke komisi se dostavilo (20./5. 1820) celé městečko; takový šel zájem o vodu. Slyšeny in loco aquae (na místě) strany, jich řeči pro a contra — námitky Jakuba Baara, majitele studánky, porazila blahovolnost jeho nebožtíka otce, důvody domkářů převážily, neboť šlo o obecné dobro, o vodu v »pádu požáru« a — vodovod povolen za těžkých podmínek

pro soukromé podnikatele-domkáře, neboť obec (čti sedláci) se z povinnosti vyvinula.

Na protokole paraduje prohra Jakubova takto: Jakubovi Baarovi a všem pozdějším majitelům jeho hospodářství přiznává se a tímto zajišťuje výhradní právo, svésti si odpadovou vodu z poslední kašny do svého dvora č. 94 a používati jí k zavodňování svého trávníku s tou však podmínkou, že on i jeho nástupci tento svod vody na vlastní útraty si zřídí a udržovati budou a že se to dříve nestane, dokud erární silnice nebude postavena. Na protokolu se podepsali: městský rychtář Krištof Tauer, městský actuarius (= městský písař) Ludvík Schepl, Jakub Baar, Václav Baar, domkáři: Jan Scheppl, Ondřej Psutka, Jiří Weeg, Šimon Sladký, Václav Braun, Jan Hojda, Matěj Paul, Josef Holar[5]).

Za dvě léta haštěřil se s obcí rovněž pro vodu Štěpán Baar na č. 75. Když toho roku na jaře dal ve své chalupě vykopati sklep, ztratil se pramen ve vedlejší studni, z níž čerpalo celé okolí. Sousedi pohnali Štěpána k městskému úřadu dne 17. září 1822, už po čtvrté. Baar se hájil takto: Z nařízení pana rychtáře Taura udělal jsem ve vykopaném lochu zeď a zaštemfloval sem ji hlinou, aby voda tamtudy neucházela. Když tudy neuchází, následovně nejsem vinnen, že voda do staré studnice nepřichází — já sem taky dle poručení rychtovního pramen studnice votevřel a voda přece nejde. Tam prve take více vody nebylo, jak nyní se nachází, a sou pamětníci, že tý studnici prameny oslábly, když suchý leta padly: já sem všemožnou práci vynaložil, abych prameny té studnice našel a poněvadž nemohu jináč to způsobiti,

---

[5]) J. Š. Baar a Fr. Teplý: Dějiny Klenčí, str. 159, archiv v Koutě (Politica).

nemůžu ničemu se víc podrobit. Já tu vodu potřebuji tak jako druzí sousedé, taky sem volný k vynalezení tý vody bejt nápomocný, když i všichni sousedi pracovat budou... K jeho líbezné vůli odpovídali chaloupkáři: my žádnou práci k vynalezení tý vody nemůžem' konat, poněvadž on Baar kopáním lochu nám pramen ujmul: tak jest tedy povinnován znovu ho do studnice připravit. Když voda ve studnici bude, tak sme svolný jako jindá studnici kliditi (= čistiti). Nejvíc na Baara syčeli Jiří Eder, Jan Heindl a Jan Tauer. Měl však pravdu Štěpán; — voda se suchem ztrácela i dosud umiňuje[6]).

O rodu Baarovy matky.

Ve své relaci pražské konsistoři r. 1727, 12./6. napsal klenečský farář Jan Valerian Heidl (1707 až 1748 u nás v duchovní správě) zajímavý passus o přijetí učitele a varhaníka v jedné osobě: ... Baltazar Schöppel, rodilý Čech z Einsidlu (natione Bohemus, Einsidlensis), starý 48 let, ženatý, přijat byl ode mne r. 1708 a ustanoven na svou vlastní žádost s přivolením blahé paměti ... p. hraběte Maxmiliana z Lamingenů za varhaníka a učitele města Klenčí (oppidi Klencz) a celé osady. Podle konsistorního dekretu z r. 1716 složil přísežně vyznání víry v kostele u oltáře podle řádu takto:

Já B. Schöppl přísahám P. Bohu... Marii Panně, sv. apoštolům Petru a Pavlu, sv. Martinu biskupovi, patronu kostela v Klenčí, a všem Božím svatým, že v tomto mém povolání neb kantorské službě nejináče se chovati chci, než: předně — mně svěřenou mládež a ty, jenž by jakkolivěk pod správu mou přináleželi, v tom, co k dobrému a ctnostnému životu vede, dle

[6]) Dějiny l. c. 165, Amtsprotokol v Koutě, opis z r. 1847.

nařízení církve svaté, římské a katolické, jak mně od Boha dary propůjčeny sou, na nejlépe vycvičiti a vyučovati.

Za druhý: sám také v samospasitedlný víře tý římsko-katolický až do smrti setrvati.

Za třetí: Nápodobně při chrámu Páně v čas služeb Božích pilně a věrně sloužiti, mému duchovnímu správci na ten čas velebnýmu p. faráři J. V. Heidlovi a všem successorům jeho věrnost a poslušnost, jakož i náměstkům jeho duchovním (= kaplanům) všechnu počestnost a čest prokazovati přislibuji. A pokudž bych někoho v kacířství podezřelého znamenal aneb proti Bohu, Jeho svatým, církvi nebo proti vrchnosti a duchovenstvu rouhavě, nečestně, utrhačně a pomlouvačně mluvícího slyšel, takového, nemaje žádný ohled přátelstva nebo nepřátelstva, tu, kdež náleží, zanésti se zakazuji.

Neméně přislibuji v muzikálním kumštu mně svěřenou mládež se vší pilností cvičiti a vyučovati též vokální a instrumentální věci ve všemožně dobrým pořádku a v dobrým způsobu zachovati, též instrumenta kostelní k světským hudbám a veselostem neužívati leč za vědomím a svolením mého představeného duchovního správce.

Ostatně ve všem, co by na věrného a příkladného kantora přináleželo a patřilo, tak se chovati, prokazovati zavazuji. K tomu mi dopomáhej Bůh Otec, Syn a Duch sv. Amen[7]).

Ta okolnost, že v latinském podání farářově na konsistoř, přísaha Schöpplova připojena českou řečí, ukazuje, že kantor sám Čech po česku vyučoval. Co se týká jeho života a skutků, chválí farář, že vede život

[7]) Orig. v konstist. arch. pražském ad Acta vikářů r. 1706 až 1711, částečný opis ve farní Pamětnici. Einsiedl, česky Mnichov, městečko u Mariánských lázní.

počestný a bezúhonný: nespatřuji na něm ničeho, co by se příčilo křesťanským mravům, naopak spíše na něm shledávám, že sobě svěřenou mládež ve škole pilně učí a v náboženství vzdělává, rovněž v křesťanské víře i v literárním umění nikoli bez přeznamenitého užitku a prospěchu řečené mládeže. Kromě toho pěstuje s několika jinochy nejenom ve svátky, ale též ve všední dny nábožné zpěvy čistě katolické a v kostele za doprovodu varhan i taky líbezné figurálky... Na slušné živobytí své i rodiny dostává od ochotných osadníků dostatečně příjmů. Má ke škole za službu 9 měr polí, tři louky pod 9 vozů sena, 2 otavy. Na štole béře takto: jestliže na př. farář dostane 1 zl., platí osadníci mu obyčejně 20 kr.[8]). Kromě toho sbírá po žních v každé vsi snopní desátek a sice od sedláka 2 snopy žita a tolikéž ovsa. Od kostela přichází mu za varhany, jestliže denně hraje ke mši sv., 9 zl., když jde po koledě kromě lenu nebo konopí sebere až 6 zl. K pouti (posvícení) někteří donesou koláče, někteří s vajíčkem mouku na ně.

Kromě učitelské a kantorské služby, dal se Schöppl potřebovati na radnici za písaře. Otec jeho slul řezník Pavel, jenž měl kromě Baltazara (* 1684, 22./4.), ještě 5 synů. Mládenec školní náš Baltazar pojal r. 1704, 12/5. za manželku Barboru, dceru Matesa Malzera, řezníka v Klenčí, a měl s ní 6 dětí: Adama, Jana Jiříka, Václava Wolfganga, Františka, Jana Matěje, Jana Josefa. Všichni jeho synové oddali se učitelství nebo duchovnímu stavu.

Adam Schöppl (* 1707, 11./2.) farářoval v Hirschbergu, kdež umřel r. 1768; Jan Jiří (* 1712, 11./10.) v klášteře v Kladrubech u Tachova, zemřel 1773; František při otci (* 1715, 10./10.) zemřel 1751; Jan

[8]) Zlatý rýnský měl 60 kr., krejcar = nynější koruně české.

Mates (* 1717, 14./2.), umřel v Kartouzích (in Karthausen) r. 1791; Jan Josef (* 1724, 29./2.) umřel jako farář u sv. Anny nad Všeruby r. 1758. Václav Wolfgang (* 1719, 29./2.) zůstával nějaký čas při otci, nějaký čas v Pleši (Plöss) u Železné či Eisendorfu; tu se i oženil s Magdalenou Dannhöfrovou, jež mu ale brzo umřela (10./6. 1748) a v Pleši pochována. Vstoupil ve druhé manželství s Kačenkou, dcerou Jiříka Pachmayera, poštmistra v Klenčí, s níž měl 5 dětí: Jana Kryštofa (* 1753, 10/7.), Šebestiana Josefa (* 1755, 20./1.), Jana Jiřího (* 1756, 9./4.) a dvě dcerky Marii, Annu.

Otec, principal školy v Klenčí, dožil r. 1747 ve věku 63 let. Syn-učitel Václav Wolf, jenž prošel více menších stanic (Kdyni, Dolní Počernice u Prahy, Kánice u Kolovče, Koloveč) konečně zakotvil v rodném Klenčí. R. 1756 setkáváme se s ním jako písařem městečka Klenčí, nejspíše po otci i spolukantorem a majitelem hospodářství č. 11. Farář půjčil mu 50 zl. fundančních peněz[9]): dal za hypotéku 3 str. pole »u mostu«. R. 1760 — ne-li dříve — pro zvláštní znalost hudby povolán na školu a varhanictví v Domažlicích. Na č. 11. v Klenčí, z něhož platil r. 1773 válečné repartice a daní 1 zl. 57 kr. plus 8 zl. 42 kr.[10]) choval si šafáře Václava Mrázka, poněvadž strýc Tomáš Schöppl (otcův svobodný bratr), vetchý stařec, sám ošetřování potřebuje. Regenschori zesnul v Domažlicích r. 1795, 30./1. a pochován u sv. Jana, dosáhnuv věku 76 let. Osudy Jana Jakuba (*1747, 30./7.), synka jeho z prvního manželství, neznámy. V Klenčí uvízl na hospodářství Josef Šebestian, který r. 1776, 13./2. oddán v Trhanově s Marií Cvačko-

[9]) Kniha města Klenčí. B. fol. 791.

[10]) Dějiny, str. 132, 133.

vou; Jan Jiří sloužil u pošty v Praze (manželka Barbora Peřinová); Jan Krištof jako cís. důstojník prý zahynul ve Francii.

Syn Josefův Tomáš Šepl ve válkách vedl obecní písemnosti a r. 1821 za obec zúčastnil se s rychtářem Krištofem Tauerem všech jednání a stavby zemské silnice městečkem. Po Taurovi stal se z panské vůle klenečským rychtářem: r. 1822, 13./2. upravil rozšafným zákrokem starou bolest sousedů — o vodu, sestaviv zavodňovací řád pro trávníky, ležící pod Klenčím, počínaje od panského špitálu až k poli Josefa Bendy. Podle smlouvy má voda téci vždy po 12 hodin na trávník každého jednotlivce[11]). Syn jeho Šimon Šepl vlastnil hospodářství č. 107 s pěkným kusem lesa ve výměře 8 jiter. Šimonem (* 1815, 21./12.) rod vymřel. Měl v manželství (cop. 1834, 28./1.) Marii Kostlivou (1815, 23./12.) tři dcery: Barboru, provdanou za Jindřicha Heindla »u Barvířů«, Josefu potom manželku (od r. 1874, 6./10.) kováře Josefa Taura »u Krutinů«, nejstarší Annu, manželku Jiříka Baara »u Holubů«, matku J. Š. Baara.

Manželům Taurovým se narodily dcery Marie (1875, 7./7.) potom žena mlynáře Kostlivého (Karolina 1881, 7./7.); manželům Heindlovým: Jindřich 1867, 15./10., Josef 1870, 22./7., Anna 1872, 29./5., Antonín 1881, 12./1., Madlenka 1884, 25./7., Rudolf 1887, 29./9. Rudolf zahynul v Albanii, ostatní děti odstěhovaly se již před světovou válkou do Ameriky; strýc barvíř ovdověv 1918, 11./10., umřel opuštěn r. 1924 ve vysokém věku.*)

---

[11]) Dějiny, str. 164.

Baarův rodný domek v Klenčí.

Baarovo mládí.

O svém příchodu na tento svět vypráví Baar sám humorně takto: Dne 7. února l. P. 1869 byla masopustní neděle. Po celém Klenčí smažili šišky na másle, vařili masopustní a nedělní oběd — totiž kyselé zelí a knedlíky, v troubě na pekáči pak syčela vepřová pečeně.

Také selka v gruntě č. 99, zvaném u »dolejších Holubů«, oháněla se kolem plotny. Chvílemi podívala se na hodiny, jako by si přála, aby se »hyjtáci« zdvihli a odešli do kostela na velkou.

Seděli tu Postřekovští sedláci: Holák, Brychta, Kroupa a Zeman. Chodívali se sem ohřat a popovídat si s Holoubákem o dobytku, trzích a řeznících, protože »dobytku rozuměl« a rád se po trzích toulal. Holoubák Jiřík narodil se 14. května 1829 a jeho žena Anna dne 2. ledna 1838 u Šeplů v Klenčí v č. 107. Vzali se spolu dne 9. února 1858. — Měli už jedno dítě — Barušku, která se jim narodila právě o štědrém večeru dne 24. prosince 1865 a teď se těšili na druhé a přáli si synka. Oba, sedlák i selka, stáli v plném květu svých let. Jemu táhl 40. rok a Holubka právě dokončila 31. Holoubák, člověk tichý a klidný, mírný a trpělivý, nevysoký, rametatý, neobyčejně střídmý a pracovitý, ztratil záhy

*) Srov. povídku Baarovu: Amerikáni.

otce a už asi od 17. svých let chlapčích s matkou vdovou sám hospodařil. Za to jeho žena, o 9 roků mladší, byla neobyčejně prudká a ohnivá. Měla černé vlasy i oči, ztepilou postavu a bystrou chůzi. Všecko na ní jen hrálo, ruce, nohy i jazyk. Srdce však měla neobyčejně dobré, měkké, bídu nemohla vidět a ačkoliv sama byla šetrná, nemohla vystát lakotu u nikoho.

Táhli se proto v zimě k Holubům hejtáci za dne i na večer a hospodyně — ačkoli hubovala, »co jí neřádu nanesou«, přece všecky vítala s úsměvem a ráda po nich uklízela bláto i popel, který z dýmek vyklepávali. Pouze na nedělní dopolední hyjtáky došlapovala přísně. Nu copak?, říkala jim, když se sami nezvedli, neslyšeli jste, že už sezváněli? Cák tu budete sedět dopoledne?• Hdopá za vás pude na velkou? Dnes však nápadně často dívala se na hodiny, visící u postele na zdi, a přála si, aby padla desátá, aby se zvedli a odešli.

»Sezvání«, vykřikla proto do šumného hovoru u stolu, sotva že na věži se zvony rozhlaholily. Seděla na stoličce u kamen, jak přikládala, ale teď vstala, podala všem ruku, jenom muže zadržela a něco mu pošeptala. — — —

A než šli lidé z kostela, »u Holubů« plakal kluk jako buk. —

Chlapče zlatyj, to sem měla flandu v kole, — říkala mi často matka, vzpomínajíc si s radostí na onu chvíli, kdy jsem se dobýval na tento svět. Knedlíky jsem měla ve vodě, maso na pekáči, na vokřínu zaděláno na šišky, kastrol s máslem připravenej, když mušel táta běžít pro kostelnikuc tetu, ha než se lidi vraceli z kostela, huž si bul ve vaničce. A neopominula nikdy dodat: Hned sem si myslela, ten chla-

pec bude celyj život v jednom kole, z jednoho do druhýho pude, ani chviličku si nebude moct nikdýž vodpočnout, když se v takovým kvaltu narodil.

Taková zpráva ovšem se hned roznesla po Klenčí a kdo to nevěděl, dozvěděl se ještě téhož dne odpoledne po požehnání, když mě nesli na faru k zápisu a do kostela ke křtu. Kmotrovali jsme si »s Barvířovicma«, kde byla vdána matčina sestra Barbora a proto jsem po kmotru dostal jméno Jindřich, Barvířovic nejstarší hoch Jiří měl jméno po mém otci. Když se mnou jako s pohanem vyšli od Holubů i když se vraceli s malým křesťanem, bylo v městečku veselo. Muzika masopustní vyhrávala před hospodou a otcův nejlepší kamarád Fajťák nabíjel pistoli, kterou si přivezl z vojny a skrčen za zdí, aby ho četníci neviděli, střílel do sudu, až se to ohláchalo daleko široko. A matka nezapomněla ani ve stáří dodati: Šichni hádali, co z tebe jednou bude a šichni se — chvála Bohu — přepočítali.

Copak hádali, ptal jsem se, ač jsem slyšel už několikrát.

Nu, předpovídali nám, že z tebe vyroste náramnej piják. Já eště dnes slyším starou Vojtačinu, jak na mne vykřikovala, když jsem šla s tebou k ouvodu: Nany, to je masopuštník, počkej, ten vám rozhází krejcárky, co nasušíte, ten nebude po tátovi, tomu nebude chutnat voda a brambůry. Srdce se mi leknutím v těle zastavilo a ani nevíš, co sem se namodlila, aby se předpověď nevyplnila.

Ona se přece v části splnila. Já jsem vás přece stál hodně peněz, než jsem vystudoval.

To sme rádi dávali, protože bylo k tvýmu dobrýmu, ale nebýt na tebe přísná, nevím, nevím, jak by

to bulo skončilo. Jak někde muzika vrzla, už si bul hned vzhůru, už si po ní ohlížel a táhl se k ní.

Já se dobře pamatuji na svůj první výprask.

Já taky. To bylo tenkrát, vet, jak vedli ráno v 7 hodin muziky Psutků Tondu vedle nás z hospody domů. To už jsi běhal. Vyskočil jsi na Klenčí a díval jsi se, jak Tonda s plechovým mázem v ruce před muzikanty tancuje, výská a zpívá, najednou jsi se obrátil a vykřikl: Mámo, haž budu velkyj, zrovna takto budu dělat — teky mě muší muziky vodit. Musela jsem takovej oumysl z tebe za tepla vyhnat, aby hříšná náklonnost s tebou nerostla.

Matka mi vyprávěla, že jsem se jako dítě nikoho a ničeho nebál. Neplatil na mne žádný »bubák«, ani »komínek«, žádný »klekáníček«, ani »mužíček« — bál jsem se jen jedné věci, březového prutu, který pěkně stočen a zapíchnut za trám díval se na mne se stropu. Stačilo naň ukázat a optat se: vidíš ho? a už jsem zkrotl.

Otec vyprávěl mi často jako chlapci, že jsme se jmenovali původně Borové a že jsme příbuzní s Bory v Milavčích, a také s tím rodem udržoval přátelské styky. — Nic takového jsem v matrikách nenašel.[12]) Nejstarší zápisy už znají jen Baary (viz Klenčí) a zdá se, že v 17. stol. usadil se zde náš rod.

Z dob dětství si J. Š. Baar mnoho pamatoval sám. Kousky, které jako živé dítě prováděl, rád vyprávěl a sám zapsal do Vzpomínek, nejspíše však ty, jež o večerních hejtách matka svému jedináčkovi ochotně sdělovala. Nikdy nezapomínala dodat: Hendryk má po mně postavu i nadání — a měl. Všechno na něm živostí hrálo a nebýt rozvážné povahy, zlatého dě-

[12]) Baar zápis z r. 1744, 21. 7. přehlédl, proto se držel onoho z r. 1655, 5. 12.

dictví po otci, všechny vlohy by byla ztrávila jeho sanquinistická letora. Nejvíce ji »usadila« studia a vzpomínky na moudrého otce.

Když jsi byl ještě dítě — rozhovořila se Anna Baarová — nu, co ti mohlo být?, — ať ti byla tři leta — stál jsi jednou na Klenčí — tu začli zvonit na věži tři hodiny. My jsme vám doma nic neslevili — museli jste se modlit hned, jak vzali za zvon — já s tátou také jsme se modlili — položili jsme kosu nebo hrábě a ať bylo kde bylo, modlili jsme se. Když jsi se někdy zapomněl — hned jsem volala: sundej — sepni ruce a modli se — zvoní! — Tak jsi stál na Klenčí — klobouček jsi držel v sepjatých ručičkách a modlil jsi se. Šel okolo pan postmistr. Kouřil si cikáro a švihal hůlkou. Díval jsi se na něho — díval — a když přišel k tobě — zveď jsi prstíček — ukázal jsi na kostel a řek' si: poslouchej — poslouchej... chviličku jsi mlčel — já trnula u okna — poštapán se zastavil a díval se na tebe zvědavě —. Nu — copak je?, optal se laskavě. — Neslyšíš? — Zvoní — sundej klobouček a modli se. — Poštapán tě pohladil po vláskách — neřek' nic a šel dál.

Já se styděla ho potom potkat, ale myslela jsem si v duchu: E — dobře mu to řek' — starému pýchovi bezbožnému.[13])

»Rozumec Hendryk« sám dále vzpomíná.[14]) Když jsem byl chlapeček malý, dostala sestra od strýce z Písku[15]) — pannu. Divná věc, myslím si — hlavu má nekřičí, ruce má a nepere se — nohy má a neběhá a přece člověk je to. Tu umínil jsem si, poprat se s ní za každou cenu — přivésti ji z jejího klidu, kte-

[13]) Skizzář VII. 163.
[14]) Skizzář VIII. 148.
[15]) Katecheta Baar.

rý mě zlobil. Štípal jsem ji — nadával jsem jí, jazyk jsem na ni vyplázl — vesměs věci, po kterých ihned následoval u dětí kravál — ale panna nic. Vytáh' jsem tedy špendlíček a bodl jsem ji opatrně — polehoučku do zad — každé jiné dítě by bylo vykřiklo — jenom panna nic. — Zatrachtilá panno, křič — bij — per se, volám na ni vztekle a bodám do ní. Ale panna pořád nic. Co to jen je?, povídám si a vytahuji z kapsy kudlu grošovku — říz' jsem do zad — proříz' šaty — plátno, a hle — neteče krev — ale sypou se z panny drtiny. Vyvalené oči její jako by mně vysvětlovaly: Proč by se do nás nekopalo a nebodalo, když v žilách a těle našem není krev — ale drtiny. — Toť se ví, že Baruška strhla pláč, když spatřila dílo ruky bratrovy, žalovala... Máť vyslýchala, zaplatila »vod práce«, ale od zkázy panny přečasto slyšel hoch slova: rozumec a kazisvět... I později, kdykoli matka nesouhlasila s Jindřichem, propověděla: inu, rozumec Hendryk. Nechceš zas, aby panna mluvila?

Jindy Baar vypravoval: Nesmírně rád toulal jsem se po trávníku »k řece«, totiž k potoku, který přetínal trávníky a hnal se ku mlýnu, tvoře právě u našich luk malé tůně a vodopády — také pustil jsem se kurážně k lesu.

Poslední chůvou mojí byla Marie Hubrová[16]) a když jsem se r. 1919 vrátil do Klenčí, potkala mě, přivítala, zasmála se a řekla: Už mi pole nezvoráte? Jak to myslíte? Když jsem vás vodívala jako pětiletého chlapečka, sama jsem byla sotva o 10 let starší, a něco jste provedl, říkal jste mi: Manka, nebij mě, až budu velkej, já tě za to zvorám pole —.

[16]) Marie Hubrová od »Kozárků« v Klenčí, provdaná Lipšová.

Pamatuji se živě na dvě věci: na mytí a modlení, a obě jsem nerad dělal. Už jsi se myl?, denně se ptávala matka. Ráno jsem si musel mejt obličej a večer nohy. Obelhat se nedala. Stačilo mrknout po mé tváři, na které se jevily ještě stopy včerejších hodů — třešní — jahod — hrušek, a už mě vlíkla buď k pumpě nebo k dížce. Což, mytí nebylo tak zlé — ale pak mě utírala — nosila po domácku fěrtoch z domácího plátna na modro obarvený a tím mne utírala. Škrabal jako pilník — kdežto sepraná utěrka hladila proti němu jako hedvábná. Bál jsem se fěrtuchu jako ohně a naučil jsem se proto velice brzy mýt se a česat.

Když jsem se umyl — zaznělo ostré: a teď modlit, modlit!

Ráno zkrátka, Otče náš a Anděle Boží — večer modlitby delší a působívaly na mě jako ukolébavka; v postě však růženec — půl hodiny klečet na zemi — ruce opřené o lavici — matku vedle sebe, to bylo tůze a tůze velké trápení...

Holubka vychovávala děti tak, jak viděla doma u své matky. Vodila je, jak trochu povyrostly, nejenom k modlitbě, do kostelíčka — ale též ku práci. Co dítě zmohlo, muselo udělat: zamést, dříví přinést z kolny, kuřátka hlídat, husy pást... a mnoho těch drobných potřeb v každé domácnosti selské. Nádenické dítě má volnější mládí než selské: tomuto i v nejútlejším věku uloží povinnost — na př. Barušce, aby občas pochovala Hendryka, poněvadž se narodila za chůvu... Baarová se přičiňovala jako její matka, vařila jako u Šeplů, strojila se po chodsku, zachovávala všechny zvyky, obyčeje staré a dobré.

Z »povídek« maminky se poučíme: Co jsem si

zvykla, dělám pořád.[17]) Má nebožka matka vejce zelenočtvrtkový skovala. V sobotu je uvařila, upekla kousek beránčího masa, dala na talíř, svázala do servítku a dala posvětit. Po mši sv. na Boží Hod, když jsme přišli z kostela, táta se posadil za stůl, my okolo — každý dostal vejce — mazanec a kousek masa. Děti — řekl táta — kdybyste někdy v lese zabloudili a nemohli trefit domů, tak si jenom vzpomeňte, že jsme jídli pohromadě dnes beránka a hned se vzpamatujete. Snědli jsme; ale skořápky nesměli vyhodit ven a kosti nesměli dát psu — i to je svěcený, řekla máma a hodila je do vohně.

Jednou jsem taky bloudila. »Mhla« byla jako pytel — ne a ne se vzpamatovat, kde jsem. I vzpomněla jsem si, co táta říkával, a v tom, jak jdu — vylezla Štěrbuc hruška s vobrázkem. Byla jsem u Kodova — hned jsem poznala cestu a běžila domů. — Zvyky chodské a matčiny zachovávala Baarová i v »cizině«. Baar líčí její velikonoce v Klobukách takto: Potom napekla »mazance« — chodila do kostela — barvila vejce, aby měla pro známé děti. Ale o prostředním svátku po požehnání, zavázala si šátek pod bradu a, ačkoliv byla venku nepohoda, řekla: pudu se podívat do Kobylník k paní Iserové. — A pročpak zrovna dnes — je tam vítr a prší. — Nic platno — dnes muším přes pole — do Emaus. — Jak to do Emaus? — Nu, na památku, že šli učedníci dnes z Jerusaléma do Emaus — copa' jsi nečtal o tom evangelium? To se musí uctít čas — aby zas uctil nás — a už kráčela pěkně pomalu ve větřici, ani si deště nevšímajíc a jistě v duši si rozjímala a představovala cestu Kleofáše a jeho druha, jak se k nim připojil Kristus a otvíral jim písma.

[17]) Skizzář VIII. str. 7.

Dlouho jsem se díval za její sehnutou postavou a ani nevím, zda mi zmizela v zelených vrbách u prvního baráčku Kobylnického aneb v slzách, jež se mi draly do očí.

Můj otec byl veselý člověk. Znal jsem málo takových lidí — muž prostý, svědomitý ale proto stále v dobré míře — radostně pracoval — něco jako světec měl v očích i v srdci. — Děti ho proto měly rády a bývalo jich u nás »u Holubů« plný dvůr. Eda písařovic, Alois učitelovic, Kubuc Šorš i Štěpán, Krutinovic Honzík, Barvířovic Pepík, Šiman Pajdar — ti všichni chodili k nám ne k vůli mně, ale k vůli mému otci. Bůh ví, kde dnes všichni jsou, ale přečtou-li si tyto řádky, jistě si vzpomenou na Holubouc stryjčka. Už jsme byli velcí študenti, ale k němu pořád jsme se měli — stříhal nám vlasy, šňupec nám dával, natřásl »medniček« (hrušek) — postavil nám v sadu altán a ani nešpet', když jsme mu pul trávníčku zváleli a zašlapali. — Takový to byl zlatý, svatý člověk, že nikomu nic odepřít nemoh'. Když nikdo nechtěl v záložně ručit, šel otec, když nikdo nechtěl jet už pro cihly — jel otec, když Klenčí vyhořelo, měl pár volů velkých a silných, že vezl 300 cihel až na kopec — a přes jaro tak je udřel, že nevytáhli ani 150 . . . Nu — pro pár volků přece jim nemůžu odříct a říct: hle — voli jsou mi milejší než vy.

Hanýskuc Katlička hledala holoubata — na faře je potřebovali — host jim přišel — sháněla je po Klenčí. Co hledáš, Katličko? A Jiříku zlatej, holoubata, párek holoubátek. — A to já mám.

Jakže, ach zlatej Jiříčku — jsou-li pak už opeřený a přece tlustý.

No pojď se podívat — povídám Ti, jakživa jsi tak pěkná holoubata neviděla. . . a ukázal jí sestru a mne.

KNIHOVNA

Když se u nás zaselo na jaře — vybubnoval policajt, že holuby nesmějí pouštět. Kontumace holubů. Padáky u holubníků se srazily a 14 dní měli holoubci domácí vězení — až vzešly jaře... Holubi už smějí ven, vybubnoval zase policajt a střechy se zapestřily staváky, bubláky, římany, španěly a slepičáky.

Otec skoro nenáviděl ouřady. Jednou — ale jenom jednou — ho zvolili do výboru; byl celý nešťastný, když musel jíti do schůze.

Proč pak tam tak nerad chodíte? — A tak, mávl rukou. Nu, řekněte proč? nutil jsem ho. — Tak ti to povím, protože jsem tam sám. — Jak to sám, výborů je přece osmnáct! — Dobře, ale já jsem mezi nimi nejhloupější, jsem tam se svými názory sám — a tak raději jsem doma. V tom zlém holubím čase přišel policajt a vyřizoval: Jiříku, pan purkmistr vzkazuje, abys hned přišel do schůze, schází jim k hlasování jeden výbor. Můj milý Honzíku, copak jsi včera bubnoval? — Včera? rozpomínal se — aha — už vím — holubi nesmějí ven. — Nu tak vidíš — tak je v radnici pozdravuj, že bych rád, ale že nesmím. Policajt se rozesmál, pelášil k radnici a věrně vyřídil vzkaz. Tuším, že i nějakou pokutu otec zaplatil, ale do výboru víc volen nebyl. Radoval se.

Hojnost u nás nikdy nebyla doma, vyprávěla máma Jindřichovi. Šetřili jsme. Když bylo pár zlatek pohromadě, zanesl je tatík do záložny, abychom měli jednou pro vás. Však jsi je potom vytáhal všecky.

Nejhůř bývalo nám z jara. S kapitálem jsme nechtěli hýbat a prodati nebylo co. Sýpka prázdná i sklep. Zaseto bylo — brambory zasázené, čas koupit prasátka do chlívka. Kupovali jsme dvě a tatík jezdil s košem s trakařem pro ně do Horšova Týna. Stával

párek dvanáct — čtrnáct i šestnáct zlatých. Krávy dojily, slepice nesly, tak jsem se už nemohla dočkat, až něco »vepřového« bude v chlívě, aby zase přece rostly peníze. Prodávali jsme je k sv. Martinu za padesát i šedesát zlatých. Také jsem šetřila máslo... nosila židovi na prodej vejce. Měla jsem jednou asi 12 zlatek — ale bylo to málo. Ten rok byla podsvinčata moc drahá. Často jsme si naříkali: Čas utíká — a chlívek pořád prázdný — a nemůžeš ject, když těch peněz není — a dlužit si, je hanba — řekli by: vyzdvihněte — máte v záložně.

Slyšeli jste to a pomáhali nám. Když vám dala babička nebo dědeček krejcar, odvedli jste mi ho. Tu máte na prasátka — konečně jsme je koupili a měli v chlívku. Druhý den přišel s Tebou pan pater Tůma — co je dnes ve Kdyni děkanem — veď tě za ruku a smál se, až modral ve tváři — Holubko — Holubko — tuhle mi nynko něco povězte — dával jsem Hendrykovi krejcar — nevzal ho — ale řek': — a já ho nechci — my už máme prasátka.

Vyložila jsem mu — smíchu nebylo konce — i panu strýčkovi (katechetovi Jos. Baarovi) to hned povídal, jak přijel na prázdniny.

O selské dřině vzdychala, ale nikdy nereptala Holubka takto: Na pilno měli jsme u nás vždycky. Ruce byly jen čtyři, ale práce pro deset. Dřeli jsme se s tatíkem od jitra do noci. Slunko nás vídalo na louce, když ráno vstalo a zapadlo už dávno za hory a lesy a my ještě byli v horkém díle. Zkoušely i děti. Byli jste oba maliččí. Na Ždírkách jsme sekali oves a chtěli jsme jej dopoledne strhnout, abychom pro kousek nemuseli odpoledne sem znovu, takový kus cesty. Sekáme — sekáme, hlavy nepozvednem' a už zvoní poledne. Dorazili jsme to a já se rozletím

k domovu — na děti jsem si vzpomněla. Přiběhnu proti Hausnerům — pan farář Rejžek mi je vede naproti. K utišení nejsou, volá.

Mají asi hlad, omlouvám se.

I ba nemají — snad se jim stýská.

»Proč pak pláčeš? ptám se Barušky.

Zoubek mi bolí — tuze bolí, žaluje malička a hlavičku mi boří do sukní.

A co pak je tobě? ptá se Jindříška.

»Nic mi není — ale já pláču jen proto, že pláče Baruška.

Tu to vidějí — povídá Holubka a farář se usmíval.

Hospodářství naše bylo celkem malé. Byla to půlka gruntu měřící i s lesem asi 35 korců. Z toho musil otec dát ještě třem sestrám, jež se vdaly do chalup, každé dva strychy, takže by to bývalo ubohé hospodářstvíčko, kdyby rodiče nebyli přikoupili Dílec, Ždír a Mejkosovec, takže pak hospodařili asi na původní výměře. Hospodařilo se jim celkem dobře. Políčka měli pravda rozstrkaná na Součkách. Křivé cestě, v Oboře, u Jam i v Hoře; za to však louky hned za stodolou, jezdilo se na ně po trávníku a také do našeho lesa viděli jsme ze sadu. Nejstarší sestra — po matce Anna[18]) — umřela ještě dřív, než jsem se narodil — a tak jsme zůstali se sestrou Barborou — nebo jak jsme ji říkali Bábičkou — sami dva a proto jsem si také sestru upřímně zamiloval jako nejmilejší kamarádku. Matka mi žertem vyčítávala, že jsem dlouho chodil v sukních a do té doby že jsem byl hodný chlapec. Jakmile mi však oblekli kalhoty, že se mnou ustavičně »šichní čerti šíli«. Několikrát jsem se »připozabil«, několikrát spadl se zídky, má-

[18]) V matrice zapsána však Marie, žila jen 14 dní, † 10. 2. 1859.

lem že jsem se jednou neutopil, takže jsem musel mít chůvu až do pěti let a jak ji pustili, hned mne vedli do školy, aby byl se mnou pokoj. Pan řídící Eisenhut měl paní od perníkářů a byl s námi vzdáleně spřízněn. Ten přivřel tedy oko a dovolil, abych směl se sestrou chodit hned do — druhé třídy.

Vzpomínám si jako ve snu na ty časy a lituji učitele, kteří tehdy v Klenčí působili. Třídy byly pouze dvě, dětí jako smetí a se staršími posílaly matky i mladší školou ještě nepovinné jejich sourozence, aby se jich doma zbavily, aby jim v práci nepřekážely, takže škola byla zároveň školkou a opatrovnou. Rozumí se, že jsem seděl vedle sestry mezi děvčaty, měl jsem tabulku a kamínek, maloval jsem si a hlavně pokud se pamatuji, vytahoval z kapes, ze sestřiny mošny chléb i jablíčka. Doma jsme mnoho ovoce a stromů neměli. Za to však u Šeplů měl dědeček krásný sad, pečlivě si ho hleděl a ovoce mívali velice mnoho. Když došlo čerstvé, dostávali jsme od babičky sušené.

Hůře bylo, když po roce měl jsem se rozloučiti se sestrou a choditi sám do první třídy. Nechtěl jsem tomu »ponížení« rozumět a vím, že sestra musela několikrát seděti se mnou i v I. třídě, než jsem si zvykl. V tu dobu šel Eisenhut do pense a řídícím učitelem stal se u nás Alois J i n d ř i c h[19]), který zde před lety »mládencoval« a ku kterému chodila moje matka do školy. Ten učil v II. třídě, v I. byl napřed p. učitel Martínek, pak Srna, po něm Soukup, až přišel Wenig Ferd. Vzpomínám si na ně s velikou láskou i ve svých modlitbách, neboť oceňuji práci, kterou vykonali tím, že položili základ k mému vědění i umění, otevřeli mi cestu k duchovním pokla-

[19]) Viz Dějiny Klenčí ad učitelé: * v Kasejovicích 1821 7./3.

dům. Všichni ostatní učitelé už jenom pokračovali na díle zdárně započatém.

Vím, že jsem nebyl s počátku nijak horlivým žákem a že mi škola s přísnou kázní zrovna nevoněla. Třásl jsem se na bič, na vůz a pluh a byl bych nejraději s otcem ustavičně jezdil. »Učení«, to jest koženou tašku na řemeni, na které visela přivázaná láhvička inkoustu, ze které vyčuhoval »lineal«, ve které drkal dřevěný, kulatý »futrál« s tužkou, kaménkem a pérem a tlačily se k sobě čítanka, tabulka, katechismus a nějaká písanka — odhazoval jsem při návratu ze školy hned ve dvířkách a jen nerad jsem si přehazoval přes rameno její široký řemen. Snažil jsem se vyhnouti škole, jak to šlo, a vítal jsem radostně dny, ve kterých »nebyla škola«. To byly nejen neděle a čtvrtky, ale i masopustní dny, posvícenské pondělí a také tři dny, ve kterých se konaly v Klenčí výroční trhy. Že můj prospěch za takových okolností nebyl právě nejlepší, leží na bíledni, až nadešel v tom náhlý obrat.

Otec nás nikdy netrestal. To vždycky obstarala matka. Až jednou jedinkrát —! Venku se smálo slunce, vonělo suché seno, žebřinový vůz stál na dvoře a pomáhal jsem do něho otci zapřáhat pár strakatých volků. Matka byla na louce, sestra ve škole a já se těšil, že pojedu s otcem. Vylezl jsem na vůz — otec náhle otočil hlavu: Což, ty nepudeš do školy?

Táto, vemte mne s sebou na louku, počal jsem prosit.

To nejde, jen seber svý věce ha di, kam patříš. Po škole přiď ha budeš popojíždět, rozhodl otec. Seděl jsem však dál jako k prknu přibitý.

Nu tak, bude to? zastavil se otec, který spěchal, aby mohl vyjet, neboť hrozila na nebi bouřka.

Já nepudu, řekl jsem neprozřetelně a vtom sáhla po mně do vozu otcovská ruka. Snad jsem se i nějak bránil, to nevím, vím však, co v zápětí následovalo. — Copak tě budem' do tý školy ustavičně strkat jako volka na most? rozkřikl se otec a ani nevím, jak se to stalo, ležel jsem na jeho koleně a cítil jsem pružné bičiště na svém neposedném zadku.

V té chvíli zhnusila se mi všecka selská práce a zamiloval jsem si školu. Také jsem tam dostal sice výprask, ale ruka pana učitele se nemohla ani srovnávat s pádnou otcovskou a pak tam byly ještě jiné tresty, které dovedly mne zkrotit víc, než každý pardus.

Školy obecné byly tehdy chudě vypraveny. Visel tam kříž, obraz císaře, mapa Čech a — dost. Ale pan učitel Jindřich měl své soukromé pomůcky, které do třídy nosíval. Pamatuji se na příklad na sv. Václava ve skle vyleptaného se 2 anděly, na řadu barevných obrázků různých řemesel, na pěknou serii zvířat. Učitel každý den zpestřil nám suchopár školy nějakým překvapením.

Vytáhl jednou obraz, položil na stůl rubem vzhůru, aby ho nikdo neviděl a pak si mne vyvolal ke stolečku a řekl klidně, jako by se to samo sebou rozumělo: Za to, že's nedával pozor, postav se za tabuli.

Veliká, černá tabule stala na kolíkách trojhranného podstavce, a sotva jsem si za ni poslušně vlezl, pověsil pan učitel na tabuli obrázek krále zvířat — lva a rozhovořil se o něm. Myslil jsem, že tabuli propálím očima, krčil jsem se, šilhal ven z levé i pravé strany, ale neviděl jsem nic.

To mne úplně vyléčilo. Stačilo říci: obrázky neuvidí tito nepozorní žáci, a ve mně hrklo strachem jako v hodinách.

Prospěch můj se očividně lepšil a sem tam už se v řeči kmitlo, že bych mohl studovat.

Můj otec měl bratra Josefa Baara, katechetu na dívčích školách měšťanských v Písku, který k nám chodíval na prázdniny a musil jsem mu říkat: Pane strejčku a líbat mu ruku. Ten mě vzal na paškál, zkoušel násobilku, dával mi všelijaké hádanky, musil jsem psát, co mi diktoval, celé prázdniny si mne všímal, až prohlásil otci: Proč pak ne, mohlo by to jít, ale ještě rok počkej.

Sestra tehdy žila druhý rok v klášteře v Ronšperku-Poběžovicích; tak jsem sám doma užíval svobody. Toho posledního roku (1879—89) rozšířila se klencká »dvojtřídka« o třídu třetí, kterou dali do nájmu u »Garibaldů«. Učil nás pan učitel Ferdinand Wenig a tvořili jsme jaksi republiku pro sebe. Přísný Jindřich nás měl s očí, dobrý Wenig s námi při mnohé trpělivosti veliký kříž.

Strýc mého otce Martin Fišer[20]), tenkrát stařec skoro 80letý, silně nahluchlý, v Klenčí kostelničil a proto si mě z protekce vybral za ministranta. Moc mne to netěšilo, neboť »povýšení« znamenalo ztrátu ½ hodiny před školou, kdy ostatní kluci se klouzali nebo si hráli a honili se kolem svatého Jana. Lákalo, že asi čtyřikrát do roka — o pouti

---

[20]) Synové Štěpána Fišera z Anny Brychtovy: Jan Fišer * 1812, Martin potomní kostelník * 1813. Jan oženil se 1835, 18. 1. s Annou Baarovou (* 1813, 18. 1.). Toho syn Josef F. kovář * 1837, 11. 4., oddán 1874, 10. 2. s Annou Formánkovou, je otec ředitele gymnasia v Moravských Budějovicích od r. 1912, Josefa Fišera (* 1877, 13. 1.) a Václava Fišera (* 1883 22. 9.), lesního správce vysoké školy zemědělské v Brně.

Rídící učitel Al. Jindřich

a výročních trzích otevřel p. farář Vondroušek[21]) ministrantskou korbonu a rozdělil mezi šest ministrantů, co si vydělali o svatbách a funusech. Pamatuji se, že někdy i stříbrný dvacetník, peníz na naše poměry vzácný a veliký — takže jsme byli předmětem závisti — neboť tolik neměl žádný kluk. Matka mi ho často vzala jako na doplněk, když mi kupovala na jarmace novou čepici, nebo jinou částku toilety, říkajíc: Jen se uč hospodařit, když promlsáš dva krejcary, máš dost.

Výdělek byl perně zasloužený. Neboť musili jsme nosit z fary konvičky, na faře, když došlo, běhat k Mrázům pro víno, když slečna v kuchyni cosi potřebovala, skočit jí ke kupci pro kvasnice, sůl a podobné — v kostele musili jsme zvonit na věži, obskakovat strejčka kostelníka, když strojil oltář, před velkými svátky cídit svícny, kropenku a kaditelnici s loďkou, chodit kněžím pro tabák. Mocnou vzpruhou mimo dvacetník bylo, že pohřby a veselky se dály po 10. hodině, a tu ovšem odpadla hodina školy — někdy i víc. Chodili jsme s kostelníkovic Francem po lístkách a vejcích, sbírali pro pana pátera len, chodili jsme na křížové dny do Postřekova a Draženova a dostávali na faře oběd — výhody tedy mnohé. Ale přece jsem se zřekl asi po dvou letech svého ministerského křesla. Jednou totiž ráno přede mší svatou stáli jsme před kostelem a čekali, až vyjde pan farář z fary, abychom hned běželi sezvánět. Kostelník stál s námi a vtom šel do kostela starý mlynář Martin Tauer, vysoký, štíhlý, ramenatý, ale silně dýchavičný. Šel pomalu do kopečka, co noha

---

[21]) Josef Vondroušek působil v Klenčí od roku 1839—1857 jako kaplan, od r. 1873—82 jako farář. Byl osoba lidu velmi milá, přítel studentů.

nohu mine, každých pár kroků se zastavil, zdvihl hlavu, podíval se na zem, kde se válela spadlá omítka a řekl kostelníkovi: Martínku, kostel pelichá.

Kostelník také zvedl hlavu, očima přejel oblohu a lesy, usmál se a řekl: I co tě nemá Martine, pršit nebude — to spíš můžeme čekat mrazy. Ve své klukovské nevychovanosti dal jsem se do smíchu a mlynář se také rozesmál, hlavou »kostelníkouc strýčka« střelilo, že se asi přeřekl, rozhněval se, neboť se styděl za hluchotu a zakrýval ji jak mohl, otočil se a vlepil mi takový pohlavek, až mi slítla čepice a já se na patě otočil. Tento plat ovšem nebyl sjednán — sebral jsem čepici a pelášil rovnou domů a ničím už jsem se nedal pohnout, abych se vrátil.

Tyto tři výprasky — matčin, otcův a strýce kostelníka působily na mne velice blahodárně; neboť pokud se pamatuji, nedostal jsem víc jiných. Vyjímaje ovšem školu, kde metla patřila k pojmům zdárné výchovy a pomáhala ovšem i mne vyhánět z pekla.

K mému »ministerskému« povolání patří ještě nesmírně významná osobnost, se kterou jsem navázal styky v útlém dětství a zachoval je až do stáří. Tento znamenitý muž jmenoval se Cvokařuc Kirgl. Kirglovi každý tykal i děti, neboť také on každému i knězi i řídícímu říkal »ty«. V kostele zastával dvojí úřad, což bylo sice »commulatio beneficiorum«, a páchlo simonií, ale Kirglovi prošlo. On totiž o všech pohřbech zvonil hrany velkým zvonem a pak při rekviích natahoval varhany — tedy zvoník a kalkant v jedné osobě. Stanu-li se já těmito pamětmi »nesmrtelným«, chci zvěčnit i svého přítele. Pocházel z německé rodiny a nenaučil se do smrti správně česky, ač, nemaje příležitost hovořiti jazykem Schillerovým, německy úplně mluvit zapomněl. Otec jeho,

který vyráběl cvočky do dřeváků, záhy mu umřel, ani ho nevyučiv svému řemeslu, a Kirgl, jak Němci říkají Jiřímu, jako sirotek potloukal se mezi lidmi, pásl dobytek, až se uchytil mezi hrnčíři. Sekal jim »šprajsle« do pece, šlapal hlínu — no živil se jak to šlo. Na neštěstí špatně viděl, byl silně krátkozraký, dobrácký — jeho předností bylo, že měl výtečný hudební sluch, rád zpíval, tančil i hrál a foukací harmoniku měl ustavičně v kapse.

Kirgl zahraj — stačilo říci i dítěti a Kirgl zasekl sekeru do špalku, vytáhl z kapsy harmoniku, vyklepal z ní drobky chleba, přejel jí ústy, ozývají-li se všecky tóny, a už spustil nějakou polku a po chvíli se i sám a sám s harmonikou v ústech roztancoval. Jenom byl-li hrnčíř na dvoře, tu se Kirgl bál a řekl nesměle: »Ičto ne, stlejčet toutá — počtej haž buru sám.«

Ta láska k hudbě přivedla ho na kostelní kůr, ke zvonům a mezi nás ministranty, kde se mu rozhodně líp líbilo, než v uprášených dílnách hrnčířských. Také se mu zrak krátil čím dál tím více, často chybil sekerou a když se jednou sekl do palce — nechal toho načisto a rozloučil se s hrnčíři navždy.

Našel všude vlídné přijetí a nikde nezahálel. Kam přišel, všude nosil dříví, vodu, dělal špány na roztápění, všude mu dali rádi hrnek kávy, kterou nade všecko miloval. Nejraději se zdržoval na faře a ve škole, neboť jaksi vycítil, že svým životním povoláním patří teď mezi kněze a učitele, kteří ho také nejen živili, ale i oblíkali. V pastoušce dala mu obec světničku, kde na ubohém loži, šizen všemi obyvateli tohoto obecního chudobince a sožen jejich závistí, jenom přespával. Pěkné bylo, že zůstal tělesně čistým, nezapomněl se každý týden převlíct do

čistého prádla, pral si sám i dával si vyprat, měl vůbec vyvinutý smysl pro právo a spravedlnost. Nikoho neošidil, ale ošidit se také nedal.

Tak jednou zapomněl mu pan řídící hned po pohřbu dát obvyklý šesták. Kirgl si šel proň, posadil se v kuchyni ke kamnům, vypil obvyklý šálek kávy a pan řídící pořád nic.

Tu se Kirgl zdvihl, postavil se před něj a optal se přísně:

Co' pa'? Nebyl zátnej funus? Tostelnít huz dal, ha ty netávás?

Já zapomněl, Kirgl, nehněvej se, omluvil se pan řídící a vysadil mu na dlaň peníz. Kirgl si ho zblízka prohlédl a když to byl šesták, usmál se a řekl: Icto si hodnej.

Pana řídícího vůbec často pochválil. V neděli po velké, při které Kirgl pravidelně natahoval měchy tak přesně a spolehlivě, že nikdy ani nedošly, ani za hrobového ticha zbytečně nefoukaly a když při velké dávala se na kůru »figurálka« s intrádami, když hrály housle, trumpety a klarinety, tu byl Kirgl v devátém nebi a neopominul nikdy říci řídícímu: tosme dnes pjetne hláli.

Kamarádil jsem se všemi dětmi, se kterými jsem se sešel, až škola omezila teprve kruh známostí a utvořila můj poměr k určitým přátelům.

V létě jsme se toulali venku po polích, po lese, ale zima a déšť zahnaly nás pod střechu a nejraději ke kamnům. Večer chodili k nám hyjtáci anebo otec mne vodil na hyjtu k Makasům a jinam, kde byly děti, matka chodila denně s kolovratem na přástky k Šeplům, do svého domova, kde dosud hospodařili její rodiče, můj dědeček a babička, a kam přicházely na přástky obě její sestry Barvířka a Krutinka se

svými dětmi i muži. Hyjta se scházela kolem sedmé a rozcházela se po devíti, nejpozději v 10 hodin. U Šeplů scházela se velká »hyjta« — měli dřevěné stavení, velkou a teplou senci. Bydlela tam v sedničce panna Katynka, hospodyně po zemřelém faráři Šimonu Rejžkovi, už tehdy poloslepá, která šňupala a které jsem nosil tabák od tabáčníka. Pak tam chodila paní Černá, vdova po »obrauseru« a výběrčím mýta, jež bydlela naproti Šeplů — u Benešů. Mimo mého otce, Krutiny a strýce Barvíře, kterému se pro malou postavu říkalo Barvířiček, z mužských přicházel denně starý, nahluchlý Pajďák, který měl chalupu »u Peymlů«. My děti hrávaly jsme si u kamen, dostávaly od babičky ovoce, ale když nás počalo zajímat, co se mluvilo u stolu — stichly a stříhaly jsme ušima a poslouchaly. Nejraději dědečka Šeplů. Podnes ho vidím — velikého, ramenatého, milovníka koní, který byl asi po dvě období v Klenčí purkmistrem, měl velikou výmluvnost, výtečnou paměť a ohromnou životní zkušenost. Znal takřka celý plzeňský kraj, a když vyprávěl, viděl jsem všecko jako živé. Od něho znám povídky o starém Kravárkovi, o grencjegřích, pašerácích a pytlácích, od něho jsem slyšel po prvé tragedii Kozinovu, o strašidlech Lomikarových, o křížích, o památných kamenech, o zlodějích u Mrázů a ve špitále, později jako student poslouchal jsem, co děd mi povídal o Havlíčkovi, gardě, prvních dělnících, volbách do sněmu a říšské rady, o táborech na Ryžmberku. Hrůzy napoleonských válek prodělal děd jako malé dítě, vyprávěl, jak utíkal s rodiči a otec hnal koně ve voze do lesa za díly do »konských mařtalí« — román »Hanče« vyklíčil tehdy v mém srdci. Moje matka zdařila se po něm postavou i povahou a mně říkají, že se podobám své

matce — takže tedy i dědova krev v hojné míře koluje v mých žilách. Musili jsme o hyjtách i někdy číst z kalendáře, abychom ukázali, co umíme a tu jsem si vždycky odnesl palmu vítězství. Z tebe by byl student — soudil děd — máš dobrou hlavu a výřečnost.

Moje babička pocházela z Šimanova mlýna, byla vlastní tetou matky spisovatele Jana Vrby, takže jsme s Vrbou druzí bratranci a po přeslici oba Šimaníci. Majitelé mlýna od nepamětných dob mají příjmení Kostlivý a ve mlýně se říká U Šimanů, protože první jeden z majitelů slul »Šimon Kostlivý«. Všichni Šimaníci vynikali prudkou až nerozvážnou povahou cholerickou, jako sudiči a práči, záletníci, zpěváci — i tanečníci, ale dobrého srdce. Jejich divokost vykládali si v Klenčí šeptem, že prý divá žínka podvrhla jedné mlynářce šestinedělce své dítě a její ji ukradla a tak se na mlýn dostala ta »divoká krev«. Ale Šepluc babička jako by ze Šimanovic mlýna ani nebyla — tichá jako ovečka a dobrá jako chléb, mírná a skromná, trpělivá a stále dušná — chodila světnicí a dvorem a my děti stále v patách za ní. Pamatuji se, jak mi jí bývalo líto, když ji popadl kašel a tak ji mořil, že si musela usednout. Zmodrala celá, z očí jí tekly slzy a dechu nemohla popadnout.

Babičko, pijte proti kašli bezový květ, máma ho také pije, poradil jsem si jednou, když moje matka léčila doma nastuzení tím odvarem.

Babička se usmála, pohladila mne a řekla smutně: Chlapče zlatý, mně už není nic platno, to je »Šimanuc kášel«, ten pude se mnou do hrobu, jako šel s nebožkou mojí mámou.

Její máma pocházela z Postřekova od Václavů — měla příjmení Bílková a já ji zvěčnil v povídce

»Kapsář«; její bratr, sedlák Václav z Postřekova, nejslavnější piják v plzeňském kraji, chodíval v neděli dopoledne k Šeplům hejtu.

Babička měla mne snad ze všech svých vnuků nejraději, ač nevím proč. Když jsem studoval a chodil domů z Domažlic na posvícení a na svátky, stavěl jsem se nejdříve u Šeplů, protože zůstávali hned na kraji, kdežto domů k Holubům jsem měl ještě kousek cesty.

Babička mě pokaždé vítala s radostí, hleděla na mne soucitně, hladívala mě po vlasech a říkala: Chudáčku, co zkusíš, tak si hlavu učením lámat a nač je ti to? Ještě bych neřekla, kdyby vaši měli víc chlapců, ale vždyť jsi sám, měli by ti dát dvůr.

Mlč, ty tomu nerozumíš. Když má chlapec k tomu nadání, jen ať se učí, okřikl ji hned děd přísně a tvrdě a optal se: No, jak pak ti to jde. Dostaneš premium?

Babička si jen povzdychla a šla mi namazat krajíc chleba máslem.

Má dobrá babičko! Zem Vás tlačí na klenckém hřbitově, ale co jsem se na Vás navzpomínal a dosud žije ve mě celá vzpomínka na Vás svěží jako voňavý kvítek. Bůh Vám vše zaplať!«

Ještě po letech (r. 1898) vzpomíná Baar na milou babičku takto: Měl jsem mši svatou za † Šeplovic dědečka a babičku. Vzpomněl jsem si na ně. Je dnes Šimona — dědouškův svátek — mám po něm jméno, byl mi kmotrem u biřmování. I na babičku rád vzpomínám. Byla to taková hodná, tichá babička, která kdykoliv jsem k ní přišel, vždycky mi něco dala: krejcar, pomazaný chleba, hrušku, kousek buchty, a neměla-li nic, tu se omlouvala, jakoby plna studu a říkala, podávajíc mi kousek cukru: Nemám dítě dnes

nic — než tohle, smlsni si — smlsni —. Byl jsem asi quintán, když nám umřela.

Když se sestra vrátila z kláštera, šel jsem já z domova na studie do Domažlic. Se sestrou jsme se o prázdninách často kočkovali a jmenovitě jsem se snažil předati jí hned všecky povinnosti, které jsem zastával v její nepřítomnosti, totiž zavírat slepice, ovce a pást husy. Já jsem se jich napásl už dost — ať je teď pase ona, pravil mi cit pro spravedlnost. Matka však zapřáhla sestru do jiných prací a tak husy často bez dozoru dostaly se na Vavříkovic trávník, ba jednou i na Frýduc. Frýďák nám je zahnal na svůj dvůr, t. j. »zajal husy«, a já měl jíti pro ně. Nešel jsem za nic a tak šla sestra. Pořídila, strejček ji vyhuboval, což mně dělalo náramné gaudium; a bylo dobře.

Jenom kdyby už šel pryč, zlobila se matka, takhle pitomosti svádíte jeden na druhého a neděláte žádný nic.

Mezi nejranější vzpomínky patří i dům s kupeckým krámem, nad kterým na černé tabuli leskl se zlatý nápis »Sigismund Steiner«. Prodával vesměs dobré věci: cukrlátka, pendrek, svatojanský chléb, sladké dřevo i větrová kolíčka; našel jsem k němu brzy cestu. Nebyla daleká, jen přes silnici a záhy jsem tam zdomácněl, neboť u Steinerů měli děti. Rósa, Léna a Eminka už veliké, ale Žanynka s Ludvíčkem rostlí se mnou. Hrát si s námi nesměli, ani chodit do školy, neboť to byly panské děti, jež měly svoji vychovatelku, která je německy učila doma všemu liternímu umění i hrát na piano. Ludvíčka mi bylo líto, měl takové selské pudy, třásl se na bič, kterému říkal »pajč«, na vůz a na oprati, byl by si s námi rád hrával na koně, ale nesměl, aby si ne-

umazal pěkné šatičky a botičky, ve kterých stále chodil. Měl také takové hračky, o kterých se nám ani ve snu nezdálo. Vozík s kolečky a koně okšírované jako živé i s chlupy na nich, měl velikou dřevěnou obruč, gumový míč, který vyskakoval od země, měl i šavli a »opravduckou« flintu. Kam jsme se mohli hrabat my se svými pukačkami z bezu anebo jen z brka, se svými brumajzly a kolovrátky! Ale měl přísně zakázáno, nám půjčovat anebo dávat do ruky. Volal take hned na pomoc proti nám kupeckého mládence, který vyletěl z krámu jako ďábel; a tak jsme se ubohému Ludvíčkovi mstili, pokřikujíce naň:

Hep — hep — hep[22]) žid peče chleb — židovka koláče;
žid se dal do pláče — že von jen chleb. Hep, hep!

Jednou chlapec přišel k nám, když právě matka v černé kuchyni na ohništi na plechu pekla lívance. Otep tříštěk, jak je nastrouhal otec, když v zimě dělal šindálek, měla vedle sebe, polývala plech řídkým těstem, hned je také mastila a podávala nám ještě teplé.

Slušnost žádala, aby dala také cizímu dítěti.

Nechtěl bys lívanec, Ludvíčku?

Jakpak by někdo nechtěl lívanec na plechu pečený? Ludvíček kývl hlavou, natáhl ručičku a už seděl se mnou na práhu kuchyně a zakousl se do lívance. Sotva byl v polu, když se domovní dvéře zatměly a v nich stála — Steinerka.

---

[22]) Pokřik na židy hep je prastarý, z dob pádu Jerusaléma r. 70 po Kr., kdy Římani vítězství Titovo nad celým národem oznamovali židům v Italii a Egyptě větou: Hierosolyma est perdita, zkráceně hep...

Um Gotteswillen, co pak to jíš?, lekla se židovka.

Dala jsem mu lívanec, to může, mastím máslem a ne sádlem, rychle vysvětlovala matka, která znala rituelní předpisy židů. Věděla, že mají zvláštní hrnce na mléko, zvláštní na maso, že nesmějí jíst nic vepřového, že si nesmějí o šábesu ani oheň rozdělat; zdálo se jí to často nerozumným, až směšným.

Ale plech mastějí špekem, vidím kůži v kastrolku.

I nemastím, to je spálený lívanec, který máčím do másla a mastím plech, jsou na másle pečený a ne na sádle, křičela matka — ale marně, Steinerka už držela Ludvíčka za nožičku a třásla s ním tak dlouho, až lívanec zvrátil. Moji matku popadla hrozná zlost.

Jsou voni matka! Mají rozum? Takhle mořit dítě a pro nic a za nic? Jdou mi z očí, abych jich neviděla.

Takových událostí odehrálo se víc, ale matka už se nedala překvapit. Když vařila zelí aneb na pekáčku v troubě pekla v neděli kousek vepřové pečeně, vonělo to ovšem po celém stavení. Ludvíček přišel, čichal, ale nedostal nic. Já bych ti dala Ludvíčku od srdce ráda, polovičku knedlíku se zelím, ale prasátko nám do něho šláplo a tak nemůžeš s námi jíst.

Ludvíček běžel domů a hned v krámě vyprávěl: Holubka vaří zelí, ale nemůže mi dát, protože jí do něho šláplo prasátko.

Steiner s Bohmanem postavili si asi r. 1875 sirkovnu pod Klenčím a obchod jim šel velmi dobře. Měli i svého cestujícího a formana, jenž vozil veliké bedny sirek do Domažlic na nádraží, a vychovali u nás zvláštní třídu lidí — sirkáře. Bylo je cítit z daleka a v kostele od nich lidé se odtahovali, jak byli celí nasáklí vůní

síry a fosforu. Sirkovna otravovala vzduch v Klenči mnoho let, až konečně bohudíky ubila ji konkurence a dnes ji proměnili v činžovní dům. Ale jejím pádem padl i značně blahobyt rodiny Štajnerovic a zachránili jen dům s obchodem, kde podnes můj kamarád Ludvík Štajner ohání se za pultem a vesele prodává jakoby nic z táborské továrny salámy, párky i buřty a šunky.

Nejpříjemněji nás vítala škola v zimě. V létě řady žáků silně prořídly, nepomáhaly ani pokuty a tresty rodičům, za to v zimě, když děti doma překážely, vyháněli je z domova do školy. První třída v přízemí byla veliká, neboť seděly tam 3 školní rody (= ročníky), v I. patře — vlastně podstřeší — II. třída: byla menší ale plnější. Nový zákon školní z r. 1872 se dosud nevžil, rodiče věřili, že stačí chodit do školy do 12 let, a to bylo »naše štěstí«. V zimě třídy naplněny jako úly. Zábavu nám skýtal školník Hadamec, starý zedník, který přišel ráno do hliněných tahových kamen rozdělat oheň. Hadamec, sám člověk negramotný, neuměl psát ani číst; ale dědoušek nesmírně veselý. Přečtěte to, strejčku, strkali jsme mu kus papíru. Ukaž, chopil se papíru Hadamec a už četl, jako když bičem mrská, plynně a zřetelně zpěvavým hlasem: Za onoho času, byly krávy bez vocasů, ale potom přišel čas, ha krávy dostaly vocas zas.

Ještě! Ještě!

Starý kleště — odpovídal Hadamec a jen ve zvlášť dobré náladě, přijal jiný papír a přečetl z něho řádku: Tuto stojí psáno — že se dvě žáby popraly dnes ráno, protože měli v loži na....... Další čtenářskou produkci překazil obyčejně pan učitel, který se objevil ve dveřích a utišil bouři smíchu jediným přís-

ným pohledem. Hadamec rychle sebral koš a sirky a zmizel z obzoru.

Byli jsme ve škole šťastni, že na nás jako žácích nekonaly se žádné pedagogické, ani metodické pokusy. Škola učila a naučila nás zlatému triviu, t. j. číst, psát a počítat a učitel užíval osvědčené metody: nepůjde-li učení do kluka po dobrém, půjde po zlém, ale dostat je do kluka musím. Děvčata se učívala líp.

Sedalo nás ve třídě přes sto a je pochopitelno, že za takových okolností kázeň musela být železná a také byla, když ne dobrovolná — tak nucená. Při čtení vykládal pan učitel zeměpis, přírodopis a dějepis a neopominul ani vycházky, kterým jsem říkali výlety. Jeden konali jsme na Českou Kubici k otci Martinovi (nyní »na Kovárně«), druhý do skelných hutí a brusíren na Černé řece a třetí do Nemanic do staniolové továrny, kde nám každému dali na památku pěknou barevnou mističku staniolovou. Hudba nám hrála, za kloboučky měli jsme dubové lístky a prapor nám šuměl nad hlavou. S námi šli dospělí, zvláště honorace místní a matky a na místě, kde jsme obědvali, musili jsme přednášet a zpívat. Já přednášel veršovačku Kotrmelce a to musel jsem na konec udělat kotrmelec — který se mi nepoveď — ač jsem je jindy metal na trávníkách s velikým zdarem. Zpívali jsme a zvláště se mi líbila píseň: Co se to ozývá v háji — přes pole, les i luh?, s ozvěnou v křoví. Ta píseň cvičila se ve škole tak, že »ozvěna« se zpívala na půdě.

V první třídě učil Baara J. Mathauser z Chodova; ale jen kratince, nato Bernard Srna, rovněž nedlouho, jelikož v témž roce 1875 umřel tuberkulosou, po nich Jan Soukup. Nejvíce však řídící Alois J i n d ř i c h, jenž za takových změn první třídu spo-

joval se svou. Baar líčí p. řídícího Jindřicha ve dvojí podobě. Nejprve, že rád vyprávěl zajímavosti z přírodopisu, zeměpisu, dějepisu, používaje při tom obrazů a map, jež pod paždí přinášíval. Měl dar výmluvnosti, při učení se jen jen usmíval; ale jinak (druhá podoba) byl na školáčky přísný, neznal žertu a hned »odměňoval«, mrače se při exekuci, až z něho hrůza sršela. Poněvadž i staří pamětníci vyprávěli o říd. Jindřichovi jako o člověku dobrém, velice dobrém, společenském a zábavném, dá se jeho přísnost vysvětliti jen tím, že měl valný počet žáků, zejména učil-li spojené třídy dvě, a školáčků jako sám Baar, »kerými hráli všichni čmerti«, nezbývala k udržení kázně jen březovka — osvědčený prostředek. Ve třetí třídě cepoval Jindříška p. uč. Ferdinand Wenig. Jindřich a Wenig hluboce zaryli se do paměti Baarovy, třebaže neposedu nijak nešetřili. S láskou na ně vzpomínával, až se mu i slzička zatřpytila — takhle, když se rozhovořil o svých pokusech v hudbě a zpěvu. Jindřich učíval po škole němčině, zpěvu a hudbě. Kdo mohl, platil, jako na př. továrník Bohman ze sirkárny; kdo neměl, řekl, že bude hráti, zpívati v kostele a »bral hodiny« zdarma. Jindřich učil od začátků teoreticky i prakticky, 12—14 děvčat (zpěvu), chlapců o něco méně (zpěvu i hudbě, hlavně na housle a klarinet) ve dvou partách. Hoši se mu rozběhli světem, ale děvčata utvořila jádro kostelních zpěváků, a to tak vycvičených, že do Klenčí do chrámu přicházeli z daleka Češi, Němci, poslechnout, zejména líbezné figurálky.

Baar začal také a krátkou dobu. Neměl sluchu — a ministroval. Neschopnost k hudbě a zpěvu hocha dost trápila: i později s trpkostí říkával, že zpívá jako vrána. Jednou Baar s Jindřichy: Aloisem a

Jindřichem si vypůjčili »z kóru waldhornu«, kterémužto nástroji měkkých tónů p. řídící také vyučoval, a klukům se nesmírně zamlouval; odešli s ním do lesů. Tu si hráli; leč nedlouho. Poprali se o lesní roh, protože se všichni tři najednou chtěli producírovat, instrumentum poškodili k nehře a ke všemu na ně připadl hajný. Ovšem druhý den přišla odměna — vícekráte si nezahráli na lesní roh, který otec učitel musel dát opravit. Nebýt přímluvy německého učitele Josefa Brunera ze Zdanova, nadaného zpěváka a výborného hudebníka, jenž velmi ochotně p. řídícímu se svým uměním v kostele sv. Martina sloužil, mohlo premium za hru v lese dopadnout ještě obšírněji a bolestněji. Aby si přátelská trojice školního otce udobřila, velmi pilně se hlásila do polní práce. Rector Jindřich totiž rád se obíral oekonomií. V létě neopomenul denně obejít svá políčka a loučky na Vohradce a v Dobří. Mimo to rouboval stromky, nejenom ve školní školce, ale i po domech, chytal raky tak dovedně, že i jeho asistenti, dva Jindřiškové a Lojzíček, »čubrněli« a po straně si vyprávěli, že snad rarášek mu pomáhá. Učitel Haniger kluky z podezření vyvedl, urobil nějaké sítě a půl pytle raků přinesli. Otec Jindřich chytal na stáhnutou žábu, pomalu zdvihal prut s ní i s přilnutými raky, před samým povrchem vody švihl prutem a raci se váleli na louce, za jeho zády — samí klepetáči. Ten »kumšt« hoši napodobili, leč s nezdarem — raci zůstali ve vodě. Pan řídící dále nade vše miloval ptáky. Na procházce v lese jistojistě rozeznával každinké cvrliknutí, položením dlaně na ústa uměl vyluzovati »ptačí řeč«, že mnohdykráte ptáče po zvuku mu přisedlo u samé ruky a hlavy. Doma měl v klícce skřivánka, kterého naučil zpívati částečku melodie

na píseň: Kde domov můj — když mu ptáče zhynulo, učitel slzel a dlouho ptáčete litoval. Láska ke zpěváčkům ho provázela i na poslední lože. Ač těžce nemocen, přece jen sňal si miláčky se zdí a klece postavil kolem postele, ba i pod postel, protože se »maminka vadila, aby neležel uprostřed ptačího pachu« a měl poslední radost, když paní, slyšíc šustot jich ve skrýši, oznamovala, že navečer políčí pasť na myši... nemocný se vesele rozesmál a paní z omylu vyvedl. Den nato tiše uprostřed plačící rodiny a cvrlikajících opeřených miláčků v Pánu zesnul 27. února 1895. Zanechal po sobě památku dobrého člověka; klenečtí dlouho o říd. Jindřichovi si vyprávěli, že měl rád ptáky a kdo ty miluje, má prý rád i lidi.

Jestli Jindřich vedl děti k přírodě, ke zpěvu — učitel Wenig učil je lásce k dějinám a počtům — nedivno tudíž, že oba tyto směry klenečské výchovy našly v srdci vnímavého žáčka Holubů náležitý úkryt, jenž později propukl v nádherné líčby přírody pod Haltravem, že nikdo toho více tak nedovede, a cítíme, že vlastenecké motivy povídek Baarových započaly v těchto dvou studánkách. Lásku k umění vzbudil v Baarovi pěkný kostel sv. Martina v Klenčí, nádherný kroj chodských žen, obydlí jeho krajanů — tehdy ještě plné almar s ptáčky, kolíbek se živými ornamenty, misníků s talířím rozpodivných barev; sám o tom později vyprávěl a nedlouho před odchodem na věčnost, maje v ruce špalíček národních písní, vyjádřil se ku příteli »dvojímu« Jindřichovi, hudebnímu skladateli: Víš, my, kteří jsme se na venkově narodili a tolik milujeme náše pjisničky i všecko pěkné staré — lidové, rozumíme Alešovi nejvíce a máme ho nejradš...

Pan farář Vondroušek měl školu v Klenčí a kaplan přespolní školy v Postřekově, Dražinově a ve Zdanově. Pan farář, starý pán, někdy mrzutý, pamatoval školu patrimoniální, ve které náboženství učil učitel a nezvykl si na pořádek a rozvrh hodin — do školy přišel jen, když ho doma někdo rozhněval a pak si na nás vylil zlost. Nikdo nic neuměl a tak nasekal dvěma třem žákům a odešel... Míval v Klenčí i školu vlastní, kde učil nastávající studenty a o školu obecnou se nestaral. Ten rok když jsem odešel do primy, zemřel raněn mrtvicí (r. 1882, 6./2.). Byl to můj první učitel náboženství a mám naň velice bolestné vzpomínky. Venku jako by to nebyl on — žertoval, smál se — běhali jsme mu líbat ruku, držel nás za ručičku a říkal: pusť mě — no tak mě pusť. Osadníci Vondrouška měli velmi rádi.[23])

S farou udržovali naši doma vždy ty nejlepší styky. Strýc otcův Josef Fišer byl farářem ve Weitersfeldu v Dolních Rakousích, a bratr Josef Baar katechetou v Písku, který přijíždíval k nám na hlavní prázdniny i s hospodyní Márinkou i se svou matkou a mou babičkou, která měla u nás výměnek. Všichni tři žili o prázdninách z našeho a matka už dlouho před jejich příjezdem nasazovala husy a kuřata, střádala vejce a nalévala hrnce másla, aby na ničem nescházelo. Tak běžela má vzdálená příprava ke kněžství.

Vrátíme se k učení školnímu. Po škole šli jsme na klouzačku se sáňkami i bez nich, neboť ohlazené dřeváky jely lépe než sáňky. Klouzali jsme se všude, na Záhoříkovic rybníčku, na kopečku u kostela, od školy okolo sv. Jana — ba i po silnici, což sice přísně zakázáno, ba i vybubnováno, ale zapovězené

[23]) Viz dějiny Klenčí, str. 213.

V. Šanda, farář v Klenčí.

Josef Baar, farář v Putimi.

ovoce chutnalo nejlépe, neboť tato klouzačka byla skoro ¼ hodiny dlouhá.

Jednou jel přes Klenčí na Výhledy kníže Trautmansdorf z Horšova Týna, potkali jsme ho u sirkovny. Kníže zastavil a nechal nás »zadrhnout« — totiž uvázat si sáňky za své sáně, poslechli jsme s nadšením, chytal se jeden druhého za kabát, za provázek, utvořili jsme veliký ocas a nyní kočí práskl do koní a vyvezl nás až do »rejdu« na Výhledech, kde koně prudce zatočili, lokaj přeřízl provázek a my setrvačností sjeli se silnice nalevo a hrnuli se místo do Klenčí dolů k Černým a k Chodovu.

Do školy trousili jsme se a pospíchali jednotlivě, nebo v menších houfech, jak jsme se cestou sráželi. Ze školy však šli jsme společně a tu došlo pravidelně ke »koulování«, když jen trochu se sníh »lepil«.

Nejstrašnější trest — alespoň pro mne — byl, být »zapsán« a zůstat pak po škole. Právem »zapisovat« byla obyčejně poctěna některá ze vzorných žákyň, která v nepřítomnosti pana učitele, když musil na pohřeb nebo na svatbu, největší uličníky zapsala na kamennou tabulku. Houdlovic Nanynka těšila se za mých časů takové důvěře a její výhružné »že tě zapíšu«, zní mi dosud v uších. Postižení snažili se všemi prostředky ji pohnout, aby je smazala. Smaž mě — já ti dám ořech — podpláceli ji i cennějšími dary i lichocením, ale Nanynka odmítala — vtělená ctnost a bezúhonnost. Tu se všecka dobrota proměnila v zlost a hněv. Zmocniti se její tabulky a smazat jména. Ale následky! Také já jsem jednou slízl jazykem celou řádku zapsaných, ale pak jsem si to »odseděl«. Nanynka byla často od nás bita, trpěla jako mučednice a nedala se ničím obměkčit.

Nejčastěji byl ve škole při učení poctěn výpraskem synek pana řídícího a můj hlavní kamarád Alois Jindřich.[24]) Býval jsem velice rád, že nejsem »učiteluc«, neboť, když ve třídě nikdo něco nevěděl, dal pan řídící na svého synka a když i on mlčel, dostal obyčejně řádnou buchtu do zad. Pan řídící nás měl rád a když jsme již studovali a on žil v Klenčí na odpočinku, chodil s námi hrát kuželky — svou nejmilejší zábavu.

Když jsem vás naučil číst a psát, tak pojďte, naučím vás také hrát kuželky, řekl nám jednou a zavedl nás k Šoršům do zahrady, kde měli starý, velice vytlučený kuželník. Přednesl a vyložil nám základy hry, vzal kouli do ruky, chvíli mířil a vykládal: Nejlépe se hází do plných, vzít kouli takhle na šišato, položiti ji hezky na prkno a hodit, aby vzala roha po straně, a máte pak jistý »věnec«. Tak se dívejte. Rozehnal se a koule udělala strašného »pudla« vpravo — a my se dali do smíchu.

Co se smějete, hloupí kluci, podíval se na nás přes zlaté brejle pan učitel, přece vám musím napřed ukázat, jak se nemá házet.

Vzal druhou kouli a hodil ještě horšího pudla vlevo. Ale pak beze slova poodhrnul si pravý šos dlouhého kabátu, zamířil po třetí, kuželky zarachotily a položily se všecky na zem.

Všech devět — tak se to dělá, hrdě řekl pan řídící a šel se napít. Stavěč přiběh' pro krejcar.

Jeho syn Alois studoval rok za mnou a když vyšel quartu, šel do Prahy na ústav učitelský a sešli jsme se tam r. 1888—89; studoval poslední ročník paedagogia a já první ročník theologie. Pan řídící ve sv.-janských dnech navštívil Prahu a Lojzík přivedl ho

[24]) Potom učitel v Domažlicích.

i ke mně. Přešlapoval jsem netrpělivě u fortny od 1—2 hod. — byl čas návštěv — a kdykoli se otevřely těžké dveře, dychtivě jsem se díval, kdo vejde. Konečně zjevila se krásná, smetanovská hlava pana řídícího ve dveřích, letím k němu — ale pan řídící jako by mne neviděl. Stojí u fortny a dívá se na ohromnou, dlouhou chodbu v semináři, jež se táhne po celé délce Křižovnické ulice a teprve po chvíli se usmál a povídá vesele: Safra, pane majstr, to by byl kuželník.

Jednou jsme se ho ptali, proč byl Alois ve škole nejvíc bit. Usmál se a řekl: protože jsem věděl, že jeho táta nikdy nepřiběhne na mne se stížností, že jsem kluka vyplatil, což se již tehdy leč v řídkých případech stávalo, že zbrklý otec nebo matka ve své opičí lásce, odvolávajíce se na zákon, vytýkali panu řídícímu tělesné tresty. Většinou jsme se neodvážili ani pípnout, ba podpláceli jsme sourozence a jiné spolužáky, aby na nás nepověděli, »že jsem neuměl« — »že jsem byl bit«, »že jsem musel klečet«, neboť jak mile se to rodiče dozvěděli, nastal nový výslech a zpravidla i nový výprask. Naopak na potkání říkali otcové: jen pane učiteli tomu našemu nezbedovi nic nedarujte — jen ho řežte, když zaslouží, vychoval jste mne a dobře, tak ho také vychovejte.

Ze školy jsme letěli domů a už ve dveřích křičeli: Mámo, já mám hlad.

Tak se pozdravuje? Tak vás učí ve škole?, okřikl mě otec, ale matka hned vstávala od kolovratu a vytahovala z teplé trouby zbytky oběda.

Pak jsem se hleděl vytratit, než si naši něco vymyslí a ukovají mne k nějaké práci protivné, třeba drát peří nebo přebírat obilí k setí.

Ten kluk se vytratí jako duch, stěžoval si otec, když mě chtěl poslat k ševci nebo kováři.

Jakmile začali zvonit klekání — v zimě kolem páté hodiny, když už se venku šíralo, kradl jsem se k domovu.

Kde jsi celý den brousil, tam ať ti také dají jíst, — u nás jsi nepracoval, tak také nechoď k večeři, vítala mne chladně matka a jednou docela — jak se pamatuji — svázala mi do ranečku košili a sváteční šaty a řekla: Když se tak rád touláš venku a u cizích lidí se ti líbí víc než doma, tak se seber a jdi, kam chceš. My tě nechceme.

Strašná úzkost sevřela mi srdce, strach padl na mne, takže jsem se dal do pláče a prosil matku, aby mě nevyháněla, že se mi doma líbí a že už se z domova nehnu. I hyjťáci se za mne přimlouvali a tak »pro tentokrát ještě« mi naši provinu odpustili.

Ale přece jsem se zatoulal a daleko. Jel jsem na studie do Domažlic, a o tom v nové kapitole. —

Holubuc neposedný školáček přinášel rodičům samá pěkná vysvědčení, až na zpěv vesměs jedničky. Třebaže často učitelové kárali ho pro nepozornost, hravý Jindříšek, ač duch jeho ve škamnách těkal mimo školu, uměl odpovídat — a z náboženství při visitacích tak, že vikář pravidelně obdaroval ho obrázkem, zeptav se, čí že to hoch. Z toho ovšem přítomná máť velice se těšívala a po každé Jindřískovi přistrojila za oběd něco »čipernějšího, aby chlapec míl radost«. Kaplan Thomayer — v Klenčí 1875 až 1880 — nejednou pobízel Holuba, aby synka dal na studia, učitel Ferdinand Wenig dočista na oko netečnému sedláku pravil, že by zhřešil, kdyby tak neučinil. Mnoho přispěla k příznivému rozhodnutí

Anna Baarová, ukazujíc, že Vávříkuc František[25]) studuje, že těch 9 zl. měsíčně nějak seženou, že p. strýček z Písku snad něco přidá. Otec svolil s podmínkou, až co řekne písecký bratr. Napsal mu, oč jde, pozval ho jak obyčejně na prázdniny. Když přijel, nastaly dlouhé porady o materiální stránce podniku. Katecheta sám hocha do Písku vzíti nemohl, poněvadž jeho bratr Martin potřeboval stále výpomoci do řemesla, samy příjmy knězovy nebyly valné, zařízení bytu, knihy (Josef Baar se zabýval spisovatelstvím), spolkaření v městě vysušovalo kapsu: také se strojil na velkou rurární faru v Putimi (1885). Zkrátka Píseckej v naději selhal; ale pomohl. Došel k svému spoluseminaristovi, domažlickému katechetovi Jakubu Jandovi,[26]) a vrátil se vesele. Ujednáno, že Jindřich bude studovat »na chudý atest« v Domažlicích. Leč practicus otec Baar chtěl napřed mít jistotu, bude-li jeho dítě i tělesně schopno. To nejde, vyhodit peníze a chlapec za čásek umře, jako hajnému v Caparticích... Pane bratře, zaprosil sedlák kněze, kterému po tehdejším obyčeji vykal, zajděte k zahradníkuc dochtorovi do Tránova, ať chlapce prohlídne, je-li zdráv. Rozesmál se katecheta, ale vyhověl. Kdo byl zahradníkuc pan dochtor? Nikdo jiný, než slavný profesor pražské university MUDr. Josef Thomayer, syn trhanovského zahradníka, bratr klenckého kaplana. K tomu šel tedy Jindřich Baar k studentskému odvodu. Nechme vyprávět rekruta samotného:

Půjdeš se mnou do Trhanova, poručil mi jednoho dne strýc.

---

[25]) František Baar * 1863, 4./1., farář někdy v Žinkovech, † na pensi v rodišti 10./6. 1935.

[26]) * v Klatovech r. 1835, 4./1.

Copak ponesu?, optal jsem se zvědavě. Nosíval jsem totiž při prázdninových pochůzkách kolem Klenčí ledacos za strýcem, jako plaid, tašku, knihy, od sběraček po lese koupené houby, chléb s máslem na svačinu...

Dnes nic, odvětil strýc stručně a — vyšli jsme. Cestou, na kterou nikdy nezapomenu, podrobil mne ještě přísnější zkoušce než na potulkách v lesích. Rozbírali jsme spolu věty, hledali v nich podměty, výrok i doplněk, naráželi na úskalí českého pravopisu, na obojetné souhlásky, na joty a poťouchlé ypsilony, počítali jsme v číslech celých a lomených — až jsme došli na roh panské zahrady a strýc zahnul u kříže vlevo. Ač z lipové aleje už jsme byli dávno venku, v hlavě mi z otázek jen šumělo.

Pan doktor tě prohlédne, jestli na studiích vydržíš, praví strýc a já — jako jankovitý koník — rázem jsem se zastavil. Jděte tam sám, já tu na vás počkám, povídám strýci a myslím si, jak zajde, pustím se támhle přes hlinovatky domů. Strýc jako čtenář myšlének, popadl mě za ruku a dloubne: snad by ses nestyděl, vždyť přece p. zahradníka znáš!

Znám, paní jeho taky i jejich p. doktora; byl jsem u nich několikrát... a bezděky dal jsem se strýcem vésti jako beránek.

A cos' tam dělal?

Pan páter mě tam posílal... Bratr pana profesora u nás kaplanoval a já mu ministroval.

Nu, tak vidíš, usmál se strýc, tak tam už trefíš.

Ale prohlížet mne nebudou?, ptal jsem se ještě za dveřmi, když strýc na ně kotníkem zaklepal.

Vkročil jsem bojácně a nesměle přes práh pokoje. Kdyby měli u zahradníků jenom světnici jako my doma nebo jako u Berousků, u Duchánků, u Vav-

roušků a jinde, byl bych vkročil s kuráží, ale zde měli pokoj jako na faře, na oknech záclony, stěny malované, na zemi koberec, u zdi kanape, obrazy ve zlatých rámcích, celé ovzduší jiné, než ve kterém jsem rostl, a tu zmocnil se mě pokaždé ostych a nesmělost.

Pan doktor patrně o mé návštěvě věděl, protože ho nepřekvapila.

Tak, copak jsi měl, Jindro, k obědu, táže se důrazně.

Lívance, povídám tiše.

Svleč se, já tě proklepám, jestli nelžeš... a už mi sám rozpíná knoflíky.

Zmatek nad zmatek mne ovládl, strašně jsem se styděl, když mne pan profesor prohlížel jako Adama nahého, a potom vyletěl jsem od zahradníků, jako by mě vystřelil.

Pojď sem, počkej, dám ti pár hrušek, volala dobrá paní zahradníková, ale já bych se nebyl ohlédl za celý svět. Jako hříbě utíkal jsem do kopečku podél zdi panské zahrady a nezastavil jsem se, až jsem se cítil v bezpečí, a to bylo teprve v Mejkosovci, na našem poli »školce«.

Výsledek toho památného dne byl, že jsem uznán duševně i tělesně za schopného do dlouhé a dost tvrdé služby věd a umění v gymnasiu domažlickém.[27])

---

[27]) Podle vypravování J. Š. Baara. Srov. Rodinný kalendář r. 1927, str. 35.

Baar na gymnasiu v Domažlicích.

Nezapomenutelným zůstává mi den, kdy jsem se rozloučil s otcovským domem a vykročil do světa. Venku se probouzel krásný den zářijový, matka mé vzbudila a připomněla mi, když se mi nechtělo z postele: Nevíš, co tě dnes čeká?

Přijímací zkouška, střelilo mně hlavou, a vyskočil jsem rovnýma nohama. V kamnech praskal vesele oheň a káva voněla celou světnicí. Nastalo velké mytí jako v neděli, oblekl jsem čisté prádlo a z brusu nové šaty, a když na věži tlouklo pět hodin, vyprovázeli mě otec, matka i sestra až před vrata a dívali se za mnou, dokud jsem nezmizel za rohem pekařoviny na cestě zahýbající se ke škole.

Tam sešli se čtyři nastávající primáni: Jankovský, Heindl, Pavlík a já; po půlhodince přišel pan učitel Wenig, vysoký, s krásným, dlouhým plnovousem, plaid přes ruku, v druhé ruce deštník. Vyšli jsme.

Ranní mlhy vyplňovaly kotlinu pod Klenčím, borový les Hory jako by plul po těch mlhách, a za Hrádkem vystupovalo sluníčko na čisté nebe. Kraj voněl pokosenou otavou, podél silnice na stromech zrály hrušky, rděla se jablka, bohatá rosa třpytila se na trávě i na listí a bílá silnice táhla se před námi do nekonečna . . .

Žádnému z nás ani nenapadlo ohlédnout se, necítili jsme bolesti ani smutku, jenom strach plnil naše srdce, nepropadneme-li při zkoušce. Pan učitel vykračoval si uprostřed nás a ještě celou cestu ohledával nejslabší místa našich vědomostí, posiloval je a zastavil se s námi teprve na Rejkovském kopci za Dražinovem.

Tak se podívejte ještě na Klenčí (dosud slyším jeho měkký hlas) — a to vám povídám, ať se tam vracíte

nejen dnes, ale vždycky se ctí a nikdy s hanbou, abych se nemusel za vás stydět.

Nevěděl jsem proč, ale pocítil jsem v té chvíli takovou tíhu, jako by na mne někdo vložil těžké břemeno. I do nohou jako by olova nalil; nechtělo se mi dál a hned bych se byl rozběhl přes louky a pole a les rovnou zpět domů.

Jen žádné strachy, vytáhl pan učitel hodinky, musíme si pospíšit, v osm začne zkouška, musíte si ještě koupit papír a pero, tak chutě kupředu, abychom tam kolem půl osmé dorazili. Když dáte pozor a pečlivě otázky promyslíte, všecko zmůžete.

Za Dražinovem dohonil nás vůz, na kterém jeli němečtí studenti od Ronšperka,[28]) silnice užívla — a když jsme přišli před staré gymnasium v městě, už se tam tlačilo plno studentů a školník Mleziva s dlouhou dýmkou v ústech a kulatou vyšívanou čepičkou na hlavě jako hostinský stál ve dveřích a prohlížel si denní hosty nové i staré, známé i neznámé. Sotva jsem se trochu okoukal, nastalo utišení, pan učitel se k nám sehnul a zašeptal: Tenhleten pan profesor vás bude zkoušet — a už letěly klobouky s hlav — profesor Alois Faist, nastávající třídník primy, kráčel pružným krokem po hrbolatém dláždění ke gymnasiu. A my za ním. To byla ještě stará budova — tak zvaná podreálka, kde umístěno nižší gymnasium: vyšší bylo v nájmu v domě na náměstí a teprve r. 1882 postavili nynější budovu. Do staré vcházelo se vchodem u kriminálu proti tehdejší dívčí škole a na té prostoře, ohrazené gymnasiem, kriminálem a

[28]) Němci kraje obyčejně studovali jednu, dvě třídy českého gymnasia v Domažlicích a potom odcházeli do malého semináře (studentský konvikt) v Č. Budějovicích, jako na př. prelát krumlovský Hartl, kanovník Simeth, děkan ve Vimberce Brunner, P. V. Kohlbeck, opat Benediktinů v Chicagu, U. S. A., a j. v.

dívčí školou, konaly se tenkráte každý čtvrtek prasečí trhy.

O své přijímací zkoušce do primy zmiňoval se Baar velice často a ochotně, a poněvadž události při ní vypravoval se živým humorem a vždy skoro týmiž slovy, nelze pochybovati, že se srovnávala se skutečností. Jindra se držel úzkostlivě p. učitele Weniga a ten dobrácky ho napomínal, aby se nebál, že všechno dovede. Jen na náboženství si dej pozor. Učitel věděl dobře Achillovu patu klenckých školáčků v tomto bodě. Kaplan, který běhal po školách venkovských, nemohl zároveň obstarávat vyučování v místní škole — stařičký farář Vondroušek vynechával hodiny velmi často a tak milí Chodáčkové neuměli z katechismu a bibličky skoro nic. Za to »dějepravu« si každé dítě z dlouhé chvíle při dobráckém faráři na obrázcích pestře modrou a červenou tužkou pomalovalo tak, jak umělo. Baar měl svou bibličku snad až do smrti a často svůj maléřský kumšt ukazoval, při čemž jeho sarkastickým poznámkám nebylo konce. Vraha Kaina modrou tužkou úplně zamaloval, že z podoby nebylo viděti nic lidského, a dobrý Abel v záplavě červené tužky vypadal jako nejvyšší továryš ruský, jenerál Buděnný. Bohužel, na umění malířské se Baara katecheta Janda nijak netázal. Když nováčci domažlické primy odevzdali písemné práce z češtiny a počtů, vstoupil mezi ně do třídy kněz malé rovné postavy a neobyčejně výrazné, ba krásné hlavy. Poručil, aby polovina hochů vyšla ven a dvacet, které vyjmenoval, aby zůstalo. Ti měli být vyzkoušeni dopoledne; mezi nimi také Jindra Holubů. Seděl v lavici tiše jako pěna a teskně se díval za odcházejícími, měl strach a hned by byl utekl. Vtom katecheta vyvolal jeho jméno (patrně podle

abecedy): Pojď sem a vy ostatní děťátka, za ním do přední lavice. A už se sypala otázka za otázkou na hlavu ubohého Klenčáka, jenž, ač jinak výřečný, velmi slavně mlčel. S takovým znamenitým výsledkem nespokojený profesor se ho táže:

Což vy jste se u vás ve škole náboženství neučili?

Neučili, vyznává upřímně Jindříšek.

Nechodil k vám velebný pán?

Nechodil.

Ani pan farář?

Málokdy.

Byl jsi už u sv. zpovědi?

Byl.

A kdo tě, prosím tě, připravil?

Máma — — —

Janda se usmál, pohladil zkroušeného školáčka po tváři a řekl mu: Pozdravuj pana faráře, velebného pána a běž domů.

Baaříček se dal hned do běhu; ale za dveřmi ho zarazil školník, který mu ukázal do sousední třídy, tam že má počkat na výsledek zkoušek u všech.

Ale velebný pán mě poslal domů!

Kluku hloupá, nafoukl se úředně pan ouřada, takových hříbat jako jsi ty, jsem já už tu přečkal víc a ty mě nebudeš učit, co se má stát, a zastrčil nedočkavce za dveře. Volno mu nebylo — neuměl, a tak ze studie není nic. Jindřich se zrovna těšil, jak zase bude doma pást, po lesích běhat, ptačí hnízda shledávat, jak dosud měl v obyčeji. Užasl však, když asi za hodinu do skupiny vyzkoušených se dostavil ředitel, četl jména přijatých a mezi nimi také: Jindřich Baar.

Na cestě k domovu vykládal mu pan učitel Wenig: Štěstí, že's uměl češtinu a počty, pan katecheta ti to nechtěl zkazit, ale mne na chodbě zastavil a

musel jsem mu za tebe zvlášť slíbit, že se v náboženství přičiníš, abys dohonil, co neumíš. Tak na to nezapomeň.

Radost Jindřichova, jenž jako většina selských hochů na studie šel nerad, měla slabé kořínky — ještě tři dny směl běhat po Klenčí, lesích, zlobit Bábinku, ale potom hajdy do města na »Veni sancte« v děkanském kostele. Slavnost ho ohromila. Do gymnasia šli v dlouhé řadě všichni studenti s profesory ve svátečním úboru, sám Jindra měl nové cvilinkové temné šaty. Ušil mu je se šosatým kabátem mistr Vojta Salicin podle osvědčené metody: čím větší, tím lepší; však Jindra roste. Mistr Náhlík mu zase přinesl zbrusu nové boty »bytedlné s podkůvkami«, truhlář Hojda kufr a novou postel. Studenty vezl forman Beneš, zvaný Cimra, jenž dvakrát v týdenku jezdil do Domažlic. Ke starým studujícím od Boučků, Vavříčků a Jehlíků přibral nové: u Holubů, Barvířů, Vášu Jankovského, bratra učitelky Wenigové, Edu Pavlíka a do měšťanky Karla Vobůrku. Ze všech pánů při otvírání školy se mu nejlépe líbil právě školník, který nesl ňáké velké knihy, a potom katecheta Janda. Na tom mohl oči nechat. Vyšlapoval si pružně, štíhlý, elegantní v černém taláru, přepásán nějakou širokou pantlí, konec hedvábného kněžského pláštíku nesl přehozený přes levou ruku s velikým prstenem, na nohách lakované střevíce se stříbrnými přeskami. Jindříšek si sliboval, že se tomu pánu bude učit a to tím spíše, poněvadž mačkal v kapse dopis strýčka z Písku, v němž ho týž napomíná, aby mu nedělal v Domažlicích hanbu, důkladně se učil a co hlavního — přiložil papírovou zlatku na útratu s napomenutím, aby peníze nerozhazoval. To si vzal nový primán k srdci tak, že hned po »Veni Sancte« si koupil za tři šestáky hrušek, ovoce druhu

v Klenčí nevídané velikosti, a ještě ten den je schroustal. Tvrdíval, že mu jakživo nic tak nechutnalo, jako ty domažlické hrušky, a že přišly dvě za krejcar.

S katechetou Jandou se spřátelil Baar hned v primě. Patrně z písecké protekce. V tercii Janda k nadanému hochu z Klenče posadil již po vánocích svého synovce Aloisia Jandu, hocha nesmírného nadání, ale nanejvýš lehkomyslného. Sice třídní oba neposedy brzo rozsadil, když prospěch jejich kulhal, ale katecheta Baara k sobě často zval na svačinu s tím záludem, aby od něho vyzvěděl, co zas Lojzíček vyvedl. Klencký studentík měl mnoho bystrých postřehů a vlastnost mezi studenty řídkou — neuměl lhát a léta mu to trvalo, než se této studentské vymoženosti přiučil. Katecheta občas Baarovi poskytl na učební pomůcky nějakou částku, většinu knih učebních objednal; peníze ovšem šly z Písku. Obraz profesora Jandy Baarovi hluboce se vtiskl do paměti a šel s ním životem, neboť katecheta, jak překvapoval svým zjevem, tak poutal i svými přednáškami a exhortami. Nešlo tehdy zvykem, že by se profesor o studenty nějak příliš staral, ale Janda mnohého rozpustu domluvou napravil. U koho se mu to však nezdařilo, byl vlastní jeho bratrovec — Baarův přítel Alois. Nejvíce imponovalo studentům universální vzdělání a elegance katechetova — osvojil si ji jako vychovatel dětí česky smýšlejícího hraběte Jana Harracha. Udivoval studenty podrobnou znalostí botaniky, mineralogie, fysiky, latiny a řečtiny. Mluvil správně francouzsky, kteréžto řeči vyučoval gymnasisty vyšších tříd, znal dokonale českou literaturu, pokoušel se v malířství a byl znamenitý kaligraf. Kdykoli některý člen sboru profe-

sorského potřeboval výpomoci, katecheta šel za něho klidně supplovat a vyučoval, jak rozvrh hodin žádal. A jak vyučoval! Sedávali hoši jako oukropci, ani nedýchajíce, když kněz přišel do ohně a zabrousil do literatury, do politiky, do umění, do apologie, do dějin, když vypravoval příběhy vlastního života, když kousavou satirou bičoval různé směry a proudy — jeho temperament dovedl unášet, jeho jiskřivý vtip oslňoval. Nebylo to někdy náboženství, co katecheta žíznivým posluchačům vykládal, ale přece jeho vypravování táhlo se k náboženskému směru, citovému vzdělání a ku přípravě pro život. Když zkoušel, kdekdo žil v napětí; tak jako on nedovedl žádný sáhnout studentu na zub a najít zrovna ten bolavý. Nadřít látku vyvolaného nespasilo, musel věci rozumět a umět ji vyložit. Všechna pole vědění lidského kněz obsáhl a z toho bohatého zdroje mnoho utkvělo v Baarovi, říkával, že při dalších přednáškách o náboženství na universitě vlastně neslyšel nic nového — jenom širší obzory se mu otevíraly o tom, co katecheta Janda v Domažlicích byl učil.[29]) Poměr Baarův k Jandovi utvořil se docela po synovsku, později nikdy neopominul k milému učiteli zajít — vždy byl uvítán s otevřenou náručí.

Z profesorů, kteří měli silný vliv na výchovu Baarovu, sluší jmenovati tyto: ředitel Antonín Škoda, znamenitý pedagog, učenec, spisovatel, jenž na svou dobu velmi pěkně přeložil básně Homérovy. Od r. 1892 stal se ředitelem v Příbrami († ve svém rodišti v Počátkách 25. května 1919). O duchu, v jakém sbor profesorský a gymnasium vedl, svědčí slova ředitelova při svěcení nové budovy gymnasijní

[29]) Prof. Jandovi týmž časem se podobal, jestli ho filosofií nepředčil, klatovský katecheta Jan Švejda († 1891).

r. 1882, 4. října: Vám, milení jinochové, doporučuji v tomto posvátném okamžiku předně pilnost, po druhé opět pilnost a po třetí zase pilnost. Neméně otcovsky vás vyzývám, abyste mravnost, svůj mrav a srdce své v ryzí čistotě zachovali, neboť mládeže, která by neměla pevné mravní povahy a pilných rukou, vlast naše nepotřebuje... S katechetou Jandou staral se v podpůrném spolku Tuhosti velmi pečlivě o chudé žáky, jimž zejména známý děkan domažlický Karel Hájek v nemalé míře poskytoval podpory, zásobuje též jejich knihovnu dobrými spisy.

V primě měl Baar za třídního Aloise Feista, profesory V. Němečka, Frant. Samohrda a J. Kováře. V sekundě za třídního J. Třesohlavého, Václava Holczera, v tercii a kvartě za třídního Karla Thiera, nové profesory Hanzla, Pressla, v kvintě za třídního znamenitého učence Emanuela Peroutku, dějepisce J. Strera, matematika Fr. Kaňku, v sextě až do oktávy za třídního dr. Eduarda Štolovského, na češtinu v kvintě básníka Hanuše V. Tůmu, po jeho odchodu znamenitého literárního kritika a dramaturga Jana Voborníka. Velmi vděčně vzpomínal na všecky tyto své učitele, na bodrého přírodopisce Frant. Samohrda, na přísného, ale na obrátku vlídného matematika Kaňku a s oblibou citovával nadšená slova češtináře Tůmy a z přednášek výtečného Voborníka dovedl reprodukovat celé stati. Doktora Štolovského Baar miloval.

Primánské doktriny začínal Baar jako každý selský hoch dost těžce. Za příčinu klásti nejprve nevalné poměry prvního bytu, osobní nechuť k profesoru řečí Feistovi, který mimo štiplavých kritik žáků při vyučování po městě každého gymnasistu slídivě

pronásledoval; ale hlavní úraz pokroku Baarova tvořilo jeho mládí a s ním spojená zvláštní těkavost. Nescházelo mnoho, že by byl propadl. Zabránil tomu profesor Janda. Baarovi se na studiích stýskalo. Při přednáškách toulal se více duchem v lesích, Dobří, u studánky sv. Vojtěcha, zaběhl na Sádek ba i do »mařtelí« a není tedy div, že mu unikaly mnohé základy gymnasijního učení, že profesor, nedostav z něho při náhlé otázce odpovědi, obdaroval Holubuc fantastu nedostatečnou známkou. Později, byv několikrát zahanben, našel Jindra náhlý obrat. Vypravuje:

Můj první byt byl u paní Kroupové. Byla z Klenčí ze mlýna Tauerovic. Vdala se do Domažlic za mukaře Kroupu — brzy ovdověla a brala na byt Klencské studenty. Vavříkuc Franc — taky Baar, — Boučkovic Karel, Thomayer, Barvířovic Šorš (Jiří Heindl) a já bydleli jsme v tom domě na náměstí, kde se mně nic nelíbilo. Dvorek jako dlaň a po dvorku po celém hnojiště. Starý dům na náměstí měl krám — velký průjezd, ve kterém řezník Kuneš sekal maso, v krámu cukrář Kitzberger prodával pražené mandle a nahoře zůstával knihař Štekl. Zadní část domu měla paní Kroupová pro sebe, dvě krávy stály v přízemí, v němž hospodařily její děti František se Zuzankou. Všecko stlačené — hnutí nebylo. Z okna jsme viděli na starý Chodský hrad, na gymnasium a pak průsekem k Bezděkovu na dráhu, která mě velice lákala. Viděl jsem ji po prvé a vynadívat jsem se na ni dost nemohl. Nemohl jsem se ani nasytit pohledu k Veselé hoře, na Dmout a Ryžmberk. S Barvířovic Šoršem konali jsme výzkumné cesty po městě i za město . . . Výkladní skříně jsme prohlíželi, chodili se dívat na dragouny za střelnici na »rajtschul«, na

nádraží a hlavně na »hlínu« za Týnské předměstí, kde u pivovaru týčila se halda hlíny — eldorádo studentů. Tehdy nebyl sport, kopaná, a my chodili »na hlínu« hrát špačka, míč, honěnou; i »čampuli« jsme si někdy dali. Jen ven, ven všecko mne táhlo a doma odpočívala latinská gramatika Kořínkova, Novotného cvičebnice, aritmetika, a jak se všecky ty knihy jmenovaly. Tak lehounké se to vše zdálo, nikdo nás nehuboval, profesor mě vyvolal, mlčel jsem — sedl jsem si, úkol napsal — četl jsem pod ním nedostatečnou — až se strhl kravál. Po první konferenci přišel otec, přinesl lístek, kde jsem se k svému velikému překvapení dověděl, že propadám z latiny, češtiny, zeměpisu, němčiny, a kde se radilo otci vzít mě domů. Francek Vavříkouc žaloval, paní domácí žalovala, třídní žaloval — nic že se neučím, jen běhám, po dráze se ohlížím, všeho si všímám, jen knihy školní ne, takhle obrázkové, to ano, nebo pohádky a povídky.

Censura čili špajska, jak studiosi v Domažlicích nazývali školní napomínku k rodičům nedostatečného žáka po konferenci, vyvolala v Klenčí pravou bouři. Přišla Baarovým a Barvířovým nevyplacená a poštapán, znaje význam úřední listiny, při tehdejší volnosti na poštách, nijak z obsahu nečinil tajemství a tak ještě téhož dne rozletěla se po městečku zvěst, že studenti Jindra a Jirka se vrátí domů k volečkům a stanou se z nich zase obyčejní kluci z Klenčí... Sousedská kritika donesla se ovšem do č. 94 a pobouřila nejvíc ctižádostivou Holubku. Zle si vedla, plakala, vyčítala muži, ač sama více přála synovým studiím než otec. Vydal se do města, a co tady vykonal, svědčí o moudré rozvaze sedlákově a znalosti povahy svého synka.

Profesor Faist jako třídní radil Baarovi, aby peníze nevyhazoval, vzal Jindru domů, třeba k řemeslu. Baar na to, že třeba míti s chlapcem svatou trpělivost. Mně na tom nesejde, propadne-li, bude třeba sedlákem jako tatík, ale přece ho nechám ve škole až do konce roku. Nyní domů ho vzít nemohu, neboť Klenčí, celé Klenčí by se mu vysmívalo, kdekdo by naň volal zkažený studente a propadlíku. Ani potom dítě doma nenechám, dám ho do německé školy v Tejnci (Horšovský Týn), aby se přiučil aspoň trochu řeči našich sousedů. Faist krčil rameny a škrobeně se s Baarem rozloučil.

Ani v bytě synka Baar nekorencoval. Vyslechl klidně všecky stížnosti a pozval Jindřiška, ať ho vyprovodí. Studentík se bál »rozmluvy mezi čtyřma rukama«; ale šel, musel. Otec ho vyslýchal a na konec pravil: Vrať se. Zarmoutilo mne, že jsem se v tobě zmýlil. Napřesrok sem už nepůjdeš, ale do Tejnce na němčinu a potom se budeš učit ševcem. Když jsem dostal školní oznámení o tvých dvojkách (nedostatečných známkách), myslil jsem, že nedáváš pozor a málo se učíš, ale p. profesor mně řek', že studovat vůbec nemůžeš, že's na to hloupý... Máš půl roku na rozmyšlenou, buď — anebo...

Jindra políbil na rozloučenou otci ruku a jako zločinec, kterému u poroty nadiktovali smrt, jako by měl svázané nohy, vracel se od rozcestí po silnici domů. Oči mu plavaly v slzách jako voda v nedalekém Jezárku. Otcovo klidné slovo, slovo lítosti bez »vejplaty«, dojalo hocha víc než výčitka a nějaké jiné hrozby. Ta hanba! Místo »kukátkářem« podle vzoru Kosmákova, jak si slibovával, má býti usmoleným ševcem. Zejména více pálila ho kritika otcova, že — je hloupý, k učení naprosto neschopný.

Druhý den nazval Faist napomínané žáky »balíckými nemotory, kteří obtěžují profesory a nic z nich nebude«... »Klucí« z města se jim pošklíbali — Jindřichova citlivost, domýšlivost, ponížena do prachu, ale též vydrážděna. Řekl si v ponurém přemýšlení: Uvidíme. Začal nejenom dávat pozor, začal se systematicky učit, aby ukázal, že není hlupák...

Jen ještě jednou Baar zabzíkal, a to na den slavný sv. Martina, o pouti v Klenčí. Nemohu nereprodukovati humornou líčbu autora Cimbury o tomto pokaženém posvícení.

Všichni jsme měli nařízeno, že se nesmíme podívat domů až na posvícení, t. j. na Martina. Skoro dva měsíce dělily nás od tohoto termínu a počítali jsme dny, jež se v novém prostředí vlekly hodně líně, prosyceny byly pláčem a steskem a nebýt toho, že každý čtvrtek i neděli viděli jsme někoho z Klenčí, snad bychom v městě ani nebyli vydrželi.

Jdi, jdi, blázínku, to by byla hanba, těšila mě po stesku při první návštěvě moje matka, abys už teď běžel domů — daleko-li máme do Martina — a vykládala z košíčku na víko kufru hrušky, švestky i jablka. Cítil jsem sám — nebylo snad mizernějšího primána nade mne. Škola se mi protivila čím dál tím více, zajímalo mne loubí, krámy a hlavně nádraží, a tak se stalo, když v sobotu před klenckou poutí, ráno po náboženství šli jsme se dovolit k panu katechetovi, abychom zítra nemuseli na studentskou mši. Náramně překvapeně se zatvářil a optal se nevinně: A kampak chcete jít, hošíčkové?

Na posvícení domů, vyhrkl jsem kurážně.

A tak — v Klenčí je pouť a posvícení.— to ovšem — můžete všichni; ale tuhle Baar tu zůstane, aby se učil, ten si toho nezasluhuje. Přede mnou se ote-

vřela propast a v hlavě se mi zatmělo. Dal jsem se do pláče, proplakal zeměpis i latinu, kterou končilo smutné dopoledne, a šel domů. Pro slzy neviděl jsem na cestu. Doma všichni — Vavříček, Bouček i Šorš — měli složené ranečky se špinavým prádlem a jakmile pustili lžíce, chystali se na cestu — a já tu měl zůstati sám a sám.

Aspoň vás vyprovodím, rozhodl jsem se a šel s nimi. Sníh padal, na silnici ho leželo nad kotníky, a čím dál jsem kráčel, tím více padala se mne všecka starost a jakmile jsem z Rejkovického kopce spatřil Klenčí, nic na světě mne neudrželo.

Dostaneš karcer! — Ajci.

Dostaneš zákonné mravy! — Ajci.

No, možná, že si toho nikdo nevšimne, potěšil mě Vavříček, a já spěchal na štěstí junácké...

V Klenčí jsem se zastavil hned u Šepluc babičky, požaloval jí, jak se mi po ní stýská, a pak teprve letěl k domovu.

Všecko se mi zdálo nejkrásnější, novější, byl jsem šťasten a na gymnasium jsem ani nevzpomněl.

Jakpak ti to jde?, ptali se doma. — Dobře, pochválil jsem se a pustil latinu a matematiku z hlavy.

Studenti měli právo v Klenčí chodit na kruchtu, ale já ve své pýše jako starý ministrant jsem neodolal, abych se neukázal v sakristii. Hned po zvonění na velkou jsem se tam hrnul a Franta mě přivítal jako starého známého. Pomáhal jsem hned oblékat druhé, právě jsem rozfoukával oheň, — když se otevřely dveře a do nich vcházel pan katecheta Janda a za ním pan farář s kaplanem.

Zapotácel jsem se a snažil se zmizet, ale katecheta Janda měl oči jako šídla.

Copak tu dělá, hošíčku?, přibodl mě ke zdi otázkou jako hřebem, takže jsem se nemohl ani hnout.

To je student, vysvětloval kaplan Toušek.

Má být doma na studentské mši v klášteře, já mu nedovolil.

Potom měl p. katecheta kázání a sloužil velkou mši svatou, ale mně nechutnal posvícenský oběd a k večeru šoural jsem se s těžkým srdcem k Domažlicím — předjížděli nás ševci a kramáři — ale čím blíž, tím větší strach na mne padal.

Druhý den jsem čekal, že se strhne hromobití — ale nic. To jistě ve středu — zas nic. Teprve o prázdninách mi pověděl páter Toušek, jakou mu i panu faráři dalo práci, aby mi katecheta hřích neposlušnosti odpustil.

Jindřich se obyčejně učíval nahlas. Sestra Bábinka, dívčička jako rybička, bratra poslouchávala a škádlívala. Jednou o vánocích nějaké pensum šlo studentu špatně do hlavy. Dvakrát, třikrát je četl a pořád neuměl. Bábinka šije a hle, vidouc rozpaky Jindřichovy, najednou zdvihla hlavu a praví: Poslouchej! A odříkala do slova »to učení«. Všichni ve světnici se učenci smáli. Ten zčervenal, ani muk a učil se dál pošeptmu. Druhý den, když domácí na včerejšek zapomněli, náhle prohodí Jindra: Bábi, odříkej mi znovu včerejší říkačku... Začala, breptala a nesvedla dohromady... a tu studiosus se před rodiči povytáhl a pěkně všem celé učení přednesl. Víckrát ho sestřička v učení nepozlobila. Naopak litovala, co zkusí... Prala mu, žehlila — a psala... Vždycky v sobotu chodila poslice Chapálková po studentech, kterým z Klenčí vozila na vozíku psy taženém prádlo a věci. Baar po letech tklivě líčí takovou zásilku z domova: Bylo dvanáct v so-

botu a když jsem se vrátil do bytu, pravidelně leželo prádlo v šátku zavázané na posteli. Lačně jsem rozvázal uzel... a hmatal a lovil oběma rukama mezi košilemi a nikdy marně — pravidelně namakal jsem tuhé psaníčko a v něm dvacetník anebo aspoň šesták... To mi sestra psala a poslala. Vždy se v psaníčku omlouvala: Nemáme víc — krávy nedojí, teď v zimě ani slepice nám nenesou, nic není prodat, až z jara dostaneme za mléko, za máslo, pak ti vyprosím na mámě víc. Mám jedno takové psaníčko její, tužkou psané. Kdykoli je přečtu — slzy mě v očích tlačí. Jak ráda mě měla moje sestra!

Sebrali jsme se tedy se Šoršem a dřeli. Já vylezl z louže, ale Šorš tam zůstal. Nestěhoval se — jen zaměnil školu s pekařskou dílnou — a učil se pekařem v Domažlicích. Vzpomínám si tu, jak mi byl dobrý, preclík mi mohl někdy darovat — později do Ameriky se dostal a v Chicagu veliký obchod pekařský a cukrářský si zařídil a jako boháč předčasně umřel. Psal mi, vděčně vzpomínaje na † profesora Faista: kdyby toho nebylo, byl bych se dál mořil, rodiče utahoval, bratry okrádal — teď bych seděl na nějaké farce jako ty. Takhle se mám tisíckrát líp — mám 10 tovaryšů, tři učedníky, tři potahy, a co ty přijmeš za rok, to já tržím denně...

Nehoda a následující zdar v primě vybičovaly Baarovu ctižádost až do nepřirozené míry. Ukázal Honďákům (Domažlickým) i Klenčákům, rodičům i profesorům, že není hloupý... Chtěl dokázat, že je dočista chytrý, učil se, »dřel« celé večery a noci... stal se rivalem nejlepšího žáka Karla Bartovského, Kubáta, Petrželky, Heindla...

Poslyšme, jak na všechno po letech vzpomíná:

Tlačili jsme se do hloučku jako ustrašené ovce. Byli jsme svátečně oděni, tak jak nás sem přivedli z kostela. I »Poklad svatováclavský«, předepsanou modlitební knížku, měli jsme ještě v rukou. Někteří nevědomky ji otvírali a zavírali, ohýbali v rukou, tloukli jí o dlaň, jen aby nějak se zaměstnali — vyplnili několik minut, jež nás dělily od významného okamžiku — rozdávání vysvědčení. Oči naše hořely rozčilením, srdce nedočkavě bušila a uši samovolně chytaly každý krok, každé bouchnutí dveřmi na chodbě. Stáli jsme v sextě — hrstka nás — tuším pouze sedmnáct osmnáctiletých hochů. Bylo nás přijato třiašedesát — ale jako by nás prohnali několikrát křížovým ohněm, tak jsme seřídli — ale my zbylí, byli jsme už »nezranitelní«, »nezničitelní«, to jsme věděli. Profesor Thier v quartě nás podrobil zkoušce ohněm.

Kdo nebude mít řecká slovesa nepravidelná v krvi, na vyšší gymnasium mi nepůjde.

Prášile — buď anebo — řekl vyhrůžně — kdybych vás probudil v noci ve dvanáct hodin a vykřik': »aorist od pai-de-u-o...«, musíte odpovědět.

A dostál slovu — do kvinty nás ze třiceti vešlo pouze dvacet.

Trapná, napjatá chvíle... Nejednalo se o propadnutí, ale jednalo se o lokaci, t. j. kolikátý kdo bude.. Bylo to finale za celý rok nepěkného obrazu ctižádosti: tlačenice na první místo — rivalita, zápas.. Kubát, dosavadní primus, seděl vážně, orličím nosem slabě poškubával, Petržilka tahal se nervosně za lapli kabátu, Heindlovi sjížděl skřipec s nosu a po tváři se mu perlil jemný pot... Kdo z nich bude primus... Po městě už stály potahy. U paní Regalové, Kostlivé, Pajdarové, Průšové, ležely černé kufry

a na každém jako ohromná hlava uzel peřin, svázaných v bílém prostěradle... Benešův koníček jezdil od bytu k bytu a sbíral Klenčáky, Fink Kdyňáky... Jenom z bohatých vesnic — z Malonic, Srbče a od Staňkova přijížděli ponejvíce tatíci s bryčkou. Na koních leskly se jako malá sluníčka kulaté přazky.

Mezitím v sextě schli strachem synkové... Naslouchali. Viděli třídního ze septimy, oktávy, už i do kvarty šel. Konečně vrazil Prášil do třídy. Už jde, křičel ve dveřích. Vešel dr. Štolovský pružným krokem. Švihák od hlavy až k patě. Muž, který ukázal, že profesor nemusí býti nedbalého zevnějšku.

Studenti, začal vesele — oznamuji vám, že lokace je zrušena.

Až jsme vykřikli radostí... Jako by ji byli zrovna tuhle k vůli vám zrušili. Kubát, Petrželka, Heindl i Baar mají na chlup stejná vysvědčení a přece jenom jeden může býti prvním. Jak to udělat? Moudře — zrušili starého šimla. Tož vám přeji veselé prázdniny a leťte domů.

Jako by zeď odstranil, padlo celé napětí, vesele jsme se po sobě podívali, a skutečně hned rozletěli se jako ptáci do rodných teplých hnízd...

V prvním pololetí primy podle tehdejší lokace byl mezi 53 žáky sedmadvacátý, a to ještě jen s pomocí bratránka Františka Baara, který dostal za opakování s Jindrou 5 zl. od strýce Holuba, v druhém však už jedenáctý, v sekundě v prvním běhu sedmý, v druhém šestý, tak dostal se do řad gymnasiálních »chargí«, jak se po městě studentovi s vyznamenáním říkávalo, a více z nich nevypadl, neboť jeho vysvědčení třpytí se samými výbornými známkami. V latině začínal s dostatečnou a v češtině a počtech

s dobrou. Jako matematikus však Jindra nevynikl. Naopak, suché vědění počtářské bylo by ho bezmála připravilo o vyznamenání, ačkoli Samohrda nemůžeme pokládati za přísného profesora. Štěstí Baarovo bylo, že v témž domě bydlel jeho krajan, důkladný Jan František Hruška. Třeba že bratránek František Baar na Jindřicha dohlížel, občas s ním opakoval, s Hruškou ho od mnohé skopičiny odvrátil, horká krev mladého Holoubáka z Klenčí nedobře chápala počty, zejména v tercii, těžkou algebru. Když si nevěděl rady, seběhl od Regálů k Pavlánkům a prosil Honzíčka obyčejně těmito slovy: Hruško, já s tím praštím a půjdu domů. Nejčastěji předkládal staršímu příteli českou úlohu. Korektor měl s ní velký kříž, protože milý Baar dlouho nechtěl znáti rozdílu mezi y a i, mezi středníkem a dvojbodem, nehledě k tomu, že bod samotný zpravidla vynechával. V tercii Baar přiletěl kdysi celý dopálen a zdvihl proti Hruškovi s velikým rozhořčením hodně usmolený počtářský svůj sešit: Honzíčku, zítra máme komposici z algebry, a já tomu ani za mák nerozumím: takové bláznivé počítání plus, minus a zase obráceně plus udělá se minus. Vždyť to k ničemu není, načpak se máme učit počítat s písmeny, když přece všecko spočteme s čísly! Všichni ďasi aby tu algebru vzali... Netrpělivě sebou vrtěl, když z úst rozvážného Hrušky slyšel napomenutí k trpělivosti, že v tom ukvapeném úsudku se mýlí a až algebře porozumí, že se mu bude dobře líbit, protože s algebrou lze počítati chytře a krátce. Hruška vypozoroval, že těkavému Baarovi ušly některé základní poučky a že bez těch brzy bude sedět v kaši. Smiloval se nad ním, moudře mu domluvil a s opravdu chodskou houževnatostí opakoval s ním všecky

vzorce, jež každý studiosus má znáti nazpamět, a přepočítal s ním od kraje až do konce příklady z učební knihy se všemi početními úkony. Hodiny utíkaly a hoši, zabořeni v počítání, ani necítili, že k nim přistoupila tetička Pavlánka se slovy: zatrachtilí chlapci, dyť huž bure půlnoc — děte spat. Šli, protože právě byli hotovi. Výsledek ukázala školní práce písemní, Baar s ní přiletěl jako drak: hele, Honzíčku, bez chyby, mám výborně.[30]) Profesor Samohrd se sám takovému převratu u Baara divil a do řady výborných známek na vysvědčení Baarově přibyla jednička také z počtů a už z nich nevymizela. Nikdy potom Baar neříkal, že algebra není k ničemu. Tato okolnost, že studentík z Klenčí stejně znamenitě ovládal řeči, počty a dějepis, ukazuje na jeho neobyčejné nadání, neboť zřídka jen setká se profesor s podobným úkazem mezi svými žáky.

Rozhodnutí otce Baara, že dá hračkáře Henru (takové jméno mu dali spolužáci) pod přísnější komando, přivedlo studenta do bytu k paní M. Regálové, skutečné matky domažlických studentů. Nejprve našel v ní Baar náhradu za domov, po druhé přišel mezi výborné studenty, jakými byl Václav Regál, syn paní bytné, Václav Váchal a Karel Bartovský. V přízemí, jak již naznačeno, zůstával starší student Jan František Hruška. Když se všichni učili, nemohl se neučiti Jindřich Baar, a tak mu taková společnost dobře svědčila. V tercii k nim přibyl z gymnasia klatovského Alois Janda, bratrovec katechetův, hoch velice nadaný, bystrý, ale lenoch a pesimistický lajdák, kterého otec musel poslati pod ochranná křídla

[30]) Hruška na početní nedostatky Baarovy vzpomíná v knížečce: Hrst vzpomínek; ed. ve Kdyni 1930, str. 29.

strýčkova, chtěl-li z něho něco mít. Fantastický Janda vloudil se dokonale do srdce Jindřichova hned v prvních dnech příchodu svou neobyčejnou sečtělostí a výmluvností, svými romantickými sklony, jež vyrážely v pěkné verše, ovšem beze všeho ladu a skladu, při čemž gramatika a metrika velice velmi pokulhávaly. Probloudili spolu město, vyšli na Veselou horu, na Dmout, doběhli na Hrádek — a Lojzíček neustále repetil. Oslňoval svými nápady, překvapoval posluchače svou nevědomostí v předmětech školních. Hned mu Jindra slíbil, že se s ním bude učit; a skutečně bylo potřeba, aby učil. Janda při první konferenci bezmála propadal ze všech předmětů, neboť, i když mu Jindřich vypracoval domácí úlohu, opsal ji tak, že z toho vypadla známka nedostatečná, a někdy vůbec na ni zapomněl. Když s velikým nebezpečím školní komposici mu přítel propašoval, neměl Lojzíček času ji opsat, protože prostě nad ní usnul. Trnuli profesoři, trnul pan strýček, takového studenta ještě v Domažlicích neměli. Jiného byli by prostě vyloučili i přes všecky známky vyminečného nadání, leč ohledy ke katechetovi převážily profesorskou nevoli. Strýček Janda zavolal Baara, skoro ho prosil, aby s tím »nešťastným lumpem« více se učil. Jindřich slíbil a když Lojzíček několikrát od učení utekl, střízlivý duch studenta z Klenčí naň vyzrál. Několikrát mu po staročesku nalupal, prosil paní, aby mu nedala večeři, dokud se nenaučí, a i když i obě tyto cesty nevedly docela k výsledku, Baar mu kupoval — sám dosud nekuřák — za každou lepší známku pět cigaret. Pomohlo, třeba ne vždycky. Baar výlohy tyto kryl z měsíčního platu 6 zl., kteroužto neobyčejnou odměnu mu katecheta vyplácel za pomoc synovci. Měla pro Jindři-

cha význam ten, že sám se musel na každý předmět stále připravovat, že nemusel od rodičů každý krejcar vymáhat, že si mohl kupovat zábavné knihy. Ale naučil se také na čas kouřit a svedl k tomuto sportu i Bartovského. Byla to zvláštní trojice, tito tři studenti: Bartovský, Janda a Baar. Ovšem Janda jí »dělal ostudu«. Poněvadž povaha Bartovského i Baarova byla stejná, jako sanguinici lehce z horka nakvašení často se pohádali, toť se ví, že zpravidla vždy »o vážné vědecké problémy«, jakž mezi studenty bývá zvykem, a tu ku podivu rozvaděné bratry smiřoval Lojzíček, a to tak, že buď počal zpívat, anebo počal do disputace trousit své rozumy, jichž mnoho neměl, a tak ve slovním bitevním boji Bartovský a Baar se smířili a spojenými silami Lojzíčka ze světnice vysypali. Odlehčili si slovy: Ten se nám bude míchat do problémů...! Vtom Janda s úsměvem se vracel a vida smír, hned začal nějaké jiné taškářství.

Profesor Eduard Štolovský přednáškami o antických básnících dovedl upoutat bezmála všecky žáky Baarovy třídy, nejvíce ovšem Baara a Bartovského — onen pokoušel se o mnohý verš v klasické latině, ale zůstal při pokusech, protože těch několik hodin na gymnasiích v řeči Ovidiově nepostačilo básnickému vyjadřování Jindřichových myšlének. Tvrdíval o sobě, že studovat u Jesuitů, byl by to dotáhl na českého Horáce. Horác se stal jeho životním průvodčím — také při zkoušce maturitní překládal ódu z Horáce.

Zásluhu o to, že se Jindřich vrátil k mateřštině, připočítati dlužno novému profesoru češtiny Janu

Tůmovi.[31]) Baar se s ním sešel v sextě. Tůma jako uznávaný básník se zvláštní silou svého vášnivého ducha v tehdejším urputném boji literárním stál na straně obhájců pravosti Rukopisů. Své přesvědčení přenášel na žáky, kteří k vůli profesorovi se učili z nich nazpamět celým partiím — Baar na příklad celý Zelenohorský rukopis. Také v pravost Rukopisů věřil až do smrti. Summum svých důvodů vyjadřoval větou: Ať ti nynější kumštýři napíší aspoň dvě písně, podobné překrásné: Ach, vy lesy, lesy miletínští! Tůma ve svých studentech dovedl však probuditi lásku k poesii, literatuře vůbec a k rodnému kraji, jakož i vroucné vlastenectví. Hoši výmluvného literáta milovali, a Jindřich nejednou se pyšnil tím, že provázel ho o prázdninách od Kubice na Čerchov, Sádek a Hanzlíčkovým koutem k Hyrštýnu, odtud přes Pivoňku do Poběžovic... A dovedl se při pozdějších pochůzkách touto linií upamatovati na rozhovory s Tůmou, zejména na Výhledech, na nichž nalezl Tůma nejlepší zalíbení. Když v druhém semestru r. 1886 Tůma odešel za ředitele matičného gymnasia do Uherského Hradiště na Moravu, milí studenti byli jeho odchodem velice sklíčeni a smutně si ukazovali úlohové sešity, jež jim s pěknými poznámkami, každému jeho rozdal profesor jako na památku. Baarovi věnoval exemplář Rukopisu s ilustracemi, myslím, že Mánesovými. Nástupce Tůmova v češtině suplenta Jana Voborníka přijali žáci velmi chladně a nemálo je zarazilo, když hned při první hodině, jako by s posměchem se vy-

[31]) Vydal r. 1871 větší epickou báseň: Jaroslav, r. 1872 Knihu básní, obojí v Praze. Větší řada menších básní roztroušena po časopisech. R. 1894 stal se řiditelem gymnasia v Brně, † r. 1911. Pocházel z Benešova u Prahy, kde se narodil r. 1846. Byl bratr povídkáře Sokola-Tůmy.

jádřil, že výtisky Rukopisů do školy nemají přinášet, že o nich ve škole více se mluvit nebude. Rozhořčení dali hoši najevo tím, že přijali na rychlo Baarem stylisovaný telegram nehynoucí oddanosti Tůmovi do Hradiště, který odeslali. Mysleli, že tou ostentativností přejinačí Voborníka, ale ten nic, a ačkoli o telegramu dobře věděl a k autorovi jeho delší dobu velmi chladně se choval, stavěl se, jako by se nechumelilo a přednášel zvláštním, dost suchým způsobem podle svých názorů o české literatuře. Zvláštností Voborníkovou bylo, co se mu nedostávalo na citovém přednesu, že nahradil neobyčejnou hloubkou svého vzdělání a zvláštní láskou k českým básníkům, takže milí páni septimáni již vbrzku chápali, že něco jiného je nádherná forma, něco jiného je skutečné vědění. Voborník nepřidržoval se úzkostlivě předepsané učebnice, jeho obsáhlá studia o české literatuře, která si přinášel z university, sloužila mu za lepší zřídlo. Hoši ani nedýchali, když Voborník před nimi rozvíjel básnické umění jednotlivých spisovatelů, když jim vykládal umění dramatické, co je podstatou jeho životnosti, tragiky a komiky, jak dějstvo stupňovati, aby konečný efekt dokonale zapůsobil, když jim vysvětloval podstatu eposu, lyriky, a když jim podával podrobný životopis a genesis tvorby tehdy oblíbeného duhového ptáka mezi poety Julia Zeyera. Bartovský a Baar pod dojmem přednášek Voborníkových počali psáti české verše. Tehdy ukázal Baar velikou schopnost k básni. Měli komposici. Voborník nadiktoval téma: Zima v duši. Studenti jako o závod tiše pracovali. Příští hodinu přináší profesor opravené školní úlohy, vezme Baarův sešit a předčítá ho celé třídě. Baar za hodinu vypracoval téma ve formě sonetu. Když pro-

fesor přečetl, úlohu pochválil, ostře se utrhl na jednoho studenta (asi Lojzíčka), který nadšeně jako v divadle počal tleskati, vytrhl úlohu, na níž se třpytila známka výborná, z Baarova sešitu a pravil: Verš podařený, byť i ne docela, by nebyl třeba panu inspektoru vhod, vypracujte téma znovu, a to předepsaným způsobem. Divně smýšlela většina studentů o profesoru, ale příznivě o novém »básníku« Baarovi. Od té doby počal jeho jménu mezi studenty dobrý zvuk, mluvilo se i po městě o nadaném Baarovi z Klenčí, malí studentíci uctivě ho pozdravovali a těšili se z toho, když některému z nich blahosklonně poděkoval obvyklým: servus nebo nazdar. Když oktáva maturovala, septimán Baar na požádání třem slabým češtinářům poslal na téma: Následky válek perských a výprav křížových, maturitní písemku jako kamarádskou pomoc — v houskách, které jim školník ke svačině dodal. Profesor Voborník pěstoval znalost literatury mezi studenty zvláštními tématy, na příklad: Popište zjevení duchů v Shakespearově Césaru a v Macbethu, O konfliktu v tragediích. Jaká má být naše četba, aby nebyla labyrintem, o ceně Hájkovy kroniky a j. v. Voborník ještě téhož roku 1887 napsal drama: Lví nevěsta, kteráž vyšla tiskem v Domažlicích u Prunara a ochotnický spolek hrál tento dramatický děj u Černého koně v Domažlicích 30. dubna téhož roku. Studenti z vyššího gymnasia přišli do jednoho. Drama se tolik líbilo, že posluchači vyvolali čtyřikrát autora. Nejvíc tleskala naše známá trojice septimánů a Lojzíček po návratu celou noc piloval »ňáké drama«, což mu vyneslo druhý den dvojku z matematiky.

Výsledek takových přednášek, takového příkladu projevil se mezi studenty tímto způsobem: Utvořilo se nezávazné sdružení studujících vyššího gymnasia v Domažlicích za účelem vydávání studentského časopisu; měl se jmenovat »Lípa«, redaktorství svěřeno Jaroslavu Preisovi, rodáku z Přeštic.[32]) Členům sdružení — Baar, Bartovský, Jan Ježek, Karel Kubát, Bohumil Vacek, Šimon Hojda, Václav Dušek, Rudolf Turek, Bedřich Rádl, Josef Královec, Josef Císler, Václav Heindl, Alois Janda —. Jelikož podobné podniky tehdejší c. k. školní zákony přísně zapovídaly, bylo uloženo ovšem hluboké mlčení. A poněvadž Janda mlčeti neuměl, museli se zaň oba kamarádi zaručit. Schůze literárního družstva konávali u paní Regálové, kdež vybírány příspěvky, podávány referáty o běžných věcech a jednáno zejména o obsahu čísel časopisu »Lípy«; o jednotlivých elaborátech do tisku vhodných měl každý člen podati úsudek, později však zvoleni jen tři ke každému tématu. Že pak při schůzích volné návrhy nebraly konce a že horliví přispěvatelé trousili se do úřední místnosti celý den, 7. prosince 1887 vypracovali Baar a Bartovský jednací řád a ustanovili domácí řád, t. j. kdy a jak schůze se konati mají. Časopis netiskli, čísla psali nebo hektografovali. Vyšly dva ročníky rozmanitého obsahu. Se jménem Baar se však při tom neshledáváme. Spisovatelé totiž uveřejňovati své prvotiny pod různými pseudonymy. Jisto je, že Jindřich dal s Preisem podnět k založení »Lípy« a byl jeho duší; ale vůdčí přednost si osvojovali Josef Císler a J. Preis.

Proč »Lípa« zanikla, se nezachovalo. Ještě v sep-

[32]) Nyní náš známý finančník Jaroslav P., JUDr. a od r. 1907 ředitel Živnostenské banky.

J. Š. Baar jako abiturient gymnasia v Domažlicích

timě založili Baar, Bartovský, Císler, Preis a Rádl nový časopis pod názvem »První vzlety«. Zajímavě o tom vypráví Bartovský v Almanachu Baarově (vydal r. 1926 Jul. Skarlandt) na str. 180.: Vybrány příspěvky, zakoupen papír, který nám známý knihař ořízl, a teď se jednalo o hektograf. Preis pomohl. Šel k tatínkovi do kanceláře, kde měli opotřebovaný hektograf. Bylo to v soudní budově. S vědomím otce hektograf vzal, uvařena pečlivě nová »massa« a první, co jsme vytiskli, byla obálka, kreslená Alešem Maerzem. Tehda jsem bydlel s Baarem dole na náměstí — pod loubím. Svoje plody literární psal horlivě Baar i ostatní. Nejvíce a nejpečlivěji opisoval naše plody B. Rádl. Hektograf byl u nás na bytě. Měli jsme se sice v hektografování střídati, ale na domácí studenty připadla největší část.

Často za mrazů prsty jen praskaly. Baar při nedostatku cigarety — bera dýmku do úst, volal: Karle, tiskni dál — a utíkal do tepla. Zesnulý Ježek, flegmatik — jen se usmíval a volal: že se vám chce v takové zimě. Nic platno, časopis musel vyjíti.

V prvním psaném oddílu »Prvních vzletů« měl Baar tyto práce: Svým druhům (báseň), První lov s Chody (próza), Lamingen (báseň), Z mého rodiště (próza). Hektograficky jsme vydali 5 sešitů o 169 stránkách: Baar: První vzlety (báseň), Dudák Z chodských utrpení (próza), Od vánoc k vánocům (próza). — Janda: Boj se světem (báseň). Do hrobu (báseň), Mrtvé životy (báseň), Z básní (cyklus 7 básní). Turek: U hrobu samovrahova (báseň), Proč slétl ze rtů (báseň), Před zkouškami (próza), Dědičná láska (novela), U čertova jezera (báseň). — Císler: Z dějin rozkolu (tragedie). Z ve-

čera (báseň prózou). Kubát: Upomínka z prázdnin. Preis: Bouřné vlny (román). Podskalský: Za mrtvým druhem (báseň), Vzpomínka (báseň).

Zajímavě zní pseudonymy: Baar J. Hynek, Chodklenečský a J. Slabý, Janda (Alois Sinovský), Císler (Mir. Kmenský), Rádl (Jan Borovec, Podskalský), Bartovský (Karel Všehrd), Kubát (K. Šumavský), Preiss (—X). Kresby pracovali B. Podskalský, Aleš Maerz a kdosi pod značkou V. R.

U Baara jsem viděl naše »První vzlety« i po letech. Moje čísla zapadla při národopisné výstavě, kam jsem je do studentského oddělení půjčil, ale odkudž už více mi nevráceny.

V březnu r. 1888 jsme přestali tisknouti. Nedovedu se upamatovati, zda hrozila persekuce — ač se o ní se strachem mezi námi mluvilo. Spíše bude pravdou, že profesor Voborník, jemuž jsme časopis půjčili, otcovsky poradil Baarovi i mně: Studenti, přestaňte — je to hezké — ale pro vás nebezpečné. A potom nastávaly nové starosti. Řečnická cvičení. Baar horlivě psal — pracoval, mně předčítal: O potřebě romantismu, Rozbor Erbenovy Svatební košile. Přednesl potom před třídou: Býti spisovatelem není zásluhou, ale dobrým spisovatelem. Tolik Bártovský.

Baar sám několikrát se zmínil o efektu, který vzbudila jeho přednáška: kluci (čti spolužáci) ani nedutali, vytykač chyb nevyvstal a profesor mně stiskl ruku. Týž den mne však Voborník povolal do bytu, kde mně důtklivě kladl na srdce, abychom zanechali vydávání »Vzletů«, že ředitel Antonín Škoda podle školních předpisů nám tuto nevinnou zábavu trpěti nemůže. První ovšem myšlénka poroučela vznětlivé duši Baarově — vzdor, ale povážlivý Bartovský mu jej pěkně rozmluvil. Podle jeho úsudku — kresby stu-

dentů v »časopejsku« neměly valné ceny, rovněž četné básničky, lépe prý se mu líbí počátek dvou románů a nejlépe Císlerova tragedie: Z dějin rozkolů. To všecko že vychází po 25. exemplářích, abonenti zapomínají vyrovnávat předplatné, slovem další vydávání bez peněz a k tomu proti školnímu řádu nemá praktického smyslu. »První vzlety« dolétaly, však vzpomínka na ně hřála vždycky v duši Baarově a dozajista i v ostatních, jak přispěvatelů, tak čtenářů. Janda jednou v budějovickém semináři se vyjádřil, že studentský časopis Domažlických bylo pěkné nicátko.

Nějakou náhradou za zaniklé literární dobrodružství považovali romantičtí studiosi noční výlety astronomické.

Za to, co vím z královské vědy — astronomie, zapsal si Baar, dosud vděčím svému profesoru fysiky a matematiky Janu Kaňkovi. První semestr oktávy r. 1888 chýlil se ke konci a s ním i teoretické výklady o hvězdářství. Kaňka ukončil je mnohoslibně: dnes večer sejdeme se před klášterem, úderem osmé hodiny vyjdeme, a pokud lze, ukáži vám venku názorně, co jsem zde vykládal. Kdo má dalekohled anebo alespoň divadelní kukátko, může je vzít na tuto astronomickou vycházku.

Každou vycházku vítali jsme nadšeně, protože přinášela změnu v jednotvárné šedi školního života. Popularita profesora Samohrda kotvila hlavně v tom, že nás pilně vodíval na botanické výlety do Železnova, Dmoutu, na Valchu a jinam, hned z jara, jakmile první sasanka se odvážila vyskočit ze země. Proto astronomická vycházka nejen svým účelem, ale hlavně dobou tak nás nadchla, že jsme ztratili všechen zájem i pro tak klasické dílo, jakým je beze sporu

Sofokleův Oidipus král, a profesor Štolovský, který vystřídal kolegu Kaňku, s bolestí nám slíbil: půjde-li to tak dál, při maturitě propadne z řečtiny půl oktávy. Také češtinář a miláček třídy profesor Voborník každou chvíli byl nucen přerušit zajímavý výklad o stavbě dramatu a postesknout si: Ale, ale studenti, co pak je dnes s vámi! A my mu nesměli říci, že myslíme na to, jak si opatřit kukátko a že máme astronomický výlet, neboť by se z toho jistě hned vykloval domácí úkol, nějaká líceň nebo chrie, úvaha nebo rozprava, pojednání nebo rozjímání o hvězdném nebi...

A tak tlačil se k sobě hlouček oktavánů dávno před osmou hodinou večer pod holými kaštany před klášterní zahradou. Ostrý mráz štípal jako křen do očí i do nosů, tahal za uši, zalézal za nehty — přešlapovali jsme netrpělivě, až na žulové dlažbě nedalekého loubí ozvaly se kroky a štíhlý, elegantní profesor lehkým, jako by tanečním chodem blížil se k nám. Pozdravili jsme a na otázku: Jste zde všichni? mrzutě odpovědělo několik hlasů: Prášil schází.

Prosím, vašnosti, on nepřijde, bolí ho noha, hlásil hned věrný přítel Janda. Janda s Prášilem žili jako Amis a Amil. Náš třídní profesor Štolovský, když vyvedli nějakou klukovinu, už se nezlobil, podíval se na ně hezky s patra a povzdychl: No ovšem! Náci a Muci byli dva kluci, ale Prášil a Janda — je jedna banda.

Tak půjdeme, zavelel profesor a první vykročil. Kam nás povede? Na Nevolický kopec, nebo někam k Baldovu? Či snad až k sv. Vavřinci na Veselou horu, abychom byli těm hvězdičkám hodně blízko?

Kdyby to na nás záleželo, byli bychom se nejraději rozběhli na Čerchov...

Ale kdežpak! Sotva jsme přešli hořejší předměstí, hned za klášterským mlýnem zahnul na pravo, minuli jsme nemocnici, umrzlý sníh na silnici zachrupal pod nohama a už jsme stáli na Petrovické cestě za městem.

Ohromná noční obloha, nekonečná a nedohledná, klenula se nad námi a zlaté oči nesčíslných souhvězdí tiše a klidně hleděly dolů na nás. Všichni jsme mimovolně utichli a snad po prvé v životě pocítili úchvatnou krásu, ale také přísnou a vznešenou velebu hvězdnatého nebe. I profesor Kaňka jako by podléhal tomu kouzlu, na chvíli se odmlčel, ale pak vztáhl lesklou černou hůl a za zbožného ticha ukazoval nám abecedu, učil nás čísti v té nejkrásnější knize světa...

A ujasníte-li si, studenti, že už za Homéra zářily septentriones, polárka, Kassiopeja, Andromeda i Pegas a všecka souhvězdí tak jak dnes, představíte-li si s Nerudou, že každá ta hvězdička malá je ohromným světem, pak snad v úžasu učiníte si jakousi představu o tom, co v matematice vyjadřuje značka nekonečnosti, končil pan profesor cestou k domovu. Město usínalo pod sněhovou peřinou, z jízdeckých kasáren zněla večerka, mléčná dráha jako zaprášená cesta půlila oblohu, na hradské věži odbíjela železná kladiva na bronzových cimbálech devátou, a my tiše, jako bychom se vraceli z dojemné bohoslužby, rozcházeli jsme se ke svým studentským domovům...

Druhý den první hodinu jsme měli náboženství. Drobná postava katechety Jandy prošla od dveří ke katedře, pomodlili jsme se, posadili, profesor Janda vylovil z náprsní kapsy tenký zápisníček a nasadil si

zlatý skřipec. Asi za týden měli jsme dostávat vysvědčení, věděli jsme, že jeho známky rozhodnou i o vysvědčení maturitním, a třídou zavládlo úzkostlivé ticho, ve kterém šelestily jen tuhé listy zápisníku, jak je převracely bílé prsty profesorovy. Konečně pozvedl katecheta hlavu, sundal skřipec, vložil černou tužku mezi listy a řekl: Tak Prášile, povězte nám něco — ale než dopověděl, stál v lavici Prášil jako voják a hlásil: Prosím, Vašnosti, já jsem se nemohl připravit, my jsme měli včera astronomickou vycházku.

Tááák?, protáhl překvapeně katecheta, ale hned zas zcela nevinně pokračoval: Tak vy jste byl včera na astronomické vycházce, že ano?

Ano, prosím.

Tak nám povězte, jak se jmenovala ta vlasatice, co jste se s ní procházel mezi osmou a devátou v městském parku?

Prášil nepověděl, třída dala se do smíchu a tužka pana profesora zapisovala Prášilovi k tíži novou položku.

Ale také Prášil nezapomněl. V druhém půlletí už se jen opakovala látka k maturitě, a tu když fysikální kabinet byl obohacen Mariottovou lahví, přinesli jsme do třídy celý stroj a zopakovali důkladně hydrauliku. Po hodině plné pokusů stěhovali jsme přístroje zpět do kabinetu, prošli se po chodbách, a když nás zvonek po přestávce zase rozstrkal do tříd, rychle jsme vytahovali »náboženství«, které stálo toho dne na rozvrhu hned za fysikou. Loužičky po hydraulice leskly se všudy jako stříbrné vdolečky.

Profesor Janda vešel jako vždycky čisťoučký, upravený, jako by ho z krabičky vytáhl. Došel až

ke katedře, zamračil se a pln spravedlivého hněvu se rozkřikl:

Který pak sviňák to zde zas udělal?

A tu vyskočil Prášil jako gumový a hlásil za hlubokého ticha a s ohromnou radostí a spěchem, aby ho nikdo nepředešel: Prosím, pan profesor Kaňka.

To je něco jiného, zabručel katecheta a, aby smazal úspěch Prášilův, nařídil mu vzíti houbu a čistě utřít katedru.

Kdykoli mne vede cesta kolem Domažlického gymnasia, vděčně po každé je zrakem políbím a po každé čekám, až vyjde vážně z něho náš třídní Štolovský s Voborníkem, na jeho prahu že se zjeví martiální postava historika profesora Strera, že půjde kolem katecheta Janda se Samohrdem, Kaňka nebo Hanzl, že vyběhnou za veselého smíchu moji spolužáci Prášil s Jandou anebo Bartovský s Heindlem a Sloupem a za nimi všichni ostatní. Marně čekám, vím, že se už nedočkám...

Studentu Baarovi z dob gymnasijních vtiskly se do paměti mnohé osoby a události. Některé z nich měly na jeho osudy nemalý vliv. Připomenouti sluší, jakým způsobem si jako jinoch zapsal děj udělování svátosti biřmování biskupem Jirsíkem v rodném Klenčí.

Byl jsem sekundánem, když na Chodsku se udělovala svátost biřmování. Po 14. letech teprve přijetí tam měl znovu biskup, a nepřijede náš pan biskup — ne budějovický, stařičký Jan Valerian — ale z Prahy p. biskup Průcha... A přijel. Nejprve do Domažlic, vítali ho, oslavovali. Druhé v řadě bylo Klenčí. Poslanec Steidl dal koně a vůz a jeli. Zlá cesta to byla. Bujní koníci tam kdesi se splašili a potlučeného biskupa Průchu odvezli nejbližším vlakem zpět do Prahy. A telegrafovali do Budějovic.

Druhý den vyjelo z Klenčí znovu banderium ... To přijede náš pan biskup — náš Jan Valerian ..., radovali se lidé. A přijel. Jel pomalu hustými davy klečících Chodů. Slunce svítilo — pestré barvy národního kroje jen jen hořely a z věže všechny zvony zpívaly, jásaly a všechněm se nám zdálo, že zpívají srozumitelnou lidskou řečí: »Jan, Ján, Ján — Valerián ... !« Bylo v červenci r. 1881. Jel rovnou ke kostelu ... sedl na supedaneum oltáře ... a nyní mluvil zvolna, jasně ... Bože, srdce naše hořela v nás ... Díval jsem se na něho jako na světce: stará, popelavá, vrásčitá tvář, kolem ní stříbrná gloriola sněhobílých šedin. Seděl, my chodili k němu a on nám kladl na hlavu bílé, studené ruce jako květy — a zvadlými prsty jako tyčinkami těchto květů dotýkal se našich planoucích tváří ... Biřmoval nás ... Patnáct set nás biřmoval ...

A povstal pak, aby nám žehnal.

Po krátkém a skrovném obědě zahučely znovu naše zvony: »Ján, Ján, Ján — Valerián ...«

Pan biskup jede — a jako šílení vyletěli lidé z domů a klekali do prachu silnice. Žehnal jim ... A přijel nad Klenčí, na Výhledy ... Poručil zastavit a díval se z vozu ... díval se dlouho — a viděl před sebou u svých nohou velký kus České vlasti ... Krásná země, slzy mu vhrkly do očí, sepjal ruce ... sklonil hlavu, obnažil ji ... To jistě se modlil za svou vlast ... Žehnal jí ... A stálo banderium, stály vozy a stáli všichni ...

Tak s Pánem Bohem! Výhledy vidím naposledy .. ! a zvolna se hnul průvod — zahnul se napravo a už stáli zde jiní lidé, jiné tváře. Vítala ho sousední osada německá (Nemanice).

Dlouho si vyprávěli na hejtách Klenečtí o starouškovi na biskupském stolci. Zdál se jim jako jejich farář, jelikož ten den křtil (Šimanovic Honzíčka), pochovával. V obřadech neviděli žádné zvláštní škrobenosti, starosta ho vítal jednoduchými slovy jako každého velebného pána, biskup se na všecky přívětivě usmíval asi tak jako děroušek, když přijde navštívit vnoučátka, z jeho řeči v kostele cítili srdečnou lásku starého kněze, který napomíná, aby byli dobrými lidmi. Nic vysoce, nic učeně, všechno tak po lidsku srozumitelně.

Pro Baara, jenž se měl vrátiti ještě asi na 14 dní do školy, v neděli nato Francek Vavříčků přinesl veselou zprávu, aby nikam nechodil, že školní rok ukončili, že staré gymnasium bourají a že 15/7 si má přijít jen pro vysvědčení. Tenkrát položili po ohnivé řeči profesora Tůmy základní kámen k novému gymnasiu, odhalili desku děkana Příhody v Hradské ulici a nádherný pomník z dílny Myslbekovy témuž příteli maličkých v sadech před klášterem. Baarovi utkvěla v mysli řeč poslance Steidla. Prázdniny r. 1881 připravilo Klenčí studentům hroznou podívanou doma. 11. srpna v noci vyhořela víc než třetina městečka — právě nejchudší část, t. zv. chalupy, lehly popelem.

Byla to skupina dřevěných domků, postavených na příkré stráni bez ladu a skladu, plná úzkých, klikatých uliček, napěchovaná zásobami starého, dobře vyschlého dříví k palivu, jež by stačily na kolik let. Polena i války, pařezy i oklestky do hranic urovnané nahrazovaly zde ploty dvorků a zahrádek a jako hradby táhly se od chalupy k chalupě. Celkový dojem chalup byl nebyčejně malebný — srovnal bych jej s umělým Betlemem nebo židovským ghetem.

V srpnu toho roku šly právě žně v plném proudu. Žita již octla se šťastně pod střechou, i část ječmenů byla sklizena. Stodůlky i kolničky v chalupách napěchovány senem i obilím. A tu dne 11. srpna v noci — vlastně ve 2 hodiny ráno — vypukl oheň ve středu chalup v domku zvaném »u Ševčičků« a zároveň zdvihl se prudký vítr. Stačilo půl hodiny a chalupy proměnily se v plamenné moře, v pekelný jícen, který soptil dým, jiskry a šířil kolem nesnesitelný žár. Pláčem a zoufalým nářkem naplnilo se Klenčí, neboť všichni věřili, že v té hrůzné noci jako Sodoma se obrátí celé městečko v prach a popel. Klenčtí sami na zdolání rozzuřeného živlu prostě nestačili. Pomoc a záchrana přišla jim však ze širého okolí. Asi jedenáct stříkaček z českých i německých obcí a množství lidí přispěchalo na pomoc, nasedali na střechy, roztrhali krovy asi dvou domků, souvisících s chalupami, ale nic by to nevydalo, kdyby k ránu se nebyl utišil vítr. Kolem páté hodiny minulo nebezpečí, ale celé chalupy smeteny s povrchu zemského, proměněny v jedno ohromné spáleniště, jež plnil čpavý dým, ohořelé trámy a rum.

V té hrůzné noci shořely 62 domky se vším příslušenstvím, nábytkem, zásobami, stodolami, kůlnami a chlévky, skoro 500 lidí stálo tu bez přístřeší, ožebračeno... Škody požárem učiněné páčily se přes 100.000 zl. Pro Klenečské za druhou těžkou pohromu počítati dlužno, že den na to 12. srpna v pravé poledne vyhořelo v Praze Národní divadlo. Ve všeobecných sbírkách pro znovuzbudování Zlaté kapličky nad Vltavou zanikl naříkavý hlas o pomoc z pohorského městečka; všech milodarů sešlo se 3756 zl., takže největší podpora jednotlivce pohořelce mohla vydati sumu 170 zl. 30 kr., nejmenší 2 zl. 70 kr., což

byla skutečně kapka vody na vyprahlou plotnu. Dostali sice mnozí soukromé podpory, ale v celku nevydaly. Baarovi přišel také dárek —, Klenčí navštívil profesor Feist, kterého Jindřich po spáleništi provázel. Na rozloučenou pravil: už se neuvidíme, jdu do Klatov. A Baar poctivě si zapsal: To jsem si oddych'. Feista neměli studenti rádi.

Tento klenečský požár spálil také růžové naděje životní Jindřicha Baara. Student nabyl po maturitě přesvědčení, že by sobě i národu nejlépe posloužil, kdyby studoval na universitě profesuru. Pro odbor se nemohl rozhodnouti, nejspíše myslil na klasické řeči a češtinu jako hlavní předmět. Zatím mezi klenečskými pohořelci byla celá řada příbuzných jeho rodičů, potřebných lidí, kteří u dobráckého Holuba nebyli nikdy oslyšeni. Některým se postavil za rukojmí, zejména své sestře, a — za tu musel zaplatiti po letech nejen úroky, ale i kapitál. Brzy nato odehrála se u Baarů jiná tragedie. Jediná dceruška Holubů Bábinka, děvče jako kvítí, vrátila se z kláštera v Poběžovicích, kam ji poslali rodiče na vzdělání. Baar o ní píše, že byla horskou kráskou, odchovanou přirozeně. Rodiče vzdalovali ji od každé společnosti, poněvadž matka, v kritice silná, nenašla mezi klenckými dívkami žádné, která by mohla s Baruškou tovaryšit. Dceruška, jinak povahou dost živá, ráda probíhala tmavými lesy, znala v nich každý borůvčí trs, každý kopeček mechu nebo vřesu, ve stínu olší křišťálový pramének, od něhož pospíchal bublavý potůček, jemuž odpovídala veselou písní, ach, panečku, to byla nějaká zpěvačka — daleko lepší než Jindřich. Že z poručení matky se vyhýbala dívčím kruhům, považovali ji v Klenčí za hrdopýšku, kterou nikdy nebyla. Záhy ucházel se

o ni mlynář Václav Bláha, za něhož se také po mnohých překážkách z lásky provdala. Ale r. 1885, 17. dubna, podlehla těžkému porodu, zanechavši manželu chlapečka, který však za mátí brzo odešel. Holubovic poskytli milé dcerce věno nad své poměry (5000 zl.). Nic se jim z něho nevrátilo. Otec Holub zapletl se i do soudů... Na výlohy se musel dlužit. Prudká Holubka, která dřela od slunka do slunka, často mrzutila, pro Bábinku i pro věno si zle vedla, místo aby muži dodala odvahy, dost zle počala vyčítat, své chyby na dobráka svalovat. A tak, vypovídá sama, s mužem jsme se také někdy hádávali, tu musím říct, že to zavinila nouze, když jsem nemívala v almaře, ani v šuplíku krejcaru. Krávy někdy nedojily, slepice nám kolikrát nenesly, co prodat nebylo — a jíst se chtělo. To jsme byli oba mrzutí a hned v sobě. Dávali jsme si vinu, proč jsme tě dávali studovat, že to nemuselo tak u nás být..., až se otec zasmál a řekl zas mírně: nu, mlč, mlč, Nany, půjdu a vypůjčím si někde pár grošů, než nám bude snáz, prodám třeba v lese dřevo a máš penízky.

Kromě toho hospodářské poměry tehdejší doby vůbec zle soužily. Takové nehody točily se kolem Baara, když se připravoval k maturitě.

S naší trojicí maturovalo ještě 15 mládenců: Marek Beck ze Kdyně (potom MUDr. a primář nemocnice v Lipníku na Moravě), Červený Petr z Domažlic (monsignore a farář v Clevelandu, U. S. A.), Hacker Wolfgang z Myslíva (celní inspektor v Č. Budějovicích), Hahn Gustav z Kolovče (MUDr. a zubní lékař v Karlových Varech), Heindl Václav ze Kdyně (děkan v Přešticích), Ježek Antonín z Chudenic († 1919, 18./4., jako učitel v Osvračíně), Konáš

Josef z Mimova (farář v Ragersdorfu, Korutany), Kubal František z Kolovče (rada vrchního soudu v Jičíně), Moucha Miloslav ze Skalice (MUDr. někde v Jugoslavii), Pajdar Štěpán z Draženova († 1888, 18./1.), Pek Karel z Domažlic (inspektor státních drah v Plzni), Petrželka Václav z Ounějovic (redaktor v Chicagu, 2520 South Crawfork avenue), Plášil Karel (úředník banky v Brunnu a. G. u Vídně), Sloup Vojtěch z Milavče (vrchní revident celního úřadu v Praze VII.), Šrámek František z Kašové Lhoty († jako učitel v Chodově u Prahy).

Učitelé Baarovi na gymnasiu 1880 až 1888:

I. Náboženství ve všech třídách — prof. Janda.
Latina, čeština, němčina — třídní Alois Feist.
Dějepis a zeměpis, matematika — V. Němeček.
Přírodopis — F. Samohrd.
Kreslení, krasopis — Kovář.

II. Latina a čeština — J. Třesohlavý, třídní.
Němčina, dějepis, zeměpis — V. Němeček.
Matematika — V. Holzer.
Přírodopis — F. Samohrd.
Kreslení — Kovář.

III. Latina, čeština, němčina — K. Thier, třídní.
Řečtina — Hansl.
Dějepis, zeměpis — V. Němeček.
Matematika, silozpyt — F. Samohrd.
Kreslení — Kovář.

IV. Latina, řečtina, němčina — K. Thier, třídní.
Čeština, dějepis, zeměpis — B. Presl.
Matematika, silozpyt — F. Samohrd.
Kreslení — Kovář.

V. Latina, řečtina, němčina — Em. Peroutka tř.
Čeština, zeměpis, dějepis — B. Strer.

Matematika — Fr. Kaňka.
Přírodopis — Samohrd.

VI. Němčina, latina, řečtina — Dr. Ed. Štolovský, třídní.
Čeština — H. V. Tůma.
Zeměpis, dějepis — Strer B.
Matematika — Fr. Kaňka.
Přírodopis — Samohrd.

VII. Latina, řečtina, němčina — Dr. Štolovský, tř.
Čeština — Voborník.
Filosofie, zeměpis, dějepis — B. Strer.
Matematika a silozpyt — Fr. Kaňka.

VIII. Latina, řečtina, němčina — Dr. Štolovský, tř.
Čeština — Voborník.
Zeměpis, dějepis, filosofie — B. Strer.
Matematika, silozpyt — Fr. Kaňka.

Spolužáci považovali Baara za nejnadanější hlavu své třídy. Že ho neměli jaksi za svého vůdce, což obyčejně tehdy primusovi příslušelo, zavinil Jindřich sám, poněvadž při svém sebevědomí a veliké porci ctižádosti stával se často neústupným, »mužem bez kompromisu«, a tak situaci mezi kamarády prohrál, do ruky svého konkurenta přítele K. Bartovského, studenta rovněž pilného a nadaného, ale povahy mírnější a konciliantnější. Tato nadvláda Bartovského se klenckému básníku mnoho nelíbila a často o ní ve svých zápiscích jako by s posměchem se zmiňuje. K maturitě se připravovali oba společně, přibravše těkavého Jandu. Slovo vedl Baar, poněvadž všechny discipliny, tedy i matematiku stejně ovládal, kdežto Bartovský z počtů měl vítr. Janda stejně neovládal žádný odbor, prostě opsal úkoly od Baara nebo od Bartovského, odpovědi ústní dovedl svou

nevyrovnatelnou švádou z ničeho přivésti na nějakou dostatečnou.

Maturita v Domažlicích za předsednictví ředitele píseckého gymnasia Josefa Zahradníka vydařila se skvěle. Všech 17 oktavánů prošlo, mezi nimi i Janda — sám se nejvíc tomu divil, — Bartovský a Baar s vyznamenáním. Jindřich dělal ústní maturitu jenom z latiny a z češtiny. Jeho dosud žijící spolužáci pamatují se, že překládal Horácovu ódu, při níž tak dokonale odpovídal, že předseda komise se s ním dal do rozhovoru o starožitnostech římských a při češtině dal mu sám otázku z literárních dějin českých. Baar odpovídal tak, že na konec Zahradník docela slyšitelně pravil profesoru Štolovskému: To je nadaná hlava! Co asi bude kandidát studovat? Štolovský odpověděl neslyšitelně. Baarovo vysvědčení znělo: 3 chvalitebné známky, a to z mravů, ze zpěvu a z němčiny, ostatních 9 výborně.

Druhý den po zkoušce chodili všichni tři společně děkovat profesorům. Neřečnil k nim Baar, ale Bartovský. Příčina jednoduchá; jednak Baar rád neděkoval vůbec, protože prý si všechno sám zasloužil — jednak nemohl, protože ten večer po maturitě doma maturitu zalejvali a zakuřovali, Baar a Janda nemírně zejména kouřením cigaret. A ku podivu všude se profesoři po poděkování Karlově obraceli jen k Jindřichovi s velikou chválou za včerejší neobyčejné výkony. Štolovský mu pravil, že by na studiu klasických řečí zejména v latině jistě vynikl a že by se chtěl pokusiti vyhledat mu nějakou dobrou kondici. Katecheta Janda mu pohnutlivě děkoval za darebného Lojzíčka a slíbil, že, kdykoliv rád mu pomůže ve všem všudy na oplátku, hlavně potřeboval-li by někdy pomoci u jeho kněžských kolegů

a známých po Praze. Při tom nenápadně strčil Baarovi nějaký peníz do kapsy... Toho si dobře všiml pan Alois, kterého strýček při audienci vůbec ignoroval, a hned na schodech šeptal Baarovi: Jindro, koukají ti peníze z kapsy — a skutečně Baar vylovil dvě dočista nové pětky! Poněvadž se o ně nemohli bratrsky rozdělit, hned před domem se všichni tři usnesli, že se o prázdninách za ně podívají někam do světa. Obnos na tu dobu platil mnoho a skutečně zaň Baar s Jandou, když Bartovský se nedostavil, skoro čtrnáct dní cestovali po Šumavě. Nešli sami, ale s oběma bratry Jindřichy. Kde chodili, Baar nevyprávěl. Jen se smával, že nesejít se v den Nanebevzetí Panny Marie v Poběžovicích se strýcem Taurem, mlynářem z Klenčí, byli by mladí cestovatelé o tak velikém svátku celý den zůstali hladem. O každých velkých prázdninách, jako tehdy selští rodičové všudy, přidržovala matka Hendryka (tak mu říkala) k polnímu hospodářství. Oral, sekal, tahounoval... a celý život ochotně se chlubil, co umí... jenom před sestřičkou mlčel, protože mu šelmovsky předhazovala: A Jindro, znáš směsku? To bylo tak: otec zavedl kudrnatého básníka s volečky ke strništi, aby je zoral. Jindřich, znaje dobře hranice polí u Holubů, když otec odešel, oral celou šíři pole a také kus, již směskou ke krmení osetého. Za dva dny hlásil, že je hotov. Otec spráskl ruce nad šikovností a vědomostmi synovými, pohotová máma hned zaplatila — koštětem. K ničemu nejsi, ale dělej, abys poznal, jak se krejcárky těžce vydělávají, a budeš-li někdy nějaké míti, abys je snadno zbůhdarma nevyhazoval. Při tom však v neděli a ve svátek přilepšila »božímu dělníku« i dvacetníkem a ničeho nenamítala, když s hochy ze školy vyletěl do

kraje a někdy až druhý den se vracel. Baar znal chodské území dokonale, od Chodovského Újezda až k Janovicům, znal Pětivrší u Kdyně, Poleň, Loučím... a zlobíval se, když četl, že germanisátoři nazvali Doubravku (ves) — Dobraken, Svržno — Zwirschen, Vysočany u Boru — Weschekun[33]) a j. v., ale jako divý se rozesmál, když jsme našli, že pěknou dědinu u Tejnice Ostroměč přeložili na Wassertrompeten! K pochůzkám rodným krajem vyhnala ho Jiráskova kniha Psohlavci. Román o Sladkém-Kozinovi vycházel r. 1884 ve Květech[33a]).

Sotva kdy někde pronikavěji zapůsobilo historické vypravování jako Jiráskův román na Chodsku. Baar sám vypravuje: Nikdy nezapomenu, když jsem předčítal z Květů jako patnáctiletý student po prvé na hyjtě doma Psohlavce, jak byla naše světnice natřískaná posluchači a jaké úžasné dojmy vyvolala v nás každá jejich stránka. Zlobné výkřiky, srdcelomný pláč, hlaholný smích i pochvalné výkřiky přerušovaly četbu, která se stala rázem slavnou po celém rodném kraji, šla z ruky do ruky, až můj ročník Květů do jara rozsypal se v řadu listů, které teprve po letech knihař zase pracně dohromady slepil jako vzácnou památku... Když r. 1886 vyšli Psohlavci knižně, p. řídící klencký Srna koupil dva exempláře: rozdělil je každou na půl — taková sháňka šla po knize — a když kusy obešly městečko, nescházel sice jediný list, ale mnohý nedal se více čísti, literky

[33]) Jednou poslal lístek příteli do Vysočan u Prahy a napsal k české adrese in Weschekun. Adresát mu potom lístek ukázal; český pošťák připsal: Kerej blbec může Vysočany takhle přeložit!

[33a]) Ve stati Jiráskovi Psohlavci, viz Kdyňskou stráž, roč. 1930, č. 23.

se utopily v slzách.[34]) Psohlavci probudili uvědomělou lásku selského člověka k Chodsku a jeho hrdinům, k jeho dějinám nejenom v celém krajisku kolem Domažlic, ale v celém národě... Jirásek, ani netuše, vyvolal pro ně nadšení a lásku jak v kruzích uměleckých, tak i politických. Již brzo Karel Šípek šťastnou rukou vyvážil z románu libreto Psohlavci, Karel Kovařovic napsal k němu hudbu a tak narodila se jedna z nejlíbivějších našich oper. Psohlavci nadchli Jaroslava Vrchlického, E. Krásnohorskou k básním, vedli štětec Mikuláše Aleše, Jaroslava Špilara, Jansy, Douby, Velce a Maška, řídili ruku mladého sochaře Hoška, Vosmíka, Vurcla a Cvekla, Psohlavci stali se zdrojem celé řady nových uměleckých výtvorů. Hned r. 1885, 23. srpna, zasadili rodáci pamětní desku u Kozinů v Újezdě, r. 1885, 6. října, odhalen selskému mučedníku Kozinovi pomník na Hrádku nad Újezdem. R. 1887 vydal Hypolit Randa dobře míněný pokus o systematické dějiny toho kraje pod názvem: Chodové a jejich osudy — to všechno vyvolalo nadšení a horoucí lásku k rodné půdě na Chodsku a jinde. Baar vyprávěl, že při stavbě pomníku přišel Kozina po druhé o hlavu — že ji potom těžko přidělali.

V takovém ovzduší vyrůstal Baar. Po matce zdědil tělo, postavy o něco vyšší než prostřední, pěkně formované hlavy, plné černých kudrn, modré oči, vytrvalou pracovitost, bystrý úsudek, nadání, ale též »Šeplouc horkou krev veliké vznětlivosti, ta leží nade mnou jako mračna nad Čerchovem, a když se nenaděješ: prásk!, a už se chumelí ve mně bouřka«

---

[34]) Mlynář Jos. Tauer, »Jouza«, dal jednu knihu na památku svázat, r. 1914 nám ji ukazoval a snad ji daroval »jemnostpánu« (Baarovi).

— po otci měl dobré srdce, velikou zálibu ke knize a čtení, hlavně v dějinách a přírodopise, náklonnost k selskému stavu — a gymnasijní studia vznítila v něm umělecké touhy, sklon k malířství (ač sám ani mnoho dobře nekreslil), snahu k přepychu a eleganci. Smrtí sestřinou umřela studentu také naděje, že by mohl pokračovat ve studiích na universitě; bránil se sice zle vůli matčině, aby jim ulehčil a šel na kněžství, leč konečně podlehl prosbě mírného otce, zažádal ne do Budějovic, ale do pražského semináře, kamž na přímluvu katechety Jandy také byl přijat. K takovému rozhodnutí vedle nedostatku »u Holubů« hnaly ho jiné dvě okolnosti: abiturientům nekynuly po konečných zkouškách při tehdejších poměrech žádné naděje na jisté zaopatření, chudých universitánů desítky z bídy kosila smrt, sta jich ve vyvoleném odboru ztroskotalo a rádi se zachycovali v podružném povolání, nebo šli do seminářů v cizině, jen aby se uživili — a Baar očekával, že jako kněz, třeba se jím stával nerad, snáze uskuteční své pevné rozhodnutí státi se českým Kosmákem, jehož Kukátka považoval za vzor lidové četby.

Měl Baar jako studiosus lásku? To by nebyl studentem své doby — měl a hned několik po sobě, z ledu, ze svých tanečních, v celku nevalných produkcí. Nejvíce mu k srdci přirostla sestřenka Mařka. I verše na ni tepal, jí posílával, v Praze na ni nezapomínal. Leč známost nezapustila u obou těkavců hlubokých kořínků. Ačkoli Jindřich dost přemrštěně o nich horuje ve svých zápiscích, přece jen, patrně později, pod podobenku protivínské krásky si napsal Figarovu arii ze Sevilského lazebníka: Ženskou faleš není možno prohlédnouti — a s přídankem: Zkušená věc . . . Kdyby Jindra Holubů byl pocítil opravdo-

vou náklonnost k ženě, při jeho povaze — i tu se podobal víc matce nežli otci — nikdo by ho nebyl donutil do semináře. Opravdovou milenkou ze všech nejdražší a sladkou stala se mu — česká literatura. Napřed »krásná« — ale když po letech konečně poznal, že na tomto poli neprorazí, obrátil se k prose a po poctivé práci zvítězil, slavně zvítězil.

Otec doprovázel na cestě ku Praze syna do Domažlic . . . : a tu při odjezdu mě otec objal, přimáčkl a řekl mi: Já vím, deš tám nerád — ale není pomoc — věř mi, že není . . . hlas se mu utopil v slzách, a v té chvíli jsem se smířil se vším. Skočil jsem do vlaku a když zaskřípala kola, vyhlédl jsem oknem — otec tam stál opřen hlavou o zeď a ramena se mu třásla. Nemohl jsem se opanovat, dal jsem se i já do pláče . . . Domažlice — Klenčí — domov — trávníky — planá hruška — lesy — to všecko letělo ode mne, zavřel jsem násilně oči a zdálo se mi, že letím do tmy . . . Jeli se mnou Bartovský, Červený, starší Frant. Regal —. Janda s Heindlem vstoupili do budějovického semináře.

J. Š. Baar v kněžském semináři.

Kdo prožil rozumem a srdcem v Čechách konec 19. století, tedy léta 1885 až 1900, ten se jistě pamatuje, jaké ideové kvašení v té době naplňovalo duše českých inteligentů. Atheneum, Aletheia, Herbenův Čas, Pelclovy Rozhledy, Moderní revue, Masaryk, Krejčí, Šalda, Moravské literární listy — to všecko tvořilo a vytvářelo tak řečené pokrokové hnutí, neboli Modernu. Tím slovem Moderna označil po prvé v r. 1890 ve článku Zur Kritik der Moderne německý spisovatel H. Bahr nejmladší sociální, literární a umělecké směry. V Čechách nazývali staří literáti Modernou obyčejně to, co se jim nelíbilo. Neboť ostrý a svěží větřík jako po jaru táhl zatuchlým světem literárním. V povětří něco viselo, cosi se sráželo, občas zahřmělo, zablesklo se a tu a tam i udeřilo. Obyčejně sesula se ta neb ona veličina na starém literárním Olympu českém — Machar kácel modly. Více než tvorba vlastní mnoho se v těch letech překládalo, vzory z ciziny dobře i špatně se napodobovaly, hnutí rostlo, mohutnělo, zachvacujíc politiku, podmaňujíc náš literární svět, jelikož učitelé středních škol až na nepatrné výjimky přidávali se proti staročeským Besedám k různým Literárním jednotám a tím k Mladočechům. Od profesorů šířil se tento směr mezi studentstvo, od studentstva na venkov, jmenovitě mezi učitele a úředníky, kterým Národní listy počaly býti milým časopisem... Většina čes. kněžstva šla in politicis s drem Riegrem. Za basis sloužila jim brožura historiografa Fr. Palackého ze dne 18. října 1873: Několik slov o náboženství a o víře, v níž protestant jakožto v odkazu svému národu uznal sjednocující činnost a zásluhy katol. církve v Čechách, odporučuje všem jejího roz-

umně křesťanského ducha jakožto osvědčeného pojítka pro lepší budoucnost Čechů, národními nepřáteli obklopených.

Moderna si však razila všudy cestu a našla ji i do kněžských seminářů. Do těch tlačilo se tenkrát mnoho abiturientů. Každý neměl v sobě tolik houževnatosti, aby se odhodlal k životu plnému bídy a svízelů, jenž připadl na chudého posluchače university v Praze. Tenkrát ještě nestála Hlávkova kolej, nesloužil Husův fond, ale jenom jakés takés hubené hodiny v rodinách anebo bídně placené místo kopisty v zemském archivu, advokátské kanceláři, a ty ještě nestačily pro všecky chudé studenty. Něco stipendií sice existovalo, ale ta stanovena byla v prvé řadě pro členy určitých rodin anebo pro městské synky — o selského studenta kromě rodičů se nestaral nikdo. A tak bída vzala selského abiturienta za ruku a vedla ho do semináře. Tam se hrnuly nespočetné žádosti, zejména do pražského, kdež vypočítaví kandidáti očekávali lepší kariéru než v ostatních biskupských seminářích. Každého roku přišlo rektorovi až půl třetího sta petic. Ovšem si vybral samou smetánku, přijav abiturienty jenom s vyznamenáním anebo s nějakou vyšší kněžskou protekcí. V Klementinu očekával je život jako v každém konventu, více po vojensku zařízený. Bohoslovec musel v první řadě poslouchat a mlčet, pilně se učit a mnoho učit. Komu se zde nelíbí — může jít, říkával majstříkům vicerektor, nikoho nedržíme, promlouval k nespokojenci rektor, usmívaje se při tom: za jednoho deset. A skutečně nelhal. Mimo internisty žili ještě po Praze bohoslovečtí externisté, to jest řádní posluchači německé university, chudí, ubozí, z nichž mnozí rok, dva trpělivě čekali, až

správa semináře některého majstra vyloučí, aby mohl na jeho místo nastoupit. V museích čili v studijních síních tlačilo se bohoslovců čtyřikrát po čtyřiceti a každý jencož se učil, chodil do přednášek, pečlivě zachovával řád domu, držel se, jen aby nevyletěl.

Ale všichni tito bohoslovci z gymnasií si přinesli určitou výši inteligence, rozmnožili ji novým studiem, a tak na přelomu devatenáctého století do dvacátého vycházeli mezi český lid noví kněží, poměrně vzdělanější. V seminářích měli totiž bohoslovci literární sdružení hned od dob českého probuzení, kdy kněží stáli v čele nového hnutí národního a později jaksi tradičně považovali za svou povinnost tuto čestnou posici udržet. K tomu episkopát mlčel, poněvadž referenti v konsistořích nebyli šlechticové, ale členové po většině českých rodin a nešli jako kněží nikdy vědomě proti národu. V Praze sdružovala theology Růže Sušilova, v Budějovicích spolek Jirsík a jinde podobně. Na schůzích sice někdy jim překážel některý představený, ale v celku ne často. A také rektor pražský dr. Doubrava a budějovický dr. Hofman byli mužové novým směrům národních potřeb velmi přístupní, pro vlídné jednání oblíbení. Nijak nepřekáželi, když některý bohoslovec odbíral nebo četl časopis nebo list pokrokový, ba je známo, že dr. Doubrava sám jako ctitel řízného Nerudy jeho Písně kosmické nadanému bohoslovci napřed půjčil a potom i věnoval s poznámkou, že kněz, má-li dobře působiti, zejména v městech, musí věděti, co se na českém Parnasu děje. Bystré hlavy v semináři sice po učebnách či museích roztroušené brzy se seznámily, různí čekanci básníků a spisovatelů v kněžském Klementinu brzy se poznali a pobratřili. Oficiálním belletristickým časopisem a také

jediným katolickým měsíčníkem a kolbištěm kněžských spisovatelů byl list »pro všechno«, Škrdlova Vlast, list hojně odbíraný i čtený. Ve vzpomenutých letech objevuje se ve Vlasti celá řada nových jmen, paráduje po léta, ale potom zase všichni mizí, odmlčují se, a buď pera nechají, když redakce, to jest Tomáš Škrdle, muž lepší vůle než nadání a rozhledu, je odmítá, nebo adept literární nesouhlasí s redakcí, která chválí jen co je katolické, jest i omezená, úzkoprsá, ba přímo i nevzdělaná — a klepají na dveře jinde. Nespokojenost roste, několik lidí si vyměňuje čile dopisy a hodlají na poli literárním proti Škrdlovi založiti bystřejší časopis.

Vrátíme se k Baarovi. Vzpomíná:

V semináři sešli jsme se z celých Čech. Všecko bylo nám nové — Praha, lidé, seminář, pořádek v něm. Já přijel, jak jsem chodil doma. Hlavu plnou kudrn, na krku vázanku-nerudovku, jak ji mně a Bartovskému ušila jeho sestra, na prstu prstýnek, na nose skřipec, inu student. Stáli jsme u pultů a bloudili, nemohli najít dormitář ani kufrárnu, ani lavatoř, ani oratoř, nic. Prefekt lítal na roztrhání. Tu a tam ujal se nás starší bohoslovec, ukázal a pověděl. Večer šli jsme do oratoře — u dveří pod plynovým motýlkem — byl říjen — svítilo se, na chodbě bylo šero i ve dne — stál pan rektor s archem, četl jména a pouštěl nás po jednom dovnitř jako Polyfem ovce...

Duše nadaného Jindřicha hledala teplo života, jež mu po sestřině smrti doma scházelo. Tam viděl jen lopotu se šetrností: v obojím byla jeho matka pravý mistr, otec — passivní přidavač. U Holubů po smrti dceřině přestal klid, veselost a radost ze života. Stále se mluvilo o dluhu, neštěstí, stále se hnali do práce. V takovém ovzduší se studentu těžce dýchalo. Toužil z něho. Když konečně svolil k semináři, cítil,

že odhodlání, k němuž nepřišel lehce, stává se mu východištěm. Nešel do semináře rád, jako tisíce selských synků, ale šel, aby vyhověl, našel pokoj. Budu bez starosti o svůj vezdejší chléb. Duše Jindřichova hledala lásku a světlo. Mínil, že tuto dvojici najde v Kristově pravdě. Ani jako student, ač pokušení šlo, neztratil živé víry své matky, věřil také, že odříkáním se probije k netušené radosti vlastního spokojeného života, jež naplní prací. Po té vztahoval ruce a do ní ponořil žíznivou duši.

Ač se částečně v očekávání zklamal, v druhé části se mu povedlo. Zklamal se v seminářském životě, jeho způsobu — nezklamal se ve zdroji studia. V rušném Klementinu při spolužití s tolika druhy z různých stran země, různých povah, sklonů, ledacos zabolelo, a tak těšil se na — silentium (dobu učení).

Trvalo dlouho, než nás 46 lidí na sebe zvyklo. Křik a hádky na denním pořádku. Brzy počali jsme si dávat jména: Blafuňka (Benda), Zouvák (Bartovský), Bambula (Fanfule), Vošverák (Příbramáci), Krutíbrko (Vondřička), a ta s námi šla. Kuřáci v kuřárně se objevovali v pláštích jako duchové ve hře: Mlynář a jeho dítě. I veselé příhody se staly. Chochola, šašek musea, jednou ve studiu připraví si břitvu, stulí se do hlubokého okna a holí se. Najednou mu někdo položí ruku na rameno. Chochola přestane se pitvořit a vykřikne zlostně: i dej pokoj, ty chramostejle — celé museum dá se do smíchu, za Chocholou stál — rektor.

Benda, známý »básník«, líčí nám večer v dormitáři Roudnické závody veslařské na Labi v září: »Myslete si, nalevo velebná hora Říp, po pravé ruce husté křoví a v něm klokotají slavíci.«

»I drž pysk — v září taky klokotají slavíci,« ozval se mudrc ročníku Černý.

Každé museum mělo svého tátu. U nás to byl Bartovský, ale my měli zvláštnost — měli jsme také — mámu († Frant. Holub). Její povinností bylo, starat se o nás děti. Chodila tedy máma s půlarchem papíru a ptala se, co kdo si poručí: bůček, špek, chleba, rohlík — sepsala věrně, peníze vybrala, donesla do fortny Kopáčkovi,[35]) přinesla plný koš a dělila.

Jejím právem bylo i kárat, trestat. Když Chochola neposlechl, přehnula ho přes koleno, vyhrnula mu vzadu kleriku a naplácala mu.

Každý měl své sklony. Bučil měl smysl pro vojáky. Vím, že mi jednou »zvynadal«, když jsem nerozeznal na Hradčanech kanonýra od furvézny — a celou přednášku mně učinil o knoflíkách a výložkách rakouské armády; ale hleděl na mne jako na ignoranta, duševně zanedbaného člověka a často mě okřikl: ty mlč, ničemu nerozumíš, nerozeznáš ani pěšáka od kavaleristy — a já zahanben sklonil hlavu.

Kasárenský způsob života v semináři bránil nám ovšem soustředit se, zamyslit, najít sama sebe, ale stále rozptyloval, vyrušoval, takže jsem se velice těšíval při volné chvíli na zahradu, kde každý se mohl usadit podle svých sklonů. Buď hrát kuželky, nebo kouřit, procházet se — já seděl pod ořechem nedaleko malé kapličky se železnými, stále uzavřenými dveřmi, kde prý astronomický ústav měl umístěné kyvadlo, dokazující, že se země otáčí. Dali je sem, protože v zahradě bylo málo otřesů. Sem za mnou a za Bartovským chodívali i kolegové Welner, Žákavec a Lojzíček Jandů.

---

[35]) Fortník, příbuzný kanovníka Mottla, Kopáček, první v semináři Baara pokropil. Když se cvikrem na nose, v rukavičkách a kufříkem v ruce hnal se ponejprv fortnou, křikl vrátný: Zpátky, voni s tou rozcuchanou hlavou, zpátky. Zdet máme Klementinum a ne tyatr, voni sou snad vod herců, ne?

Osud posadil Chocholu vedle největšího majstra Holby, který byl větší než sám kardinál. Chochola dovedl být i úžasně vynalézavý, t. j. uměl šťavnatě, mastně nadávat — říkal jsem tomu »květomluva«. Dovedl dát přiléhavá jména — nadávky, které seděly vhodně a ujaly se rychle. Kolega Brtník uměl psát jako vicerektor Binder — k nerozeznání. U dveří visel »ordo diurnus« za sklem v rámu a nad ním na hřebík píchal prefekt lístek s akolytacemi, kam kdo je psán. Před Božím Tělem vyskytl se lístek »ad portanda tympana in arce — Chochola Venc.«. Chochola zbleď. Alois, Ježíš Marjá, to bude ostuda — copak je to tympana. — To jsou bubny. — A já je mám nést? — Nu, už jo. — A jak je ponesu? — Copak's to nikdy neviděl? Jsou to dva kotle, svážou je řemenem a poneseš na zádech. Starej Horlivej (vokalista) půjde za tebou a bude při procesí na tobě bubnovat. — To bude ostuda, a maminka a sestra přijdou — já je, bubny, neponesu. — To musíš na Bindra. Chochola sebral lístek a putoval k Bindrovi. Jak odešel, pověsili na hřebík pravý lístek, na kterém o Chocholovi ani o bubnech nebylo vůbec řeči. Binder poslouchá, bere lístek, svým očím nechce věřit, skutečně, on to psal, a přece věc nemožná. Jde do musea, čuje čertovinu. Povězte mi, kdo to psal — nic se vám nestane. — Nepověděli jsme, až dnes!

V ušlechtilých zábavách se nám dost bránilo. Směli jsme číst, ale jen z censurované seminářské knihovny, směli jsme zpívat, ale jen v hodinách zpěvu, a to buď zpěv kostelní anebo i sbory světské, ale jen ty, které byly schváleny představenými. Jednou v roce v masopustě směli jsme i divadlo hrát; ale jen kusy a operety bez ženských rolí. Všecko jsme směli, ale všecko bylo jaksi vykuchané, sta-

řecky smutné, sešněrované, předpisované — nic nás netěšilo. — Dne toho a toho uspořádáte akademii na oslavu Jeho Eminence — a my se na to dívali ne jako na zábavu, ale jako na pensum; neboť jednomu uložili: napíšete báseň, druhému: zazpíváte píseň, třetímu: pronesete řeč. A tak jsme si hledali zábavu sami. V nouzi čert mouchy lapá, hráli jsme i »vorel — hlava«, hrál se šach, dáma (jediná dáma v semináři), domino, i karty potají, — i hrubší zábavy: na dvorku házely se krejcary k čáře, hráli jsme i »dřívka«, při kterých se vyplácelo tvrdě svinutým šátkem. Když při této hře dělal »kata« kolega Černý, a král Herodes poručil, aby dal ránu jako »když se čerti v pekle žení«, pamatuji se, že odsouzený předem naříkal, na ruce si plival — ale ránu vytrpět musel — podrželi ho, ruku mu natáhli a Černý udeřil, až hvízdlo. Udeřený bolestí se točil jako vlček na jedné noze, svíjel se a ročník se smál. Bylo to surové, ale jen v nedostatku jiné, ušlechtilejší zábavy. Byli jsme v Praze, leč ani divadlo, ani kavárny, ani čítárny, ani kursy a přednášky — nic z toho pro nás nebylo, museli jsme se spokojiti jen tím, »co dům dal« — a toho bylo mladým žíznivým duším hrozně málo.

Výborným, protože lidským rektorem byl Brusák. Chodil ve svém modrém plášti a biretu zamračený — a v jeho očích a koutcích úst vždycky dřímal takový shovívavý úsměv, který nás nehnal nikdy k zoufalství. Posice naše byla těžká. Bylo nás v ročníku mnoho —: pánové, 10 je vás nadpočetných a 10 externistů mimo to čeká na uprázdněná místa, dvacet vás tedy může jít, janua patet — komu se tady nelíbí. A my drželi se zuby nehty vědouce, co nás čeká doma, jaké neštěstí by bylo pro rodiče naše propuštění. Náš početný ročník ztěžoval i posici

ostatních, »slabších«, protože se říkalo: padesát kněží — až vás vysvětíme, nebude místa pro vás pro všecky v diecesi. Počkáte si, než dostanete štace.

Ba nebylo pro nás dost místa ani v semináři, jedno museum nás nepojalo, a tak začátek a konec našeho ročníku přesahoval vždy až do museí sousedních. Já na příklad, pak Babor a Bártovský, spali jsme s Vokolkem, Váňou, Vávrou a Štamfertem, kteří tvořili konec ročníku před námi. Zato naši kolegové Záruba a Zíka seděli zase v ročníku nižším, »propadli«, protože pro jejich pulty u nás nebylo absolutně místa. Hantýrka třídila nás jako volky: ročáci, dvouročáci, tříročáci a pastoralisté — to byl ročník čtvrtý, z něho se vybírali prefekti — nejhodnější a spolehlivci. I já byl potom mezi nimi — ale byl jsem pouze prefektem české knihovny, a za tu čest jsem děkoval pouze své literární činnosti.

V semináři živořil i literární společek »Růže Sušilova«, jehož předsedou byl prefekt. Spolek čtenářský víc než literární a důležitý pro českou knihovnu; neboť on jediný svými příspěvky ji držel. Byla popelkou. Oficielní knihovna semináře byla tak zvaná latinská knihovna — »česká« pouze trpěna a bedlivě střežena, aby se do ní nevloudilo nic kacířského, proticírkevního; proto povinností prefekta bylo knihy, na kterých se »výbor« usnesl zakoupit, pěkně na papírku předložit panu vicerektoru ke schválení. Dr. Doubrava si to nechal jako nový rektor a, pokud se pamatuji, choval se velice liberálně — neškrtal mi nic — ani Nerudu ne! Ani Časopis musejní. Inu, starý literát! Literátů bylo mezi námi poměrně dost a dobrých! Leubner, Hálek, Bártovský a trochu i Pauly.

Něco změny do seminářského života vnášel holič.

Rodem Němec, ale snažil se česky mluvit. Po zvyku holičů mezi holením stále žvanil. Chodívali jsme do nemocnice k vůli němu — ne k vůli vousům. Byli jsme samoholiči, tonsury jsme si navzájem stříhali, jen vlasy ne. Holil jednou (zdá se mi Leubnera), a vypravoval o jeptišce, šedivé sestře, jak při posluze v porodnici utíkala po schodech, zakopla a padla. Začal: Znají přece šedivej séstry, né? No, jakpak bychom neznali. Tam je bejt moc jeptišek — aspoň dvacet nebo třicet — a tak ten jeden jeptíšek utíkat..., všichni vyhrkli jsme v smích, i holený Leubner sebou trhl a strašná rána na tváři zrůžověla krví. — Pak švec Kramr a Liška. Kramr dával všem po řadě šňupec — ať u něho šili nebo ne — až rektor zakázal. — Knihař s břemenem knih svázaných. Nenáviděli jsme MUDra Krčmu — byl prý znamenitý lékař, ale na nás kat. Léčil nás jen pomocí thé a kloktadla.

»Majstři« sami obchodovali. V každém ročníku byl tak zvaný seminářský žid. Sbíral příspěvky na Matici, na kostel sv. Víta a na seminářskou kapli. Z příspěvků půjčoval na strašné úroky ve prospěch fondu. Pak litografie přednáškových archů — prodej tabáku — abalda! Já mu přibil vorlíčka nad jeho »stání«, jakého mají cestáři.

Profesoři v I. ročníku na theol. fakultě, tehdy jen německé pražské university byli kovaní Němci. Nás nejvíce zajímal Rohling, jako autor spisu »Ritualmord«, antisemita a obhájce tvrzení o židovských vraždách rituelních. Odpůrce Masarykův.

Profesor Augustin Rohling, rodem z Westfálska, mluvil silně dialektem, místo »šén« říká »schen«, místo »ich« — »iš«, místo »verštehen« říkal »verstéhen«. S němčinou byli jsme na štíru více méně všichni a jako abiturienti s bídou rozuměli jsme tištěné a spisovné němčině. Rohlingovi nerozuměl nikdo.

Litografované přednášky latinské vykládal jen německy a jistě zajímavě. Aspoň klášterníci, kteří seděli v prvních lavicích, z řádu Benediktinů břevnovských, Strahováci, Křižovníci, Maltezáci, měli rok noviciátu a uměli dokonale německy, velebili, jak zajímavě Rohling přednáší.

Rohling nebyl slepý. Viděl nepozornost v našich lavicích, viděl, že nikdo neposlouchá, ale každý si dělá, co chce. Většinou jsme četli noviny nebo psali dopisy. Velice ho to mrzelo. Každý den sloužil mši svatou v seminářském kostele a jeden z nás mu musel akolytovat vždy celý týden (hebdomáš). Chodil nepořádně. Někdy ráno v 6 hodin a někdy až po 7. hodině, a ubohý majstr přešlapoval v sakristii a bavil se se starým kostelníkem u sv. Salvatora, Pikartem. Tento stařeček pamatoval v semináři ještě rektora Srdínka a Bauera a rád vyprávěl o těch časech. Kazil majstry nejen vypravováním, ale i tím, že jim dával šňupat a vychoval tak a udržoval opravdu řadu kněží šňupáků, kteří už pomalu vymírali. Z mých kolegů naučili se šňupat Bohata, Chochola a Tomášek. Měli s tím stejnou nepříjemnost jako kuřáci; neboť když přišlo jejich prádlo, jeptišky vyloučily jejich kapesníky ze společného prádla, oznámily to rektorovi, a oheň na střeše. Šňupat proto nepřestali — jenom šátky dávali si prát jinde. Každý majstr dostal své číslo, které muselo být vyšito na každém kousku prádla i na kolárech a kapesnících. Já měl číslo 104. Na mé výbavě vyšívala je sestra Bábinka červenou bavlnkou a skrápěla je slzičkami.

Jednou jsem měl týden u profesora Rohlinga. Rohling sloužil mši svatou rychle — jenom při pozdvihování říkal slova konsekrační neobyčejně zbož-

ně, skoro hlasitě, pozorně až úzkostlivě, skoro se při tom kroutil a svíjel, jako by mu to působilo fysickou bolest. Pozoroval jsem ho s obdivem, přesvědčil jsem se, že je to věřící kněz, což utvrzovalo mě v otřesené víře. Jednou po mši svaté jsme se vrátili do sakristie, uložil jsem misál, pomohl jsem mu svléci se z ornátu a alby, doprovodil jsem jej k »lavabo«, otočil kohoutkem, aby si mohl umýti prsty, podal jsem mu ručník a poklonil se. Moje služba ukončila. Ale pan profesor mne zastavil otázkou: Wie heissen Sie? Představil jsem se mu. Do kterého ročníku chodíte? — Do prvního — A to jste můj posluchač. — Ano. — A rozumíte mi? — Ne.

Rohling zesmutněl, řekl: Schade a rozešli jsme se. Rohling pak začal přednášet příští hodinu latinsky, ale došel k nějakému citátu německého filosofa, a už, snad o tom ani nevěda, pokračoval zas německy jako dřív. Jsem přesvědčen, kdyby byl Rohling uměl česky, že by nám byl jistě vykládal česky. Vždyť nás sedělo v lavicích asi 70, a z toho bylo pouze 5 Němců (46 majstrů seminářských, 15 externistů a zbytek řeholníků).

Z profesorů utkvěl v paměti Baarovi ještě Dr. Vřešťál, Dr. Tumpach, Pachta a spirituál Farský. Často a zejména o druhém vyprávěl, že dobře učili. Z představených semináře ostře kritisoval zejména vicerektora dra J. Vojáka, jenž nomen omen kapráloval bohoslovce, až naň — a zvlášť Baar — u rektora si stěžovali. Voják také nezavděčil se muži z Klenčí při posudku probatičního kázání ve IV. ročníku. Nazval hlas Baarův chraplavým, nepříjemným, rozdělení probatiky špatným, závěr dlouhým a fádním. V přednesu že jeví nemístný pathos a slova někdy v rychlosti drtí. Jinak prý podal práci dobrou, časově říz-

nou, akce uhlazené, ba elegantní. Kázal při velké rýmě (13. března), kolegové mu řekli, že velmi dobře. Jejich soud mu platil více než vicerektorův. Dva dny nato šel na promoci dra Pachty, jenž přednášel dogmatiku již delší dobu, než dosáhl gradum doctoratus. Za to druhého vicerektora dra J. Bindra, ač Němce, Baar pro zvláštní dobrotu srdce ctil a miloval.

Ze spolužáků oblíbil si Baar Jiráska (komunní prefekt), Holbu, Stropka a Babora; v ročníku stal se Jindřich oblíbeným až v pastoralce, když vystoupil proti »fičímu« Vojákovi. Jinak na ně činil dojem šplhavce, dříče a přemrštěného literáta, jenž všechno posuzuje vážně, nikam nejde, ničeho se neúčastní, leda jen schůze Růže Sušilovy. Baar nemohl — neměl peněz, kterážto okolnost porážela všechnu chodskou srdnatost a tlačila ho dozadu. Jako jednoho z nejpilnějších chovanců vysvětili v III. ročníku na diakona, zvolen za knihovníka a předsedu Růže.

O tom, jak bral vážně život, mluví jeho odhodlání, že třeba, aby po sobě zanechal stopy, které by ani čas nezahladil. Studoval v prázdné chvíli francouzštinu a psal — básně. Někdy se mu zdálo, že kulturní historie by se mohla státi jeho životním koníčkem. Zapudil myšlénku, že by mohl vyniknouti jako kazatel, obětovati život ideálům církve, poněvadž ho dusil bronchiální katar a překážel sípavý hlas, kdežto demagogie podmíněna melodickým hlasem a výborným sluchem — zkrátka Jindřich se domníval, zejména když se mu později z úst spouštěla krev, že má zárodek tuberkulí a nedostatek vloh k řečnění. Proniknout však chtěl — perem. Své pokusy pod anonymem Podlesák posílal do různých redakcí. Na uveřejnění marně čekal. Bohoslovcům zakazoval řád semináře veškero spisování. Napřed se učte, potom, až vystudujete, můžete se vedle duchovní správy,

budete-li míti čas, uplatňovati jinak... mluvíval rektor na počátku roku ve svých alokucích. Baar však básnil, a co více, básnil i v dialektu, počal se zabývati milým krajem rodným. V samém počátku střetl se však se svým přítelem a učitelem matematiky kandidátem profesury Janem Fr. Hruškou, když týž ve Květech uveřejnil r. 1891 kulturní ukázku Národní píseň na Chodsku. Herbenův Čas (1891, v č. 24.) na základě nějaké korespondence Baarovy otiskl na článek Hruškův odmítavou kritiku a když Hruška v Čechu označil pisatelem samotného Baara, musel Baar autorství v Času postaviti na pravou míru, což i učinil v Čechu dvěma feuilletony (č. 259 a 260 t. r.). A že oba soupeři vyšli z Chodů, stala se polemika začátkem roztržky mezi oběma, kteráž později, dík smířlivému duchu moudrého Hrušky, upevnila jejich upřímné přátelství, ničím více až do smrti nezkalené. Baar 1892, 12. ledna, s přítelem Holbou navštívil i dr. Herbena v redakci na Vinohradech, Tylovo náměstí. Podobně došel hned nato s Jiráskem ke katechetovi Ježkovi, k dr. Č. Zíbrtovi, kterémuž do Českého lidu donesl chodské písně: Do kolečka. Mladý profesor Zíbrt se Jindřichovi velice zalíbil. Spřátelili se. Zíbrt měl později na tvorbu Baarovu značný vliv.

Zajímavě se čte návštěva Baarova (21. ledna 1892) v redakci Vlasti, kdež se sešel s dr. Horským, Tom. Škrdlou a T. Jirouškem. Horský mu imponoval, ostatní nikoliněk. Neměl ovšem jako bohoslovec na př. o Frant. Pravdovi dokonalého ponětí. Vlast jmenovala zapadlého vlastence z Hrádku sice čestným členem, přinesla jeho podobiznu, ale to všecko připadalo Baarovi málo.

Také ho povznášelo, že v Brněnském museu mu uveřejnili dvě básně: Z domova a Bulačině. Šimáč-

kovi poslal do Světozora báseň: Tři světlička. Omlouval redaktoru snad jich nepodařilost začátečnictvím a mrzelo ho, že Šimáček mu vrátil jeho kulhavou Musu k naznačené opravě a Svatopluk Čech mu nevytiskl ve Květech dvojí zásilku. Tehdy — v únoru 1892 — seznámil se zprostředkováním kolegy Wirtha s historikem J. Svobodou z Tovaryšstva Ježíšova. Donesli mu do bytu první číslo Musea Brněnského — poznali v něm skromného učence a přítele bohoslovců, jenž jim radil, aby nezapomínali na katol. směr v historii, zejména ne na nově utvořený historický Kroužek při Vlasti a jeho odborný časopis Sborník. Baar si brzy na to předplatil Nerudovy sebrané spisy a vyčetl Škrdlovi, že ve Vlasti nemá nic původního. Pravil mu: Nechlubte se pořád sehnaným jměním... Kdybyste neměl ani krejcaru, ale vzbudil v kněžských řadách aspoň jednoho Vrchlického strany (= katolické), udělal byste neskonale víc. Nastává zápas ducha a ne peněz... Vyčetl mu také, že kritiky Hálkovy[36]) ve Vlasti znamenají nulu »strhalť« nebožtíka Nerudu, kterého Kopal v Čechu skoro chválil.. a tu Baarovi vyskočil zajíc z houští: Škrdle se pochlubil, že onu kritiku napsal sám... Jindřich, jenž stoupence Vlasti považoval za katolické mladočechy a jemuž demokratický (prý) duch Škrdlův se dost zamlouval, vycítil, že redaktor Vlasti není upřímný člověk. »Nahoru« pokorný, k literátům přítulný a dolů ždímající, jinak prospěchář. Zval ho k prohlídce Rudolfina, kam chodíval Baar s Jiráskem

[36]) Vlastimil Hálek, bohoslovec, rodák z Pacova, potomní farář v Liboci. Jesuita Svoboda — * 1826 11./7. ve Zbudově na Blatech u Hluboké, † v Praze 1896 19. 5. — Baar ho miloval, protože bohoslovcům při zpovědi ukládal: »Modlete se za vlast, aby ji Bůh ode všeho zlého chrániti ráčil«. Sborník Hist. Vlasti 1896, str. 172. Podobně vyprávěl i Fr. Košák, katecheta v Plzni, jenž Svobodu kladl za druhého Balbína.

každou středu místo komůny (= společné procházky bohoslovců), kde se jednou setkali i s kardinálem, jenž jim pochválil »solche nützliche Zeitverwendung«, ale Škrdle odřekl: na to nemám času. Divný redaktor — zapsal si Baar. Brzy na to vydali se na výstavu Chitussiho, nedávno zesnulého. Před sochou umělcovou uprostřed exotických květin stál Jindřich k pláči dojat vedle Jiráska — přistoupil k nim Bouška [36a]) s novinkou, že Lojzíčka Jandů, kterého vyloučili z budějovického semináře za ½ roku pobytu a jenž mezi tím učiteloval v Kydlinách a Otíně u Klatov, se šlejfíři chodil, zase vyšoupli ze řádu sv. Augustina, kdež se uchytil. Nic netěšily Jindřicha více obrazy Chitussiho, hlavně obraz zasněžených Prachatic se mu zalíbil, přemýšlel mezi tím, co Bouška jeden obrázek si zakupoval, o Jandovi. Znal jeho veliké nadání i povrchnost a těkavost — co pro Bůh z něho bude? Právě měl Janda několik básní v Lumíru: Dva sny, Ze žebrácké zkušenosti, v níž o sobě zaveršoval, »že mošna mnohdy nejtěžší, když — prázdná...[37]). Byl by Lojzíčkovi rád pomohl. Nevěděl jak. Stýkal se tou dobou nejvíce s katech. Ježkem, Škrdlem a Bouškou. Často rozhovořili se o časové bolesti — o semináři. Zařízení a vedení jeho neodpovídalo poměrům, zejména stálé omezování svobody na př. bohoslovce ve IV. ročníku. Dnes tě vedou »v řetězu« jako trestance na procházku, vystavují úšklebkům passantů, nesmíš si zaskočit ani pro knihu, psací potřeby ke knihkupci, zítra jsi vysvěcen a volný jako pták. Kde máš nabrat společenské formy, uhlazenost v řeči, oděvu, jistotu vystupování, jíž na př. jako kaplan v Plzni, Praze nebo na zámku v saloně p. patrona budeš potřebovati? Seminář, za-

[36a]) Č. 50, 12. 12. 1891.
[37]) Roč. 1892 č. 7.

psal si Baar, podle mého názoru měl by býti zařízen o mnoho liberálněji, ale přece ne laxně. Abys chtěje »na privát« nemusil lhát, příčiny vymýšlet. Dejte majstříkům svobodu, kdo ji poruší, toho trestejte... Neprotežujte některé chovance, příbuzné kanovníků a ty, kteří šplhají perem. Nedávejte nedoukům kritiku časopiseckou jako V. Hálkovi, J. Paulymu o článcích v Čas. katol. duchovenstva. Může Pauly rozuměti Zíbrtově literární historii?[38]). Pauly dostal dokonce i Žaltář Klementinský k posudku! Docela jinak se dívá na všecko P. Svoboda S. J., jenž Baarovi (27. 2. 1892) vřele doporoučel studium Slavaty, Onnona Kloppa, Gindelyho: Rudolf a jeho doba. Holubů majstříček však raději četl Raisovy Výměnkáře, realisticky pravdivé postavy. Umínil si, že podle nich napíše Písničkáře. Také ho zajímá (3. 3.) zahájení českého sněmu a jak dopadnou punktace. Šel ten den s Bouškou na pohřeb redaktoru Hlasu Národa JUDr. Zeleného a uviděl J. Palackého, Jelínka, Kvapila a j. v... Bouška se rozhovořil o Vrchlickém, jeho překladu Rolanda, že prý Akademie donutila Frýdu, aby některá obscoenní místa vynechal. Bouška jako přítel Vrchlického velmi se hněval na klerikální kritiku, která básníka v pravém slova smyslu trhá. Několik dní na to šli Jirásek s Baarem do Lehmannova uměleckého salonu, kdež unešeni stanuli před Věštkyní Prevortskou, Alešovými kartony, Brožíkovým obrazem: Komenský a Žerotín... Když se vrátili domů, našel lístek P. Svobody, že přijde do seminářské knihovny. Přišel upozornit Baara na některé historické zprávy o Chodech. Tehdy si synek z Klenčí

[38]) Nabídl kdosi redakční exemplář Lit. historie Baarovi na prodej za 70 kr. se slovy: Dr. Borový, redaktor Č. kat. Duchovenstva mi ji dal, abych sestavil kritiku, sám se tím dál neobírám, tedy ji střelím. (Skizzář II., str. 33.)

zapsal: Jsem pevně rozhodnut, budu studovat své širší rodiště Chodsko ve všem směru. Budu se obírat kulturní historií, národní písní... a budu sbírat všecky příspěvky a drobty k velké historii České..., nepovolím. Přece jednou musím vědět, co chci, za čím se ženu, aby můj život nestal se planý těkáním. Nejprve budu psát kratší, věrné scény ze života Chodského, na př. při pohřbu, svatbě, křtinách... Brzy na to shání Jindřich v Růži knihy pro knihovnu — do Chodska. Dr. Ant. Podlaha mu dal sám 50 knih. Z Růže tenkráte také poslali několik desítek na hladovějící Slováky, kolegové z Brna 20 zl..., z Hradce 27...

Z potulek po Praze a mizerného počasí jarního uhonil si Baar chřipku spojenou s neuralgií oka. Ležel v nemocnici, zlobil se na netečnost českou k chystané oslavě Komenského — otevrou se dveře, vkročí Janda, ošumělý, v chatrném šatu bez svrchníku, hladový s horečným neklidem v tváři, leč se šibeničním humorem. Vykládal své curriculum. Teď je kočím u pohřebního ústavu, ale Vrchlický mu zažádal o jakés redaktorské místo. Básně mu dosud vynesly v Lumíru 8 zl., je dlužen 50. Půjde k hercům do V. Popovic. Byl by mluvil více: přišel k pacientovi vicerektor Binder s lékařem, Lojzíček odešel, třímaje rukou celou kamarádovu hotovost, asi 80 kr. První vycházka z nemocnice vedla Jiráska a Jindřicha na Vyšehrad, k hrobům Nerudy a Friče, odtud ke Škrdlovi, jemuž nesl báseň Tři světlíčka a příspěvek kolegy Jedličky povídku: Šípek. Brzy potom setkal se s Dr. Pachtou. Mluvili o článcích Dra Hostinského v Českém lidu, o Vlasti, tuto, zejména redaktora, Pachta tuze nechválil. Schválil, aby od Růže došli k presidentu Hlávkovi do Akademie, požádat o gratis exempláře publikací Akademie. Šli a dobře po-

řídili. Hlávka (6. dubna 1891) je přijal vlídně, slíbil, louče se slovy: Mne těší, pánové, že si všímáte České Akademie a přeji sobě i vám, abyste brzo některý v ní zasedal a počet členů doplnil... Škrdle báseň »pozměnil«, uveřejnil a oznámil Baarovi, že honorář obrátí na splátku básníkovu za zakládajícího člena Vlasti. To také hned otiskl v novinách (Čech) s poznámkou, že alumnus J. Baar je prvním bohosloveckým zakládajícím členem družstva z Prahy vůbec. A tak mi, píše Baar, roste zklamání a — dluhy... S Jiráskem vydal se do redakce Vlasti. Nad svou básní jsem zplakal. Dal ji Škrdle flekovat — Flekáčkovi[39]) a ten vzal za to 2 zl.! Dlouho rozmlouvali se Škrdlou: o Bouškovi, o Xav. Dvořákovi — ten že straní Vrchlickému, — o Dru Borovém, o Pohůnkovi. Xaver napsal do Pastýře kritiku o brněnském museu, kdež projevil potěšení, že nastávající kněží čeští nabývají širšího rozhledu než straníci Čecha nebo Škrdlovci, jelikož neodepřeli uznání výkonům prvního básníka (Vrchlického). Nato se Škrdle zlobil. Nebylo mu vhod, že česká universita dala poetovi čestný doktorát (promoce 26. 4. toho roku).

O svátcích velikonočních, posledních doma, jezdil Baar s p. Dr. Bozděchem po kraji. Na Staré Huti mu zase učarovala příroda. Vidím staré známé, Čerchov, naše lesy pomezní — je to krása, krása. V Trhanově mu p. farář Thomayer ukazoval na oltáři obraz světice, což prý je vlastně jedna bývalá dáma ze zámku!,[40]) na Peci pozoroval »prkna umrlejch« u kříže na rozcestí. Zelený čtvrtek, veliký pátek, sobota bílá — vzkříšení po ní, boží hod slavný — veselý

[39]) Josef Flekáček, učitel na Žižkově, † 1906, 19./9., věrný básník a adlatus Škrdlův.

[40]) Je to sv. Michael archanděl.

svátek: v jediném kruhu svátky se honí...; však doma rodinný život zakaluje vážná nehoda — otec ztrácí řeč. A lékař neví si rady. Šel syn zaň k soudu do Domažlic, navštívil katechetu Jandu (o Lojzíkovi ani muk) a psal odtud do Putimi o otci s prosbou ku strýci o radu, zdali má žádat o místo katechetské. Také zašel k umírajícímu bohoslovci Hojdovi: souchotinář ho poznal a třetí den byl v Pánu. Tklivého pohřbu v Domažlicích použil Baar k seznámení s některými bohoslovci z Č. Budějovic, kteří spolužáka ku hrobu donesli.

V Praze čekala Baara jako předsedu Růže podívaná, veselá podívaná, pro bohy. »Otec Tomáš« (Škrdle) 20. dubna přišel do semináře lovit zakládající členy Vlasti a naverboval jich 52 — všechny na dluh. Platit budou až na kaplankách. Škrdle se ukázal skutečným agitátorem. Proslovil »majstříčkům řeč ze samých flanců o povinnostech k české literatuře katolické«, mluví, mluví, potom vezme vyhlédnutou kořist za ruku, zase mluví, až kývne. A chytí druhého, třetího...; některý jeho stoupenec stojí u dveří, aby nikdo neutekl... Však chytřejší vyzráli, odešli před schůzí do kuřárny, jeden dočista i na záchod... Tomáš celkem zvítězil a z radosti i z nadšení nad úspěchem prodal za polovičku hned 50 brožurek (»Majisté«). Oznámil novým »Vlastistům«, že pojede do Hradce Králové, do Budějovic, prý pp. biskupové Brynych, Říha si tak přejí. Bouška, když Baar o »verbuňku« vyprávěl, se smál na celé kolo: Kdepak přejí, sám se pozve — je to fikulta. Čím bude mít více členů, tím Vlast bude horší, uvidíš... Také uvážlivému Bartovskému, jenž právě dopsal do Musea oslavnou studii o Pravdovi, se postup tatíka Tomáše nijak nelíbil: tak družstvo více ztratí než získá. A v tom měl úplnou pravdu.

Baar šel (5./5. 1892) k poslednímu odvodu; pro chudokrevnost nebyl uznán schopným. Hned po asentýrce zašel si k P. Filipu Konečnému. Psal často pod jménem Jan Někdy a redigoval Růži Dominikánskou. Pohovořili si od srdce. Páter líčil diakonu poměry v Čechu, u Kotrbů, o P. Žákovi, poříčské o faráři Vaněčkovi, zejména pak o Petru Kopalovi, zkušeném muži a schopném redaktoru. My kněží a katolíci v Čechách musíme si katolickou literaturu napsat a zaplatit. Na Moravě začal profesor Šťastný dříve; měli tam Kosmáka a tak tamní bratři, sdružení kolem Obzoru, jsou na oběti zvyklejší a ochotnější. U nás časy Blahověstu dávno minuly. Nesouhlasil s průběhem událostí ve Vlasti, zejména diktátu kardinála v ní. Jednou si nepřeje, aby P. Svoboda byl ve výboru, po druhé mu totéž výborství diktuje, a tak by se mohlo zdát i samému otci Tomášovi, jenž má všudy hořejší »vítr«, že koná s Borovým jakousi funkci »policajta« ve družstvu. Případ vysvětlil brzy nato Škrdle jinak. Trpce si stěžoval, že při psaní nesmí se nikoho dotknout. Naznačil nedávno v Dělnické příloze Čecha, že katolický tisk by měli nejvíce podporovat kanovníci. A co se stalo? Probošt Lenz, sám homo literatus, přiběhl na P. Svobodu, aby ihned se vzdal členství výboru Vlasti. Kanovník Borový »urážku« pověděl kardinálovi a ten učinil článeček — nota bene dost nešikovně stylisovaný — předmětem jednání konsistoře a stanoveno, aby Škrdle dostal ostrou důtku. Potom si to páni rozmyslili, increpu nevykonali... jsou prý to opravdoví nolimetangere nebo tě kousnu, nerozkousnu-li, tedy ukousnu. Nyní se kněží otci Tomášovi vyhýbají, ve společnosti, na př. v Besedě, rozpačitě ho ignorují, aby si u pánů neublížili pro »hlupáka nebez-

pečného a proskribovaného«. Za koho pracuji? Vondruška a Krásl chválí Zlatou Prahu a Škrdle je — darebný muž. Ohlas podobných bojů doléhal i do Sušilovy Růže: někteří »věrní« podezřívali předsedu Baara, že straní Škrdlovi, a Dr. Vřešťál dokonce z Růže vystoupil. Otec Tomáš, aby chybu napravil, dal Bouškovi alternativu: Buď se zřekne Vrchlického, Národních listů, a Vlast přijme jeho práce, nebo — zůstane při starém. A zůstalo. Baar, rozhlížeje se po českém Parnasu, nachází ušlechtilý zjev ve Xaveru Dvořákovi, kterého vlastní strana, ač muže bystrého, pilného a hlubokého vzdělání, docela zjevně ignoruje, protože píše i »jinam«, rozumějmež, že do pokrokovějších časopisů. Jindřich by se rád s ním seznámil — prostřednictvím Boušky. Také s Vojt. Pakostou: je prý churav. Tehdy Baar konstatoval skutečnost, že kněžští představení kněze-literáta nijak nepodporují, ale spíše považují za budoucího odpadlíka!

Velice ho rmoutil osud Lojzíčka Jandy. Na jedné straně genius, na druhé — flamendr. Nádeničil v Praze, žádal za knihvedoucího do Pelhřimova — Bartovský mu napsal žádost, Baar dal 5 kr. porta! — a psal, jsa toho času bez bytu, několik básní, jež prohlásil Vrchlický za originalitu i obsahem i ve formě. Jindřich, kterému Škrdle otiskl básničku Tři světlička, ač žárlí na Jandu, ač přišla (13. 5.) prostřednictvím Vrby z Klenčí smutná zvěst, že otec vážně churaví, ač v Růži Sušilově měl ostrou schůzi proti jakési oposici theologů k Baarovi, přece jde ke katechetovi Ježkovi, otevřenému protivníku Vlasti, respective redaktora, o protekci do Pelhřimova. U zkušeného Ježka vyslyšel tolik nářků na literární poměry kněžské a málo naděje pro Loj-

zíčka, že cele otráven — strýc — farář, mimo to psal, že pro nedostatek a pro nemoc otcovu mu vystrojí primici v Putimi — šel akolytovat (15. 5.) k požehnání na mostě. Okřál. Byl večer čarokrásný. V paprscích elektrických světel zářila jako blesky nová kaple a ozdobená socha světcova. Kolem tisíce hlav z našeho lidu, pestré kroje v malebné směsici, prostý zpěv z necvičených hrdel snoubí se se šumem Vltaviných vod, jež tříští se po spádu z jezu o masivní pilíře mostu Karlova... osvětlení, rakety, spousty zástupů na Kampě a nábřeží, pravá benátská noc... Nato našinec nezapomene — nemůže. Ještě žije v lidu svatováclavském víra, a kdo tomu nevěří, ať jde o sv. Janu na pražský most... Ráno přichází listonoš, matka píše s pláčem, že otce ranila mrtvice po pravé straně. Pane, smiluj se nad námi! Druhá pilulka: Janda místo v Pelhřimově dostal, ale nepřijal je, chce být volný a proto odešel k herecké společnosti do Jílové.

Kromě toho do příprav na konečné zkoušky zapadla bohoslovce rozlaďující příhoda majstříčka Stránského z I. roč. Šel mezi 8.—9. hod. ráno sám po nábřeží. Kardinál Schönborn jel na Skalku, uviděl ho, zavolal ho a řek' prý, že je husita! Stránský byl volán k rektoru, rektor na hrad. Bohoslovec, jenž nesmí choditi nikdy sám, dostal svůj díl, a s výrokem kardinálovým to bylo takhle: Schönborn, výborný češtinář, pravil: Choďte vždycky jako husí tah (Gänsemarsch), a rozčilený Stránský rozuměl: Chodíte jako husita... Což letělo smíchu po semináři; ale vážní kandidáti se zlobili, že pro takový »delikt« má čas — kardinál. V tom rozruchu dopadlo dělení veliké knihovny † proboštа Náhlovského též ve prospěch — Klenči, neboť tam literární jednota seminářská poslala 50

Veřejná knihovna

knih k zařízení obecní knihovny. Den nato poslal Baar Růženě Jelínkové-Doubkové do Selského sálu v museu chodskou hubku od strejčka Vitáska z Dílů. Obdržel též první dopis bohoslovce K. Dostála, redaktora Našeho lidu, list velmi učený a kritikou na české poměry ostrý, že v Čechách chce katolická strana jen moravské peníze a nic nedělá! Když Dr. Jakubec pozval předsednictvo Růže Sušilovy ku přípravné schůzi pro národopisnou výstavu, jelikož měla »národopisný kroužek«, jako odpověď na žádost Baarovu rektor semináře zapověděl účastenství. Taková vycházka, pravil, příčí se statutu domu (semináře). Omluvil se tudíž (26. 5.) Baar Dru Jakubcovi, prose, aby bohoslovce k přednášce navštívil, že za tu ochotu hodlá o prázdninách agitovat na Chodsku, zejména v Klenčí. Odtud přišlo psaní mámino: musela jsem prodat první pole »u křivé cesty« za 290 zl. U Holubů s hospodářem hynulo všecko...

K oslavě Pravdově umluvena v semináři jakás akademie: bohoslovci budou hrát, zpívat, přednášet, dají jubilantovi zlaté pero (za 25 zl.) — leč zase správa semináře připjala na dovolení podmínku, že do veřejnosti nesmí prý o tom přijíti ani zmínka, žádné ohlašování, jinak by bylo po všem — věc divná; právě Baara požádal rektor, aby se mu za mlčení zaručil. Příčina hlavní neznáma, ale podružná ano: Jindřich psal do Českého lidu, do Vlasti, do moravských časopisů — dost tedy k podezření, že by se časopiseckou zprávou pobouřit mohl český episkopát, k »takovým alotriím« budoucích kněží nerad dosud shovívavý. Konečně ten Hlinka z Hrádku v církvi to nedotáhl ani na kanovníka! Tenkrát si zapsal Baar do notýsku mnohé ostré slovo proti

pánům, jimž Herben v Času nelíbezně napsal, že... »nástupci Vinařických, Ehrenbergrů a Pešinů rozmnožují svými pery kal našeho veřejného života«. Mínil tím aféru Hübschovu ve Vlasti a břitké brožurky Brynychovy. Jindřich přidal: co jsem musel hořkého spolknout, rád zapomenu. Umiňuji si pevně, že své všechny knihy dám jen do Klenčí. Bohoslovce Fr. Košáka,[41]) nejvzdělanějšího z II. ročníku, pověřil akcí mezi kolegy pro národopisnou výstavu. K tomu účelu mu též sehnal strýc z Putimi větší folkloristický materiál. Dne 5. června přišel za Baarem adjunkt bohoslovecké fakulty Dr. Ant. Podlaha. O něm si zapsal: Hovořili jsme od ½4—7 hodin. Podlaha je jemný muž, hlubokého vzdělání a širokého rozhledu, on ví o všem všudy, kde co vězí, kde to hledat. Zajímalo mne jeho stanovisko v otázce rukopisů K. H. a Z. H. Musíme je míti za pravé, ježto musíme býti konservativními! Musíme je míti za pravé, ježto odpůrci rukopisů, jak svědčí Atheneum z r. 1886, dovolávali se sbírek pseudoisidorianských i sv. Jana, aby dokázali, že podoby nejsou ničím novým. Konečně ať někdo z nich (napsal J. Š. Baar opětně) vytvoří aspoň jednu báseň Běžela zmilitká..., nebo ať popíše takovou formou jako Záboj průběh některé bitvy Žižkovy nebo Prokopovy, na př. u Domažlic. Nepřátelé rukopisů nejsou přátelé českého Homéra.. Přátelství veliké a vroucné zachoval Podlaha Baarovi od té doby vždycky a Baar — poslouchal moudrého Podlahu často, škoda, že ne vždycky. Z jeho (Podlahova) podnětu psali pražští bohoslovci horlivě do brněnského Musea (čas. red. Kreutzer), a to Bouška, Bartovský, Baar, Tischer, Jedlička, Leubner... Baar v každé volné chvíli pořádal Českou

[41]) Potom katecheta v Plzni.

knihovnu v Růži. Našel mnohé zajímavosti. Dopis přímluvný faráře Ant. Koláře z Ovčar, aby Bohuš Frída (Jar. Vrchlický) byl přijat do kněžského semináře, sbírku básní po kanovníku Vincenci Bradáčovi, starý psaný časopis bohoslovců z r. 1855 »Violu« (asi 5 ročníků) a j. v. Knihovno, ty zlatý poetický koutku, oaso na poušti, květe na suchoparu, Růže v trní... co jsem v tobě získal, poznal, vím jen sám! Jí děkoval J. Š. Baar, že život v semináři dobře »zpeněžil«, staré vědomosti uchoval, nové přidal. Budu-li na seminář vzpomínat, budou to jenom dvě věci v něm: knihovna a Růže...

Nad očekávání a proti zřejmé nepřízni vicerektora Vojáka — pravil, že to bude komedie a ne akademie — vydařila se oslava Pravdova 14. 6. 1892 ve velkém refektáři bohoslovcům znamenitě, zejména řečník Bartovský mluvil ohnivě, zaujalť pro poustevníka na Hrádku všechny kolegy. Nadšeně mu potleskali — z přítomných pánů (představení semináře) nikdo ani rukou nehnul. Na druhý den přijal sice přívětivě rektor prosbu Baarovu o privat na důvodech, že chce na poštu s darem, adresou a programem akademie Pravdovi, avšak hned zase připojil obavu, aby večírek nepřišel do veřejnosti, že by správa semináře mohla býti viněna, že trpí nebo dočista pěstuje národní rejdy... Takto se dověděl pořadatel Jindřich tu hlavní příčinu »neznámou« a nemlčel. Řekl jsem mu několik slov upřímných, jak se chovají Němci k nám, jak rozumí kolegialitě, národnostní snášelivosti. Rektor, ať si mluví kdo chce co chce, je starý vlastenec, jenž bývalého poetu a spisovatele nezapře, ale přemáhá se, zapírá se, jelikož je spojeno s prospěchem.[42]) Baarovi na jeho na-

[42]) Stal se pražským kanovníkem a biskupem v Králové Hradci.

rážku o Vojákovi, pravil, Voják — je voják, slabě odporoval doslovem: já svým postavením stojím nad stranami, znáte případ budějovický... V semináři budějovickém totiž r. 1890 čtveračivý bohoslovec Fr. Javůrek,[43]) když v III. ročníku ouřední staré hodiny doklepávaly, sestavil legrační řeč, vystoupil na katedru a perutými slovy po výkladu o nevšedním významu visacích hodin v ročníku vyzval kamarády, aby se na nový »časoměr« složili. Zavolali Františkovi hlučné »sláva«, peníze dali a »kanonýr Jabůrek« pořídil dobré hodiny. Němec Weiss z jiného ročníku napsal do německého časopisu Fragmente ve Vídni zprávu, že čeští bohoslovci v německých Budějovicích oslavovali Husa, volali mu slávu etc. Noviny se dostaly do ruky vídeňského nuntia, referoval do Říma, odkudž přišla ostrá nota s příkazem vyšetřování. Nastal na biskupství, v semináři poprask, jako kdyby se svět bořil. Přísné vyšetřování vyneslo akci Javůrkovu, z toho německé rozčarování. A jako původně Němci naléhali na vyloučení českých vinníků, tak zase unisono vyslovili se pro milost nactiutrhači; jen solidaritou dosáhli Češi, že novinářský lhář musel vystoupit ze semináře. Z obou seminářských obrázků patrna situace českého kleru v ruce německých šlechticů jako biskupů a jejich pomocníků, aspirantů to vysokých, výnosných beneficií. Za šedesát let po případě Vinařického v Praze táž a zůstala až do roku 1918 a mutatis mutandis trvá.[44])

---

[43]) Zemřel jako katecheta v Pelhřimově.

[44]) R. 1834 umřel profesor českého jazyka na universitě pražské J. Nejedlý. Zastupce jeho básník Čelakovský pro otevřené češství »nemohl« se státi nástupcem. Hrabě Chotek jako purkrabí a přemnozí jiní mínili, že by profesorem této stolice mohl jmenován býti farář-spisovatel Vinařický. A tu direktorát studií filosofických ve Vídni zaslal Chotkovi dů-

Nesmírně potěšil Baara poděkovací, naň adresovaný dopis od Pravdy. Je vřelý, pln vzpomínek na minulost, dýše skromností a láskou. Co jsem vykonal (dí Hlinka), věru nikdy sám jsem nepřeceňoval, ano přál bych si, abych byl vykonal něco lepšího, dokonalejšího — a vždy mne hluboce dojímá, až v nesnázi a tíseň uvádí, když moje zásluhy se přece uznávají, když takový hold se mi za ně vzdává — jako Vy, ctihodní páni bohoslovci, Jste mi vzdali... Byl jsem věrný nad málem, Vy jste mi poctu a slávu prokázali, jako bych byl vynikl nad mnohem... Nejdojemněji zní vzkaz Pravdův Sušilově Růži: Růže... literární jednota Vaše, rozmnožuj počet hodných kněží Čechů a tím se také rozmnoží počet hodných vlastenců Čechů; neboť podle mého přesvědčení každý hodný kněz Čech je také hodný český vlastenec, miluje vlast svou, miluje lid, z něhož vyšel a ze všech sil mu pomáhá. Spoléhám a těším se, že Vy, synové českých matek a českých otců, budete hodnými českými kněžími a hodnými českými vlastenci a za mne starého kněze vlastence a spolu spisovatele se pomodlíte, až skončím dráhu svou. Mnozí z Vás zajisté po mé dráze budete kráčeti v četné řadě katol. spisovatelů a já přeji z plna srdce hojnost zdaru... Originál, datovaný 20. 6. r. 1892, uložil Baar v archivu Růže, obálku na památku drahé ruky přiložil do zápisníčku... a již 2. 7. poznamenal: ač

---

věrný dotaz, aby o každém ze 13. kandidátů a zejména o Vinařickém ve zvláštním listu vyslovil své zdání, má-li býti připuštěn k písemní zkoušce a kterak by se při eventuelním jmenování Vinařickému mohlo zabrániti, aby nevykračoval z mezí opatrnosti a mírnosti ve věcech národních. Ač posudek Chotkův zásluhou Jungmannovou zněl příznivě, ač měl Vinařický nejlepší kvalifikaci, zůstal sedět na své »literární faře« v Kováni až do r. 1848.

budu sám..., přece v hlubinách srdce ukrývám tužby... jedněch se zřeknu, oželím, rozloučím se..; ale ideály druhé, dej Bože, aspoň s těmi abych se loučiti nemusil, abych mohl splniti aspoň část svého životního úkolu, jenž přede mnou stojí ve slově básník, kněz-spisovatel, úkol veliký, nedostižný... Zejména později J. Š. Baar na Pravdu vzpomínal, když z básnictví přestoupil k povídkářství... to že (Pravda) byl první realista mezi českými kněžskými spisovateli. Abychom nezapomněli, zaznamenáváme hned, jak Baar přijal druhý honorář: 4. 7. byl jsem u Škrdleho — práci o kanovníku Bradáči přijme. Za Tři světlíčka účtuje mi honoráře 10 zl. a odráží jej od upsané části (členství Vlasti) 100 zl. Jsem spokojen — můj druhý honorář! Jindřich se spokojil, ale nikoli ostatní. Ježto otec Tomáš nikomu honoráře nevyplácel, ale vždycky na nějaký ze svých podniků dovedl strhnouti, přestali mu do časopisů psáti dobří spisovatelé secundum id: zadarmo ruce bolí, a tak podle toho brzo Vlast, Historický sborník, básně a články v nich vypadaly. Jindřicha zabíraly celého konečné zkoušky, jež vesměs podstoupil eminenter, zabolely ho smutné dva případy: krajan Hrubý z Milavče, někdy externista semináře si podřezal žíly a Ant. Vápeník, před Baarem předseda Růže, jako katecheta ve Slaném se oběsil — nikdo neví proč, byl to kněz bezúhonný, vzdělaný — Baarovi poslal r. 1887 prvotiny básní do brněnského Musea. Rozladil Baara také r. 1892 13. 7. pohřeb, chudičký pohřeb básníka Vojtěcha Pakosty, na němž na Vyšehradě nikdo neřečnil a Baar se dostal k němu jenom proto, že vicerektor ho k asistenci komandoval, věda, že »dělá také básně«. Smutně zalétal myslí do Klenčí, kde otci se přitížilo, takže (22. 6.) musel na

rychlo domů, aby ho ještě uviděl. Naproti mu přišel strejček Josífků až k Jamám — doma zle, plakali všichni. Otec mluví málo, špatně, leží bez vlády — a při tom musí slyšet, jak matka prodává pole, louky dobytek... všecko. Vždycky, když prodá, otci vyhrknou slzy a propukne v houkavý pláč. A je pomoc? Není... dluh se zaplatit musí. Máme doma jen pár volčat a krávu...

Baar, jemuž se zase patrně z usilovného studia ozval bronchiální katar a také plíce zlobily, loučil se s Prahou. Vyhledal Lojzíčka (Jandu), který se tloukl po Praze a psal básně do Lumíra, žil z ruky do úst... Jindřich s Bartovským mu schovávali zbytky od oběda, ob den se aspoň najedl... O jeho úžasné lehkomyslnosti by se daly psáti kroniky: Z Předslavy, z Prahy... Vyvadil se s ním, ale dal mu poslední groš a sám se potom vydlužil, protože z domova nemohl pomoci čekati. Došel ke Škrdlovi. Tomu domluvil, že se staví proti brněnskému časopisu bohoslovců Museu jen proto, že Xaver Dvořák týž v čas. Pastýři pochválil, když redakce neodepřela uznání Vrchlickému. Ze Škrdle vyjelo, že Xaver a Bouška pracují proti jeho Vlasti, tím družstvo ztrácí u kněží půdu: také se mu nelíbilo, že 91 pražských alumnů odbírá Museum a sotva 10 zaplatí Vlast, kterážto by měla být jejich orgánem. Někdy v létě příjmy družstva stojí daleko za vydáním. Baar mu namítal, že obsah Vlasti nemůže se rovnati na př. Zlaté Praze... a tak podle stolu čtenáři buď roste nebo odpadá chuť. V semináři se přihlásilo 52 členů ke družstvu, ale sotva pětina může platit, odbírat..., dají až na kaplánkách... Škrdle má jít na pražské faráře, kanovníky a uveřejnit, kolik získal členů mezi těmito. Nesmí žádat, aby nižší kněžstvo katolickou literaturu

napsalo a zaplatilo. Řiďte se a redigujte podle Filipa Konečného, Petra Kopala, bude Vám a Vašim podnikům zdrávo. Velkým sloužíte a od malých chcete práci i peníze. Baar se sblížil se Sigm. Bouškou, kterého jako skutečný talent básnický uznali Vrchlický i Sv. Čech, spřátelil se s bohoslovcem K. Dostálem, Moravanem. S tím vyměňoval časté dopisy a imponovalo mu jeho sebevědomí: proniknu-li, sami mne budou prosit (časopisy o příspěvky), ne-li, ať zvadnu v tichosti. Několikráte navštívil Dra Č. Zíbrta, psal mu vítací básničky pro školní děti do Kostelce, rodiště Zíbrtova, dostal od něho některé knihy, U Strahováka Fr. Kotalíka navázal známost se žákem Myslbekovým mladým Hoškem, pozoroval návštěvy p. Fialy v semináři, když u fortna prodával tužkou psaná proroctví povětrnosti. Když se zřizoval Selský sál v Zemském museu, poslal p. Dr. J. K. Píčovi chodskou hubku. Několikráte navštívil Dr. A. Podlahu. Vyslechl i rady Podlahovy, zejména aby Baar se uchytil katechetství, třeba v Praze. Říkal také, aby jako Bouška, Bartovský, Fišer, Jedlička, psal prósu do brněnského Musea. Obdivovali oba starý, psaný časopis »Violu« bohoslovců z r. 1855, z pěti ročníků zachovány jen tři, obsahu velmi zajímavého. Uložena v knihovně.

Na poslední schůzi Růže 19. 6. konstatoval předseda Baar, že má 128 členů, leč do schůzí každý čtvrtek jich přicházelo jen průměrně 30; většina dala přednost kuřárně, kde bývalo vždy veselo. Dejž Bože, končí Baar, abych se nemusil se svými ideály rozloučiti a mohl jich splniti aspoň část jako úkol životní, jenž ve slovech: básník, kněz, spisovatel stojí přede mnou, velký, nedostižný... 5. 7. jsem došel k Zíbrtovi, pozval na primici, dal jsem mu věnečky,

rozloučili jsme se tklivě — vím, čím jsem mu povinen. P. Kotalíka žádal za kazatele, napsal 13 dopisů, rozeslal 98 oznámení své primice v Putimi a Hálek mu přinesl zvěst, že v Historickém kroužku navrhli novosvěcence Š. Baara, aby jel na Velehradskou pouť jako jeden ze zástupců kněží z Čech s Bouškou! Sotva pojede, otci se doma přitížilo. Baar již 4./7. došel do kostela u Všech Svatých ke hrobu sv. Prokopa, pomodlil »na tom nevkusném obalu vlastence tak slovutného« s otázkou, kolik ten má asi pomníků v Čechách? 2./7. jako kdysi sv. Jan i my: Brtník, Virt, Jirásek, Vondřička a já před posvěcením na kněze vyšli jsme na pouť do St. Boleslavi k palladiu České země, Rodičce Boží a k martyriu sv. Václava... a 14./7. poslal do kanceláře pro Národopisnou výstavu pro direktivy a tiskopisy i s dotazem, proč Dr. Jakubec na přednášku do Růže nepřišel. Nedověděl se.

Spolužáci Baarovi v semináři.

Bábor Václav, * v Neveklově 1867 8./1., kaplan, Petrovice, † 1898 6./3. ibidem.

Bartovský Karel, * v Nové Kdyni 1867 8./1. Zámecký kaplan v Chodově, Dol. Beřkovicích, far. v Bechlíně, 1903 v Citově.

Benda Antonín, * ve Vesci 1868 26./1. Katecheta v Kladně, Slaném; kapl. 1894 ve Vodolce, katech. Kralupy, Bubny-Holešovice.

Bohata Cyrill, * v Sedlčanech 1868 9./7., k. Schönficht, Falknov, Kvílice, katech. Sedlčany 1903, pens. 1909, † 1918 13./5. v Sedlčanech.

Brtník Fr., * ve Číčovicích 1868 4./3. K. Vrbno n/L., Smolnice, Pan. Týnec, Oberklee, f. Soběchleby, 1913 Krýry, 1935 pens.

Bučil Jan, * v Dušníku 1867 23. 6., katech. Kladno, 1903 katech. Praha IV., pens.

Bušek Jaroslav, * 1870 12. 1., k. Wejprty, 1896 katech. Benešov, 1922 pens.

Čermák Václav, * 1869 1./1. v Berouně, k. v Plané, Čelákovice, 1910 f. ve Skorkově, děk. v Kostelci n./L.

Černý Josef, * 1868 13./4. v Hluboši, k. Kupferberg, Zbraslav, 1916 f. v Lišnici.

Dráb Václav, * 1869 10./9. v Dobříčkově, k. Kladno, Nelahozeves, Roudnice, 1905 f. v Kamýku, zde † 1915 14./6.

Duštíra Josef, * 1868 28./2. ve Stanově. Katech. v Slaném, 1899 k. v Ouněticích, 1901 f. v Železné.

Fanfula Josef, * 1869 11./3. v Cerhovicích. K. Damnov, Sluštice, 1904 f. v Stříbrné Skalici, 1911 f. v Sluštcích.

Filip Ant., * 1867 18./8. ve Chmelné. K. Načeradec, 1907 f. v Kondratci, vikář Vlašimska.

Goldschalt Jan, * 1867 20./4. v Házlově. K. Černošín, Kozlany, 1901 f. v Michaelsbergu, † ib. 1901 30./4.

Grimmer Ant., * 1861 7./8. ve Stříbře. Katech. Niclasberg, Nelahozeves, ředitel gymnasia v Doupově, 1908 kanovník u sv. Víta, † 1926 12./5.

Hlaváček Eduard, * 1867 18./3. v Litohradu. K. Votice, Neveklov, 1910 f. v Bystřici, † ib. 1930 2./2.

Holba Frant., * 1867 10./10. v Lišově. K. v Házlově, 1897 f. v Perniku, 1902 v Rudolfově, Dubném, 1934 pens.

Holub Frant., * 1866 30./3. ve Mstěticích. Katech. Brandýs n. L., pens. 1932 St. Boleslav, Žižkov, † ib. 1933 15./6.

Chochole Václav, * 1869 29./9. v Příbrami. Katech. v Příbrami, † ib. 1922 22./2.

Janoušek Alois, * 1868 3./4. ve Svárově. K. Chodov, Č. Kostelec, 1912 f. v Ratajích, děkan v Hradešíně.

Jedlička Ladislav, * 1866 7./1. ve Zbirově. K. Liebenstein, Sedlčany, Železná, Ořech, f. v Těnovicích, v Ouněticích.

Jiráček Bohumil, * 1866 19./9. v Jilovém. K. v Podolí, 1903 katech. K. Vinohrady.

Jirásek Václav, * 1868 1./9. ve Střešovicích. K. Kynžvart, 1896 f. v Žandově, Poddvorově, Kozojedech, 1920 učitelem ve Vidhosticích.

Kašpárek Vojt., * 1867 8./4. v Radonicích. Vychovatel v Libni, 1898 k. v Benešově, 1903 f. v Týnici n. Sázavou, † ib. 1921 7./11.

Komárek Frant., * 1867 25./6. v Kuklenách. K. ve Voráčově, Zlonicích, 1907 f. v Budenicích, děk. v Chocni.

Kuška Josef starší, * 1867 12./1. ve Hředlích. K. Unhošt, Libeň, Budyň, f. v Ječovicích, † v Praze 1923 13./11.

Kuška Josef mladší, *1867 7./12. ve Hředlích. K. Středokluky, Hostivice, f. 1904 Vřetovice, Zeměchy, Hořetice, † 1927 15./12.

Lanzendorfer Vojt., * 1869 18./9. v Aši. K. Heinrichsgrün; 1906 Thdr. a profesor na K. Vinohradech.

Leubner Frant., * 1867 13./8. v Dol. Beřkovicích. K. Čelivo, Kraslice, 1900 f. v Šipouni, Bechlíně, Vlňovsi, † ib. 1930 29./1.

Maršálek Jan, * 1865 31./12. v Ml. Boleslavi. K. Kozlov, 1896 f. v Krašově; odjel 1904 do Ameriky, f. Ford City, Pensylvania.

Müller Alois, * 1868 15./1. v Humnech. K. Mníšek, 1906 f. Strašice, † ib. 1914 17./11.

Pejšek Václav, * 1867 19./11. ve Vodolce. Katech. a kapl. Vršovice, 1909 f. ibidem.

Plavec Václav, * 1867 23./11. ve Slaném. K., Schönbach, Nusle, Vodolka, Hudlice, Petrovice, 1903 f. v Nižboru, Hředlích.

Richter Jos., * 1867 16./10. v Černošíně. Katech. Falknov, K. Luk, Wies, 1898 f. Tatrovice, Nová Role, Stará Role (1912).

Stropek Ant., * 1870 8./1. ve Sv. Janě n. Vlt. K. Prčice, 1901 f. v Prčici; vikář Sedlecka.

Suchoradský Ant., * 1867 2./8. v Podbabě. Katech. Libeň, Praha.

Suchý Josef, * 1870 27./7. v Řeporyjích. Katech. Kladno, k. Vlašim, 1904 děkan ve Vlašimi.

Svoboda Ad., * 1868 17./11. v Biskoupkách. K. Wildstein, St. Boleslav, 1904 f. v Kozlích, Předměřicích, 1919 děkan v Čelakovicích.

Ševčík Václav, * 1867 4./11. v Benešově. K. Hroznětín, 1895 f. v Boru u Tachova, † ib. 1905 19./1.

Šír Frant., * 1864 24./10. v Mrklově. K. Bečov, Chlum u Sedlčan, Družec, Slaný, f. 1913 v Družci, Kvílicích.

Tomášek Ant., * 1867 14./9. v Doublovičkách. K. Kolín, Zásmuky, 1905 f. v Dolních Chvatlinách, † ib. 1917 24./9.

Turek Jindřich, * 1867 21./6. ve Volyni. K. Gossengrün, Kvílice, Dobřichov, Roudnici, 1909 f. v Lužici u Biliny.

Vondřička Frant., * 1866 5./9. v Černěticích. K. Chýše, Drahno Újezd, Budyně, 1904 f. v Nižebohách, 1925 děkan v Budyni n. O.

Vřeštál Jos., * 1868 8./3. v Sedlci. K. Kosova Hora, Dejvice, katech. Praha-Maniny, 1923 pens.

Wirth Alois, * 1869 21./6. v Štěpánovicích. K. Hostounice, 1897 f. v Hasseldorfě, Ratenice, † ib. 1910 10./9.

Záruba Ferd., * 1868 31./1. ve Slušticích. K. Č. Brod, f. 1902 Hirschenstand, Tísov, † ib. 1909 18./2.

Zíka Josef, * 1868 13./3. ve V. Borku. K. Stanovice, Rokycany, Cerhovice, 1910 f. Schönfeld, Neulosimthal, Klinghart, † ib. 1928 23./11.

Řeholní kněží:

Býček Josef (Maltéz), * 1867 22./8. v Ostružně. K. Rabensburg (dioec. vídeňská), Pičina, Strakonice, Praha III., f. v Pičíně, † ib. 1925 29./6.

Dolejš František (Maltéz), * 1868 22./2. v Klatovech. K. Wolfersdorf, 1895 Radomyšle, 1903 Strakonice, 1914 f. Pulst (Korutany), 1933 f. v Radobytci u Písku.

Edelmann Alois (Maltéz), * 1868 16./6. v Kestřanech, K. Praha III., ib. † 1920.

Vachek Ludvík (Maltéz), * 1868 12./1. v Lysé n. L. K. Duchcov, f. Volfartice, podpřevor, Praha III.

Mutl Vincenc (Křížovník), * 1867 17./12. ve Skuhrově, prof. nábož., Praha III.

Mařík Josef (Křížovník), * 1868 7./4. v Boračíně. K. Poltenberg dioec. Brno, 1907 Most, 1908 f. Klučenice † ib. 1929 16./3.

Pošmurný Josef (Křížovník), * 1869 16./1.. K. Chlum Mariánský, Karl. Vary, Praha I., 1907 farář v Rybářích, Hodonicích — doktor bohosloví.

Seitz Roman (Praemonstr.), * 1867 31./12. v Kamenici n. L. K. Strahov, Jihlava, f. v Hodušíně.

Bouška Sigmund, O. S. B., * 1867 26./8. v Příbrami. K. Machov, 1898 Police n. Metují, 1923 f. v Bezděkově, 1927 v Dol. Počáplích.

Krása Ant., O. S. B., * 1869 25./11. ve St. Brně. K. Břevnov, Police n. Metují, Břevnov, † ib. 1923 15./12.

Roku 1892, 17. 7. kardinál Schönborn vysvětil jahna J. Š. Baara na kněze. Neomysta měl primici u strýce v Putimi 19. 7. Strýc zapsal do farní Pamětnice zkrátka: Syn bratra mého Jiříka, měšťana v Klenčí, přál si míti zde tichou primici, jelikož otec jeho v Klenčí leží těžce nemocen, ochromen mrtvicí. Přišla primiciantova matka a pater Fr. Kotalík ze Sepekov. Ve faře jsem k němu promluvil, poděkoval, načež jsme šli do kostela, kdež jsem k lidu měl krátkou řeč. Družičkou mu byla Marie Žižkova, dcera starosty Tomáše Žižky. Z Protivína, bratr Martin zastupoval otce, strojily jeho dcera Marie a má hospodyně Heidlerova, hrnčířů z Klenčí. — Strýc Jindřichovi jako bývalý katecheta písecký, školní kariéru neradil. Tehdy katechety špatně platili, každý kaplan se měl lépe — a to padlo na váhu rozmyšlování Baarova, jenž měl chudnoucí rodiče podporovat. S udáním této příčiny poděkoval rektoru Doubravovi a Podlahovi za ochotu přímluvy.

S pohnutím vzpomínával Jindřich na den své první mše sv. Hlavou se mu míhala změt silných a sporných dojmů — všechny rozplakalo jeho churavé vzezření, když děkoval otci, matce, strýci za všechno, co mu až posud prokázali, když strýc dopověděl srdečně a také k slzám dojat — požehnal mu za otce — v kostele hlava na hlavě, znali nového velebníčka všichni, jemnostpán Baar těšil se z veliké popularity na osadě i v kraji. Otce 20. 7. zastihl na živu — dokonce se mu ulevilo — celá bytost synova při první mši svaté v kostele sv. Martina se třásla úpěnlivou prosbou: kéž se otec pozdraví — to budu šťastný! Klenčí se hemžilo letními hosty, z nichž Dr. Šimánko

na faře se dobře líbil. Bylť to rozumný profesor bohosloví z Č. Budějovic: šli spolu 30. 7. do kapličky u Dobré vody, Baar spontánně sloužil mši sv. za zemřelého přítele Pajdara, jehož matka mu přinesla »primiční pomoc« 5 zl. 31. 7. kázal u sv. Anny v Caparticích, chodil s profesorem v lesích, s lékařem Bozděchem jezdil po pacientech. Farář Šanda ho požádal, aby přepsal, doplnil starou pamětní knihu farní, opsal nečitelnou nejstarší (českou) matriku. Práce se mu líbila, poněvadž tak vnikal do historie svého rodiště. 8. 8. přišel Bártovský na návštěvu nemocného Holuba a vyprávěl, že pražský jednatel Duchek je pobízí ke slíbenému sběru předmětů pro národopisnou výstavu. Šli s Aloisem Jindřichem nějaký den nato na Díly, starej Běták »vomlád«, hrál na housličky a tupal nohou až až... Mlnář Hadam zpívá nejlíp. Je to bodrá česká povaha — zavejskne, až se šecko rozlíhá! Návštěvu u Bětáka opětovali vícekrát, psali z jeho úst »pjísničky« a když hrál, začaly slečny Jindřichovic tancovat. Nato šli do Postřekova, kde náhodou Baar se sešel s farářem Bittnerem ze Schönlinden, mužem chytrým, šli do Újezda ke Kozinům — a starý Tichák z Dílů, co dělal čepice hubky, umřel v ten den náhle na poli; po něm je robil sám strejček Vitásek.

J. Š. Baar v Přimdě.

R. 1892, 31./8. přišla jurisdikce za kaplana do Přimdy. Máma slyšíc jméno stanice vyjekla: do Bryndy, pro pána krále, de'pa' až je to? Její křest jména staroslavné Přimdy vyloudil otci poslední úsměv na rty. Nato Baarová za poslední peníze — 70 zl. — koupila svému jedináčku kaplanský necelý nábytek a po těžkém rozloučení s otcem, o němž cítil, že ho vícekrát živého nespatří, vyjel po 4. hod. ranní 3./9. s povozem Hausnerovým z Klenčí; doprovázeli ho až do Přimdy, kam přibyli k jedné hodině odpolední, kromě Hausnera kaplan Štefek a Pepíček mlynářů jako by na výlet. Farář Josef Schneider přivítal svého pomocníčka jako otec. Z jeho příbuzných ve faře se spřátelil s kaplanem berní adjunkt Sedlecký, jenž na obchůzce krajinou mu vysvětloval dialekt. Jindřich málo rozuměl domácím, zejména hospodyni, nerozuměl dětem ve škole, kostelníku i osadníkům: jenom měšťanům, jelikož s ním rozmlouvali řečí spisovnou. K pláči mu bylo, když otázán buď mlčel nebo kývl a nevěděl, zda správně. Šel se Sedleckým na zříceniny hradu. Rozvalený památník z lepších časů vlasti, balvan vedle balvanu větrá, tratí se, hyne jako ta naše česká sláva stará... Udiveným zrakům otvírá se s nich čarovná vyhlídka do šírého kraje na všechny strany: V romantickém Podemlýně (Mühlo) třpytí se několik rybníčků, jakoby na stříbrné niti potůčku navlečené perly, nad nimiž běží bílá silnice, výš uprostřed černých lesů na vršku bělá se Nová Ves, Rozvádov... v Bavořích nepřehledná směsice lesů a lesíků, ze kterých jakoby lidské oči prohlédají malé, velké vesnice, samoty... všechno jasné jako na talíři, jen stranou ke Klenčí táhla se mlha. Nebo jsem měl mlhu v očích, když jsem hleděl tam k nám a vzpo-

mínal na tatínka? Z hradu vystoupili »na pyramidu«, vrch samý obrovský kámen, jeden vedle druhého, asi tak jako když jsme se doma hrudovali, nadělavše hrud do zásoby, položili zásobu koulí na kouli. To snad kdysi titáni a gigantové z mythologie zde provozovali svou koulovačku, snesli balvany na hromady, aby v boji mohli jen po nich sáhnout a házet...

Každému přichází za těžko opustit rodný krb, při němž rostl, zvykl, zapustil kořeny. V cizině vzpomíná na pole, luka, lesy, místa dětských her a práce mládí jako by mu zposvátněla. Chudé události dětství vryjí se nesmazatelně do srdce, do paměti. Baarovi o to víc, poněvadž při rostoucím nedostatku a nářku matčině doma utíkával do přírody, vysedal celá odpůldne na Výhledech, Sádku, na Stráži, v lese i na rozhledné skále, naslouchaje tajemné řeči hvozdů kolem Haltravu, místa to, k nimž se připínaly na hejtách vyprávěné pověsti, pověry a jiné zkazky z minulosti chodské, dochované až ze šera pohanství. Kouzlem čarodějné krásy obetkaly mu šindelovou střechu u Holubů, světnice sousedů ještě o temných, krví do ruda natřených stropů s primitivními obrázky svatého kouta, s košťátky svěcených kočiček, se svící v proštípí před obrazem Panny Marie, s podlahou z upěchované hlíny. V očích zablesklo se mu Klenčí jako živá bytost, viděl je, Čerchov, celý líbezný kraj širého obzoru v rodném koutě, cítil silný vzduch Škarmanu, Dražinovské hory jako jediný lék nemocnému srdci, jež potlačilo všechny naděje života, aby zachránilo synka z Chodska k ideálnímu životu osamoceného kněze — literáta. Proto často z Přimdy hradu pro mlhu v očích neviděl rodné Klenčí a Chodsko. Uviděl je však při smutné skutečnosti — 19. 9. ráno umřel otec. Nemám jeho podobenku, nikdo ho

k takové »pompě« nedonutil, ale nepotřebuji jeho obrazu, v mém srdci vyryt do nejjemnější vrásky...

O 16. neděli po Sv. Duchu (25. 10.) kázal Baar ponejprv německy a dobře. Přimdští si libovali, že tohohle páteříčka je slyšet až na náměstí, rozumět každé slovo: a hlavní, nemluvil dlouho. I farář, jenž poslouchal v sakristii, chválil Jindřicha s dodatkem, že nesprávně citoval sv. Lukáše[45]). Dokud počasí sloužilo, vodil Schneider Baara po sousedních farách na visitu, tak ku krajanu Heindlovi do Nových domů (Neuhäusel). Jen k patronu Kolovratovi v zámku Mayerhofen ho nemohl dostat, vždy měl nějakou výmluvu, ač věděl, že slušno, aby se představil. — Scenerie vycházek mu připomínaly Capartice, Haselbach u Klenčí, zejména na zpětné cestě od Heindla se jim otevřela čarokrásná vyhlídka... Když jsme sjeli do údolíčka, stála před námi stará omšelá ruina slavné Přimdy. Zapadající slunce vrhalo na ni poslední paprsky, jen několik pruhů, a my v bryčce plazili jsme se po temném lemu jejího roucha na bělavé silnici tak neskonale malincí, drobní, že hora jistě ani nepocítila, že po ní jedeme... Mně zdála se rozvalina jako výstražný prst, memento... pro zámky a hrady mých ideálů a plánů, vyšší snad než ta Přimda. Rozvalí se i ony ve zříceniny?

Potřebuji se dál vzdělávat, číst a zatím sedím nad německou gramatikou, dřu kázání a německý katechismus..., vidím před sebou svou duševní zříce-

[45]) Orig. kázání se zachoval: Ist es erlaubt am Sabath zu heilen...? a vskutku Baar cituje evangelistu 13_3 místo 14_3. Na orig. druhého proslovu si pan kazatel prakticky poznamenal své kaplánské příjmy v říjnu 1892, tedy své první příjmy v částce za měsíc 51 zl. 96 kr., vydání 49 zl. 52 kr., zbývá 4 zl. 44 kr. Na stravu platil měsíčně 16 zl., z berního úřadu bral 30 zl.

ninu ... Chodil do školy v Malkově, ve Velkých dvorech, v Újezdě i doma — jenom do jedné filiálky vedla silnice — vždycky sám, sám a tudíž oddán hloubání. Zprvu chodil rychle i do vršku, ale po třech nedělích začínal tu a tam kašlati krev. Farář zakýval hlavou, usmál se a pravil jakoby nic: Co jsem Vám, velebníčku, radil hned na začátku? Můj zlatej — to musíte naše kopse znát — Přimda sama leží 700 m. n. m. — to nejsou šamotové trotuáry! Ale nedělá nic, dáte si po červené výstraze aspoň pozor ... a tak Jindřich počal do vrchu choditi, nahnut kupředu, zvolna, dlouhými kroky, jako horáci, chvílemi se zastavoval, pozoroval, přemýšlel. V zimě stává se cesta sama sebou zajímavou. Ještě než napadl sníh (t. r. již 24./10. hraběcí ředitel Josef Doubek jezdil v saních) a když napadl, tedy na něm — vždy ráno všudy kam se podíváš, všechno se obalí hustou jinovatkou ... Dole leží také, ale ve způsobě drobounkých jehliček, jako bys je napíchal do různých předmětů, leč tady nahoře vidíš ty jehly hustší a delší, ano i mohutné jako hřebíky a v takovém množství, že na př. telegrafní drát obalí tou měrou, jakoby mezi tyčemi visel utahovák (= vazný provaz). Mlha panuje v Přimdě celý boží rok — některý den zrovna teče, zítra na to přileze ještě hustší. Nesedí-li zrovna na Přimdě samotné, schovala se za Šibenný vrch, není-li tam, skrývá se jistotně za Bělč (Weissenberg) nebo válí se v dole při Boru a okolí — s postupujícím dnem, když jsme se shora dost nadívali na tu rozvalenou šeď, jakoby na hladinu mořskou, ale z mlhy, jak se pere se sluníčkem, které do ní šlehá svými paprsky — potom přeleze zase k nám tak kondensovaná, že bys ji mohl krájet. A tato mlha je signum ornans atque assiduum Přimdy, kterou jeden

úředník navzal mlhovými lázněmi. Ta mlha mrzne, padá na tebe, přijdeš z ní za půl hodiny domů bílý, jako kdyby se venku sněhem prášilo.... Před tebou poletuje na silnici s místa na místo chocholouš, dva, tři — naše chodské »trpělky«, protože s námi celou zimu přetrpěti musí, se stromu na strom poskakuje hejl, strnádek, k vánocům severní host brkoslav... a nad nimi a jejich smutným: tík, tík — ve výši ozývá se monotonní »čapčapčap« neviditelných kolon kvíčal — jdou ještě vysoko — nemají hlad od bohatého stolu jalovčin v lesích — ale proto přece již na rampouch umrzlý výrostek naplétá do největších kotoučů červených jeřabin svoje špruhle, bude při spádu tyto švédské vlaštovky chytat, prodávat za šesták 3 i 4 kusy. A my je sníme. Řekni mu, že nemá tak sličných ptáčků chytat, ničit, vyvalí na tebe oči a hlavou mu šlehne myšlénka: městský blázen, vždycky u nás kvíčoln hot' ma gfanga... Vránu, kavku, která mezi směsicí zvuků ptačích nad tebou vydává své příšerné kvak kvak kvak-rak ryk... vrabčáka, neposedné a drzé stvoření, toho necháme, nemáme »čím« chytit, — čím, čím — tak rozpustile se nám posmívá. Někdy se mlha roztrhne a ruina Přimda do výše narostlá zamračí se na nás jako kdysi na Řeky posvátný Olymp, kterému jižní bozi ušili háv také jeden ze šedé mlhy, aby lidi strašil (v zimě), druhý ze stříbrných paprsků slunečních, aby lidi těšil (v létě). Mlha činí život smutným... chtěl bych žíti v dolině[46]). Ptáků ubývá, příroda chudne, jen tu a tam u cesty se modrají přimrzlé trnky, dívá se lohyně, šípek... Zámecký vrch (= ruina) dostal čepici z mlhy. »Bílej mráz« (19. 10.) čaruje. Kaluže na cestě zamrzly, pod průhlednou ledovou blanou třpytí se drobné jehly... vrány letí

[46]) Podle korespondence.

blízko nad zemí při samé prsti a trávě... Ještě pasou... k večeru, když jsme jeli od lovu rybníka »Václava«, místy planul pasáky opuštěný dohořívající oheň a řídká mlha kradla se k údolíčku, v němž se rozezněl jaksi přiškrcený hlas zvonku k Anděl Páně... I tato krajina kolem hlaholila českou řečí... z Přimdy do kraje z večera se rozléhalo varovné: Dále od hradu, dále... I zde Chodové — buláci jako jinde chránili rodnou zem až hrdly a statky. — Nyní vidím hroby jejich, nad nimi zní cizí zvuk, zvuk, proti němuž právě oni stavěli záseky a bašty. Celý kraj mi připadá jako český hřbitov a Přimda vrch se zříceninou jako obrovská mohyla, nanesená nad slávou lidu chodského a českého... Kdybych býval byl sám, jistě bych byl zaplakal... Napadl sníh (20. 10.) — v Malkově u sv. Apolonie jsem konal mši sv... Na cestě zpět proskakovalo sluníčko mlhou na bílý rubášek... v lesíku houby, muchomůrky, kořenky (něm. Ritterlinge, graue Ritter) stály zmrzlé jako roh. Hedvábné bílé babí léto ojíněno táhlo se od větvičky k větvičce v síle režné niti, někde přetrženo táhlo se kolmo dolů. Místy bere jinovatkou poseté babí léto podobu hustě sbaleného tylu nebo floru, někdo tahal do široka jeho průsvitný okraj..., nyní naň leze mlha, činíc z vláken závoj černé krasavici — lesu..., jen vršky stromů ze stříbra a mlha se do něho vbodává — čára vran a kavek letí přes tu krásu někam k Boru... U rozdělané nové silnice pluje k nebi bělavý kouř ze syrového dříví, kolem plamene stojí dělníci, jedni si zahřívají ruce, jiní drží nad ohněm nohu, jiní stojí k němu obráceni zády — kolem jede povoz s pískem, dobytku stojí na hřbetech každý chlup zvlášť a tichou krajinou ozývá se monotonní: No, vije... Pracují »na den« a já »od kusu«, neboť mně

platí školy od kilometru... Kráčím sněhem po kolena: to není sazemi ušpiněný sníh města nebo kraje, kráčím, prorážím sněhem kyprým, bělostným, uhladil jej noční vítr v jedinou, různě zprohýbanou sněhovou pláň... Kdyby v lese nebyl setřásl sněhové spousty se stromů, jeden po druhém by se zlámal: teď ční dole zasypané svými vršky pěkně vzhůru, aby je políbilo sluníčko. Na farské zahradě oprostil čeledín od sněhu stromky bidlem. — Hle, oekonomie lidí a Boha! Kořím se Prozřetelnosti. Spokojen s horami, dívám se na přírodu, účelnost a krásu její zpříma. Až dosud nejvíce divil jsem se jí z knih. A jak jinak? Do 10 roků, čehož si dítě všímá? V 11. jsem šel na studie a moje mysl od prvního vyslovení: rana — ranae až k onomu okamžiku, kdy jsem Horácovu ódu při maturitě přeložil na výbornou známku, neměla na to kdy — potom seminář...; až letos se na ten svět dívám — a jsem v Přimdě šťastnější.

Šťastnější než mnohý z kolegů. Pestře je rozhodili do světa dioecese. Babora do Petrovic, Stropka do Prčice, Vondřičku do Chýše... někteří z nich psali Baarovi své bolesti. Konopík, Dostál z Moravy, Škrdle literární starosti, Zíbrt — naději, že očekává od něho mnoho pěkného. Pan farář mu doma na večer vyprávěl, že v roce 1848 byl v Praze, studoval s Hájkem a Šandou, pražské povstání líčil, nazývaje studenty — bandou spřeženou s proletariátem ku zničení pořádku... patrně nechápe ideu doby... A tu jakoby novou silou propukly Jindřichovi ideály... pracovat, jak radí Škrdle i Zíbrt, pracovat, snad dá Bůh tužbě ušlechtilé, že dojde cíle... Čte a opisuje chodské písně národní. Pozoruje a srovnává zdejší kroj s chodským, hlavně v den Dušiček a Všech svatých. Obrovský rozdíl. Němky nosí stejný tmavý

oblek, šátky neforemně na babku, krátké sukně, punčochy buď červené nebo temné, muži koženky, boty po kolena: ti vlastně nemají žádný národní ústroj. U nás bývá v kostele a před kostelem pestro jako na louce. Koženky se žloutnou jako »májový kvítí«, bílé pleny jako sněženky, modravé kabáty jako »kukalky a kohoutky« — červené šerky s květovanými fěrtuchy a širokou pentlí dokola, šátky s velikými cípy pestře prošívanými — to je jedna radost... A tu? Jednotvárnost, na všem ráz smutku, nouze, inu horská krajina: ustavičná mlha leží asi také na srdci i mysli, bída na existenci lidu, pole urodí málo, černý les je živí — a jsou to přece aspoň zčásti potomci Chodů. Jedním »Náše« přemýtili — hřbitovem. Baar se vzpomínkou na otce po obřadech šel hroby od kříže ke kříži — spojovala je o krásné pohodě sluneční stříbrná vlákna babího léta — zastavil se u rovu herce Köstnera, hraběte Kolovrata, posledního z přímé linie rodu, nad zabitým četníkem (1880), u hrobů kněží. Farář je dává ozdobit, ale u nás v Klenčí, tam vím, že leží hroby jejich pusté a lidi po nich šlapou... A může být jinak? Bez domova, někteří ne ve své vlasti, bez rodiny touláme se ze stanice na stanici, až utýrané, smutné kosti někde složíme, aby ani pes nevěděl kde! Nápis na kříži zajde, vyvětrá... obnovit se nedá, kdož by to platil? Kříž při nějaké tlačenici zlomí, odstraní jej a více si nikdo nevzpomene, že tu leží kněz. Baar zašel o Dušičkách také k nejstarším třem osadníkům — k Cyrilo-methodějským křížům před hřbitovem, pomodlil se za všecky staré Chody... Mlha na celém kraji i v mé duši. Řekl jsem si za životní cíl, že budu sbírat, studovat kulturní historii, zvelebovat Chodsko: teď nežiji do-

ma, řadím ty písničky a zlobím se: ne, ne, to není můj cíl. Zmýlil jsem se: budeš psát básně! Sednu a napíši několik kostrbatých slok... a ejhle: jsi básník, ale schází ti forma, forma, ta je básní. Piš prosu! Sestavím tedy úvod, líčím, líčím, a když přijdu k vypravování — roztrhám všecko, nedovedu nic. Mlha, mlha... Bože, kdy prohlédnu? Kdy se poznám, kdy počnu žít? Kdy jásavě vyřeknu: to je to! Řeknu si to vůbec někdy?

Z Klenčí nechodily Jindrovi dobré zprávy. Proti radě přátel, mlynáře Jouzy odprodala Holubka několik pěkných polí a ač mohla zbytek pronajmouti a ve svém z výnosu žíti, neboť dluhů nebylo přece tolik, jak ona se — nezvyklá platiti úroky — příliš děsila, oznámila synu 13./11. 1893, že usedlost prodala a že jí zbývá 5000 zl.,[47]) kus pole a lesa. Uloží je na intresy, půjde ke Krutinovým do podruží a nebude lenošit. Ruka, kterou nedávno celá zamyšlená v řezačce poranila, se jí už zahojila. Baar trpce litoval neprozřetelného kroku matčina. Prodána moje chata, kde jsem vyrost', zažil tolik krásných chvil. Prodán sad, s ním moje »bouda«, prodána hnělička i pejchavka... stodola s vodrem, s něhož visívala s prostředního trámu houpačka, kolna, kde jsem měl »schovávačky« a Bože, prodána naše »sednička«, kde jsem prožil tolik krásných večerů — pryč »velká sence«... půnebí, kde v truhlách jsem tolikrát přebíral, ani romantické »kury deme na půnebí« (t. j. schody) nebudu už mít... Ó, čeho napřed nám litovat? Co jsem ztratil, co mně vzali, kdo to může spočítat.., když mi umřel otec drahý... pak mi domov zbytečně prodali!

[47]) Soud při projednávání pozůstalosti přiřkl matce užívání pozemků i úroků až do smrti, vlastnictví Baarovi, jenž z toho platil poplatků 36 zl.

Když si stěžoval strýci do Putimi, místo odpovědi mu poslal balík novin »Čecha«, MUDr. Bozděch z Klenčí Národní listy a Atheneum, s farářem četl Politische Fragmente. Poslal do Vlasti, kterou odbíral a vedle ní Květy, stať o kanovníku Bradáči (otisknuta[48]), překládal z Fragmentů podařený článek (1892 č. 46) o činnosti a lenivosti bohatého kléru v Uhrách. Ten mu neuveřejnili. Ani liberální redaktor Kopal v Čechu! Velmi bolestně se Baara dotkla zvěst o smrti na tuberkule mladého přítele a krajana Jana Čapka, kaplana v Lošticích († 1892 30. 10.), který před seminářem studoval filologii, psal básně (hezounké sl. Jindřichové do památníku) a učené pojednání do Musea brněnského: Evangelium v ústech našeho lidu. Čapkův odchod, třídenní návštěva matky v Přimdě, kdy se rozčileně mluvilo, co se stalo a co se nemělo stát, zejména pak, že v té německé Siberii na počátku prosince se vláčel do školy cestou necestou, místy sněhem až po pás, to všechno vyvolalo Jindřichovi chrlení krve, opětné po dvou letech. Vzpomněl, že obvodní lékař mu při assentu diktoval diagnosu: slabá prsa a pro ně se nestal vojákem, uviděl před sebou smrt Třebízského, Brauna, Pajdara... cítil se ve své kaplance tak osamělým jako nikdy na světě. Kdybych se byl v noci na dnešek (29./2.) zalil krví a našli mne mrtvého, bylo by vše v pořádku, nebo který z těch domácích je povinen obětovat noc, spaní na hlídání churavého kaplana? Musím choditi jako hlemýžď, mluviti tiše jako hříšník. Neduh přičítal školní dřině studijní, nedostatečným prostředkům. Kdyby byl otec těch 800 zl., za něž ručil sestře a potom musel zaplatit, věnoval synu, aby nemusil běhat po obědech chudého studenta, mohl si

[48]) Bradáč Vincenc, spisovatel, * 1815, † 1874, u sv. Víta v Praze. Vydal české Nešpory, Kancional.

zachovati zdraví. Chtěli mít ze mne pána, kněze a stal jsem se takovým boháčem, že mám v kapse všeho všudy 23 kr. — za ty si malaga nekoupím... Na lůžku psal spiritualu, řiditeli Doubravovi, Konopíkovi, Zíbrtovi... Korespondence podobná dělá člověka otrokem, ale v České Sibiři je nutností. Učí se vánočnímu kázání asi tak jako kdysi latinským a řeckým významům. Odpověděl mu konejšívě strýc Putimský — pěkně se vyjádřil o ztraceném domovu — píše konečně Lojzíček ze školy (Jindřich) široce o své činnosti, jež byť i nepřesahovala kruh povolání a nedotýkala epochálností nebes, přece stává se plodnou, je v ní spokojen a já — ležím. V takové náladě jde do Malkova do školy, vrátí ho děvče, aby šel zaopatřit její matku — letí zpět, letí k lůžku nemocné a třeba že řiditel Doubek se nad ním upachtěným slitoval, jeda náhodou k městu, hned mu poskytl saně — přišel pozdě. Nemohla se Vás dočkat — Bůh ví, co Vám chtěla... Umřela před chvílí. Smutně opouštěl kaplan chatu plnou smutku. Rozbouřila se po tři dny trvající vichřice, jaké nikdo nepamatoval. V ní po pohřbu vzpomenuté ženy Jindřich si sešil zvláštní knihu, kterou nazval »Liber carminum criminum«[49]), jež za života jeho má zůstat tajemstvím... po smrti děj se co děj. Třebízskému také spílají a — on mlčí. Baar se zlobil, že básník S. Bouška chce založit proti Vlasti lepší časopis, nebudou mít oba odběratelů: kdyby šli osvícenější cestou Kopala, redaktora Čecha, prospěli by straně a českému lidu. Časopisů jako hub, lépe než nového souchotináře by bylo podpořit starého: Vlast dost rozšířena. Škrdlovi vytřískali (2. 2. 1893) soc. demokrati okna, stojí proti němu spolek spisovatelů »Máj«, Národní listy...

[49]) Nezachovala se celá.

Jindřich dobře cítil, že starý mechanismus společenského života u nás, třeba líčen nadšenci v poetických barvách, dostává povážlivé trhliny a že součástkám jeho chabnou pružiny, že lidstvo probouzí se k novému životu, do něhož počíná padati jako nová rosa na vyschlé úhory roj létavic nových ideí, směrů, že by u nás v Čechách oživiti mohla jako ranní zoře paprsky noční tmu — společná víra, společná práce ve společné vinici v učení Kristově. Píše článek do Vlasti: Historie české seminářské knihovny... s pozadím na minulost, že kdysi dovolena kněžím větší volnost in literatura, že tato okolnost vynesla tolik kněžských spisovatelů, kteří v letech nedostatku kněžstva (1870—75) udržovali víru jak slovem tak knihou. Volnost rodí nadšence, pracovníky, poroba jen tuctové lidi... z tehdejších osvícených kněží ani jeden neodpadl od víry, neoženil se, nebyl exkomunikován[50]). Dva kněžské případy kaplana rozčílily — z jeho známých kaplan J. Tykal na Olšanech se oběsil pro poplatky stolové (!) a Národní listy nicotnou záležitost uveřejnily — (18. 2. 1893) a P. Opitz ve svých novinách Österreichische Volkszeitung současně psal o strašné tragedii Baarova prvního učitele náboženství kaplana v Klenčí Hojdy, jenž k vůli ženě přestoupil k protestanství a teď v Americe zešílev, celou rodinu svou vyvraždil... Ve smutných úvahách vyšel Jindřich Baar na procházku, potká slušně oblečenou ženu. Hochwürden, schenken's mir paar Kreutzer auf Seidel Bier... byla volána k soudu, má ukrutnou žízeň... kaplan jí dá 6 kr. — zbývá mu na 10 dní do prvního celých 11 krejcarů — tací Kroesové jsou malí kněží! Na večer

[50]) Článek Škrdle vytiskl, ale ne celý. Zejména se děsil věty: Poroba rodí fariseje a otroky. Korespondence.

dostal od Zíbrta honorář z Č. lidu za cyklus chodských písní: Do kolečka — 5 zl.; 3 zl. poslal na Matici, zbývá 2 zl. 11 kr., je celý boháč, i když nutná podrážka mu vezme 70 kr. — Přichází návštěvou inteligentní absolvent Čsl. Akademie Ant. Doubek, syn řiditelův. Začali debatu o české literatuře a katolickém stanovisku v ní. Přinesl Čech (na poč. dubna) nejspíše Kopalův článek proti směru, který pěstuje Škrdle et Cie. Radí k cestě mírné, k nějakému kompromisu s moderním protináboženským hnutím, s Mladočechy a Časisty ... ve věcech národních. Budeme-li podporovat jejich liberální snahy tohoto směru, učiní i oni nám mnohé ústupky ..., katolíci němečtí se spojují s liberální levicí v nepřátelství proti Slovanům! Škrdle et consortes radí, aby se do neznabohů bouchalo. Lid (pokud čte) je rozechvěn, radikální hnutí se vzmáhá, katolíků ubývá v Čechách, ba už i na Moravě, půda pod nohou se bortí — factum, že směr Škrdlův na ten čas správný není ..., třebaže celé vikariáty mu posílají nadiktované souhlasné projevy. Baar skoro souhlasí s nimi, ale student jemného vychování svými důvody, hlavně poměry z Prahy, div ho nepřevádí na smířlivou stranu. Podobné rozpravy slyšela tichá kaplanka přimdská vícekrát, Baar chodil na ně i k řiditelům, kdež pro společenské vystupování mnohému se přiučil. Doma psal statě pro Čecha: O Národopisné výstavě. V nich vyslovil názor, že jádrem budoucího kněžského odboru Výstavy by se měli zvoliti: Kulda — Škrdle — Kopal — Ježek — Lehner a že v odboru by se mohly obě rozhárané strany spojiti pro společnou práci — výstavu.

Psal také příteli Bouškovi a red. Škrdlovi, aby těch zlých štípanic zanechali. Odpověděli oba. Bouška docela něco jiného, Škrdle poděkoval — za důvěru. Toť se ví, dají se poučovat od kaplana! A ten

správně cítil rok 1907 (všeobecné hlasovací právo) a r. 1914, kdy při nečinnosti velikých stran malá ale čilá realistická vzala osudy národa do své ruky a Masarykem našla vhodnou chvíli k osvobození národa ze rdousícího náručí staré macechy Austrie.

Baar chodí s p. řid. Jos. Doubkem, s jeho oběma syny krajinou, zvečera buď v Mayerhöfenu nebo v kaplance hrají šachy, rozmlouvají o časových událostech. — V Klenčí vyhořeli Šeplů — dvůr dědečka — rodný dům Baarovy matky. Truchlivě vzpomíná kaplan na mládí, kdy u dobré babičky mlsával celý den, ani domů nechtěl...

V postě začal Baar pěstovat historii Klenčí. Už sice ze semináře otiskl v Poslu od Čerchova řadu článků: Z kroniky města Klenčí, t. j. sestavil chronologicky výpisky ze starých matrik, když je pro faráře Šandu opisoval, a něco z Památní knihy. Vrací se k tomu zpět, doplňuje, shání další. Příčina: Pamatuji se, když se stala mezi studenty zmínka o rodišti některého, jak se každý pyšně rozhlížel. Hádávali jsme se do krve, čí rodiště je »lepší, hezčí, slavnější«... Vyhrál, kdo se mohl odvolati na nějakou autoritu, na knihu dějin své kolébky. Bolívalo mne, že nemohu nic uvésti z minulosti Klenčí a tato bolest mne stále štvala, že jsem pátral. Není toho mnoho, ale melius est il quam nihil (= lepší něco než nic), ať jiní pokračují, doplňují... Velmi se potěšil, že z ochotnického kroužku klenckého ho požádali, aby jim zapůjčil svůj článek k přečtení ve schůzi. Vida, potom že Náši jsou neteční! Z Klenčí ho navštívili strejček Josífek, podomní obchodník, Kovářík kolporter, Beneš, když jel pro Motluc Šimana do Nových dvorců — radostně ho překvapili! Zlaté jeho Klenčí! Podívá se na ně a má-

mu v něm — o prázdninách. A jel (19. 8. 1893) s milým adjunktem hospodářským Kacerovským jako pán v kočáru z Přimdského dvora do Hostouně, kamž s Hausnerovic pryčkou proň přijela matka. Klenčí ho vítalo (mají zítra hasičský sjezd) vyšňořeno, brány, prapory, věnce a všude plno lidu. Doma je doma — na celém světě není tak! Všickni mně rádi vidí, každý mně zná, volá, ptá se, vítá — i já znám také všechny — inu jsem jejich bratrem, vracím se k nim poptat se, jak se naší velké rodině klencké daří. Sláva se nám vydařila jak náleží... Došel také ke svým písničkářům do Újezda, s Drem Bozděchem na Díly k Vitákovi a potěšil se s tamními zpěváky. Pravou sensaci způsobil Baar s fotografickým aparátem, který si pořídil za 67 zl. — za úspory celého roku. Když ráno sluníčko začalo se radostně na svět dívat, šel od místa k místu. Rád, tuze rád by si odnesl z Klenčí každý koutek, každý kámen, každý šindel, nebo všudy jeho srdce visí kus. A teď se naň sběhnou strejci a tetky, dívčky i děti a každý chce, aby ho velebný pán »vyrazil«. Upravil si atelier »na vrátě v kolně«, černou komoru ve sklepě a fotografoval, až plotny vyšly... Na konec se šel podívat na zádumčivý, bradatý Čerchov, jenž k němu na Výhledech hleděl vážně a klidně jako sebevědomý strážce Chodska při brance do vlasti. Četl, že trojhlavému velikánu nedávno nasadili na nejvyšší bod — rozhlednu... Rozhledná věž Čerchovu sluší: před udiveným zrakem otvírá obrovské panorama, jakého kaplan dosud neviděl — velkolepostí překonává Přimdu! Na horách vládne svoboda, dýcháš volněji, myslíš směle, cítíš vřele a síly nabýváš, že bys skály lámal... V kaplance si vyvolává potom zašlé obrazy z domoviny, myslí znovu a znovu na své staré

a drahé Klenčí, kdy že je zase spatří... Loučil se s matkou:

Dej sem ruku, dej sem ústa,
obejmout se dej,
duše moje tolik pustá —
citů v ní dnes rej.
Mluvit nelze, máti zlatá,
políbit se nech;
na zemi Ty's moje — svatá
ve všech trudných dnech!

Kaplanskou osamělost zaháněl Baar v zimě horlivým bruslením na hladině rybníku pod Přimdou, stal se členem Bruslařského spolku a tak sblížil se s úřednictvem a učitelstvem; málokdy chodil s nimi do hostince k Watzkovům. V létě vyhledávali ho návštěvníci romantické zříceniny »na zámku« či Schloszberku, jako kaplan ze Stráže[51]) a jiní, a on sám nebo se syny Doubkovými, adj. Kacerovským, ba i ve společnosti měšťanů chodíval do Bělé, kdež se seznámil s rodinou uč. Weinzettla. Kdysi v srpnu vydal se do Kolovratského lovčího zámečku Dianaberku kamenitou cestou, jdoucí hlubokým jehličnatým lesem, tedy za horkého odpoledne ve chladném stínu košatých a štíhlých velikánů. Společnost asi 34 hlav bavila se cestou, jak uměla, anekdotami, zpěvem, mladí házeli po sobě hlavičkami z bodláčí, strkali za klobouky jeden druhému roští, soužili se špatnými vtipy a jeden druhému tahal z kapsy šátky, chléb, cervuláty, což působilo salvy smíchu — slečinky se bály, jestli je hajní nezastřelí.

[51]) ThDr. J. Stejskal, potomní prof. bohosl. pražské university, bohoslovec Alois Mojžíš, Američan Sumák, rodák ze Stráže, jenž Jindru dohřál tvrzením, že v New Yorku bydlí Češi v nejšpinavější třídě, děti běhají nahé etc. Div se s tím Němcem nepopral.

Obora zaujala kněze a učitele také svou florou, našli i neznámé exempláře. Kdežto většina výletníků hnala se k hostinci při rybníce s panským dvorem a vesnicí pod malebnou lipovou alejí, šel kaplan s 5 muži podívat se »na vysokou« za hajným, jenž k nim přiběhl. Obora dianaberská větší než windischgraetzská u Plané překvapí nádherným bukovým lesem nepříliš hustým, někde vyjasněným loukou nebo táhlými palouky... Vypadá spíše jako anglický park, ale ti velikánové buci! Hledíš vzhůru do koruny, vršku nevidíš, hledíš na větve, kořeny a žasneš nad tou změtí větví, listů a kořínků zpod trávy vyskakujících — jako háďata temné barvy! U dlouhé louky, jejímž středem plyne tiše bystřina a jež kolem ohrazena lesem, náhle se objevilo 40 kusů jelenů, laní, daňků, srnců, v podivné svornosti: někteří leželi, pásli se, napájeli se, pobíhali od lesa k pažitu a naopak, jak jim napadlo. Viděl jsem skupinu 7 jelenů při samém lese — parohy nad hlavou tvořily jako těžkou šedou korunu..., laně pily, zdvihly k nám hlavy, z koutků jim ještě kapala voda — nic se nás nelekly, mírně se »kusy« obrátily a popásaly... Zámek kaplan Baar také uviděl. Poslyšme však jak. Jindřich měl své názory o urozenosti a důležitosti šlechty v našem národě. Tak trochu z Balbina, z jeho Obrany. Většina jich pochází přímo nebo nepřímo z Přemyslovců atd., představují smetanu společnosti naší, zastupující národ u dynastie, jmenují se šlechtici, protože jsou šlechetní, a j. v. Velice se rozčiloval, slyšel-li, že původ z panujících rodů si nynější urozenci pro svou domnělou přednost vymyslili, svůj původ bájemi vyšperkovali — a zatím předkové jejich vyšinuli se ponejvíce buď udatností nebo obchodem (»liferantstvím ve válkách«) nebo i náhodou z řad

obyčejného lidu právě tak jako nynější vojsková šlechta. Měli selská příjmení Kysela, z toho Giesl, Dým, z toho Deym, Zavrtal, z toho Sauerthal . . . , zabývali se jejich dědové děláním kolovratů — z toho Kolovrat, sedlačením Chudý z Újezda, z toho později Lobkovicz . . . Moc ho takové výklady zlobívaly — a měl před urozeným p. patronem veliký respekt. Proto nešel k hraběti Kolovratovi, až musel. To takhle. Ve svátek Jména Panny Marie měl kázání, po něm kantátu. Dobře mu na choru hráli, poslouchal: v tom do patronátní lavice, kde sedával pravidelně patronátní komisař přítel Doubek, jenž má ten krásný zvyk, že po každé do kostela přijede, ale po každé pozdě, do té patronátní stolice vstoupí pán se dvěma dámami. Návštěvu má řiditel, šlehne celebrantovi hlavou. Po mši, jakž v Němcích zvykem, kropí kněz s aspergilem a tu z jakési slušnosti řiditeli oba kněží podávali k doteku aspergil. Baar se podívá — řiditel to není — kdoví kdo — vykropí patronskou lavici jako jiné a jde do sakristie. Pán za ním. Aniž by se představil, ptá se kaplánka, jak se má, jak se mu v Přimdě líbí, jak dlouho už zde je. Rok, prosím, pane! Rok »už«, diví se pán, a to už pronesl s nápadným důrazem. Už, opakuje Baar, to přece není tak dlouho, můj pan farář tu žije 30 roků! Tak, a jak se panu faráři daří, slyšel jsem, že churav. Tak trochu, libo-li, račte ho navštívit . . . Do řeči se vložily obě dámy, ptaly se to i ono, Jindřich jim odpovídal nenuceně, zdvořile, ba i žertovně — konečně po delší rozprávce, při níž se kněz svlekl, podali mu všichni tři ruku, stiskl ji, přál dobré chutnání, sedli do kočáru, odjeli. Povoz i kočí byl řiditelův — tedy ňáká visita, ani se nepředstaví. Ve faře přivítali celebranta s velikým »haló«. Pane páter, vy mluvíte s panem hra-

bětem, svlékáte se a dáte potom ruce do kapes u kleriky! S kým, já, s hrabětem? No freilich, das war der Herr Graf... Hahaha... Bác ho... zkoprněl Baar. Vzpomínal na obsah rozmluvy, jak pánu představil bohoslovce Mojžíše, studenta Fišera, jak dámy mluvily o češství, vlastenectví — a z fary věděli, kdo přijel, věděli, že patrona nezná, nic neřekli, ani kostelník. Ještě se mu smějí... Zatra... Co teď? V pondělí se narazil do černého munduru (neměl ho, co je v Přimdě), vzal tvrdý klobouk, rukavičky, nikomu doma nic neřekl a šel do Mayerhofu, do zámku — k hraběti Jindřichu Kolovratovi, jemu, jeho choti a komtese složit poklonu... Přivítali ho vesele, hrabě, bývalý okresní hejtman v Budějovicích, víc občan než hrabě, přijal omluvu s aspergilem a načal hned z jiného soudku, nejvíc o fotografování, je též fotoamatér..., dámy mu přinesly dobrou kávu... a za delší dobu šel Baar k Doubkovům, kdež jeho galašaty a příhoda vyvolala veselý smích... Od té doby hrabě na zajímavého kaplana z Přimdy velmi držel, zvával ho k sobě i na zámeček Dianaberg, kdež myslivecké trofeje různých zvířecích hlav a parohů Jindříška přiváděly v úžas... jojo, mají ti páni časy, ale já jsem přece radš kaplanem...! Já bych takového nádherného královského bažanta nebo srnce nezabil ani za celý svět![52]) O jednu zkušenost měl kaplan více — že totiž třeba patronu na nové stanici složiti homagium či jak staří naši říkali »vomáž«, t. j. omazat mu slovy uši —. Baarovi vynesla tato pozdní návštěva palivo na zimu, které mu Kolovrat potom poukázal a do fary velel dovézti.

Z panských zřízenců zamiloval si Baar ovčáckého

[52]) Z vypravování Baarova.

mistra Paštiku.[53]) Vysedával s ním ve volných odpolednech na vysoké mezi, hleděli na svět a stařec vypravoval. Na všech kolovratských dvorech mají drátenici právo zůstati podle potřeby. U Dianasberku jim docela sroubili pěknou chatu — prý jeden z nich zachoval nějakému hraběti Kolovratovi život. Výjev prý namalován v zámku velkodvorském. A také druhý o tom, jak jedna Kolovratovna zahynula děsnou smrtí — vzteklinou. Milovala vášnivě nějakého psíčka (shooshund), ten jí za takovou nepřirozenou přítulnost kous' ... Jeden z Kolovratů prý čaroval. Farář Schneider kaplanu dopověděl: Zdeněk Kolovrat († 1892, 24./10.) vynikl v chemii, laboratoř jeho v zámku dosud ukazují — lidi v něm hádali penězokaza, kouzelníka. Prý se při nějakém pokusu otrávil, lidé řekli: čert ho vzal. Vystrojili velký pohřeb a když dole u rakve zpívali, hrabě, který neumřel, prý díval se na průvod z okna dolů — rakev byla prázdná. Když skutečně podlehl smrti, při pohřbu do Přimdy se strhla děsná bouře ... Lidé ho vyličovali jako Chodové Lomikara. Nejraději vyprávěl 87letý pamětník Paštika o znejmilejších ovečkách a o pastvách. Paštika umřel skoro náhle — Jindřich ho s bolestným srdcem 1893, 26./12. pochovával, bylť to hodný muž, jenž v německém moři zůstal věren až do smrti své mateřštině. Když se rakev zahoupala na provazech, klesala níž a níž a kaplan na ni házel podle křesťanského zvyku lopatkou zem, zdálo se mu, že pochovává poslední stopy češství v kraji druhdy ryze českém. Odpoledne šel do zřícenin a tu napsal při zimlavém větru do jubilejního »Čecha« báseň

[53]) Přišel sem za vlády vlasteneckého šlechtice Hanuše Kolovrata s jinými Čechy: Kádavým, Minutým. Vorovkou, Kolářem, jichž rodiny se na Přimdsku poněmčily. Hrabě Hanuš umřel neženat r. 1872, 26./6.

Let dvacet pět a stať: Mé myšlenky o katolické žurnalistice. Kopal ji uveřejnil, ale jindy, pod značkou »liga Bis nebo + 21«. Chránil tak rebelanta.

R. 1893, 6./10., vyhořela ves Újezd, 27 čísel. Baar právě chodil kolem rybníka Václava, prohlížel partie k fotografování. Než doběhl ke vsi, víc než půl stálo v plamenech, požár z chudých nadělal žebráky. V Přimdě ustavilo se na faře pomocné komité, kaplan se stal agilním členem a psal o peníze na všecky strany, rozesílal fotografie shořelé vsi, vybíral po domech v městečku, ale sešlo se málo, 12 zl. 72 kr. Zato spiritual Farský mu poslal 15 zl., arcibiskup olomoucký 20 zl.... Pan řídící Bauer uspořádal veliký koncert u Vacky. Přípravy k němu, toť maloměstská historie, z níž by Herites vypsal znamenitou črtu. Ke cvičení vyzval sbormistr místní dámy a mimo jiné též dcerku místního strážníka. Má pěkný hlas, zpívá na choru. Přišly. A tu se jedna z dam podívá na onu Wiedermannovu a spustí: S tou žebračkou mám já zpívat? Obrátila se a odešla. Žalovala muži, ten si došel na řídícího, že měl seznam »dam« předložiti komitétu, učitel funkcí praštil, popaď ji doktor... a elita uměla pomlouvat a ne zpívat. Musel »koncert vzít do ruky« zase dobrák řídící — děvče zpívalo jako slavíček a koncert vynesl 211 zl.; také sbírka 3700 zl., a to skoro zásluhou časopisu Čech, ten přinesl Baarovu zprávu, že »v Újezdě vyhořelo 351 domků« (místo 51 budov). Třicet čtyři pohořelci vzali od 10—370 zl., kromě šatstva, potravin, slámy etc. od velkostatku a z okolí. Při koncertu smířil se Baar s poštmistrem Hufnaglem. To jednou v létě žádal Jindřich na poště korespondenční lístky obojjazyčného formátu. Měli jen zcela německé. Brzy nato mu přinesl přítel Sedlecký noviny Der

deutsche Volksbote se zprávou, že in Pfraumberg... ein fanatisch-tschechischer Caplan... žádal v německé Přimdě čistě české koresp. lístky... a když jich nedostal a od poštmistra »edler Priester« patřičně odbyt, připsal k německým slovům české znění. Aby prý to tak udělal německý kaplan v Čechách, etc. Pravda bylo, že Jindřich skutečně připsal: Korespondenční list, — podezříval potom poštmistra z denunciace. Snad neprávem — a tehdy se nestala smělost Baarova ojediněle, poněvadž podle praxe a zákona všechny úřední formuláře měly být v Čechách obojazyčné. Při koncertu vystoupili nějací potulní zpěváci — hráli i sextet a to mistrně — s písní: O Frauen, reizende Frauen, ihr seid der schönste Schmuck der Natur a způsobili neslýchané nadšení svým uměleckým výkonem. Baar tu píseň potom mladému Doubkovi přeložil ve verších celou: Ó ženy, čaruplné ženy, vy přírody jste skvost... a obdržel od mládence za robotu jako honorář pěknou dýmku. Od té doby »z roboty« počal zase kouřit, ač neměl, chraptěl a v chladnu se mu ve slině ukázala čistá krev.

Ke všemu ještě starý farář, ač kaplan zaň zastával skoro celou duchovní správu, churavěl víc a víc. Baar pracoval poctivě, ale domníval se, že proti výpomoci Schneider se k němu málo uznale chová, neboť bral stále celou štolu, leda že uštědřil za funkci, třeba oddavky před samým polednem, jednoduchý poplatek mešního stipendia. Uznával sice farář před vikářem horlivou činnost kaplanovu, s ním mezi kněžími se chlubil,[54]) leč jinak se choval k němu později chladně, což, myslím, že Jindřich také za-

[54]) Der sogar ein Poet ist und viel schreibt in die Zeitungen...

viňoval svou odměřeností a jakousi škrobeností. Faráři řekl, že proti dřině — učil všechny třídy venkovské i v Přimdě za faráře, obstarával kancelář, — nepřeje mu přiměřených příjmů, ač vidí, že matka mu půjčuje. Schneider měl velikou domácnost, časté hosty, mnoho spotřeboval. Hospodyně šetřila pro sebe — kaplany vůbec ráda neviděla, jmenovitě když po večeři zůstávali v jídelně; proto Baar trávil večery v kaplance, studoval, psal až pozdě do noci. Jenom někdy ho pozvala paní Sedlecká, jež se k němu chovala velmi přátelsky, nebo sestra její »z kuchyně« Mína, a někdy ho prosily, aby vyprávěl nebo četl své básně — a česky neuměly. Obyčejně se mluvilo o Přimdě, všelikteré historie, na př. o překrásném Jezulátku v kostele. Dal jej před lety zámečník Sch..., když se vrátil po 20letém žaláři pro zavraždění lichváře — žida ze Stráže. Též slyšeli příhody podivínského inženýra, který v Přimdě postavil dobrý větrný mlýn, městu ku prospěchu, ale potom nepřízní hloupých zchudl a větrňák rozbourал. Jindřich si zapsal: třeba že ty strašlivé příběhy vyprávějí věrně a realisticky, rad'š zůstanu u mne v pokojíčku. Na nočním stolku budíček měří hřmotně sekundy, u kamen nesměle tikají hodiny... chvílemi zalomcuje okny vítr, jako by nějaký veliký chodec šel kolem a mohutně na sklo zatloukl... Venku mrzne, zrnitý sníh dopadá na tabulky občas s takovým zvukem, jako by z venku na mne syčely zmije a chtěly mne uštknout... Lépe čísti než mysliti... Dnes mi psal Jirásek, korespondence ze všech nejmilejší nikdy nenudí... V noci 15. 3. náhle procítá z tvrdého spánku, zdálo se mu, že ho někdo volá a v tom okamžiku slyší zcela jasně za dveřmi, těsně při nich, česky: Baare! Vyskočí, rozsvítí, ote-

vře, leč nikdo nikde! Hodiny na chodbě i v jeho pokoji zároveň počnou odbíjeti 12 hodin. Čí to hlas? Prošel 43 kolegů ze semináře, hlasy známých příbuzných, žádný tak silně, energicky a jasně nemluví, jako znělo to: Baare! — V takových úvahách rozhodl se žádat o katechetské místo v Praze. Hledá na radu strýce Putimského po Praze protektory. Kotalík mu radí, aby žádal osobně, totéž spirituál Farský. Zatím jede s nemocným farářem do bavorského Waidhausu k lékaři. Před městem ukazují mu »Krvavé pole«, na němž prý padl nějaký generál ve švédské válce, uvidí sličný románský kostel, hledá nadуté Prušáky a shledává se s dobráckými Bavory, s nimiž je radost mluvit i jednat. Za odměnu, že vloni nemohl navštívit výstavu v Domažlicích, ač si umínil, aby matku půjčkami nevyssával, že bude šetřit, podniká jako na rozloučenou při volných dnech výlety do Železnice (Eisendorfu), Kladrub, Stříbra, Plané, Mariánských Lázní a Teplé, všude shledávaje, že tato místa do nedávna hostila dost Čechů; vždyť původně byla založen a osídlena naším kmenem.

Na konec jel 6. 7. 1893 do Prahy o místo katechety ke generál. vikáři, rektorovi, spiritualovi... Dr. Burian, kanovník na Vyšehradě, psal prof. Jandovi, že Baara vezme do domu katolických tovaryšů, když ho gen. vikář potvrdí. Všechny Jindřich s velikým sebezapřením obešel, prosil... Slibovali, jistého zhola nic. Viděl jsem Prahu, byl jsem v Národním, oživl, viděl jsem nadšený lid, když na jevišti v Broučku objevila se dekorace »Jubilejní výstava«. Šel na Vyšehrad, obdivoval se Slavínu, navštívil hroby našich Velikých. Zase při pražském shonu myslil, cítil úplně jako český člověk, zatoužil stůj

co stůj do té Prahy — a 30. 8. dostal jurisdikci za kaplana do Spáleného Poříčí. Neměl protekce, expost slyšel, že naň došly nějaké anonymní dopisy, zpytoval svědomí (jezdil na bruslích, jednou o bále tancoval u Vacků — ale hlavní — »psal do novin v tónu, jenž se ani Škrdlovi nelíbil...«), nic nevyšetřovali a tak secundum id čím větší blbeček, tím větší štěstí, — jedna hvězda za druhou pomalu zhasíná, plány pryč, naděje pryč, 40 zl. pryč, musí psát mámě, aby mu půjčila 20 zl.... Nástupci Rybákovi prodal nábytek za 60 zl., slevil polovic. V Přimdě kaplanu uspořádali večírek na rozloučenou »u Vacků« při přeplněných místnostech. Přišel kdekdo, elita (= úřednictvo), učitelé, měšťané, starostové ze všech přifařených obcí. Mluvil adjunkt Grohmann, purkmistr Schuster, za újezdecké pohořelce starosta Angermann, řídící Bauer, lékárník Dandt, pan farář Schneider pohnutlivým hlasem — Baar těžko se loučil s ruinami a kaplí P. Marie... první štace na Křížové cestě jeho kněžského života končila... Český kaplánek se rozplakal a odjížděje v slzavých mlhách z Němec, silně cítil, že ta Přimda mu více k srdci přirostla, než se domníval.

J. Š. Baar ve Spáleném Poříčí 9./2.—12./7. 1895, ve Stochově — 2./9. t. r.

Poříčí, ze vsi u Blovic teprve od r. 1786 městec asi se 200 domky, asi se 1400 obyvateli i s kostelem sv. Mikuláše, neučinilo na nového kaplana valně příznivý dojem; ba ani zámek, středisko panství Poříčí-Těnovice a Nové Mitrovice s výměrou 6599 ha (r. 1906). Náleží od roku 1749 pražské kapitole u sv. Víta. Také děkan Václav Koukl (* v Bítově u Královic 1841, 1. 9. † 1927), přijal Baara velmi chladně. Jako dobrý ekonom zvykl si ostře poroučet, málo mluvit, když se rozhovořil, tož tedy jen o hospodářství: žil střídmě, stavěl rád a zejména chudobince v Mitrovicích, v Poříčí, nic neměl a měl své názory o duchovní správě, které mu nikdo nezviklal. Již při první večeři novotníčkovi pověděl: Chcete-li kázání začínat slovem »kdyby«, to radš mi na kazatelnu nelezte. Kněz nemá nikdy jít na pensi, až na tu věčnou . . . — krátce Baara nemálo naštětil, poněvadž on se považoval za dobrého řečníka. Měl ovšem pechum ustoporicensem (Ustoporicium jmenují páni Poříčí po latinsku) skoro po celý pobyt zde chraptěl až sípal — MUDr. Sýkora mu nařídil inhalovat tamin. — Novou kaplankou přestoupil na pěkný patronát kapitoly svatovítské, místo jednoho patrona měl jich hned několik. Kanovníci z Prahy: děkan Hora, kanovník Krásl, Borový, Wohlmann a Marek dojeli na zámek k podzimní návštěvě, Baar s děkanem šli je uvítat: dost se páteříčkovi zamlouvali, víc překrásné malby zámecké. Seznámil se v týž den s novým farářem v sousedním Mešně K. Kuffnerem, bratrem známých bratří spisovatelů, s jeho laskavou maminkou, rád občas k nim jako domů zašel a dal Kuffnerovi příjmění »Zlatopán«. Také

elegantní vikář z Chvalenic Tangl se mu líbil. Prvními dvěmi proslovy, zejména vlasteneckým na den sv. Václava, se Jindřich vemluvil do srdce svých osadníků. Praktický Koukl založil v Poříčí záložnu, kterou dlouho řídil, a rozumělo se samo sebou, když zestárl, že jeho kaplan převzal funkci pokladníka — tak i náš slavný počtář Jindřich za měsíční remuneraci 10 zl. Přestal básnit, fotografovat — počítal, v neděli, ve čtvrtek v úřadovně seděl. V říjnu sbíral s učiteli předměty na Národopisnou výstavu, našli pěkné: ferule, privileje, knihy, obrazy, koženky, s neobyčejným sedlákem a hostinským ve Vohředledech, takto jinak akademickým malířem Hodkem a suplentem na reálce v Plzni, fotografovali, čeho třeba. Také dvě podivné figurky místní Mikuláška, příbuzného † děkana Václ. Brudny, kdysi boháče, teď žebráka a blázna Dolfu — žida. Práce se sbíhalo víc než dost, hlavně školní — příjmy proti Přimdě chatrnější. Baar si zajel na martinský výroční trh do Plzně, prošel řady koní (div že ho jeden kopytem nezasáh'), boudy, potkal Kozinu z Újezda, slečnu Bártovskou ze Kdyně, sešel se s řiditelem Doubkem v hotelu u Waldeka. Rej na nádraží ho ohlušil, málem propásl vlak: zato jel až do Nezvěstic s poslancem Karlíkem. Když politikařil, Jindřich klidně okrajoval koupená jablka. 2./2. zúčastnil se pohřbu říd. učitele v Těnovicích (mrtvice vzala otce 5 sirotkům), den nato pohřbu faráře Jana Tolara v Čížkově. Tak smutný kněžský průvod ještě neviděl.

Říkával si v Němcích, až budu v Čechách, začnu s novou chutí literárně pracovat, musím prorazit — a zatím sečítal úroky v záložně, učil 5 tříd, psal matriky! O rorátech čekal velebné zpěvy z doby Karla IV., jež tak něžně rychlým taktem naznačují nedočkavou

touhu po Vykupiteli, a oni břeští praobyčejnou píseň, hůř než Němci. Odtud došla uprostřed adventu zpráva, že farář Schneider ulehl, je zaopatřen, a když Jindřich po smutném Štědrém večeru a namáhavé práci vánoční, od nemocného volán, se do Přimdy vypravil, přijel starému pánu na pohřeb. S pláčem ho spouštělo do hrobu 5. 1. 1895 jeho bývalých 6 kaplanů. Potom si Přimdečtí, město i osada vzpomněli, aby Baar o jejich faru žádal. Po úradě s řid. Doubkem zajel kandidát do Prahy k patronu Kolovratovi, ačkoliv kanovník Brusák o pohřbu hosp. řiditele Wagnera v Poříčí ho zrazoval, item spiritual Farský..., hrabě ho přijal vesele, slíbil s dodatkem, když nebude křiklavý rozdíl ve stáří žadatelů. U konsistoře nepochodil, řekli mu, že beneficum obdrží duchovní správce v Řepích, jeho krajan Solfronk. Gener. vikář mu nabízel jiné farky německé, katechetství v Kolíně a také Řepy. Prosil o poslední a žádost o faru odvolal: tím si Přimdu pobouřil, neboť chtěli se oň unisono deputacemi ucházeti. Psali mu odtud smutně a tak přilévali kaplanovi nové hořkosti. Znepřátelil se se svým děkanem skrze — záložnu. K roční bilanci mu scházely dvě položky, »jež si každý vypočte na prstech« — leč Koukl broukl, to že nepořádek — horkokrevný kaplan se domníval, že ho podezřívá. Volal revisi — okresní starosta Hodek z Vohřeled našel všecko v pořádku. O křesťanském cvičení v Lipnici šel do jiného statku, děkan se zlobil, že všechno všudy novotaří. A tak mu kaplan přiznal barvu: Posledně při vaší konsideraci u Valenty se vám hospodář a všichni smáli. Sedlák totiž pověsil do světnice Husa a Žižku, pod ně dali klekátko, vy jste si toho nevšiml a klečel jste před obrazy těch, proti nimž kážete...

V dubnu dal si Baar u truhláře Bečvářika udělati nádherný, vykládaný nábytek — na splátky. Nejprve položil 50 zl., všecko, co měl. Starý přítel Jos. Tauer, mlynář, jenž 30./4. až z Klenčí přišel se podívat na milého Hendříška k hovorné hodince, mohl na »nové jarmaře voči nechat: to huž habyste se stal falářem«! Také Růženka Kyovských přivedla děvčata z Poříčí »ten kumšt vokoukat«, což obojí kaplánka tuze povzneslo, že si umí vybrat.

Mešenský Zlatopán, upřímný přítel Baarův, rozšiřoval jeho dobré vlastnosti, zejména mezi kněžími, některé i k němu přiváděl: Duška z Blovic, Soldata potom z Hradiště, kaplánci v sousedí, jako Maršálek, Košák a j. přicházeli sami. V červenci s Kuffnerem přijel v kleru oblíbený vikář na Ořechu Ottman: s ním oslavili pouť v Mešně— hosté poslouchali starého pána jako oraculum. Vybídli mladého z Poříčí, aby šel s poutníky na sv. Horu. Napsal matce do Klenčí, přispěchala a se 200 osadníky cestovali 28./6. v jednom kuse 3 hodiny obrovskými lesy rožmitálskými, u Bohutína velikou bouřkou — Baar se vrátil nadšen pobožností a s prázdnou kapsou, nezbyl mu ani groš, a tu 5./7. z čista jasna přináší mu děkan Koukl do školy jurisdikci za administrátora in spiritualibus ve Stochově u Lán s rozkazem jet hned a zajet pro informace na konsistoř. Po neobyčejně zdařilé zkoušce dětí při visitaci, kdy vikář radostí jen jen zářil, hajdy na hrad. Kanovník Hora jako gen. vikář sděluje, že ve Stochově při kostelíku sv. Václava farář Felix Bíca rozumem se pošetil, museli ho dát do pense, a on ubožák se ve faře zavřel a nechce odtud. Aby tam nedošlo ke zbytečným výstřelkům na osadě, třeba poslat do té doby, než se záležitost uhladí, příjemného kněze, který by s osa-

dou i s farářem dobře uměl. On, Hora, si vzpomněl na Baara, skládá v plné důvěře naň tento úkol, ať jede hned, ale neubytuje se na faře, nýbrž — v hospodě. Po velkém loučení usmířen s Kouklem, který mu na stanici v Nezvěsticích praví, že se zase vrátí do Poříčí, nastoupil choulostivý úřad v průvodu V. Kubáče, vikáře traktu Strašeckého, jenž naň na dráze čekal. Po cestě vyprávěl Baarovi staré i nové příběhy Stochova. Prastará pověst chce, že na zdejším hrádku se narodil sv. Václav. Otec — kníže země — mu z radosti poručil 100 chův, odtud jméno vesnice. Sv. Ludmila prý na památku narození vnukova zasadila do zahrádky doubek — nynější mohutný dub. Kůry jeho používali naši předkové jako léku proti bolesti zubů. Strom je tak veliký, že do výduti se vejde 10 dospělých osob. R. 1887 k radě faráře Bíci obehnali dub železnou mříží a před velikána postavili pěknou sochu sv. Václava, dílo Fr. Kříže, sochaře ze Sulcu u Loun. Že ve Stochově stávala někdy tvrz, viděti dosud z hradiště se zachovalými valy na severní straně vsi.

Kdykoli Jindřich vzpomněl na trapný výstup ve faře a kostele stochovském, vždy jako ze zimnice se otřásl: tolik kněžské bídy, tolik nepořádku ve všem všudy! Ve vsi dali mu nejlepší byt — chodil do fary úřadovat, — přemluvil konečně jinak nadaného a inteligentního pensistu (uměl i slušně malovat), že 1./8. se odstěhoval ... Časně ráno, všechno spalo, šel jsem na nádraží stisknout ruku suspendovanému starci, jenž s hanbou opouštěl Stochov. Cítil jsem s ním, vidím dosud jeho zklamání, pochopuji hlubokou zášť — vzal jsem si z něho odstrašující příklad pro sebe. Potom šel na Smečno, jež se mu lépe líbilo

než Fürstenbergovy Lány, než hlučné Kladno. Tu, v Kladně jsou lidé stále na ulici, jako kdyby v domech nebydleli. Když trochu vyčistili stochovskou faru — ale se starožitným kmenem švábů a rusů po 6nedělní válce nic nesvedli — přestěhoval se a vesele přivítal vážného mladíka — Viléma Bitnara, jenž z Prahy přišel za Baarem na osobní seznámení (9./8.). Dobře se spřátelili. Když dal ve Stochově všechno do pořádku, ač o faru s úspěchem mohl žádati, psal konsistoři. Třebaže z Poříčí u děkana Hory žádali Baara zpět, prosí brzy osobně, když nemůže dostat Řepy nebo ústav po P. Procházkovi, aby ho přeložili: dověděl se, že vikář Ottman oň stojí, že přijde na Ořech. Vesele děkuje a kráčí na výstavu. S pocitem nadšení, hrdosti, ba pýchy prošel branou přímo do paláce bývalé retrospektivní výstavy, kde se uvelebila stověžatá máti, zlatá Praha, jejíž exposice opravdu královskou. Odtud do oddělení Chodsko. Mile ho dojalo, všechno zná jako doma: jen chodská chalupa není dobře »náše«. Takhle Chodové nevostávají — »mnoho předmětů už v senci, což potom v seknici«. To by si nejen děti, ale i tetky nohy zpřerážely. Na památku si koupil kolovrátek. U Kostelíčka se setkal s Bitnarem, představil mu theologa Vaňka z Budějovic, našel vážného Strahováka Brunu Sauera-Kyselého, Daňka, Boušku, Xavera Dvořáka, Maršálka, Zahradníka, kaplana z Blovic Fr. Holečka — Moravana Dostála-Lutinova, mužíčka malé postavy, jehož si vždy představoval jako hranatého Hanáka. Ne náhodou; svolal je všecky Xaver, jenž na večer v restaurantu Vinohradském melodickým hlasem zvolna a vážně zahájil schůzi o tom, co je katolické modernisty — nás — do Prahy svedlo. Že se jedná o to, aby

měli svůj orgán, kam práce skládat, po případě se hájit. Dostál se vytasil, že Vychodil by je přijal podplášť oblíbené Literární hlídky z jakési příloze. Vyšlo by to lacině. Každý má zjednat 10 odběratelů a pro eventuální fiasko upsat 5 zl. Baar navrhl, aby orgán dostal název Kulda s podtitulem »orgán katol. spisovatelů českých«. Počne vycházeti o Novém roce, redakci řídí Kyselý. Skončeno, šli navečer všichni opět na výstavu k fontáně, kdež při přelíbezné hře barev vody v elektrickém světle všichni nadšeně zpívali: ... při záři fontány Čech se s bratry snoubí, nedej zahynouti nám náš slovanský Bůh! Konsistoř poslala za pravidelného administrátora do Stochova Fr. Skrbka, Baarovi 70 zl. jako remuneraci — odjel z hospody Breníkovy, kdež prvně bydlel, kočárem na Ořech.

J. Š. Baar na Ořechu 3./9. 1895 — v Úněticích od 15./10. 1897.

Na Ořech přicházel Baar v šibeničním humoru. Sestavil si báseň, v níž Přimda, Poříčí a Stochov pozdravují nové jeho sídlo varovnými slovy: ... No gratulujem, hezkého máš hosta, my dobře, tuze dobře známe jej — hned uražen, hned řeč mu každá sprostá, je rozerván! Ne? Tož si pozor dej! ... On podivín kde spokojeným bude? Chce mít jenom plno snů a kras: jen ideály — ideály všude. V honbě po nich k tobě přišel zas ... Jindřich později se přiznával »ku své neposednosti«. U děkana Koukla »moh' jsem okouknout hospodářství a praktickou stránku života«, odešel jsem vlastně ku své škodě, jasně nevěda proč. S vikářem Ottmanem se dobře shodli. Starý pán odbíral mnoho knih, novin, zabýval se privátně politikou, což mělo pro kaplana školami a kanceláří až dost zavaleného tu výhodu, že nemusil denních listů čísti: co třeba, se dovídal hlavně při večeři. Přihodilo-li se cosi zvláštního, přicupal staroušek do kaplanky, ba i naproti katechetovi, když táhl z filiálek, vždy se svým obvyklým začátkem: Helejte velebníčku, co se Vám nestalo ... ! V mládí mluvil vikář francouzsky, dosud odbíral časopis L'Univers.

Kaplana naváděl, aby se učil cizím řečím, to že mu prospěje hlavně v cizině, až se do ní někdy podívá. Baar skutečně začal zase ve staré Škodově učebnici s francouzštinou, italštinou, ale k ničemu valnému — vzpomínal na polyglotta K. Vratného, který ho kdysi v Přimdě navštívil, tomu že by se s vikářem jinak rozmlouvalo. Ottman nade všecko miloval květiny, křoviny, prostorná farní zahrada se honosila všemi druhy růží, jež farář posílával adorovat Nejsvětější Svátosti do kostelíka. A při zdi k panskému dvoru

hlučely v úlech včeličky- dušičky. Na Ořechu si Baar zamiloval zahradu, včely, tyto celou duší. Celé dni při nich vysedával, poslouchaje přednášky vikáře, »nejvyššího moucharře v Království«. Ten zase chodil na kaplanova kázání a sám dobrý řečník povzbuzoval ho, že má dar výmluvnosti, aby je psal, ale hlasem šetřil, tím že by mohl prohospodařit... »O hrátkách« (večer. besedy) poučil kaplana o dějinách své osady. Ořech ves (r. 1906 s 502 obyv., 2 židy) za starých časů sloužil za střed Ořešského nebo Ořechovského kraje, jenž byl součástí Pražské župy a již ve stol. XIV. zdejší faráři řídili ořechovský děkanát. Od nepaměti větší část vsi přísluší Pražské kapitole. Řeporyje — proto, že se od věků v té vsi daří řípa, kdysi podstatná část staročeské stravy, pro Prahu ji tu sázeli — (r. 1906 obyv. 1607, 4 ž.) panečku se svým kostelem sv. Petra a Pavla patřívala klášterům v Plasích, Zbraslavi a po různých změnách od r. 1669 Jesuitům od sv. Klimenta jako zvláštní fara, až potom k Ořechu. Chrášťany (r. 1906 obyv. 493, 3 ž.) přísluší už r. 1228 do kláštera sv. Jiří na hradě Pražském. Od r. 1420 vystřídalo se na dvoře mnoho urozených lidí, až r. 1667 koupila kapitola Jinočany (r. 1906 se 705 obyv.) k bohatému Břevnovu: ti Benediktini že sluli »monasterium 100 villarum«, tolik, 100 vesnic jim platilo, však jim je dávali čeští králové... A Krteň? ptá se kaplan, neboť prastarý kostelíček sv. Jana Burjana na kopečku a samotě se mu zvláště do srdce vedral — a kaplani z Ořechu žertem se nazývali »faráři v Krtni«. — Krteň, ve 14. stol. jako živná ves a zvláštní fara náležela českým králům, ještě za krále Václava IV. Kdy ji ujali »naši páni«, nevím, už by byl kostelík i dědina ve zříceninách, ale »stavitel« — probošt Tersch ji před nedávnem dal nákladem 20.000 zl. zase

opravit. Máme, kamaráde, »pod sebou« vlastně tři fary, jsme to chlapíci...

Čas Baarův však zabíraly školy, úřední dopisování, časté výpomoci sousedním farářům. Učil doma 3, v Řeporyjích 5, v Chrášťanech, Jinočanech po 3 třídách, celkem 14 čili 28 hodin v témdni, při stálém chraptění práce nad síly. Ještě, že s učiteli výborně vycházel; ti měli ohnivého Choda právě tak jako školáčkové brzo rádi, najmě říd. učitel řeporyjský, spisovatel Černý, Bareš (naučil Baara dobře fotografovat), ořešský učitel Pinkas. Na osadě se sblížil s MUDrem Sternem, lékařem na Ořechu, mlynářem na Kopanině Čtrnáctým, s rodinou Suchých, z níž pocházel hezký kaplan jeho spolužák Pepíček S. ve Vlašimi, Srbů, Lojků, Pavelků a Holovských z Chrášťan, Jirátů a Plesnivých ze Zbuzan, Pavelků z Třebonic, s nájemcem dvora místního Fr. Tomáškem, Samohrdem, Mirešického Hancym, s Vorly z Ořecha a j. v.

Duchovní správa spočívala všecka na kaplanu, klesal pod ní často až vysílen. Na Boží Hod vánoční měl v kostele povinnost od 6 do ½10, od ½11—½1 s kázáním, odpoledne požehnání, o prostřední svátek v Řeporyjích velkou a kázání, odpoledne požehnání, na Štěpána kázání, v neděli a na Nový rok, tedy v 7 dnech 4 promluvy, jindy v 10 dnech kázal šestkrát. Návštěva kostela: dětí dost, dospělých málo, tak 8—12 hlav. Osadníci proti předešlým osadám k náboženství jaksi lhostejní, ani Štědrého dne valně nesvětí. Citlivému Chodu se zrovna sevřelo srdce, když se ptal dětí: co ti přinesl Ježíšek? Každý odpověděl: nic! Již po večeři na faře, když odešel do kaplanky bdít až do půlnoční, zaklepalo do vzpomínek jeho vlastní dětství »U Holubů« v Klenčí. V rohu na stole postavil otec stromek pro Bábinku a pro

mne společný. Jablka, ořechy, suché švestky nakladla naň matka, na vršíčku místo obvyklého obrázku andělova navlékla naň pletenec (preclík), který upekla při houskách. Potom stromek dali za okno — matka na stůl rozestřela režnou prostírku a přinesla každému kus černé calty z domácí pšenice a hrneček kávy . . . Následovaly na talíři vařené švestky a hrušky, někdy ze sušených hříbků a krupice »kuba« — a bylo po večeři. Otec přitáhl stůl ke kamnům, do kamen dal nějaký starý pařez, aby tam tutlal (doutnal), ze sudnu (misníku) vytáh' hrnec, poklopil ho, postavil naň ke zdi lampu, ze stolu ze »šuplátka« vyňal knihu, kterou si vypůjčil na svátky buď v besedě nebo na faře a — já četl. Posledně, dobře se pamatuji, Šmilovského Martina Olivu. Pomalu se trousili hejtáci z Klenčí, z Dílů z Postřekova, přestal jsem číst, vypravovalo se, až zvonili na mši. Běželi jsme s Bábinkou zpívat do kostela Ježíškovi koledy. Tak jsem se měl na Štědrý den až do 23 let. Jako kněz jsem o tom tajemném svátku sám, zvykám si tomu, ale nezvyknu. Samota, zlá společnice, tíží — jsem s ní celý rok. Nejhůř dnes — ani číst, ani psát, ani spát, nic se ti nechce. Toužíš, abychom tu seděli ku sdílnosti aspoň dva, máš plné oči, plné srdce, chtěl bys vyprávět, poslouchat — komu, holým zdem? Je mi dnes »soběstačnému mudrci« úzko, smutno, až ku pláči . . . Poslední svátek si odmetl na zbuzanském rybníku kousek ledu asi 40 čtver. metrů, připjal brusle a točil se na kluzišti. Lepší něco než nic. Přiběhly za ním děti, přinesly jásot a veselí.

Občas, ale zřídka docházel Jindřich do společnosti ve Zbuzanech; navrhoval jim, aby si založili jakousi Čtenářskou besedu. Mohli by si vyměňovati tisky, které každý odbírá. Souhlasili: Pinkas učitel, Houda,

Nachtman, MUDr. Stern, Souček Fr., Tomášek, Jirat: inteligentní Souček měl zastupovat »výměňárnu«. Všichni chtěli číst Psohlavce, rolník Plesnivý, s nímž se kaplan blíže seznámil, spisy Šmilovského, Tolstého Vojnu a mír. Nový kroužek literární odebíral: Květy, Lumír, Nový život, Rozhledy, Světozor, Švandu dudáka. Hospodářských schůzí se na osadě kaplan zúčastňoval s farářem, nejvíce rovněž ve Zbuzanech, kdež někteří sousedé pěstovali i hudbu a po schůzích zdarma hrávali; i o masopustě, v pondělí posvícenské. V neděli pravidelně chodili na faru pro »četivo«. Na jaře při přehlídce včeliček, kterýmž musil přidat medu, popadla ho meditace: náboženský život na osadě = se nule, společenskému bych tak dal dobře, za to chudinskému trojku, sociálnímu zcela nedostatečně. Ale mlč, jinde je hůř. Pro koho snáší včely med? Pro sebe? Toto! Pro koho dřeme se kaplani a další pracovní roj nižšího kněžstva? — Pro duše a milý národ! Jde to však zle a pomalinku... Aby se povzbuzoval pohledem, zakoupil si do kaplanky obrázky: Třebízského, Vinařického, Douchy a Jablonského — to jsou české pilné včeličky! V zahrádce vykvetla forsitia, nádherně žlutě, leč bez vůně... tak jako mnohý člověk roste bez ušlechtilých činů! Růže některé neraší, okousaly je myši nebo pomrzly, hlavně Marchal Nill. Jako lidi. Ti nejnadanější jako Lojzík Janda, ač by měli rozkvétat, zkazí se, zhynou v blátě, špíně a kalu. Vychází za krásného dne do polí, k cihelně, Paňáčkové rokli, k Fialovu mlýnu..., všudy letí krása. Slunce, stojíc již nízko na západu, vrhá celé proudy světelných paprsků do údolí: tekou jako řeka, ozlacují mladé listy, jmenovitě břízky, jejichž koruny třpytí se jako koruny, ale Chodsko s Čerchovem to není... P. vikář na zahrádce shání první svazečky (= »pukéty«) do kostela. Nelíbí se

mu, v té zimě sotva rozkvetla meruzalka, forsitie, dřepčík, narcisky a tulipány jenom dva pro Panenku Marii — sám nese, na oltář staví... To já, pane bratře, nikomu nepřenechám, ani Vám. Při tom se usmívá jako dítě... Už je přes půl května a stále mrzne: ani kvítí, ani stromy nekvetou, zdá se mi, že v pláči volají: zmrzneme, hyneme. Tajíme v sobě tisíce květů, amfory vůně, kouzla barev, sladké plody a — hyneme. Celá zahrada lká a já s ní — utíkám v zimníku, ruce v kapsách za farářem, jenž na celý večer ztratil řeč...

Na panském poli pod Chrášťanami v široké rozloze zelená se vzcházející řípa, u každé rovnoběžné čáry stojí Slovák nebo Slovačka s motykou. Okopávají zpívajíce. U nás v Ořešském dvoře 43 babek ji pleje, okopává, protrhává. Lidé se před řípou sklání, klečí u ní: náš sedlák nepěstuje již pšenici, ale koří se řípě, po kolenou za ní leze. Znamením našeho věku je — řepa... V polovici října 1896 vracel se kaplan z Mirešic, kde pro maminku nakoupil zásobu sušených švestek — podivil se, co Novák sušenek má — sešel se s nájemcem dvora Hancym. Vyzvídal na něm poměry pracovní a zejména u Slováků. Chodili každou neděli do kostela, na kázání, líbil se mu ženský kroj, ale v celku naň dobrý dojem nečinili — dívali se nějak jako postrašené děti, když vlezou, kam nepatří, muži svou otrlostí, nevšímavostí, všichni překvapovali ošumělostí svátečního oděvu. Úsudek dvořáka o bratřích ze Slovače zněl drtivě. Kdyby na periferii Prahy našel dost dělníků, nebral by je. Jsou to otroci, kteří sami chtějí knutu. Mluv se Slovákem vlídně, nic s ním nesvedeš; ale když ho kopneš, udeříš násadou, motykou, ochotně běží, dělá a řekne-li mu nádvorník: osle..., vděčně se naň usměje, pokládá příslotek za důvěrnost. K jemnější

práci nejsou ani ženy, ničemu se nepřiučí, ku třídění a jednotění na př. řepky schází jim jemnost v prstech, víc zkazí než udělá. Robí Slovák zdlouhavě, jsa otupělý alkoholem. V kontraktu si kladli závazek, že musí každý dostat denně ½ l kořalky. Pijí ji i dívky i děti, čím víc, tím se cítí šťastnějšími. Muži dost často se breberkou tak ožerou, že od Jirasa z Jinočan »jdou« domů po čtyrech — jejich gazda sní až 10 klobásů (= cervulátů), zapije je kořalkou a doleje pivem. Kdybych jim vyplácel celou mzdu, neušetřili by si ani na zpáteční cestu. V šalandě, kde spí, byste uviděl úžasnou nečistotu, a dostali ji vybílenou, umytou. Nelze většinu ničemu přiučiti, jako vázat roubíkem. E pánko, som zvyklý pazúrama — a váže dál po svém, pazúry si odřou, konečky prstů sama rána, krev, ale dodnes váže pazúrama... Kdybych vyprávěl další podrobnosti, nevěřil byste ... Chudáci, tak už Maďaři si je zotročili, že si v tom i libují. Baar se ptal p. Tomáška v Ořechu — zpíval stejnou písničku. — Ubohý lid! Kaplan už chápe přísloví: zab' Slováka a on ti ještě do Uher uteče!

Oba nájemci, zejména ořešský, chovali pěkné koně — zalíbil si je kaplan a často postál, když kolem něho pracovali, vozili, některý bujný, elegantní s hlavou hrdě vzhůru vypnutou, »umí chodit španělským krokem«, jiný »voráček« uprášený, na bocích a pod chomoutem odřený s hlavou sehnutou — jako kaplani... Ač má Baar ze sídla široké rozhledy, smutný k Bílé hoře, jemu horáku se krajina mnoho nelíbí — zejména na jaře, na podzim, leze blátem nad kotníky do chrašťanské školy. Když napadne sníh, leží krajina sice pod bělostným pláštěm, ale roztrhaným hlubokými úvozy a přetnutým železnicí, rozhazující čmoud a kouř, černý popel do jiskřivého jíní; když vlak na večer do vršíčku ke Zbuzanům prší ohni-

vými jiskrami, jako by rozhazoval hvězdičky anebo zlaté dukátečky, to podívaná k nenasycení. Jdu alejí do školy řeporyjské, pole spí kolem a stromy holé, černé, bezlisté vytyčují z bílého sněhu černé ruce jako mrtvola z rakve a vrány jí krákorají pohřební píseň života. Jindy při oblevě, když vítr prudce vane, totéž větvoví mu připadá jako ramena polypů, jimiž se sápou po kořisti nebo snad s hrůzou uklání se neznámému velikému tyranu. Topoly u Mirešic stojí teskně jako dvě ošlehané metly, na jejichž slabé větvičky se přilepilo hejno vran. Kraj bohatý, velkolepý, ale smutný — několik vrabčáků se tlačí pod střechu a na naší zahradě poletuje jediný kos. Schází tu les, náš Čerchov, hoj, to by nám bylo při šumotu lesů a zvuku Čerchovky jinak veseleji.

Jednotvárný, pracovitý život svůj zpestřoval Baar častými návštěvami Matičky Prahy. Procházel ji krížom krážom, kupoval si potřebnosti, nejvíce knihy, takže mnohdy si s balíky a balíčky v tramvaji nevěděl rady. Jak se dostal na nádraží smíchovské, bylo mu už hej: některý osadník se ho ujal, pomohl; však si nějakou brzy vypůjčí. Neznámí Pražani si na ořešského kaplana ukazovali se slovy: ten páter s knihami, asi v nich obchoduje. Baar obyčejně neopominul navštívit Národní divadlo, občasné výstavy umělců-malířů, exposice výtvarníků. Viděl ponejprv Prodanou nevěstu 1896, 15./2. — Měl jsem veliký svátek, scény a hudba mne zrovna učarovala. Tlumil jsem dech. Ó Bože, to je všechno naše: řeč, kroj, zpěv, hudba. Rozmysli si Mařenko, chytá za srdce — tak jsem píseň zpívat ještě neslyšel — co poesie v našich písních! Umění Baara vždy podmaňovalo a povznášelo. Jednou (1914, 1./2. paní M. Kotrbové) napsal o divadel. představení, jehož se zúčastnil i kardinál: Kus mne uchvacoval, jako kněze očiš-

toval, chvílemi mi padly slzy... cítil jsem každou kapkou krve, každým nervem, jak vznešené je ryzí, čisté náboženství, jaká půda svatá to je pro velké čisté umění. Chápal jsem kacířskou thesi, že někomu může umění nahraditi náboženství, protože duši očišťuje a povznáší k Bohu! Jako vážné kusy: Hamleta, Lazebníka sevilského, Lohengrina, miloval i veselohry. Když do Ořechu (1895 v listopadu) zavítala dobrá herecká společnost Rottova, měli nejpilnějším návštěvníkem kaplana, za nímž později přišli i jiní, ale celkem málo a přece herci hráli s nadšením. Viděls, že hrají pro umění. Jednou sehráli veselohru Ženich z Afriky, zrovna sensačně umělecky — a kdož ví, vybralí-li pětku (pro 7 herců). Hostinský Matějka důvěrně mi sdělil, že nemají co jíst. Škoda, že Vorlů je nepozvali na Mařenčinu svatbu. K té zabili 2 ušípané, 16 husí, jednu ovci... Z divadel přijíždíval pozdě večer. Ráno hned před snídaním p. vikář opozdilec vyslýchal, jaký kus že hráli a jakže... a když pln nadšení se vypravil s Jindřichem do Národního, hráli: Noc na Karlštejně (24./1. 1897), líbeznicky na konec — usnul; ale dlouho si liboval, to že byla jedna krása, až na toho arcibiskupa, ten v tom neuměl velebně chodit. Jinak Jindřich: Včera dávali (3. 2. 1897) Jeřábkův kus: Služebník svého pána. Na místech, kde vystupuje dělnictvo proti továrníku Dornenkronovi, galerie freneticky tleskala. I já, až mi dlaně pálily. Sedím vždy v hledišti klidně na svém sedadle, neotáčím se a nenávidím ty, kdož s kukátkem v ruce vstanou, sotva že opona spadne — obrátí se zády k jevišti, probírají zesílenýma očima řadu sedadel po řadě, potom parter, lože, balkon, konečně i galerie. Tu a tam známému pokynou rukou, našli-li hezkou tvář ženskou, zrovna ji pohlcují. Viděl jsem i kněze takhle »gustírovat« divadlo. To nedělám, se-

dím, poslouchám třeba poznámky sousedů. A teď potlesk — nevidím kde, kdo, leč začala galerie. Mám dojem, jako by se holoubci zvedli se střechy a letěli. Nejprve zatleská jako holub křídly jeden, k němu se připojí druhý, třetí, až celé hejno tleská rozčileně, nervosně, záclona běží vzhůru, herec se ukáže, děkuje (řekl: »Vaše uznání — moje blaženost«), potom potlesk chabne, usíná, až zase tleská jen jedna ruka, hejno holubů zase usedlo na střechu, ztichlo. Ten potlesk se mi líbí. Při opeře Perníková chaloupka mu plavaly oči v slzách. Z Ořechu za dvě léta dojel Baar do Prahy na divadlo 28krát, úctyhodné číslo, uvážíme-li, že měl asi 600 zl. všech ročních kaplanských příjmů, z nich posílal matce měsíčně 10 zl. a platil splátky na knihy a nábytek, jakož i stravu. Sama konsistoř mu r. 1897 bez žádosti přidala do té kaplanské mizerie 50 zl. jednorázové podpory. A to divadlo byla také jeho jediná marnotratnost! Neopominul zajít na výstavy malířů v Rudolfinu. Roku 1896 v květnu na Špilara. Malby ty se mu velice líbí, vždyť »sou vod hu nás«. Architektonika v jeho Fariseích a publikánech věrně ukazuje klenečský kostel — »Nedorozumění«, roh jizby u Douly v Postřekově. Z tváří, kroje celého obrazu vane kus opravdového umění — je to z Chodska, proto je mám tak nesmírně rád. Nedávno před tím navštívil Topičův salon s výstavou akvarelistů, plnou vodových barev. Z těch časů datuje se přátelství sochaře Amorta s Jindřichem; umělec ho upozornil na Turgeněva a věnoval mu poprsí kardinála Schönborna. Rozzlobil se však kněz na výstavě lékárnické (1898, 3. 9.). Mimovolně vynořily se mu vzpomínky na Národopisnou; ale tam všecko české a zde není českým nic. Už sem nepůjdu . . .

Někdy utíkal do Prahy z fary proto, aby neslyšel válečnou vřavu kuchyně proti přátelům, hlavně bratrovcům p. vikáře, jenž dva tři dny usychá, chřadne a potom zase se zdvíhá. Ano, Baar si vyprosil u správy školy úpravu svých hodin tak, aby mohl vždy ve středu na lidová představení v Národním. Učitel Bareš, dobrý hudebník, také učitel Beneš z Řeporyj, než odešel do Dejvic, Neumann, a tu a tam některý Ořešák jezdili s ním. Z p. vikáře se vyvinul na stará kolena — silný politik... Má s kaplanem mnoho práce, než mu vysvětlí, proč Francouzové před 2 lety nemohli zvítězit na Madagaskaru, vítá ho k večeři s něm. Politik v ruce: Tuhle, velebníčku, čtěte: Sturz des Ministeriums in Frankreich... Španělové to na té Kubě prohrajou... a je mu divno, že se nediví, ba ani mu nejde zapalovat portoričko, už po desáté zhaslé — kaplan při výkladu dřímá. A vy tak, pane bratře, zrovna tak jako já v tom divadle. Inu, každý jsme nějak jinak moudrý.

Baara přemáhala na Ořechu duchovní správa, školy a časté ponocování k literární tvorbě. Z mnoha řečňování naběhlé hlasivky často vypovídaly službu a lékař Stern radil stále, aby škol nechal, že ty pochůzky otevřenou krajinou mohou ho docela připraviti o hlas... Nahodila se příležitost. Kaplan v Únětících, známý křesťanský sociolog a politik Dr. Horský, stal se farářem na Šárce. Radil Jindřichovi, jenž mu psával do časopisu Dělnické písně, aby se přestěhoval na jeho kaplanku, což dekretem ku podivu rychle konsistoř zrealisovala. Odstěhoval se 1897 15./10. na nové působiště. Odchodem nejvíc překvapil staroušku Ottmana, jenž nedávno se vzdal vikářství, a svou matku v Klenčí. Psala, že se stěhuje jako žid s rancem, s místa na místo, a pořád není nic, rozumějme farářem. Kromě vzpomenutých příčin vy-

hnala z Ořecha kaplana nejvíc politika. Tohle umění nad umění, kteréž utváří, ale také bourá státy, z jehož pletich již vytekly řeky krve, Baar zrovna nenáviděl — a byl do něho právě hnán. Jako ve středisku zámožné osady a dělnictva, z okolí v Praze se živícího, pod jeho okny střídala se schůze po schůzi: socialisti (= soc. demokrati, národní socialisti, křesťanští sociálové), agrárníci, lidovci a j. v. dávali se poučovati svými předáky... Kaplan četl: Rozhledy, Nár. listy, Čas, Čecha, Soc. demokrata, Dělnické noviny... a tisíckrát si položil otázku, kdo z nich má pravdu. Dělnické hnutí pokládal za oprávněné, má v sobě mnoho zdravých prvků, ale jeho důsledky odstrašovaly: vlažnost náboženská, národní — tato u některých až až přemrštěna — všechno se kvasí, vaří, syčí. Jen v církvi staré formy, šablony a církevní řády, jež přece také prodělaly rozvoj — nyní ztrnuly. Katolicismus nese ráz demokratický, internacionální, ale tak, že národnost a tím i lepší existenci národů pozdvihuje a upevňuje. Aspoň má! Ať se zřekne u nás několika šlechticů, na něž lid stále ukazuje, že ostentativně vystupují jako věřící a zatím život vedou podle svých vášní a jmění, ať církev vystoupí pro práva lidu a ujme se ho proti utiskovatelům podle příkladu dělnického papeže Lva XIII., ať hierarchie se zmodernisuje, bohaté sinekury biskupství a kanonikatů ať přestanou býti výhradou urozenců, jimž mnohým nejde o víru, o lid, o národnost — běží jen o dobré bydlo bez starostí, ať zruší index na knihy, neestetické oděvy řádové jako přízrak ze starých věků... všude mlha, náchylnost ad ruinam ecclesiae. Jde ze školy do školy v mlze k Jinočanům — visí nad ním jako temný plášť. Na chrášťanském vršku se přebarvuje, řídne do běla jako mléko, trhá se na kusy a štěrbinami prosekávají se již sluneční

paprsky. Někde probleskuje i slunce, mohu na ně hledět, závoj par mizí, prodralo se, proniklo, políbilo mne svou září, vykřikl jsem: Ano ve slunci, v Kristu je pravda. A mlhy mé duše se rozptýlily ...[55]). U nás se strojí v obci k volbám. Strana stará slibuje, že lacino pronajme obecní pole, meze, nebude vybírat školné a neudá nedbalé návštěvy škol... Strana nová platí hotovými, za každý hlas 1 zl. Sněmují každá v jiné hospodě, obě pijí na vítězství... Podívaná pro bohy! Naše Bratrstvo sv. Václava si pozvalo za řečníka sociálního demokrata! Sv. Václave, vévodo České země, oroduj za nás! Ani v Kocourkově by to neudělali. Přijel na kole..., třeba tam jít... Hádal jsem se s ním, opravdu hádal... Prohrál jsem, ač řemeslníci, co na faru pracují, dělníci, mi řekli: Vy 'ste mu dal! Pokrytci! Soc. dem. chtějí mermomocí dobýt Ořecha, v Řeporyjích už vládnou. Pozval jsem Myslivce, ať si to za křesť. sociály s nimi vyřídí. Přijel a mluvil. Výborně, přímo skvostně. Mluví Sturc:... Na jednoho kněze v Rakousku připadá 80.000 zl. Já křičím: Řekněte kde, já tam půjdu, mám tu ke stravě 120 zl. Sturc: ale to se Vás netýká, Vy 'ste proletář jako já! Chci mluvit dál, v tom mně někdo chytne za šos kabátu: Občane kaplane, sedni si — sedni si. Byl to Vácha ze Zbuzan. Sturcovi tleskali moji »kamarádi« Kohlík, Skoč, Krahulec, Fiala, Procházka, Hatle, Hrdlička... jmenovitě když vyčítal církevní statky, mluvil o knězích... inu ona kapitola má u nás asi 7000 ha půdy. Sturc má v mnohém pravdu — o internacionální šlechtě (ku podivu sám je také internacionál), o církevních statcích, pokud je užívají hodnostáři ne pro církev, chudé, ale pro sebe a své pří-

[55]) V náladě toho dne 1896, 27. 10., počal psáti nedostižný cyklus kázání: Kristus světlo. Vyšel tiskem v Praze u V. Kotrby r. 1901.

buzné — uváděl Šturc hrozné příklady. I Václav (= Myslivec) mlčel, jen se na kaplana smutně podíval. Jako oni nám vyčítají pány, tak my jim Alliance israélite universelle. Křesť. sociály podporuje šlechta, aby udržela stávající řád společenský, soc. demokraty zase židi, aby neztratil Rotschild et Cie miliardy a z nich řinoucí přepych, světovou vládu. Kristus, svatí otcové, brojili proti bohatcům, zneužívání majetku. I když někteří církevníci dopouštějí se přehmatů se svými příjmy, jmění činí církev nezávislou, z církve vyšly humanní ústavy jako z růže květ, (špitály, útulny, škola, vědy, umění), ona je mater nationum. Šturc potom napsal ve svém Soc. demokratu, že kaplan z Ořechova choval se při schůzi jako paňáca v cirku. Od té doby psával Baar občas do novin — více přilnul ku katolické, tak řeč. Moderně.

Katolickou modernou nazýváme nábožensko-literární hnutí několika kněží-spisovatelů a jejich přátel, kteří chtěli opravy v církvi, t. j. jakési přizpůsobování skutečným poměrům ve všech směrech[56]. Církevní vyšší kruhy postavily se proti Moderně příkře. Viděli v ní poboční hnutí starokatolicismu. Ten vyšel v Bavořích r. 1870 na základě spisů probošta Jana Döllingera († 1890 v Mnichově), jenž měl odlišné názory o světském panství papežově, neomylnosti (srov. kard. kníže Schwarzenberg) a proto r. 1871 z církve vyloučen. Již r. 1871 ve Warnsdorfě založena obec starokatolická, r. 1899 fantastou Fr. Iškou v Praze pode jménem »Čsl. církve národní obec katolická«; ale neujala se a r. 1903 odjel Iška do Ameriky, kde svým dissidentstvím, podivným charakterem a štvaním mezi krajany způsobil mnoho zla. Také v Čechách pama-

[56]) Vznikla i laická Česká Moderna za vůdcovství kritika Fr. Krejčího v Naší době, roč. II. (1895.)

tovali snahy kněze Bernarda Bolzana († 8. 12. 1848), přítele jesuity Jos. Dobrovského, který ho proti Němci Frintovi i proti domácím pronásledovatelům slavně hájil. Takové proudy neměly započíti znovu: měly tři řečiště: sociální, literární, umělecké. Již vpředu četli jsme o první schůzi stoupenců Moderny na Vinohradech o založení časopisu, k němuž jim dal základ M. B. Kulda. Hned r. 1895, 8./2., oznámil Bittnar na Ořech, že nový mluvčí těchto idealistů počne vycházeti v Praze pod názvem Nový život, za redaktorství Dostálova. Nastalo rozladění kněžstva, mladší přilnuli k »pokrokářům«, staří a šplhavci hájili Vlast a činnost Škrdlovu, který novému proudu dal křestní jméno: kněžští socialisti nebo atheisti, považovali za přiměřenější, v čemž je utvrdil i český episkopát, náhle Družstvu velmi příznivý. Tak vyprávěl již před koncem listopadu Baarovi v Praze kdysi rival, nyní přítel Procházka, prefekt domu katolických tovaryšů.[57]) R. 1896, 23./1., sešli se v Praze: Koráb (administrátor Nov. života), nadaný básník Rouček, Skopec, Bittnar, Baar a Xaver Dvořák pohovořit o N. Ž. a Vlasti. Bittnar měl poručeno představit Ořešáka — kanovníku Kuldovi: ten dal modernistům do vínku 1000 zl. a co víc, do počátku svou — osobitou autoritu. Když vešli na Vyšehradě do jeho residence: »uzřel jsem proti dveřím u okna v lenošce seděti starce v klerice s kanovnickými dependencemi — na očích brejle, jimiž ale nehleděl — tváře vpadlé do bezzubé dutiny ústní, kůže vraščitá, ke kostím jakoby přilepená. Nějaká dáma mu předčítala — hned odešla. Zdálo se mi, že těmi vyhaslými zraky šlehla jiskra, když staroušek se zvedl, pozdvihl ruce a zvolal: Konečně, konečně! Baar je tady. — Ó pojďte

[57]) Pěkně ho vylíčil v povídce Kanovník.

sem! Zlíbal jsem mu nejprve ruce — on mne obejmul. Hned jsem se cítil u něho jako doma a už jsem chápal, proč mu všichni říkají: náš milý dědoušku! Hovořili jsme. O mé chodské písni, Moderních písních, o N. životu, o mnohém a mnohém. Co jsem pozoroval? Že Kulda není nepřítelem Vlasti ani Čecha; docela ne. Radí, abychom psali všude, kde nám práce vezmou a ne pouze do svého listu. Vlast je katolická, deník Čech je katolický, podporujme je! Názor správný, ale provésti se nedá. Mluvili jsme, až se tmělo. Staroušek má v očích tmu stále, ale v hlavě jasno, ach, jak jasno. Dal mi obrázky, rozloučil jsem se — den významný, který bych si měl třikrát podtrhnout. Vyčítají nám za přemrštěnost, že se k němu chováme jako k otci — je prej to strojená pósa — mohou jít k němu a sotva byli by schopni, jinak se k němu zachovati.

Katol. Moderna snad by se ani nebyla nápadně množila, kdyby ji někteří biskupové nebyli pronásledovali, napřed skrytě a od osoby k osobě, potom zjevně. Kněží totiž, zejména prvně na dioecesi budějovické počali se scházeti k tak zvaným volným konferencím. Mladí kněží měli z gymnasií jinou výchovu než ti staří. Do seminářů, chtíc nechtíc vstupovaly řady bystrých selských synků — přijat bez protekce jen premiant — a tak na přelomu stol. 19. do 20tého vycházeli mezi lid kněží ducha svých zesnulých bratří z doby osvícenské, z níž církev u nás mezi lidem dosud kořistila, muži plní nadšení nejenom pro církev ale též pro českou vlast — mezi nimi celé družiny kněží, kteří sice literárně nepůsobí, ale knihu odbírají, všímají si vedle povolání též sociologie, politiky a upravují milému lidu svému cesty a cestičky nejenom v duších pro království nebeské, ale také pro království pozemské, jeho lepší a jistější budouc-

nost národohospodářskou, finanční a společenskou. Našly se osady, jež dobrý, příkladný český kněz ze všeliké zaostalosti dlouhou prací úplně přerodil, duchovně i hospodářsky, založil jim nejen knihovny, spolky, divadla, ale též záložní a spořitelní spolky — raiffeisenky, později kampeličky pojmenované. »Církev zpívající« — tak se nazvali modernisti sami — utvořili kruh katol. inteligence (MUDr. Petr Biebl † 1917), pořádali přednášky, výstavky, vystrkovali na oči staré církevní umění, chtějíce v české literární moderně uplatniti i notu církevní, dokázat, že i církev je půdou pro náboženskou poesii, umění, symbolismus a zvláště mysticismus. Četli, studovali dějiny. Upozorňovali na bídné sociální postavení svoje. Nic netutlat, s pravdou ven! Zavrhovali každý kompromis, snažili se o reformu vnitřní i vnější, ba někteří zeloti chtěli, jako kdysi ve středověku, katolíka neplnícího zákon Boží a církevní vyloučit z církve, na př. kdo v neděli místo jít do chrámu orá, seje, jde do továrny, nepřijímá svátostí ... — byla to taková mladická přímočárnost: nechtěli katolíky v matrikách, ale praktické křesťanství! Chtěli boj za nové lepší poměry ve všem. Své požadavky vyostřili útoky na patronátní právo, celibát, chtěli zrušení štoly a zvýšení platu z Náboženské Matice jako úředníků, mateřský jazyk do ritu, spravedlivější postup podle stáří, zařízení náboženských obcí jako nařizuje zákon z r. 1874, volby farářů lidem, vikářů, konsistoří i biskupů kněžstvem — psány ad hoc tendenční články, ano i romány (Kovářík, Konopík, Pospíšil a nejvíce — Baar). Mladší kněží v politice opustili Staročechy, šli mezi Mladočechy, agrárníky a vytrvali u nich, i když k r. 1907 vyvstala nová strana lidová, katol. Svaz založen. Katoličtí literáti navázali styky se Zeyerem, Legrem, Bílkem, Březinou, pře-

kládali Hella i jiné exoty z Němec, z Francie, našli se mezi nim ctitelé prof. MUDra Fr. Mareše, MUDra Thomayera, A. Jiráska a Dr. T. G. Masaryka, uctívali kněze tak zv. josefinisty Marka, Dobrovského, Vinařického, Pelcla, Procházku, Vydru... všechno trní a bejlí v očích svých představených, jimž šlo o bohaté dolce far niente, o klid církve a ustálené podruží ve vládních kruzích.

Tuto situaci církve vystihl u nás socialista Krapka řízným výrokem: Rakouský kriminál. V něm seděla katolická církev — hierarchie ráda, z přízně vlády byli biskupové jmenováni — omylem ovšem i Jirsík a Brynych — měla blahobytné časy a nutila subalterní klerus k pokoji. Ale právě tento kněz dral se ze žaláře ven; protože za 29 zl. 33 kr. měsíčně nemohl žíti ani ten nejskromnější kooperator Matici náboženskou už dávno snědly války Habsburků proti Francouzům a v Italii. Uklidňovatelům malého kněžstva Škrdlovi, Jirouškovi, Špačkovi ve Vlasti, ba i Dru Horskému přestala kvést pšenice. Kopalovi, jenž v Čechu celkem dobře smýšlel, dali »Katolické listy«, jichž už pro ten název nikdo nečítal. Boj o svou existenci a prestiž Škrdlovu vedla Vlast; při ní stál únětický kaplan Horský, hlava bystrá ale povahou Proteus. V soukromých hovorech láteřil na všecko, konsistoř, kardinála, ale druhý den šlapal na hrad, soukal rukávy na tu modernu, radil kroutit krky, suspendovat. Arcibiskup mu mnoho nedůvěřoval, ale Dr. Horský stal se uznaným vůdcem katolické politiky v Čechách, vikářem, začali mu přilepovat čestný titul »tatíček Horský«, hradecký biskup Brynych ho okázale vyznamenával — nebylo nad doktora slavnější osoby v katol. táboře. Zasvěcenci se usmívali, znali, že povahově se točí jako věžní makovice po větru. Druhé středisko

odporu proti »mladým« vycházelo z deníku Čecha, arcibiskupského orgánu v knihtiskárně Václava Kotrby v Pštrosově ulici. Redaktor Kopal nerad, ale přece někdy pokrokáře — kopl. Musel. Třetí oheň na katol. modernisty sršel z Času, kde hlavně vídeňský básník Machar si vzal na mušku Dostála-Lutinova. Čtvrtý nepřítel šel z vlastních řad. Mnohý nehodný kněz své přestupky omlouval — modernou, že prý je jejím členem. Neřest jednoho kaplana G. generalisovaly noviny, jako Právo lidu, vytloukajíce z toto kapitál proti církvi. Semináře se vyprázdnily: nával pominul, biskupové, kteří české kaplany posílali do horských končin mezi Němce, brali kde koho, ano i v Porýní sháněli říšské příslušníky na dorost pro německé osady. K. Dostál se dal do polemik, N. Život obsahem upadal, podobně i následník Bílý prapor — někteří modernisti vystoupili z církve: Em. Dlouhý-Pokorný, Svozil, Rouček, Dr. Loskot, Kunte, oženili se. Ideově vážně odpadl jediný Kunte. Politika dobila Katol. modernu. Ze širokých vrstev lidu nikdo k ní nepřilnul, ač předáci to čekali aspoň od inteligence — nikdo pro ni ani prstem nehnul a jí neželel. Jen jednotlivci, nejvíce Baar. Reminiscence stojí za přečtení už proto, že jasně odůvodňují názory národohospodáře prof. Dr. Brafa na české modernisty — kněze! Baar píše:

Naše listy a publikace — vím to a věděli jsme to — měly mnoho nedostatků, vycházely nepořádně — obsah jejich byl někdy hodně zmatený — těšili jsme se, že ty dětské nemoci překonáme — zde povím důvody, proč ty listy nebyly lepší.

My přinesli do boje svoje mládí, oheň a dobrou vůli, scházelo nám širší vzdělání, klid, rozvaha stáří. Scházely nám peníze — prostředky hmotné, jichž contrastrana měla hojně — státi s námi znamenalo v Čechách zničit si kariéru — státi proti nám, znamenalo výborný postup, vyznamenání a přízeň nahoře. Scházel nám čas — všichni zavaleni jsme byli pracemi svého povolání buď jako katecheti nebo kaplani, plazili jsme

se po vesnických školách, studovali kázání a katechese, křtili, pochovávali, zaopatřovali, matriky psali a teprve v prázdné chvíli v noci sahali po péru a starali se o hnutí svoje. Scházelo nám vedení — ústředí — rozptýleni jsme byli po všech končinách českého světa, v Praze neměli jsme vůbec upřímného straníka — mimo Emila Dlouhého, jehož kaplanka na faře sv. Jindřicha stala se naším domovem — později dostal se tam Kunte, ale to už stál vnitřně mimo naše řady — studoval filosofii — uzavíral se — a je to jediný šeredný rys v pěkné, tiché jeho povaze, že studoval na účet církve. Nikde nebyli pohromadě ani dva nebo tři, abychom mohli denně se na hodinku sejít — promluvit — podebatovat jako to u jiných stran je a bylo — naprostá neinformovanost o stavu boje byla strašným naším neštěstím — nic jsme se nedozvěděli v čas — chtěli jsme tomu čelit jakousi korespondencí — oběžníky — i cyklostyl koupil Kuška — ale i to ukázalo se být těžkopádným. Jednou nebo dvakrát sjeli jsme se v Praze na př. u Choděry — ale tu každý z nás byl tak »nadržen«, že debaty byly chvílemi hádky — muselo se mnoho vykládat — povídat — vysvětlovat — tak že ne 2—3 hodiny schůzce vyměřené — ale 2—3 dny by nebyly stačily. Neštěstím naším bylo, že jsme se museli státi osobními, být lidmi, polemisovat a teprve na druhém místě psát věcně — těšili jsme se, až budeme hotovi se Škrdly, že bude lépe.

Nejtužší život mělo naše hnutí v politice. Jeho otcem byl Dlouhý-Pokorný — jeho žákem Václav Myslivec proti planému a devotnímu socialismu Horského, který jen nadával židům, kořil se šlechtě, vládě a hierarchii — vzniklo demokratické hnutí, které se dnes kupí kolem »Nového věku«. Nám scházel naprosto osobní styk, my se nemohli scházet denně ani v kavárně, ani v klubu — uleviti si sdělením svých bolů i plánů — poraditi se — o nějaké redakční radě nemohlo býti u nás ani řeči. Vypracovali jsme si pouze program — několik bodů — tuším Oliva že vypracoval základ a jako cirkulář šel poštou po nás — přičiňovali jsme k němu své poznámky — a tak vždycky vše záleželo na redaktorovi, ať už jím byl Svozil v Klimkovicích nebo Světlík v Svatoňovicích nebo Dlouhý-Pokorný v Praze nebo Dostál v Prostějově. Redaktor jinde — tiskárna jinde — jaká bída s korekturami a co komických chyb bývalo v čísle — spolupracovníci jinde, jaká titanská práce a přece s jakou odvahou jsme se rvali! Cítili jsme, že poměry se nelepší, marná byla každá snaha naše, dostati se do Prahy — naopak od Prahy nás strkali do všech možných Lhot, kde

byla bída o knihovnu — slovník — časopis — o každou pomůcku — kde si člověk musil všecko objednávat, platit, shánět a pozdě všecko docházelo i se dovídal. Dostavila se únava. — Hnutí naše zaniklo z těchto důvodů — uzavřeli jsme se v sebe — zapadli v českých vesnicích — snad i zakrněli na duchu — podařilo se nás ušlapat — udusit náš oheň — rozmetat náš tábor — ale nepodařilo se ubít naše idey. Ty žijí — a vstanou! Vstanou jistě! — Hrstka nás ještě žije — poslední mohykáni, kteří zůstali jsme rozptýleni a věrni svým zásadám. Všichni opustili jsme válečné pole pošramoceni, ranami pokryti — honili nás ke konsistoři i k arcibiskupu, ignorovali nás při postupu, ale my klidně hledíme, jak nuly se nadouvají a postupují na Vyšehrad — k sv. Vítu i jinam.

Ohlížíme se teď po 20 letech na to zelené mládí a je nám čehosi líto, vyplýtvané síly a marně vyšumělého nadšení i času promarněného. Zůstali jsme ve svém boji sami — chtěli jsme navázati na Havlíčka (církev a škola) — překládali jsme do češtiny, co jinde se děje, ale hnutí naše zůstávalo stále hnutím čistě stavovským, kněžským. Sem tam některý inteligent katolicky cítící šel s námi, ale široké vrstvy zůstávaly lhostejné — nezapustili jsme kořenů. Ve veřejném životě nebylo už zájmu ani pochopení pro náboženství — církev — nechytlo to nikoho. Nebylo taktiky ani schopnosti organisační, byly jen divoké zájezdy kozácké. Čekal jsem, že se hnutí vykvasí, vybouří — ale poměry se přiostřovaly a než k tomu došlo — rozstříleli nás a celé hnutí pohřbili. Nebyla mezi námi jediná studená hlava politická. Všichni jsme byli horcí, ohniví a mařili často svou ukvapeností výsledky svých snah. Nedovedli jsme se zapřít — pracovat tiše, houževnatě, chtěli jsme hned — na ráz viděti výsledky a působiti převraty a když toho nebylo, někteří malomyslněli, jiní se odmlčeli, jiní odešli, ba někteří přešli i do protivného tábora. Nebylo také času na osobní styky, známosti, na kolportování našich snah od muže k muži... Je to sebeobžaloba krutá ale pravdivá. Steskem naplňuje se dnes srdce — steskem po něčem, co bylo v jádru dobré a přece nešťastnou shodou okolností zmařeno a zničeno na dlouhou dobu. — Potud ohnivý Baar.

Baar neprozrazuje jednu z největších příčin nezdaru: kněží modernistů bylo málo a bez peněz — episkopát tvrdil, že mnoho. V každé dioecesi jen několik, což při rozlehlosti znamenalo kapky do vodní nádrže. Nemohli se scházet, posilovat, názory (z těch mnohé hodně nemožné) šířit, upevňovat. Strach

představených měl veliké oči — hrstka modernistů málo odvahy a ještě méně prostředků. Budivou úlohu však vykonala — modernu nelze přecházeti mlčením. Jenom bláhovci o ní mluví s pohrdáním.

Nastala mela o myšlenky, pokrok — reakce, zápas čestný i radostný, leč také často trpký jako pelyněk. Bohoslovcům v seminářích zapověděli čísti noviny, prohlíželi jim stolky, vyslýchali je, nejsou-li socialisty, Mladočechy. Stále se hrozilo Římem, ať vhod — ať nevhod — a Vatikán sotva věděl o nás, národu nezámožném, malém. Čeští bohoslovci v Animě římské museli každoročně na kázání o svátku P. Marie della Victoria, kde slyšeli slova o »kacířských Češích« jako nepřátelích sv. církve. Čechy v Italii platily za součástku katolické Austrie pod žezlem apoštolského krále Uherského. Čechy v Římě representovala »česká historická«, německy cítící šlechta spolkem sv. Michaela — biskupem stával se nějaký urozenec třeba bývalý K. u. k. Lieutenant. Nás české kněze mrzívalo, že v církevních listinách úředně píší: Regnum Ungariae, R. Poloniae, ale o nás: provincia Bohemiae, nebo jen »provincia pragensis in Austria«. Neznali nás, naše snahy — naši minulost, naši lásku k ní a ku sladké mateřštině. Tři dekady na to delegace Jednoty kněžské žalovala sv. Otci, že jsme měli biskupy, kteří ani česky neuměli a sv. Otec se tomu divil.

R. 1896 se sešli kněží ve — Vídni pro úpravu kongruy. Upravovali platy všem zřízencům v mocnářství — na faráře a kaplany zapomněli. Reforem in religiosis et realibus tudíž bylo nejvýš zapotřebí. Katol. modernu rozmnožil poměr arcib. Kohna ke kněžstvu na Moravě. Občanského biskupa po šlechtici Fürstenbergovi vítali jako apoštola; jeden malíř dal obrazu sv. Metoděje obličej Kohnův (jako kdysi

Baarova matka. („Naše máma".)

tvář císaře Leopolda), s velikou pochvalou kněžstva — potom dost brzy nastalo rozčarování. Šlo od odstranění otrokáře, kterýž v mnohém často přestřelil, někdy snad i bez zlého úmyslu. Kněží tohoto »arcipána« svobodomyslností přetrumfli bratry z Čech, Běželi k nim o pomoc — radicalissimi Hofer et consortes, také de facto ho (Kohna) poslali do vyhnanství v Aussee za podpory a pochvaly arciknížat rakouských, kterým Kohn zapomínal dáti podle zvyku Fürstenbergova, když některý k němu na hony dojel, skvělé cestovné v podobě 50.000 zl. Když jistebnický kaplan V. Vávra břitce v tisku líčil přemrštěného vikáře, jak oficírsky komanduje svůj trakt, k visitacím slávu i jídla si poroučí, čtenáři různých diecesí si na konci XVII. stol. podobě sv. Václava dána hloupá statě vysvětlovali jako podobenku činnosti svého některého představeného, ba i biskupa, neboť poměry mutatis mutandis běžely všude skoro stejně. Spisovatel Fr. Sokol-Tůma tehdy uveřejnil dopis zemřelého svého bratra Hanuše Tůmy, ředitele gymnasia v Brně, někdy učitele Baarova v Domažlicích, z r. 1868, proč Hanuš vystoupil ze II. ročníku bohosloví v Praze[58]), v němž (dopise) v superlativech akcentoval, že kněz nesmí, jak by chtěl se starati o duševní blaho svých osadníků, poněvadž představení in floribus mu zapovídají »rozumnou osvětu« a celá církev (!) hledí svěřence udržeti v temnotě. Kdo neposlechne, zavřou ho ku sv. Jiří (= kněžské vězení), dají mu pensi[59]) nebo z lepšího přesadí na Zapadlí-

[58]) Dopis nejprve anonymně, až r. 1932 s plným jménem.

[59]) Tehdy ještě žili tací jako »půlzlatníci« — měl 50 kr. denně — některým nedovolili ani mši sv. sloužiti. Na Strakonicku pensista Habersperger žebral — pod okny mocného řádu maltézského! Hedlmayer v Borotíně a j. v.

kov. Kněz prý nemůže být rádcem, vůdcem, učitelem — je prý to otrok plný přetvářky.

Protivníci oháněli se nejvíce celibátem — nějaká část kněžstva tento slib přestupovala — že jej církev uložila z politiky. Novináři, u nás Herben v Času, Grégrové v Národních listech, mnohé odnože tisku soc. demokratického a pod., aby kněze diskreditovali u lidu, útočili pro chybu jednotlivce na celý stav. Počali duchovní osoby i jejich přívržence jmenovati klerikály (ve smyslu potupném), křesťanské sociály, jež za aprobace dynastie a šlechty Dr. Lueger ve Vídni ustrojil na radniční a politickou stranu, tmáři, partají, zpátečníky klerikální, černokněžníky. Sanguinickým Čechům, zapomenuvším, co probuzenské kněžstvo národu od r. 1800 přineslo za oběť, podobné štvanice šly vhod, kandidáti politiky rozdmychovali zášť až k šílenství, ukazujíce, že ve století pokroku kněžstvo má virilní hlas na sněmech, ve školních radách, pevné posice v národních spolcích: literárních, uměleckých, musejních. Těžce žil kněz v l. 1890—1914 i v nejzapadlejší vesnici, neboť české učitelstvo postavilo se ze tří čtvrtin proti němu, často i z osobních a dost malicherných příčin. Ztrácel půdu ve škole, v obci, ba i v kostele — neměl nikde opory, zejména ne u episkopátu, jenž buď z chovanců různých kolejí v Římě, z profesorů nebo z šlechtických oblíbenců dynastie, nerozuměl potřebě, duchu, času a jen nemoudře poroučel, kněz v duchovní správě, katecheta stal se předmětem obecného disputu, opovržení a — víra to odnášela, farář na osadě jenom osobní váhou — ne jako člen stavu, udržoval náboženské smýšlení, a s ním také padalo. Zakrátko nato nechtěl žádný abiturient jíti na kněžství, semináře zůstávaly skoro prázdné, brán kdokoli

i bez maturity, čímž zase upadala dosavadní vědecká úroveň českého kněžstva...

Z nadšení k lidu, náboženství, ku stavu vydali u nás první Katol. modernisti: Dvořák X., Bouška, Dostál, Baar, Leubner, Motl, Bitnar, Koráb, Vaněk, Skalík a jiní r. 1895 almanach ku poctě stařičkého B. M. Kuldy — Pod jedním praporem! — zaráželi N. Život, rozpínali ruce v dál a šíř pro potřebné reformy v církvi. Baar, ač mu do paměti fukala slova Kuldova: nic nebourat, pracovat všudy, v tom čase rozcházel se se Škrdlem, jelikož celou duší přilnul k moderně a jako přímý Chod nedovedl nositi na dvě strany. Horečně pérem pracuje, dosud ponejvíce básněmi. Námětů se mu naskýtá dost v přírodě, ve společnosti, v sociálních poměrech, kostele, ve škole; ba veršem okrašluje samotář i svou kaplanku: když klídu nelze v žádném najít díle, zdi čtyry mám, bych v jejich náruč pad' — zdi čtyry mám s tím svatým jejich klidem!

V čelo rukopisné knihy: Carmina crimina na konci r. 1895 položil sloky:

Ty's měla se mnou ve hrob jít
v tu těsnou černou skrýši —
a věčně věkův skryto tlít,
co dnes sem přece píši.
Já vskutku čekal, že už hrob
svou po mně sáhne rukou,
že v rakev moji bez ozdob
rezavé hřeby vtlukou;
leč nestalo se a dál vlíct
pak nelze tuto tíhu —
já musím někomu to říct,
tož píši tuto knihu...

Bolí ho, že hned od počátku v K. Moderně se

ostře střetly dva směry: Bouška contra Dostál-Lutinov. Zikmund, vynikající znalec francouzské poesie, překládal katalanské a provençalské mistry, následuje živějších proudů ve šlépějích Bohem nadaného X. Dvořáka. Měl též umělecké tendence, dovedl N. Životu zjednat přízeň Zeyera, Březiny, kteří mu posílali příspěvky. Naproti němu moravský Karlíček považoval za svou povinnost nepěstovat cizí luh, ale domácí, jak velí Bůh. Držel se národní písně, napodoboval ji (Sedmikrásky), chtěl v duchu Sušilově zdvihat a obohacovat česko-moravské tradice... Tak potom veplul do reformního hnutí církevně politického, čině z něho jen část všeobecného hnutí evropského téhož proudu. Ve svých začátcích Karel Dostál zdál se býti jakýmsi pokračovatelem prof. Šťastného. Ostří mezi Lutinovem a Bouškou se hrotilo, když N. Život redigoval prvý, ač k tomuto úkolu kdysi určen druhý. Baar byl pro Boušku, jemuž poslal první příspěvek, dostal zpět, aby adresoval do Nov. Jičína, kde skutečný redaktor katechetuje. Bouška připojil dopisu úvahu, v níž Baarovi chválí jeho formu, o níž byl Jindřich přesvědčen, že se musí do ní dost nutit — o obsahu ani muk. Jistě tedy cení svou poesii mnohem výše. Stěžuje si, že jako řádový kněz nesmí a nemůže psáti, jak by chtěl. To mu věřím. To snad nikdo z nás kněží. Nejspíše Bouška se domnívá, že by ho nikdo nechápal. Posmívá se poesii Šťastného — mně se zamlouvá: je aspoň česká. Šťastný nechce být světovým básníkem, nýbrž českým: to je i moje snaha[60]). Rozchází se tudíž Baar s Vlastí i s Škrdlem. (Ten mu malicherně vytýká, jak prý ho patronisoval.) Napsal příteli Procházkovi k vánocům 1895 veršova-

[60]) Trosky korespondence Bouška et Baar dokazují, že v nezkaleném přátelství oba přátelé si obyčejně psali jeden o druhém — pravdu. Rara avis.

nou hru pro jeho katol. tovaryše: Prosba za seslání Vykupitele, brzy na to dialog Octavianus Augustus a Sibyla. Obě sehrány začátkem ledna 1896 před vybranou společností kardinála Schönborna, kanovníků. Dobře se líbily[61]). Profesoru Nedvídkovi posílá pravidelně příspěvky do Zlaté knihy (písecké), informuje ho o poměrech literárních ve Vlasti, Nov. Životě. Kaplanu v Tachlovicích překládá z latiny chvalozpěv na sv. Aloisia, když mu vyhověl, jako honorář poslal mu Vimr honem druhou, kratší, leč těžší. Zasílaje pravidelné příspěvky do Nov. Života, žádá redaktora, aby uspořádal sjezd pracovníků a sestavil do časopisu stať: Co je umění. Dohřála Jindru rozprava se sousedním knězem. Mluvili o tom předmětu a milý návštěvník mluvil o umění jako Laponec o květech v Italii: umění nech řemeslníkům...! Píšeš-li, piš si, noviny zpráv potřebují. Já romány, básničky nečtu, nestojím o takové fantasie. Učil jsem se vždy, co poručili a bylo potřeba a dost. Z toho člověku něco naroste (= příjmy), nese chleba. Čím více dovedu prakticky, tím výše se dostanu — ale z vašich veršíčků, pravil tento mudrc světa, z vaší fantasie, jak říkáš, z toho neztloustne nikdo, ani Ty... Dostál odepsal 1896, 16./5. široce, upřímně a bratrsky. Nejprve o mudrci řiznou větou: Ne každému dřevu dáno býti fládrem. Přilehlo! Mým Moderním písním, stýská si Baar, vytýká okatou tendenci. Že prý tím hřeším proti umění. Tendence se má jenom nastínit. Dobře. Kruhům, pro něž píši, se má dát i konkluse, poněvadž můj čtenář jinak nepochopí. Má Karlíček pravdu — ty moje básně hřeší proti umění; leč nemohu si pomoci. — Méně se poetovi na Ořechu zamlouvalo

[61]) Čech 9./1. a 4./2. t. r.

uznání Dra Horského, jenž jeho Dělnické písně vynášel! Chtěl slyšet pravdu. Jede ke Korábovi, Bitnarovi a tento ho seznamuje s prof. Sekaninou, Moravákem, velikým, silným, skoro krasavcem. Způsob Baarův se jim líbil — Jindřichovi zase Bitnarovy Biblické rapsodie[62]).

Oba kritikové mu oplatili návštěvu v kaplance 10./6. Povzbuzen jich zdarem sestavil svoje Chodské písně a nabídl Prunarovi v Domažlicích, aby je vydal svým nákladem (14./6.) a rád by uviděl též své Moderní básně ve knize. Do Chodských zařadil básně: Bulákům ve světě, Lesům, Chodsku. V první líčí žal, že Chodové opouštějí svou svatou zem a stěhují se do ciziny, v poslední, že sám se toulá světem jako vyhnanec...: a vždy se k tobě vracím; jsem otrok tvůj a pouty lásky k tobě přikován. Čím zhřešil jsem, že's vyštvalo mne od sebe pryč? Prunar ovšem sbírku nevytiskl. Plnou bolestného vzpomínání zůstala in scriptis báseň: Návštěva na hřbitově. Slibuje otci a sestře, že jednou přivezou ho k nim — odpočinout! Se svými »výtvory« nijak nebyl spokojen, zdály se mu »násilnými nedochůdčaty« — psal Dostálovi o otevřenou kritiku. Dostál po schůzi modernistů v Praze u starouška Kuldy (8./2. 1896), kam se dostavili jen Koráb, Thein (Runie), Holeček, — dobrý kritik Vévoda a dost (jak ubohé shromáždění!) — při pochůzce po Praze, vysvětlil, co znamená poeta natus a poeta labore factus. Musíš-li pracně hledat ku svým myšlénkám verše, nenarodil jsi se na básníka, aspoň ne českého; v latině se to podařilo jen Virgilovi. Máš však zásobu slov, myšlének jako včeliček v úlu, obratné péro — p i š b á s n ě p r o s o u. Již 22./8. posílá Baar příteli dvě ukázky své prosy: úryvky z Farské pa-

[62]) Vyšly jako třetí číslo katolických Rozhledů, 1896.

ničky, jejíž základ načerpal v kuchyni na Ořechu a jakýsi motiv jarní, když šel ze školy a sníh náhle taje. Dostál ukázku radostně ocenil, ať jen píše dál, všechno mu uveřejní v N. Životě: jen aby nezapomínal v ličbě na kontrasty, to že jsou sůl života. Od té doby přestává Baar »škrabat básně« a jestli, to jen příležitostné, jimž se nemůže vyhnout, jako Procházkovi, (po něm by rád zdědil vedení katol. domu tovaryšů — je to v Praze!) dva obrazy k vánocům: Zvěstování narození Páně pastýřům a Narození Páně a motiv na rčení: Byl jeden mnich, měl mnoho knih... To matka k němu přijela — spráskla ruce nad »tulika knihama — šudýž překáží, hani k voknu nemůže«, podívat se na farský dvůr, teď už chápe, proč její Hendříšek nemá nic a stále se od ní dluží a hdy voplatí ani nemukne« — zaklít se jí chce. Jako mně postačila by ti jedna kniha. — Syn hádá, Bible, ale

s úsměvem na rtech má máma drahá
v košíček »vod nás« radostně sahá —
vážně pomalu, laskavě děla:
Tobě by také, věř mi můj hochu,
kniha jen jedna stačiti měla,
jak mně tahle ta — odřená trochu
sbalená v šátek, vzácné jak zboží,
sevřená sponou, vázaná koží —
Vždyť znám tu knihu — to je přec svatý,
mámy mé zlaté Nebeklíč Zlatý!

Baar políbil mámě ruku — kupoval knihy dál, až si »jemnostpánu Ottmanovi naň později žalovala, že je to chlapec k nenapravení, vod narození po knize žíznivý — u nich se nepolepší, protože voni sou teky samý noviny a sou dost starej a můžou vedít, že noviny lžou«. Vikář se smál až oslzel a řekl: Matko, buďte ráda, že se velebníček chytil a drží knihy! Což

kdyby... A stárnoucí Chodka ztichla — všecko »škrabání« mu vinšuje, dyť má na sjetě jen jeho jedinýho«.

Od rady Dostálovy skizzář Baarův se plní zápisky v prose různého druhu; shledává látku k povídkám a románům, škrtá, doplňuje, někdy za větu klade jediné slovo. Když se mu »kus« nedaří, roztrhne, spálí a píše jiný, neuvolí: v modro nebes, v mraků chmůru, kde se deště, vichry rvou, v trudné práci hrdě vzhůru zvedá hrdou hlavu svou — nepovolí, jako Kozina z Újezda nepovolil... Zachovaly se nadpisy některých těchto studií: Panička, V zahradě (s básničkou růžím), Cestou křížovou (hrdina žil v Praze), Visitace, O najímání kaplanů, pouť do Hájku, Regulace, O koních, Vzpomínky na dětství, na studia, Věda, Posvícení ve Zbuzanech, řiditel Doubek (vzor českého vlastence, jenž se ani 30letým pobytem v cizích službách neponěmčil, ani jeho rodina: naše duše jsou spřízněné, jsou to dvě oktávy, jež znějí spolu v různých výškách, jeho hloub, moje výš, ale harmonii dají [psáno 24./2. 1896][63]), Věčné světlo, Matka, Jeptišky, Národní daň, Indián, Františkán, Slepá, Akáty v parku, Hospodyně, Pan inspektor, Pes, Štěrkař, Nemluva, Kostelník Baloun, Událost »Suchý«, Radosti na vsi, Při plavání ovcí, Oharek, Havlíček (rozbor knihy Masarykovy), Pryč, Chodsko, Klenčí, Komediantský kůň, Zvyk, Poklady skryté, Studenti a kostel, Primice[64]), Perspektiva, Káceli stromy, Pozlátko, Výprask, O umění pro lid, Byl bit, Knihy, Kořist, Mu-

[63]) S Doubkem se scházel v Praze a vždy naň s láskou pamatoval. Napsal mu i báseň (1897, 2. 6.).

[64]) Syna kostelníkova na Ořechu patera Břetislava Balouna 1897 dne 2. 9. na Ořechu. Udělal bohoslovecký a právnický doktorát, jako kaplan dán na pensi, † r. 1930 26./12. v nedostatku u chudých příbuzných na Ořechu.

čedník, Láska, Coram sanctissimo, Člověk — kámen, Člověk — strom, Jízda vlakem, Pejsek, Výlet s dětmi do Boleslavi (1898, 6./7.), Obrázek z Chodska, Matka a otec, Naše teta, Jirsík[65]), Mráz, sv. Václav (dvakrát), Pan učitel, Merinka[66]), Neodbyta, Výměnkář, Růže, Dědicové, Vetřelec, Žebrota, Tržiště života, Jaro, Hoši, Oběsil se a j. v. Z nahozených těch statí sestavil Baar později své proslulé cykly povídek: Báby, Ptáci, Stroje, Stromy... a počal je uveřejňovati v brzo zaniklé obrázkové revui Dr. A. Podlahy: České květy, počínaje ročník 1902 zároveň s Chodskými písněmi. Podlaha, jenž pro vydávání své vpravdě umělecké revue ušlechtilého čtení a ilustrací se nemálo zadlužil, platil Baarovi zvýšený, ale přece jen nevalný honorář na příklad koncem roku 1899 za Žebračku 20 zl., však větší než Dr. Zíbrt z Českého lidu, který mu český kněz všudy pomáhal rozšiřovati, ten dal za Chodské písně 4 zl., tolikéž za sbírku »Do kolečka«, za článek Kříže z Přimdy zapomenul. Za 8 stránek ve Zlatých klasech z Písku přišlo v témž roce 5 zl. 04 kr. Z Nového Života Baar honorář patrně odpouštěl, ale v poznámkách přilepoval kupony »für Rechnung Nový Život, Neutitschein«, 20 a 10 a 10 zl., jako splátku z dobrovolné skládky na vydávání tohoto časopisu.

Za nejzajímavější partie zápisníku považuji však Jindřichovy: Některé myšlénky o reformě u nás, t. j. v Čechách. Čtou se jako památná ozvěna tehdejší doby a dotýkají se sociálních poměrů v zemi vůbec a z většiny sociální, hmotné bídy nižšího kněžstva církve katolické. Vyzařuje z nich čistá, veliká láska k našemu lidu, vroucné bratrství a pochopení situace kněžských bratří. Baar nosil srdce na rtech, vtěloval

[65]) Otiskl jsem v Hlasu lidu 1934.
[66]) Látka k Žolince.

svou přímost, neuměje se přetvařovati, v literky přemyšlování: O patronátním právu, o kněžské omladině, o studiu v seminářích, o představených církve, o kněžské popularitě (to že je papírová hříčka pro děti), o domácnosti na farách, o žebravých řádech a j.v., to všechno v částech potřebuje opravy, kteráž zevšednělost povznáší, církevní řády upevňuje, pořádek vhání do lidských srdcí, aby snesla tvrdý život a každá duše od hmoty se pozdvihla k nebesům. Baar sice zřejmě nenapsal, ale myšlénky jeho, jež potom prakticky rozšířil k knížečce: Obnova církve katolické, v brožuře Na obranu reformního programu, vtírají čtenáři přesvědčení, že národ, církev vítězí jen kulturou starého jádra a nového, časového útvaru, což se jeví ve přizpůsobivosti k potřebám jednotlivých národů, jejich svérázu — dogmata ať zůstávají nedotkuta, ta jsou jako základy a sloupy mohutné budovy církve. K takové kultuře vedou dvě cesty: srdce a zájmy, proto třeba u každého národa dbát jeho osobitosti, historie: ty se nedají lámat — nucená cesta není pravá cesta, nenese dobrých plodů. Všechno, co víme, zakládá se na víře... Kněz, zejména starý zkušený má žíti jako hlídač duší, které slovem Kristovým a svým životem má nutiti k moudrosti. Baar jako muž vroucně živé víry nejenom občerstvuje se in confessionali, chodí na exercitie, schůze kněžské, citelně slyší různé stesky, jež dovede cenou správně rozdělovat, chodí občas na pouti, chodí ale také rozjímat před Nejsvětější a používá každé příležitosti, aby z tohoto nevyčerpatelného zdroje lásky, pravdy a víry těžil pro svou úlohu kněze — rozsévače. R. 1898, 6./8. zapsal si sub titulo k reformě u nás tato žhavá slova: Myslím, že celé tak zvané hnutí sociální nebo křesť.

sociální se nese chybným, řeknu falešným směrem. To zaviňuje několik horkých hlav, neberou podnik vážně, chtějí se vyšinout, proslavit, vyznamenat, aby se stali »miláčky lidu«, aby se říkalo: to je chlapík, ten jim dal... Volí tučné výrazy, čím více vtipu na schůzích, tím více potlesku, chvály... řečníkova popularita roste, rostou chance k výnosnému předáctví... Ale je tohle křesťanské? Nadával, vtipkoval Kristus, apoštolové? Církev? Sami musíme vystřízlivět, mluvit a psáti jinak, začít náš lid ve spolcích a všudy zušlechťovat, po křesťansku vychovávat — ne štvát, kázat praktické evangelium lásky — pravda osvobodí, dá nadšení k čistotě života. Učme dělníka hledat štěstí v rodině, v čistotě, v četbě — ve vzdělání, aby svým životem hlásal, že je křesťan. Bůh do vnitra člověka vložil ideály, chuť k práci, radost z ní, ale tvrdý život, soudruzi, výchova, někdy nouze nezaviněná i z vlastní chyby — ty dary v něm umlčely, uspaly — ona, t. j. idea, neumřela, ale spí: přiveďme ji k životu, potlačujme v člověku bestii a to tak aby spatřoval, že neslibujeme nebe jen po smrti, ale že mu je seč síly chceme přichýliti na zemi. Christus amore vincit (Kristus vítězí účinnou láskou)[67]). Odkud bral Baar zdroj takových odvážných myšlének? Poslyšme, jak medituje den před tím cestou k nemocnému!

Letní krásná noc! Krista na prsou kráčím spící veskou, na tvrdé silnici duní kroky průvodčího a moje, šustí klerika. Hvězdičky na nebi třepetají se, svítí jako svíce o Vzkříšení za okny — nade hlavou šumí alej, uhýbáme na pěšinu do lánu panské pšenice, po drnu měkce..., že slyšíš, jak praská zrno v plevách, vidíš, že těžké klasy schylují tenká stébla, klátí se

[67]) Výtažek z úvahy.

sem tam. To jsem vešel mezi ně s Božím Tělem pod způsobou pšeničného chleba, zdá se, že všechny (klasy) v noční tišině kloní se Pánu, chvějí se tajnou radostí v očekávání, že některý z nich stane se způsobou chleba z nebes. Jakoby hlavy natahovaly, už nedočkavě toužily po srpu, po své smrti, cepu, mučednictví ve mlýně, aby byly zmláceny, zetřeny, spečeny, aby už staly se chlebem andělským... A dále kráčíme — v řadě domků před námi z jednoho bliká hvězdička, malé, chudé světélko. Ach, tam čeká lačná duše na Krista, mé srdce zabuší radostí: nepřicházíme pozdě. V srdci opětně cítím chvění, takové nedočkavé, horečné, abych ovčinci Kristově získal duši. A celá vesnice spí, stromy v sadech ve spánku chvěním listů oddechují, v jejich korunách zní souhlasně s mými zesmutnělými myšlénkami pianissimo: Panque linqua.. V Kristu, ve víře a lásce ku člověku čerpal Baar své myšlénky o lásce k bližnímu, ku své drahé české vlasti: oběma sloužil celým srdcem, celým životem. A služba, byť i hmotně chudičká činila ho boháčem, šťastným, každému milým člověkem.

Měl v bohatém životě úspěchy, zažil i zklamání! Nejvíce ho milovaly děti[68]). Těmi jako klíčem si nevědomky otvíral srdce osadníků. Kaplan ve svém optimismu považoval každého za hodného, věřil a dal se snadnince oklamati, zejména různými agenty. Považte, pravil svému ořešskému »cekretáři« kostelníku Balounovi, ukázav třikrát předraženou látku »lacinou«, ten ubožec má 5 dětí! Ale, velebňoušku, darebák je svobodný, pil celé půldne ve Zbuzanech a k večeru v hospodě u řeporyjského nádraží se chlu-

[68]) Viz předmluvu: K dětským obrázkům. Sebrané spisy č. 23.

bil, jak Vás lup': to že kdyby na farách žilo takových »hejlů« víc, to že by se obchodovalo! Měla máma z Klenčí se svým synáčkem při té důvěřivosti jeho nemalý kříž, než ho na faře odnaučila všechno kupovat! Když se však Jindřich v někom zklamal, to křičel a z bleděmodrých očí jako ze dvou žhavých uhlíků oheň zrovna sršel — nemohl zapříti ohnivou chodskou povahu. Za chvilku se usadil a nevěděl nic. Selhal-li mu v něčem přítel, trápil se, až se ho zřekl, leč ne nápadně.

V Úněticích za faráře Ludvíka se Baarovi v mnohém ulevilo — neučil tolik tříd, ve filiálce výpomocně katechisovali učitelé, krajina měla ráz víc dolní roviny — leč pro člověka ze Šumavy málo romantiky; ještě že mohl na Okoř, na Budeč. Zlobilo ho, že není v místě, ale při dráze až v Roztokách. Mluvil při první návštěvě v Praze s Procházkou, chtěl by se dostat do Prahy na jeho místo, ale bude to marno, prosit o místo je nízké vnucování a bolí. Šel raději na Petřín, odkudž za jasného rozhledu uviděl Přimdu, Herštýn ... a zvláštní bolest mu stáhla srdce, až pocítil strach, zbledl — nějaký pán se ho ujal a sváděje ho dolů mluvil, že mnohým lidem výška nesvědčí, že až omdlí. Umínil si, že letos zajede na Chodsko, ale příště do světa do Alp. Zatím chodí na visity po okolních farářích a ošetřuje včely — shledává, že apes geometriam naturaliter optimam producunt — včeličky jsou rození měřičkové. Vždycky se u nich poučil, potom celý den kráčel jako šťastný člověk — lovec vzácné kořisti. Brzo po odchodu Baarově z Ořechu p. vikář Ottman jmenován čestným kanovníkem ve Staré Boleslavi. Enu — ne, tohle bude radost. A starý-nový hodnostář umírá již 1898, 8. ledna.

Baar v polovici ledna 1898 navštěvuje Verešča-

ginovu výstavu v Praze. Do smrti na ni nezapomene. Hlavně se mu líbil obraz, kde Napoleon, vraceje se z Moskvy, kráčí kolem zbytků své armády, zasypané zčásti sněhem, z něhož vyčnívají vojácké zaťaté ruce, nahé nohy, lafety děl, řady bodáků, nad tím mráz, hrozný mráz, až jej divák v sobě cítí. Obrazy vyvolávají svým realismem mocné impresse. Za rok nato (1899, 17./1.) jde do salonu Topičova na obrázky přítele Špilara. Proti mně visí na stěně Němý, Kongl, Švajner, Khodl, Brabec (Špoc), resolutní Dorla a celý Postřekov, támhle klencký kostel. Tuhle se bratří Chodové radují, tam se milují, baví, ne nastrojení, ale »v šednických hábech«, jak je malíř vypozoroval v nestřežených okamžicích. Teplo skutečnosti směje se na mne a hřeje. To je moje Chodsko. Ještě někde vrylo mi do srdce hluboký dojem — při Kovařovičových Psohlavcích, tehdy jsem se chvěl jako list a plakal. Tak mě umění posvěcuje, pozdvihuje a zušlechťuje. Jirásek, Špilar, Kovařovič učinili mé Chodsko slavným a Chodsko za vděk je — nesmrtelnými. A to mám za důležito, že u nás najdeš tolik svérázu, tolik charakteristického, až silné duchy, umělce k sobě vábí. Ale voďte je, Náše do světa, setřete s nich prach půvabu, zbude vám z nich cosi triviálního, zahubíte Chodsko... V tom smyslu píše Jindřich do Posla od Čerchova feuilleton o Špilarově výstavě... Šel poté v březnu i do Šumanova cirku na Vinohradech. Sice jakmile první kůň vyrazí do dráhy, už tě zaujal, překvapení za překvapením ..; ale obrazy působí trvanlivěji. Slyší v Blevicích hrát Kubelíka. Jako slunce svou čaromocí zahřívá a spojuje, takovou mocí působí jeho hudba. Zvuk jeho houslí dovedl by krotiti dravou zvěř, hýbati Vyšehradem. Svaté ticho vládlo kolem. Zrak vypoulený, ústa rozšířená, zkamenělí lidé se-

děli, stáli, nehnuli se, nedýchali, až dohrál. Dohrál; leč já slyším ty jeho tóny dosud — stále... Baar si koupil harmonium, ale nesvedl s hudbou nic, jako se zpěvem.

V Úněticích se Jindra nezúčastňoval společenského života až na nějaké divadelní představení. Měl mnoho psaní a příprav k farnímu konkursu na počátku října 1898. Poslední zkouška, o níž kolega Komárek pravil, že by ji podstupoval ochotně každý rok, protože kardinál pozval kandidáty dvakrát k dobrému obědu. Xaver Dvořák »dělal« také zkoušku, a naše namáhání bylo víc tělesné než duševní — my modernisti jsme umět museli, sice... a dopadla ta fraška cum applausu. Strýc z Putimi mu dal pergamenový breviář z XV. století, původu belgického, ku prodeji do musea. Nekoupili, chtěli zdarma, zůstal Baarovi. Ve věku 30 let zažádal únětický kaplánek o faru Klobuky, zřeknutím se učitele v Horoměřicích »učbě náboženství« přibyla filiálka a opustil ho tísnivý chrapot. Právě v tu dobu, kdy spisy Dr. Schella v únoru 1899 dány byly na index, v ponížené povinnosti, podle starobylého zvyku kněžského ucházel se o přízeň svého mnohohlavého patrona, pánů kanovníků u sv. Víta. Humorně vyličuje tuto svou křížovou cestu: Před zavřenými vraty residence jednotlivce mačkáš kliku.., potom hledáš bílý dotek elektrického zvonku. Zmáčkneš, daleko kdesi ozve se jeho přiškrcený zvuk. Čekáš hodnou chvíli, dveře povolí, vejdeš a nevíš kam postoupit. Konečně kdosi se objeví, uctivě se ptáš: možno-li mluviti atd. Znáš-li poměry domu a jdeš rovnou nahoru, uražený domesticus tě okřikne: Počkejte, kam jdete? Milostpán není doma... Jinak čekáš hodně dlouho a poněvadž přijímají od ½11.—12., denně tak zmůžeš sotva tři patrony. Velice výhodná okolnost pro

supplikanty, když přijedou řeknu až z Rudohoří! Po náležitém čekání přijde komorník se zdvořilou otázkou, koho má ohlásit. Podal jsem mu mlčky visitku — podíval se na ni a pak na mne. Hm, kaplánek a má nóbl visitku, četl jsem v jeho zracích — má jít či nemá, ještě jednou si mě změřil a šel. Po delším čekání jeden ten komorník po návratu pravil: Milostpán se připravuje k Jeho Eminenci, počkejte tu, až bude hotov, půjde skrz... Druhého kanovníka komorník blahosklonně omlouval: Jeho Milost má návštěvu Jeho Excellence p. hraběte X. Třetí: Milostivý se právě modlí brevíř, nesmím ho vyrušovat, až se domodlí. Atd. Atd. Nato po náležitých exercitiích sv. trpělivosti kanovník mne stoje vyslechl a hned propustil se slovy: Neslibuji vám nic — nevím, kdo všecko bude žádat — uvidíme. S Bohem... Mouřenín vykonal svou povinnost, bručel jsem si, když jsem věšel do almary černý kabát abbéův ... [69]) Ředitel statků kapitoly Jos. Srb, s nímž Baar — a ještě více s jeho rodinou — navázal dobré přátelství, nedlouho nato »se přeřekl«, že Únětičtí přijdou o kaplana a učitel Zais, jenž dával Baarovi návod k harmoniu, při hodině prozradil a P. Kozák z konsistoře napsal terno na Klobuky: Baar, Podlaha, Jedlička. Dejž Bože už k vůli mámě, abych konečně zapustil někde kořeny, abych nebyl jako povětroň, jako míč, jímž hází z ruky do ruky... V Praze dali E. Dlouhého-Pokorného ve psí. Katol. listy, Děl. noviny, Vlast, různé spolky a společky mají ho v kole, míří naň, střílí po něm, kdyby měl

[69]) Tak před 40 lety. Že Baar nepřeháni, sám jsem se přesvědčil, když jsem došel na návštěvu jinak vlídného kanovníka Krásla a ten měl vskutku milého lokaje Josífka. Dnes jsou poměry asi docela jiné — i do těchto zdí snad již vnikl demokratický duch.

Fara v Klobukách u Slaného.

sebe tužší život, touto Škrdlovou taktikou ho uhoní. Kdyby seděl na faře jako non amovibilis (nepřeložitelný), šlo by jim to hůře. Moravčic Dostál posílá haldu knih k recensi i prý jako vzory k budoucí mé tvorbě. Jenom více Času zapomněl mi přibalit — jsem kaplanem. Bouška mě vybízí, abych poslal některou práci Růženě Svobodové, že snad by ji dala recitovati v klubu mladých . . . (5./8. 1898). Máma naše mi píše, že prodala les — Baar si umínil, že ho neprodá — abych přijel. Pojedu domů, domů, domů . . . Nebyl již dvě léta v Klenčí. Na cestě stavil se u Boušky, naříkal, že Svobodová chtěla dílko Jindřichovo čísti v nějakém pensionátě, že však shledala, že Slepá (Žebračka) je pro dívky drsná, ba brutální. To bych řek': musím práci zjemnit, půjde, cítím její sílu. Na výstavě Maroldově se sešel — s Karlem Bártovským. Stáli jsme překvapeni nad výkony malířovými: umřel ve věku 33 let, a co velikého, krásného po sobě zanechal — nesmrtelná díla. My jsme o dvě léta mladší . . ., musíme se učit od malíře pilné práci . . . Z Klenčí se vrátil radostný i smutný. Viděl za 4 dny Čerchov, Haltrav, Postřekov, nové kaple . . . (běžel »k posedu« jako divý), Špilara, který se strojí do Paříže, »na trávníčku« navštívil . . . U mámy ležel v bílých peřinách »na parádním loži«, na lípě před okny zpívali a křičeli ptáci. Matka ho těší »esli budem zase spolu«, že mně bude vařit dobrou kávu . . ., stále vypráví, smál jsem se jí . . . a kontrakt na les podepsal, nerad, leč musitelně, budu potřebovat peníze a brát ze záložny máma nedovolí . . . Bouška poslal pensionátu Jindřichův obrázek: K nemocnému . . . 1. května J. Š. Baar u kardinála přisahal na faru. Nové zastavení jeho života.

Baar v Kloboukách 1./5. 1899.

Kdyby byl Baar po zvyku kněží-uchazečů šel obhlédnout faru-nevěstu, sotva by byl podal žádost. Bohatá ves na Slánsku Klobuky leží v jednotvárné krajině, bez lesů, bez vody, samá půda pro pšenici a cukrovku — rozlehlé budovy hospodářské statků selských, panských dvorů s několika málo chaloupkami dělníků, tu a tam ještě s doškovými střechami, nad nimiž se červená sousední selská jako hrad vedle budky hlídačovy. Mezi vsí a nádražím na chlumečku posadili kostelíček sv. Vavřince ve slohu potom tak řeč. josefinském jako táhlá stodola s menšími okny, postavený roku 1726 na místě starého, jenž již r. 1352 živil plebana, r. 1623 osiřel, náležel jako filiálka ke Kvílicům, od r. 1706 k Vranému, obdržel r. 1785 lokalistu, kterého r. 1856 povýšili na faráře. Nyní učí ve 4 třídách doma, ve dvou ve Vrbičanech, ty obě vsi mají 779 a 442 ob., 11 židů, Čeradice 216, Kobylníky 197, Kokovice 248 = 1882 osadníků (r. 1906). Dvůr náležel po vymření domácích vladyk ve 14. stol. částečně kapitole pražské, která v konci téhož století statek odkoupila patrně od kláštera doksanského — ten zde vládl již r. 1226 — částečně stál v zástavě, r. 1513 Jan Hasištejnský z Lobkovic i ten díl předal kanovníkům. Jako ve vsi pastouška, domek mnoha pánů, tak fara, majetek mnoha patronů, stařenka při kraji vesnice přihrbená náležela mezi nejchudší budovy vesnice; o dvou místnostech s kuchyní byla by se spíše hodila hokynáři nebo kramáři, než duchovnímu správci a k tomu — umělecky náročnému Jindřichovi. Klobuky počítali k obročím přechodným také z těch důvodů, že duchovní život na osadě již ode dávna pohyboval se v mezích náboženské vlažnosti, což vyplývalo z povahy zámož-

ného lidu, jemuž leží více na srdci půda než duše, a — z cukrovaru, hlučného, bezstarostného, jako každá prosperující továrna. Jiný kněz byl by zde pobyl nějaký čásek a tlačil se jinam — jinak Baar. Nejprve vyběhl na kopeček k sv. Vavřinečkovi jako by na Veselou horu téhož svatého nad Domažlicemi. V kostelíčku ho uvítal chlad prázdnoty, jednoduchosti a ztuchlý vzduch. Hned dveře otevřel na celý den — před Nejsvětější položil hrst růží, kterou dostal na přivítanou od Fr. Bernáška, domovníka v cukrovaře, který jediný ze všech osadníků přišel uvítat nového faráře.[70]) Venku postál, zíraje od svatyňky do kraje. Nejprve na Třebíz k rodné chaloupce a pomníku povídkáře Beneše, ku zříceninám kláštera Týnice Panenské, na Vrané, na Peruc k její »Vyhlídce«, na Páleč, rodiště Štěpána, napřed přítele a potom odpůrce mistra Jana z Husince — zase k Pozdni, kdež na obzoru se černaly lesy . . ., kraj na romanticky naladěného kněze chudý, chudičký. Řekl si: Na mém moje noha stojí, mám faru svoji . . . faru malou — roztrhanou, teče do ní, větry do ní vanou, páchne vše v ní plísní — okna jsou v ní zalepená, svázána jsou spolu, vichřice sic rozezlená srazí mně je dolů . . . Vzal do ruky farní Pamětnici, čte a čte a dočte se vedle mnohých podivností i to, že už 15 let vyjednávají úřady s patronem i osadou o stavbu nové budovy farní, tam proti kostelíčku na rozsáhlém poli. Běží se na ně podívat: panečku, být tady nová studna, to bych zřídil pěknou zahradu . . . Nepůjdu odtud — postavím faru. A tak hned od počátku počal stavět, stavět, napřed perem mosty k realisaci,

[70]) Bernášek, děd básníka Karla Tomana, spřátelil se s farou důvěrně a od něho čerpal Baar látku k románu Poslední rodu Sedmerova.

potom skrze řemeslníky se slánským stavitelem Neumanem novou residenci podle plánů fary v Nížebohách u Libochovic.[71]) Správní rada cukrovaru zachovala se kavalírsky. Strych pole koupila kdysi za 400 zl. a poněvadž se jedná o místo pro faru, chce ve schůzi (1899, 7. 10.) z kostelního jmění za čtver. sáh 1 zl. 20 kr., t. j. 900 zl. za strych. Upřímný ředitel Kotrba si mohl plíce vymluvit — marně. Nejen dobré srdce, snad i tato okolnost ho sblížila s farářem: stál mu všude k ruce, stal se mu oddaným přítelem, pomocníčkem ve všem, ba kostelu i chudé jeho domácnosti dobrodincem. Máma chodila »k pánům« jako domů, Váša ředitelů se sestřičkou Mášenkou »chodskou babičku« milovali jako vlastní — její dobrotinky jim chutnaly nad pražské delikatesy, jež jim donášíval pražský strýc nakladatel Václav Kotrba. »Dvorním« radou ve věcech hospodářských i při stavbě zvolili Baar i Kotrba starého Malypetra, dobráckého Bernáška, říkali mu pro jeho přísloví strejček Sakulejši. Baar žertem psával, že má na osadě Černé Medvědy, Lišky, Vepříky a r. 1908 se mu do Čeradic dočista nastěhoval Lev. Zároveň s farou opravován i kostel. Kotrba dal 150 zl., farář prodal svůj fotografický aparát malíři Oskaru Fialovi. Loučil se se strojem jako s dobrým, mlčelivým, ač trochu drahým přítelem. Aby se farář pocvičil na nějakých vzorech, jezdil s ředitelem po okolí: Peruce, Slavětína, kostela překrásného s nádhernými freskami, umělecky spravenými. Dal je vymalovati r. 1385 Mikuláš Zajíc z Hazmburka. Viděl tu legendu sv. Maří Egyptské, v níž namalována tato světice celá

[71]) Lze se o tom dočísti v povídce Stavěl. Starou farku prodali, nastěhoval se do ní poštmistr Wildt, literárně založený pán, přítel Baarův. Máma mu říkala po Klenecku »poštapán«, my oběma Amil a Amis.

nahá, jak klečí na stupních oltáře. Farář Fr. Štědrý, známý dějepisec, jenž církevnímu umění velmi rozumí a je pro ně nadšen, vyprávěl, že s mnohými povolanci si marně láme hlavu, proč do kostela na mravy přísní předkové lidu na oči postavili — nahotu. Baar přemýšlel a pravil: je to symbol kajícnosti. Potom z domova poslal Štědrému svůj starý belgický brevíř, kdež na počátku textu sedmi kajících žalmů umělec vymaloval obraz nahé panny, vystupující z lázně. Tak učeného slavětínského jemnostpána přesvědčil — velice děkoval. Jaký rozdíl mezi kněžími, idealistou a hospodářem! Únětický pán měl starost o koně, pole, stodolu, počasí..., ze všech tvorů miloval nejvíce psy, bez Merinky nevzal do úst, ostatní svět běžel vedle, až na ten trošek pastorace, když s velikou řečí někdy vypomohl kaplanovi. Baar kdysi ho upozornil na umělce Myslbeka. Myslbek? Kde je farářem, jakživ jsem to jméno neslyšel, diví se farář. Ve společnosti r. 1898 se mluví o mladém básníku Kláštersképm. Klášterský? To bude nějaký novosvěcenec — neznám ho, prohodí farský ekonom. Postav ho vedle Štědrého..., ach škoda, že nemá kaplana, ten by ve Slavětíně pro život mnoho získal![72])

Od Dr. Podlahy v Praze slyšel náš Chod stesk: Nedostatek slušného obrázkového listu českého bez nahotin, aby mohl býti rodinným a podporou víry, přiměl ho, že u Kotrby počal (1899) vydávati Obrázkovou revui. Kopal v Katol. listech hlavně kněžstvu

[72]) Ušlechtilý Štědrý, jenž ve stáří 84 let r. 1934 náhle zemřel v zemském archivu v Praze při studiu, přece se těšil s kaplanem — Strahovákem P. Cyrilem Strakou v Radonicích, pozdějším převorem a knihovníkem pražského Sionu, položiv mu široké základy k historickému vědění. Když mu nejmilejší Cyrílek předčasně umřel, 1927, 18./9., želel ztráty svého miláčka, bílého synáčka, až jsme se všichni divili.

pěknými slovy připomněl, že propagaci Revue velí vlastenecká povinnost, pokrok doby, čest i potřeba věřících... Administrace rozeslala nejdůstojnějším, vysoce důstojným, veledůstojným... duchovním 5000 exemplářů a 70, pravím sedmdesát, se jich ujalo v kněžstvu, ne o mnoho víc jinde. Připisovali omluvy: pro samý socialismus nemám na to času, nemám peněz, nestačím přečíst ani noviny — slovem čeští kněží nemají smysl pro literaturu, umění — nerozumí své době. Kam dospějeme? Baar dal Podlahovi gratis povídku K nemocnému, jež se R. Svobodové svým vzletem dobře líbila; později Žebračku. Při čtvrtém čísle Revue konstatuje Baar, že přece jen nemůže se měřit se Zlatou Prahou a že Májisti ji bojkotují. Proto prof. Flajšhans ve svém díle Písemnictví české r. 1901 Baara ani nepřipomenul.

Na podzim jede farář s ředitelem Kotrbou »do světa«, na zaslíbenou slánského kraje — do harrachovského cukrovaru ve Studnovsi, přes Písek, Lotouš, Boseň, smutnou, holou krajinou. Všude jen váhy na řepu, komíny parních mlýnů, jen z dálky na vrchu svými věžemi přívětivě kývá malebné Smečno. Vypráví o druhé straně, o Stochovu. Stěžuje si příteli na těžkou posici. Ve škole při čilé kampani v cukrovaru hrstka dětí, nic s nimi nemůžesvésti. O posvícení tlačily se před hospodu i mezi tanečníky. Biskupové nařídili zase nový katechismus. Nikdo knížku nekupuje. Výmluvy: Tatínek řek', že se náboženství nezměnilo, že ten starý je dobrý... Až starý roztrhám... Maminka poručila, že mám starého dost, že ani ten neumím... Nový společný katechismus pro celou rakousko-uherskou říši byl brzy uznáván za nešťastný podnik, kněží sami jej nazývali Herodesem dětí, proti výtečnému Skočdopolovu katechismu »vynikal« dlouhými de-

finicemi, nešťastnou a nejasnou stylisací. Způsobil mnoho zla, rozmnožil nechuť dětí k náboženství. Stěžoval si farář také na zvláštní lid zdejší. Šel k nádraží. Na poli dělníkům po šumavském způsobu volal: Pomáhej Pán Bůh! Jeden řek': Nechte Boha a pojďte nám pomoct sám... Vyhýbá se teď pracujícím a zase včera — šel k nádraží pro svůj nábytek, tu posunovali vozy s uhlím, řípou a řízky. Přešel kolem několika dělníků a slyší: a to je pěknej velebnej, ani neumí dát pozdravení! Neví, jak se zachovat. Do kostela mu přichází ve všední den tak 5—6 lidí, v neděli 15 nebo o něco více. Přičiňuje se — chodí však jako ve smůle. Ředitel ho konejšil, podobně si stěžoval předchůdce, také ředitel Zap, učitelové, úředníci. Dědictví starých nedbalostí a výkvět doby... Malí horují pro socialismus, který zde ukazuje na velké jmění kapitoly, cukrovaru, jednotlivých sedláků-statkářů, rolníci věří jen jmění a chtějí dosíci politické moci. Seskupují se ve stranu agrární, kněžím vyčítají, že drží s křesť. sociály, tedy ne s nimi. Chovají-li se k vám netečně, obrátí: jen dál tak pěkně kažte každou neděli, mladí se nemohou dočkat a náš zedník Sajfrt, předák dělníků, vykládal, že začal a půjde na každé kázání. Učitelové k vám přilnuli — dobře je, že si politiky nevšímáte. Konečně hrubost najdete všude... To se ukázalo při obecních volbách. Klobouky měly dvě strany: domácí — agrární, v kantině fabrická či tovární strana, tato zase rozdělena na pány a dělníky. Při volbách zvítězil cukrovar a ač farář nekandidoval, posadili ho za první sbor do obecního výboru — a oheň na střeše. Sedláci řekli: farář je zpátečník, spojil se s pány Franci. A jeden z nich hned vrátil právě najaté farní pole.

Jindřich s neobyčejným úsilím upravoval svatyňku

sv. Vavřince na sličnější stánek Boží. Nákladem fabriky pořídil velký freskový obraz votivní blahoslavené Anežky české a sv. Jana Sarkandera, objednal sochu sv. Josefa a j. v. Malíř V. Preis a sochař Buk z Prahy mu pracovali. Penězi pomáhal p. Vopršal z Lísovic, jako předseda akc. cukrovaru, řed. Kotrba, osadníci. Po malbě restauroval oltáře, kupoval co třeba, 17./12. 1899 světil sochu P. Marie, aby z podstavce jako ze trůnu vládla svým ctitelům. Ač sněhu po pás, cesty zaváty, lidé ze zvědavosti, zbožnosti se četně přebrodili. Socha stojí v moři světel, před ní v půlkruhu družičky, radostné nadšení zmocnilo se všech a farář sám dojat i zde se přesvědčuje, co znamená v katolické církvi Mariánský kult. Káže tak, jak dosud nekázal o Bohorodičce, co znamenala našim předkům a čím má býti nám — měkká nálada zachvátila posluchače, takhle mluvit kněze dosud neslyšeli — od té doby kostelíček se plnil. Baar kázal každou neděli i svátek, nejraději v cyklech, jimiž přetvořoval lidské duše. Klobučtí farníci slyšeli nejenom přesvědčivá a poučná slova o svém vztahu k Bohu, své duši, ale také čerpali z nich lásku k rodné zemi, ku práci, ku přítulnosti k bližnímu. Později zdaleka přicházeli dobří katolíci poslechnout nadaného řečníka. Ve svém životě uplatňoval zásady: křesťanství nemá nutit, rozkazovat, zakazovat — nemůže-li přesvědčit a získat, má rozsévat lásku, ne boj ... Kněz má žít podle Krista, láskou přemáhat osadníky. Je víc dobrých lidí než zlých, dobří do temnot obyčejného života svítí jako hvězdičky v noci. Který národ má jich víc, ten zvítězí na spolehlivé cestě učení Kristova. Čechům přinesla kulturu víra, kdykoli tato poklesla, vzdělání mizelo; třeba, abychom jako spravedliví v evangelium žili z víry. Bezbožectví (atheismus), toť uměle vyrobená bomba k

záhubě, a jestliže nevybuchne, přece působí nespokojenost, bere stoupenům radost ze života. Chudý člověk bez Boha žije jako strom, květina bez vláhy.. Měli jsme začátek kampaně v cukrovaru (27. 8.). Začata křesťansky mší sv. Přišel na ni výbor, správní rada, úředníci, dělníci, a nejvíc paniček. Celé procesí se hrnulo z kostela do fabriky a potom — mnohý pán a dělník nepřichází do kostela celý rok. Na den sv. Václava na mnohých pozemcích vybírali — brambory.

Také matka Baarova těžko se vpravovala do poměrů bohatého kraje. Soužila ji malá farka, zejména přišel-li host, pozorovala, kritisovala, není to tu takový jako hu nás, a když se přestěhovali do nové budovy (r. 1903), stávala v západním rohu zahrady, dívajíc se tesklivě na »svou« stranu, hned by utekla, ale kde chlapec, muším býti i já, mám jen jeho. Kdybych tu umřela, tady mne nenech (pravila jednou přede mnou), taky jsou tady hodní lidé, ale není to u nás, mezi svými... Obyčejně svými úvahami syna netrápila, mlčela. Jednou farář ji vyvedl ukázat parní pluh. Dívala se naň jako dítě naivníma očima, na dva obrovské parní stroje, jako hračku podávaly si velikánský pluh. Co si ti lidé všechno nevymyslí, šeptala bázlivě a s úlekem odskočila, když stroj s velikým hlomozem popojel na nové brázdy. Hezké je to, pravila na zpáteční cestě, ale nechtěla bych s tím nic mít, nevěřila bych stroji, nemá cit, všechno rve, může zabít i člověka. Mnohem lépe se mi líbí, když před pluhem kráčí pár strakatých volouškû nebo koně, za nimi kráčí oráč, spokojeně si pokuřuje. Tohleto nemehlo může z člověka duši vystrašit — stroj je zloděj člověka, bere mu práci, živobytí...

Máma také každý čtvrtek vypravovala syna do — kasina v cukrovarské kantině. Pořád sedíš u stolku,

škrabeš, až zhrbatíš. Šel. U stolu sedával Kotrba, poštmistr Wildt, lékař, starosta a ne mnoho více. Taková klidná, řeknu šosácká společnost, krotká i opatrná v úsudcích. Měli své vytlačené koleje, vyšlapané pěšinky myšlénkové — někdy jim způsobil karambol přednosta stanice, někdy i sám farář. Oba rádi poslouchali, ale také okřikovali, to že není možná, jděte k šípku a tak pod. V jourfixu bylo to pěkné, že nehráli ani taroky, ani bulku — to nepěkné, že pěstovali místní klepy s největší svědomitostí a netečný Baar se dověděl, co na osadě nového, kdo přijel, odjel, každá místní událost budila živý zájem, byla vítaným předmětem rozprav. Svět vzdálený, na př. vrátí-li se Nansen ze své výpravy (1900), politika, válka se dotýkala kroužku jen jako z dálky a teprve z nouze otáčeli se přítomní po takových záležitostech. Někdy sem zavítal přespolní člověk, vycucali z něho, co věděl, někdy se jim představil potulný umělec, slepec s harmonikou, šumaři, eskamotér, bavili se, až se jim domů nechtělo.[73]) Takového občerstvení Baar potřeboval, protože už zase

[73]) V kantině arangoval zábavy spolek Losos. Baar skládal příležitostné básně, časem potrefné, že se mohli členové smíchy rozkutálet. Některé mezi býv. údy Lososa kolují dosud, tak u přítele Baarova Wildta, poštmistra ve výslužbě v Řevnicích. Jednou pozvali na večírek nějakého fakira, spolu čtenáře myšlének. Baar se dostavil — později rozčileně vykládal: Ten kumštýř byl štíhlé, vysoké postavy, černé tváře a vlasů jako cikán. Z táhlého, bledého obličeje svítily na nás oči jako dva žhavé uhlíky. Předvedl několik pěkných eskamotáží, daly se však pochopiti jeho nesmírnou sběhlostí ruky. Na konec četl i myšlénky. Zdárně i nezdárně. Obrátí se ke mně: Račte si přepočítat peněženku, máte v ní 44 kor. 38 hal., a to 1 dvacetikorunovou, 1 desetikorunovou, 2 pětikorunové bankovky, 4 koruny, tři desetníky, 4 dvouhaléře . . . a hledí na mě úsměšně jako Mefisto. Vyndám koženou peněženku, počítám, »na fous«, jak praví. Obecný úžas. Peněženku jsem měl od včerejšího rána v kapse, sám nevěda, kolik v ní, nikdo ne-

plaval v katolických poměrech v Praze. Redaktor Fr. Vaněček, jenž s Kopalem psal Katol. listy ve směru všeobecném, odešel na faru do Týnice nad Sázavou, za šéfredaktora povolán neznámý Žundálek (liga + 4), a to přičiněním Škrdly. Katolické listy začaly zpívat podle noty ve Vlasti, zejména při jmenování nového arcibiskupa: jako by byl nějaký ztělesněný zázrak, jak kašle, mluví, že dal kdysi kdesi po koruně dělníkům, má rád květiny. Nikdo nenapsal, že 37letý bodrý bývalý farář z Hané L. Skrbenský se stal primasem království Českého, rok nato kardinálem, protože je baron a jeho bratr se oženil s nějakou dámou ode dvora. Napíše-li kaplan o své bídě do Katolických listů, pro takový byzantinismus nemají ovšem místa, ani na časové, což na reformní otázky. Jindřich dojel 13./I. 1900 do Prahy na uvítanou arcibiskupa. Překvapen prohlížel si nejveselejší milou,[74]) jak se vyšňořila, ovšem ta úřední část. Z kostelů, klášterů, věží, škol a bran vlály prapory. Šel jsem do kostela sv. Mikuláše a na mostě jsem potkal arcibiskupský kočár, jel k nádraží. Ta prázdná archa mi připadala jako masopustní mumraj: tři páry koní, čabraky, střapce, zlaté a stříbrné erby rodinné i biskupské, na koních kočové ve středověkých krojích, birety se pštrosími pery, vzadu tři lo-

mohl mou hotovost přepočítat... a ten chlap to ví. Zdálo se mně, že přede mnou stojí Kornyfel... Popaď jsem své saky paky, marš domů. To musí být s čertem... Velmi mne ten případ rozčilil a nejde z mysli! Nb. Máma neřekla nikdy čert, ale »ten zlej« — Lucipeг slul u ní Kornyfel. Pěkně vylíčil poměry v Klobukách přítel Baarův Fr. Komárek, někdy kaplan ve Zlonicích, nyní děkan v Chocni, v knížečce: Na klobucké faře, ed. v knihovně Orlicka r. 1934, č. 2.

[74]) Narážka na slova Karla IV., jenž nazýval Prahu »svou nejveselejší a milou«, Karlovi zase říkali současníci podle tvrzení Balbínova »alter Salomo« (Miscellanea).

kajové drží se za střapce — taková je ekvipáž pro nástupce sv. apoštolů. Jdouce do celého světa, učte.. Takhle jistě přicházel sv. Petr do Říma, Pavel do Antiochie, Jakub do Španěl! Změnily se ovšem poměry; nemůže 13. ledna při 14° R pod nulou přicházeti primas do Prahy bos a s holí... Přijel bojující rytíř církve, před ním capká řada panošů: generálové řádů, suffragani, kapitoly... Nový pán nezná ani Prahu, ani diecesi, ani kněze, ani lid... Naivní farář z venkova Baar, jenž zase nezná slávu světa a její formality, neví, co i osvícenému XX. stol. znamená středověká paráda a representace v Anglii, Belgii, Polsku...! Proto se zbytečně zlobí. Vždyť sám se také rád svezl v kočáře. Při jiné podobné příležitosti si povzdychuje staročeským zvoláním: Ó, králi nebeský, uslyš svůj lid český, uslyš naše hlasy, dej pokojné časy! Přítel MUDr. Karník (Svítil) napsal zároveň do Rozvoje: O bídě lékařské. Jak platí lid zapomenutou kulturní stráž — kněze? Má 700 zl. a štolu, do světa, t. j. k dráze někde až 7 hodin cesty... O té naší mizerii se nesmí mluvit, psát, totiž kněz nesmí k vůli pokoji s představenými a laik tomu nerozumí, nechápe.[75]) A přece z dopisů Katol. listům, Večerním novinám by se dalo sestaviti martyrium kněží doby přítomné. Tiskem — někde i z viny obou stran — vyvoláno napětí s učitelstvem! Co přináší hořkosti knězi, jenž denně na stejné půdě musí se stýkati s učitelem, vždyť mají stejný výchovný úkol ku blahu národa, z něhož vyšli. Hnutí Husovo, hnutí Komenského, zákon Lichtensteinův, výstava Nejsvětější před volbami, pastýřské listy — cítíte, co všechno již jsme prožili, nepřízeň doby

[75]) O bědném opatření kněžstva psal současně a mnohem lépe a více než u nás — linecký Quartalschrift a Scheicherův vídeňský Korrespondenzblatt.

mužně snesli... Škoda vyprávět, třeba čekat. Politické úřednictvo naši situaci dost zná, na př. koncipista při slánském hejtmanství Dunovský, s nímž jsem o těch našich bolestech nejednou rokoval. V takové náladě psal a uveřejňoval Baar ponurý obraz »Křížovou cestu«. K když zaň dostal honorář, napsal (1900 v únoru): Je mi tě líto, můj drahý Jiříku. Jako Jidáš prodal jsem tě za 50 zl. Chtějí, abych tě vydal zvlášť (= knižně), tož odpusť, brachu, víš, potřebuji peníze, potřebuji nu, tak jsem tě prodal, a bude-li nouze — prodám ještě jednou. Učitel z Vrbičan Vít Drbohlav k povídce namaloval obálku s motivy passiflory (mučenky).[76])

Úspěch kněžské tragedie se rozdvojoval. Knížka zapůsobila do kněžských poměrů jako blesk. Obsah povídky nic nezněl po Raisovsku, ale svou pravdou i tendencí bušil do spravedlnosti v duchovenských řadách. Nižší kněžstvo rázem uznalo Baara za svého mluvčího, mnozí skladnou osobu hrdiny i znali; ale vyšší kněžstvo se pohoršilo, reptali: co chce Baar, co je mu do toho, jak si škodí! Výroky hodnostářů a šplhavců dojista k autorovi ochotně přiběhly. Neodstrašily. Ač věděl, že si kněžskou kariéru zavírá, nebojácně přikročil k nové práci. A jak s chodským humorem: Tak počínám pro N. Život psáti další. O dámě z fary! Přišla do mého pokojíku a posadila se jako oblečený model. Prosím, jak vám mám říkat, ptal jsem se nového předmětu. Jak chcete, — třeba Farská panička. Dobrá, tedy Farská panička. A napsal jsem si název. Budu vás malovat, kreslit, fotografovat do všech podrobností při všem, všecko: vaši řeč, skutky a myšlénky. Budete tady sedět dlouho, snad rok trpělivě sedět, nemrkat, ne-

[76]) Druhé vydání Cesty křížové ilustroval Viktor Förster, třetí chodský krajan prof. K. Wellner.

hýbat se, dělat, co vám poručím — jako modelka. Prosím, prosím, ukláněla se — a co za to dostanu? Vy nic, já asi 50 zl., trochu hany, trochu chvály a snad trochu pochybné slávy. A tak zadarmo pro nic za nic a snad celý rok nemohu se obětovat! Pst, jen ne tak zhorka, nakvašeně. Užitek obět přinese, ale nesmí se říct — to nesmí být ani znát: byl by pak podnik tendenční a lidé moudří — kritikové — by prohlásili náš podnik za neumělecký. Vykonáte dobrý skutek odstrašujícího příkladu. Kdo vás budou vidět, číst, budou se varovat býti jako vy, budou chtít být lepšími — to bude vaše odměna — rozumíte? Rozumím, bolestně si povzdechla. Tak si tamhle zalezte do toho tmavého kouta. Najdete tam už několik mých obětí: Jemnostpána, Cukrovar, Pro kravičku... Tam odtud si vás vycituji podle potřeby. Adio! Má úcta... Hned tady dopovíme, že Farská panička kněžské mínění zrovna rozbouřila. Málokdo tendenci pochopil, spíše obráceně, a ct. publikum soudilo příkře farské kuchařky i kněze. Zajisté v některých málo případech ťala do živého. Leč klidný, zachovalý kněz, jenž měl zkušenost a srdce na pravém místě, si řekl: Zákon je jako zvon, kdož ho slyší, nebije-li srdce...? Když Panička se dočkala knižního vydání, z popudu svého okolí zavolal si kardinál Skrbenský spisovatele ad audiendum verbum. Zuřiví nepřátelé Baarovi očekávali suspensi toho opovážlivce. Audience začala ostře. Vy, pane faráři, také píšete — a neušlechtile, nemravně, na pohoršení lidu i k ostouzení kněží. To vám nemohu trpět — toho musíte nechat! Eminenci, nebojácně se zeptal Jindřich, která z mých prací má závadné, inkrimované vlastnosti? Farská panička! Ráčil jste ji číst? — Ne. — Těžko se tudíž ospravedlním a vaše našeptávače usvědčím ze zlé vůle, ne-li ze zlomysl-

nosti. Ráčíte odbírati německý týdeník Hausschatz? Vychází v Mnichově. Ano. Račte poslat pro minulý ročník (r. 1904). Lokaj přinesl a Baar rozevře, ukáže prstem: Pfarrfrau von H. S. Baar, übersetzt von Fr. Polívka. Eminenci, jestliže přísně věřící a konservativní Bavoráci se nepohoršili nad mým dobře míněným dílkem, jistě se ani liberální Čechové nepohorší — to jen několik fariseů... Kardinál se rozesmál, začal jako člověk dobrého srdce jinou řeč.[77])

Vnitřní oheň hnal Jindru kupředu. Obdržev 7. 2. 1900 od faráře únětického dopis s gratulační poznámkou k 31. narozeninám, sčítal životní bilanci. Vidí kouštíček práce a šotek se v něm chechtá: Styď se, kde už v těch letech byli jiní! Pane Bože, dej mi zdraví těla i duše, abych s lety, jež mi popřáváš, mohl hospodařit jako s hřivnami a neplýtval vzácným časem. Dej mi sílu, vytrvalost, abych využitkoval tu píď věčnosti, kterou mi uštědřuješ na světě, mně, ubohému sluhovi svému. Amen. A pod ten vroucný výkřik klade jednu ze svých Eucharistických písní, vonnou jako růži na oltáři. Vyprosil si zdraví, neboť od vkročení do Klobuk už nikdy nepřepadl ho protivný chrapot, někdy i s horečkou spojovaný. Hodlá vylíčit v povídkách místa z povídek Třebízského, svého miláčka. Umluví s řed. Kotrbou výlet do nedaleké Třebíze-Únětic, navštívil Václavovu klecanskou kaplanku. Jedou v saních širokou silnicí slánskou. Cin, cin, cin, zvoní rolničky po císařské silnici, kterou jezdívali čeští králové a jezdí kavalíři. Lemují ji aleje švestkové a košaté štěpy. Těmto ubožátkům ustříhali koruny; tuhle tím stromořadím, jež odbočuje, bychom se dostali k něja-

[77]) Z vypravování Baarova. Deutscher Hausschatz uveřejnil hned nato Cestou křížovou s illustracemi od mnichovského malíře F. Bergera, v dalším ročníku Žebračku.

kému zámku. Cin, cin, cin... jedeme klusem, koně zmirňují, zaráží běh, silnice prudkým sklonem se svažuje dolů a tam v údolí pod dědinou, stulen pod lipou, sedí pěkný bílý kostelíček sv. Blažeje. Nahoře se tyčí Týnec, vidíme mlýn Pacovák... Vzpomíná na slova Třebízského z povídky V podvečer pětilisté růže,[78]) vzpomíná, že Benešův zamilovaný klášter na Slovanech ovládli němečtí mniši — v Praze, opat jejich P. Alban Schachleitner, sice umělec a rádce velkých pánů, leč nezná smýšlení národa, v jehož zemi se usadil... Psal mu o něm neomysta Baloun z Nižboru, kterého u Fürstenberka konsistoř usadila jako zámeckého kaplana — a také, jak ho kněžna komandýruje, jak u těch Němců těžce slouží domestikové (praví mezi sebou, že už ví, jak to vypadá v pekle), zámek že zdobí samý paroh, vycpaná zvěř..., že jsou katolická šlechta, za ně církev vytahuje kaštany, že mu radí, aby se nepodpisoval Břetislav, ale Bruno, to že zní onačeji... cin, cin, cin... Velebníčku, co je s vámi, budí Kotrba společníka z rozjímání, už jsme tu. Sejmul s hlavy, hluboce se poklonil doškové kolébce Benešově... R. 1904, 20. 6., o výročí smrti jeho, promlouval Baar k nesčetným zástupům na těchto místech:

V čem leží ono tajemné kouzlo, které dodává tvorbě Třebízského tak tuhého, houževnatého života? Není to jen umělecká cena, není to jen sentimentální melancholií dýšící dikce, ne zajímavé, napínavé děje, ale jeden cit, horoucí, mohutný a svatý, je to Benešova láska k vlasti. Ona zůstala v celém jeho literárním díle základním tónem, tím žhavým jádrem, z něhož přímo eruptivní silou tryská v po-

[78]) IV. díl Sebraných spisů: Bývalo od pradávna, že na nejtučnějších beneficích největší pohodlí a na nejhubenějších lopoty do úmoru.

měrně krátké době řada jeho románů a povídek. Je to láska závratná, ohnivá, cit výsostný, jenž se dere přímo ze srdce a proto zní opravdově, silně, až dravě, takže s živelní prudkostí čtenáře si podmaňuje, uchvacuje a s sebou unáší. Všechny práce Třebízského voní českou zemí, napojenou potem, slzami a krví českých lidí...

Jsou-li básníci a spisovatelé často i proroky svého lidu, v první řadě stal se jím Baar, neboť v řeči pokračoval: Naše boje nejsou dobojovány, naše tužby nejsou splněny, nejsme s prací hotovi a nesmíme ruce složiti v klín. Mnou probíhá jistota, že nejkrásnější doba českého národa neleží za námi, ale před námi, a čeká, aby námi byla dobyta. Bude řada zápasů, každá hlava bude drahá, každá ruka vítána. Třebízský napsal: Českému jménu dobývali čest vždycky našinci těžce, všecko si musili perně zasloužiti, lehce nepřišli jsme nikdy k ničemu. Proto nespoléhejme na pomoc odnikud, nepomohou nám tam, kam plynou naše daně, nepřijde pomoc ani od východu, ani od západu. Nevěřme nikomu na světě širém, nemáme jednoho přítele v něm — věřme jen sobě a své práci a nadšení v nás![79]) Staří lidé slzeli, dojat byl celý zástup spolků, slánský vikář — starý vlastenec — pojal v náruč řečníka, jehož bylo štěstím, že přítomný okresní hejtman cítil s ním podobně, jinak by byl měl pro smělá slova soudní opletačky pro — pobuřování lidu proti vídeňské vládě. Pohnutlivě mu stiskl úředník ruku.

Do Třebíze ke kovovému Benešovi vodil farář své návštěvníky. Cestou vysvětloval kraj, dějiště povídek Třebízského, kritisoval pomník, poměry krajanů

[79]) Z konceptu řeči. Začínala stenem Třebízského v Marianských lázních: Nenechte mne umřít! Slova ta ozvala se z úst JUDra J. Štěpánka o Baarovi za 30 let na Výhledech.

klecanského kaplana, jak bývaly a jak nyní běží. Z takové vycházky r. 1905 mi vyzářilo, že nebude nad něho u nás lepšího znalce Benešových spisů, jejichž historické vady a nedostatky uměl con amore doplniti. Pojížďky Baarovy s přítelem Kotrbou docelily jeho dějepisné, archeologické vědomosti, oblíbil si starožitnosti. Stále uvažoval, je-li kamenný jehlanec za Klobuky menhir, mezník nebo jen obyčejný kámen. Znal hradiště u Šárky, na hoře Řivnáči u Roztok, Slánskou horu a stále srovnával — s Chodskem. Všechny ty pravěké památky se nevyrovnají Mezné či Bezné hoře, Pětivrší nad Kdyní s Ryžmberkem (Obřanskou horou), Herštejnem a Netřebem — Dmoutu a okolí; ještě méně lid. Náši sou sví, ale tuhle ti nic než otroky módy: podívej se v kostele na slečinky, to mají být české dívčky selské! Mezi dětmi sháněl pohádky, mezi mladými popěvky, u starých pověsti místní i národní — však skoro bez výsledku — co sebral, nehodilo se mu ani do Kukátek pro Václava Kotrbu. Bohatým schází poesie, nemají na ni kdy, zlatá Šumava! Pilně se obíral čtením. Fortelný Dostál mu určoval sice slabý honorář za příspěvky do N. Života — nezapomínal nikdy doprovázeti obnosy balíky knih, jež dostával do redakce k recensi. Svalil ji na Jindru a ten pro knihu by se byl upsal. V knihovně stojí dosud Karlíčkovo obdarování: Maupassant, Puškin, Gogol, Haggard (jeho Kleopatra), Dostojevský, Tolstoj; Sienkiewicze si koupil. Z našich: Heller, Svobodová, Klose, Holeček. Leží přede mnou, nemohu se dočkat (horuje 1900, 5. 2.) až se do té šestichodové porce labužnicky dám. Nejprve do Puškina. Bude jako Turgeněv s jeho Loveckými příhodami? Z Kleopatry, podobné prý Ebersovým románům, líbil se mu nápad: Husa v povětří směje se krokodilům, ale když spí

husa na vodě, pak se smějí krokodilové — a ženy jsou jako krokodilové. To by jistě potvrdil konsul Antonius, kdyby žil!

Ve Slaném svolal Baar 1900 na podzim o vikariátní konferenci zvolené komité pro zakládání farních knihoven po vikariátu slánském. Přišel Frecr, Komárek se mu omluvil, a tak se »dvouhlavé komité« usneslo Baarem vybrané exempláře poslati nejprve do Středokluk a nazvati soubor knihovnou »Třebízského«. Brzy nato vedle »Lososa« v kantině vyvolal Jindřich k životu Literární kroužek jako kdysi ve Zbuzanech. Přihlásilo se 17 členů s příspěvkem po 10 korunách ročně a předplatili za 160 korun: Zlatou Prahu, Zvon, Lumír, Květy, Osvětu, Obrázkovou revui, Z říše vědy a práce, Švandu, Palečka a Humoristické listy. Když v prvním čísle Obrázkové revue r. 1900 vyšel román Poslední z rodu Sedmerova, nastala po pokračování pravá sháňka... a členové kroužku hledali, na koho děj se vztahuje. Redaktor Podlaha slíbil cenu. Kroužkáři poslali k Ježíšku spisovateli 100 nejlepších rakouských cigaret. Taky honorář...

V polovici října sešel se Baar v Praze s Dostálem, Dlouhým, Podlahou, Fr. Leubnerem. Okřál. Kritikou mu vznítili novou chuť k práci, některé chybné názory opravil, nových nabyl, slyšel tužby a plány jiných. Kéž bych byl v Praze! Jsme rozstrkáni (= modernisti) po venkově, kdež s pranikým o literatuře slovíčka vyměniti nemůžeš, zbývají jen knihy a dopisy. Umluvili jsme se, že se budeme scházeti jednou v roce. Chci napsati divadelní kus... Napíši — třeba pro sebe. Postavím v něm kněze doprostřed, jako paprsky k periferii kruhu půjdou od něho paprsky — poměry k různým osobnostem jako k hospo-

dyni (ten paprsek se jmenuje celibát), k příbuzným (paprsek rodinné poměry), k chudým (dobročinnost), k osadě (pastorace), ke škole (osvěta), k národu (Husova otázka)... chci napsati, plove mi před očima, něco takového jako Rosmerscholm.[80]) Velmi se mu zamlouval A. G. Stin svými překlady Potapenkových povídek ze života pravoslavného duchovenstva. — Baar obmýšlel cyklus Ze života českého duchovenstva. Ten částečně uskutečnil: Cestou křížovou, Holoubkem, Stavělem, Kohouty, Kanovníkem, Žofinkou a Žebračkou. 30./10. píše: Skončil jsem Paničku — jsem vdovec. Židle osiřela, kde sedala, kde jsem s ní hovořil jako se živou, kam jsem ji jako ducha citoval. Ač prý dámská společnost knězi nesluší a nesvědčí, ač podle moudré rady má omeziti styky s druhým pohlavím na míru nejnutnější, stýská se mi. Proto tahám z inferna své duše dvě dosud mrtvé figurky, asi tak jako malíř manekýny, přišoup' jsem ještě jednu židli, posadil je a jednomu řek': Ty's farář Prokop Černý, druhému: Ty's učitel Amos Bílý, a oblékal jsem je: kolár, klerikální kabát — vousy — čamaru — skřipec. Budete zůstávat v Křečově a budete se spolu podle obyčeje a na vzdělání lidu ustavičně prát — já vás budu poslouchat a psát vaše slovní boje pro poučení a zábavu do N. Života. Tak, prosím začneme... Aby mne dobře lidé nepomlouvali, že bořím, štvu, stav zohyzďuji, upozorňuji, že otec Petr Kopal právě vydal knihu Srdce matky — je psaná směleji nežli moje Farská panička. Do polovice Kopal píše správně, ale v druhé půlce nemožně, tendenčně, neumělecky a falešně. Naproti tomu nechci (píše příteli 1902, 29./1.) přízně

[80]) K napsání bohužel nedošlo. Usmíval se, když jsme ho nutívali, tvrdě, že jistě umře na prkně! Dal jsem mu i thema z mého rodiště: Tvrdé hlavy.

doby a pánů. Budou křičeti, že kompromituji stav, nepřátelům dávám zbraň do ruky, budou mně vylučovat, vydědí mne... To se mnou nezatřese. Nechci chvály, nedbám hany od nikoho. Nezapřu kněze, ale vytkl jsem si úkolem, bez ohledu a milosrdenství obnažiti slabiny přítomného kněžstva, aby vynikla nutná jeho reformace a se uspíšila. Přitáhnu-li ji o jediný den blíže — budu s tím honorářem spokojen. Nuže plvejte, zde je lotr! —

Měl Baar k tak těžkému dílu oprávnění a schopnosti? O tom nelze pochybovati. Žil život kněze čistý, příkladný, neobyčejné pilnosti jako rytíř bez bázně a hany, měl nejlepší a nejčistší vůli a úmysl beze všech ambic, měl široký rozhled doma i po cizině, vzácné vědomosti všestranné, lásku k Bohu i lidem, měl dobré srdce k víře, církvi i svému národu; leč přivodí-li kněz v Moderně reformaci duchovních řádů, to byla těžká otázka zejména pro českého kněze, beztoho z husitství vždy podezřívaného. Byl všem modernistům zcela jasným úkol neobyčejného sdružení? Měli předáci ideální nebo osobní záměry? Znal dobře jeden druhého? Jak poctivě smýšlí Baar s Modernou, naznačil »svému tátovi« — Bartovskému (1902 17./10), když vyzkoumal, že píše pod pseudonymem Bezný (= Mezný, vrch nad Zdemily u Kdyně)! Vzpomněl jsem si na ten Kdyňský kopec a bylo mi, jako bychom se naň drápali s ohromným břemenem: vynésti nahoru ideál Moderny = život podle náboženství. Živou víru vyvalit na Bezný a prosadit, aby z něho pronikla jako paprsky ze slunce v srdce všech od papeže až do posledního proselyty. V tom leží všechna opravdovost a chytrost života — říditi se tím, co sami učíme a donutit ostatní, aby týmž (přesvědčením) v prak-

tickém životě za námi šli. Záležitost jednoduchá a přece jak těžká. Čím více přemýšlím, tím více se zlobím na politiku, na programy, na polemiky, spolky, noviny, na všechnu tu uauírovou chambraď — mnu si čelo a přemýšlím, jak provést, aby náboženství se stalo regulativem alespoň těch, kteří o sobě říkají, že věří. Kacířem by se moh' člověk snadno stát. Čeští bratří aspoň stále tanou mi na mysli (se svými začátky a konci). V l a s t n ě m y n e v í m e, c o c h c e m e, nemáme to ujasněno, a tu nám schází bystrá, ženiální hlava, která by vyslovila stručně, jasně, přesně směr moderně. Chtěl bych míti vytčenou metu, cíl jasný a všem zřejmý. Hnusí se mi takové skrývání, zabalování, tápání. Potřebujeme genia — možná že už ve škamnách, v semináři roste, ale nezrodí-li se — my jsme dohromady samá chamraď. Takový katolický Tolstoj musí se v Čechách zrodit, který ukáže učení Krista v jeho ryzosti a dovede je aplikovat — vštípit na dnešní duši davu. V učení Kristově skryto ještě mnoho, co dosud není vyváženo, vysloveno, pověděno, — dokázal to Hello a j. v. Socialisti měli svého Marxe, Lassala — židi, židi, plivají na ně zfanatisovaní našinci; ale já pravím: geniální lidé. Dovedliť vyslovit bolesti davu; item Prudhon a j. Nepodaří-li se nám najíti katolickou formulku na řešení časné bídy, je konec. Lidé lpí na tomto životě a musí být provedena spravedlnost, rovnost, pokud možno již zde na světě... Dokud ten poslední osadník se nemá dobře, neměl by ani kněz »míti se dobře« — potom by nám lidé věřili. Schází nám svatý zápal prvních křesťanů. Jiskra (u nás kněží, kteří potřebují nového chudáčka božího — sv. Františka) či vědomí je tu, ale ne ústa, která by ji rozfoukala v mohutný plamen...

Jindy (1903, 5./6.) líčí schůzi modernistů. Trvala do jedné hod. v noci a řekli si, že budou pokračovat ráno v 10. hod. u Brejšky. Jel jsem domů v noci, poněvadž jsem měl to ráno funkci. A nic jsem nebyl a nejsem zvědav na to pokračování. Vrátil jsem se naprosto disgustován s přesvědčením, že pod heslem individualismu většina našich chytrých lidí chce: buď ze hnutí se vytáhnout anebo uplatnit sebe. Oba extrémy se srážely. Věc běžela vedle. Díval jsem se jak blázen, když začal Svozil: já jsem proti každé straně, proti programu... a Holeček: já nevěřím nikomu. Mám své vlastní stanovisko... Řekl jsem jim přímo: Tož se ke katol. moderně nehlásíte? Hlásíme! Tedy nutno najít společné, styčné body vám i nám... Tak jsme se začali tahat. Eh, teskno myslit. Svatosvatou zůstává pravda: politika je špinavá věc!

Nejlepší člověk je Kuška — to máš pravdu. Trpělivý jako anděl, pracovitý jako mravenec: nic se mu neznechutí, schopný státi se naším středem, aspoň v Čechách. Holeček, dobrák ale kousavý, satyrický — tomu ho naučil život a rvačky s velkými pány. Miluje pósu, strojenost, affekt, ale brzy vypadá z role a je zas dobrým Franckem. Ukázal včera; napřed byl upjatý až po bradu a pak rozpínal knoflík za knoflíkem a debatoval žhavě, jako by šlo o jeho nejlepší přesvědčení. Svozila jsem viděl ponejprv. Ten hoch má odvahu, ale ne slepou, vědomou — ten prosadí přesvědčení proti deseti Kohnům, uvidíš. Turek z Litvínova a ten německý farář z Ledvic už tam nebyli. Naše hnutí, podle mého názoru je v první řadě k n ě ž s k é a pak teprvé l i d o v é. Vycházím z hlediska, že nejdříve vůdcové musí míti mezi sebou jasno a — pak teprve mohou vésti. Dokud naše kněžská sociální otázka trpí nezahojitelnou ranou, je mar-

no sociálně léčit jiné. Dokud poměr mezi biskupem a knězem není upraven v duchu evangelia, rozumí představený socialismu jinak než kaplan — je konec! Naše vlastní bolest pálí nejvíc. Proto nutno (já myslím) snažit se, aby církev Boží u nás byla bez poskvrny, čistá, svatá, abychom v té církvi dříve provedli to, k čemu radíme jiným, aby nikdo nemohl říci: lékaři, uzdrav sebe sama! Proto náš program. Do toho tedy vsunul jsem požadavek, aby na církevních statcích (= panství klášterním, kapitol, biskupských mens...) provádělo se to, co chceme v celé společnosti, aby ty statky nesloužily k obohacení nebo pohodlnému žití jedince, ale všem, kdo na statku pracují. Chceme, abychom nebyli považováni za »černou policii«! Oddělit církev od státu, jelikož je směšno bouchat do státu[81]) pro militarismus, národnost a j. v. a dovolávat se státu proti zrušení náboženství... Chceme svoji autonomii, svůj bono sensu kommunismus, vyřešit poměry nadřízených a podřízených, najíti životem vlastní cesty spravedlivé a poctivé. Já se také věnoval lidu, jak Ty říkáš, chodil jsem na schůze, řečnil, hádal se... a to právě ze mne udělalo — modernistu. Když mi začali otloukat o hlavu štolu, coelibát, platy dělníků na kněžských statcích, bytové poměry, lihovary a pivovary[81a]), pompésní život, řekl jsem zcela správně, za to církev nemůže, to ona nechce a neschvaluje, ale musil jsem také říci, že je mou první povinností, starati se o nápravu doma, zamésti před vlastním prahem čili reformovat. Tak zní to divoké slovo! Až si upravíme a pořádek uděláme ve vlastní domác-

[81]) Nezapomeňme, že Baar myslí na Austrii.

[81a]) Družstva toho druhu brala za zakladatele, předsedy i kanovníky, na př. v Beřkovicích a jinde.

nosti — pak přistoupíme k lidu. I v tom třeba systému — programu. Takový program bys mohl napsati třeba Ty (= Bártovský). Sbírej látku, sestavuj. Rozuměj mi. Není třeba čekat, až se naše reformy vžijí — provedou. Je třeba vědět, co chcem a oč se zasazujem, abychom směli každému říci: jsme reformní strana, která chce to a to! Svůj (kněžský) program bychom v obrysech měli, teď třeba propracovat další jeho a snad přední část: poměr k inteligenci, k lidu, ke státu, k samosprávným korporacím, ke šlechtě, škole. Ale do toho já více se plésti už nebudu... Nás dva (píše 31./12. 1906 Karlovi) přece nic nerozdělí, byť bychom i jako kněží měli v ledačemž rozdílné mínění... Ostatně letí teď taková krutá mrazivá doba, kde se lidé (dobrých úmyslů) raději k sobě tisknou, než aby se rozcházeli!

Z takových názorů na budoucnost laskavý čtenář snadno porozumí, proč Baar psal s oblibou povídky z far, ze života lidu ať na vsi, ať v městečkách. Podával je jako přípravu k událostem, jež důvěřivě očekával — musí jednou přijít a přijdou.

Nejvíce přispívala Jindřichovi vlastní matka. Když po večeři »uklidila«, sedla si ke kamnům, syn s dýmkou proti ní u stolu a cestovali každý den — do Klenčí a okolí. Vyprávěla svému jedináčku. Prožil jsem s nimi několik »černých hodinek«. Kůže mi šupěla po zádech, když Anna Baarová nám líčila, jak se v den a v roce zpupnému Lomikaru při hostině zjevil napřed duch Kozinův a potom »ten zlej« si proň přišel. Žasl jsem nad obdivuhodnou pamětí stařenky. K sedmdesátce se blížila, ale řečnila čile, smutně, vesele, jak děj přinášel, tváře se jí rozhořely, oko rozplamenilo, ruce oživěly (jak krásná dívka tato žena musela být!) brzo seděla, brzo po kuchyni cho-

dila — cítil's: tahle, jen tahle žena mohla zrodit, vychovat Baara. Všechno má po ní: tělo, oko, vnitřní žár, jen pro pravdu a krásu hoří, výmluvná ústa, která řečí uchvacují, paměť, která neselže, bystrý úsudek, vtip, jenž šlehne a zase pohladí, názor na svět a lidi světlý, optimistický a když potká zlo, hledí je potlačit, od lidí — ne od sebe odvrátit, chyby člověka omluvit, jen lenocha, špatné rodiče ne, ty nemůže vystát. To jsou příživníci na mozolech poctivců... U nás doma všichni musí dřít a — víte, je to krásný kraj: pole, lesy, louky, když se tam ptáci rozezpívávají, stromy rozešumí, žádná muzika na světě je nepřehraje... Spisovatel románu Cestou křížovou poslouchá, poslouchá, jdeme spat — Jindra psát, co slyšel, píše dlouho do noci a máma se ráno zlobí, že má zase dvoje brejle, že zase četl přes půlnoc (zkoumala prázdnou lampu), že si užene nemoc »skrz to jeho prachmilionské škrabání, keré k ničemu není«. A Jindřich si poznamenává: Kdykoli matka začne, zahřeje mne teplo. Minulý, prožitý život vstává přede mnou. Prostými slovy dovede setříti s něho všechen prach, oživiti vybledlé barvy a vdechnouti zvadlým obrazům nový život...

Z tohoto pramene vyřinula tedy větší část Baarových povídek z Chodska, už první větší Pro kravičku... Zápisník Baarův protkán poznámkami: Z povídek mé matky, Z moudrosti mé matky... úsloví, přísloví, říkačky, popěvky, báje — to všechno zachovala ve své hlavě a poslouží v Čechách na věky za vzor moudré české ženy, kterou zvěčnil syn ve svém díle. Anna Baarová zůstane nedostižnou učitelkou české ženy, matky a selky. Škoda, že Baar nezpracoval nástiny pod zhlavím: Zpověď mé matky, Z pamětí mé matky! Postupujícím věkem

stávala se Anna Baarová přes míru šetrnou. Viděla, že u syna nemají peníze žádné ceny — až umřu, utratí všecko a na stáři při nedostatečném zaopatření kněžstva směšnou pensí — půjde žebrat: nyní ke všemu vzal služebnou, protože já domácnost nezastanu — žalovala paní řiditelce Kotrbové — a není kde vzít. Úzkostlivě hospodařila s měsíčním platem, na konci radostně oznamujíc, kolik zase »uložila« — a Baar, aby vyhověl požadavkům stolu i domu, po straně dával služce, co třeba, a tak často za 1 zl. nakoupila ku podivu věcí. To byla také jediná »ošidnost synova« vůči matce, neboť Jindřich se řídil až do smrti zásadou, že rodiče mají být dětem nejvyšší instancí.

Baar uložil všechny matčiny peníze do svatováclavské záložny v Praze, kterou slavně spravoval Monsignore profesor Jan Drozd, útočiště úspor kněžských, kdysi (1869—1871) první redaktor Čecha, nyní spisovatel, vůdce a strůjce poutí do Říma, člen správní rady oblíbené Živnobanky. Kněží záložnu rozhlašovali za jediný katolický podnik finanční. A ten z nedbalosti a viny Drozdovy a úředníka Kohouta r. 1902 ohlásil »vyrovnání«. Úpadek obrovský — zoufalost vkladatelů k nevyslovení, zmatek v duchovenských řadách neslýchaný. Nepřátelé generalisovali: takoví jsou kněží všichni a zdálo se, že tito se cítí nějak vinnými, vždyť upisovali na sanaci záložny přemnozí obnosy nad síly. Sanují či přiznávají se k vině učitelé, důstojníci některého defraudanta ze svých řad? A přece český kněz přinášel tuto oběť z důvodů humanních a ideálně stranických, aby tak vyjádřil soucit a drobní vkladatelé nenaříkali, že je ožebračují kněží, kteří v bláhové důvěřivosti po léta doporučovali padlý ústav za jistý úkryt kapitálu pro každého. Jeden kaplan vě-

noval celé své patrimonium 3900 K, nikdo z malých neřekl: nedej, nedám... a tak zvané vyšší kněžstvo k takové křesťanské povinnosti přistupovalo leckde váhavě, jen po nátlaku tisku či veřejného mínění. Kaplani svěsili hlavy a řekli: Správně chceme reformy. Na biskupské stolce ať posazují učence širokého rozhledu, národovce, světce, ať bohatého duchovního obročí se nedostává členu urozené rodiny, jehož synovci za peníze strýčkovy stojí v popředí neřestného života! Baar uveřejnil v Katolických listech 14./10. 1902 podčárník sub titulo: V trapné chvíli. Konstatuje, že veřejná činnost bude podlomena, působení kněze otráveno, úspěchy rázem zničeny, přijdou-li lidé pracující o jediný krejcar ve Svatováclavské.

Podobně smýšleli modernisti a všechno nižší kněžstvo na svých volných konferencích. Konference posilovala imposantní účast na podobných sjezdech ve Francii na př. v Bourges, kdež v Mariánském týdnu se sešlo na 1000 kněží. La Croix napsal, že kongres může býti označen jakožto počátek nové éry, znamenáť probuzení kněžstva k nové, časovější a praktičtější činnosti. Rokovalit účastníci na sjezdu kromě všeobecných věcí též o zřizování raiffeisenek, o vyučování jinochů, obstarávání služeb, o pomocných ústavech pro chudé dobře zorganisovanou křesťanskou charitou..., dáno heslo: Kněží ven z far mezi lid, aby při obřadech kromě essentielních částí kněží promlouvali mateřštinou a j. v. Českou veřejnost a zase hlavně katolickou, udržoval v napětí tou dobou pražský universitní profesor T. Masaryk svým odpadem k protestantismu, svými názory na revelaci, na neomylnost papežskou, na rituelní vraždu (Hilsner) tvrze-

ním, že Dr. Rohling nerozumí textům hebrejským a mezi lidem tak jako jiní ignorantes rozmnožuje rasový antisemitismus a j. v. Myšlénky šířil v časopise Naše doba, Času (spolu s redaktorem Dr. Herbenem) a četnými tisky, přednáškami, jež ho učinily populárním hlavně mezi studentstvem a posléze mu dopomohly k poslaneckému mandátu do říšské rady ve Vídni. Nelíbil se určitým kruhům také zvláštní počin profesora Masaryka. Vyvolával od r. 1884 do života Spolek k vydávání písemných památek náboženského a církevního vývoje národa českého, složiv k tomu cíli základ 1000 zl. Spolek na způsob Matice české ohlásil, že bude otiskovati spisy náboženské, nejprve Tomy ze Štítného Řeči besední z rukopisu Pařížského, potom Matěje z Janova, Petra Chelčického a nedotisknuté latinské edice J. Husa podle německého vydání v Němcích v XVI. stol. s vypuštěním protestantských přídatků, dále Rokycanu a jiné, vše podle nedávného výroku papeže Lva XIII., jenž otvíraje historikům papežské archivy se vyjádřil: Katol. církvi není se obávati bádání historického a přátelé její mají dějepisných pramenů užívati k obraně církve. — A přece v Čechách část katol. straníků mínila quieta non movere[82]). Modernisti vystupovali proti Masarykovi slušně, ale tak zv. křesťanský tisk, nejvíce Škrdle a z Kotrbovy knihtiskárny v krajním nepřátelství. Kaplan Dlouhý-Pokorný oznámil 25./1. 1902 J. Š. Baarovi, že Masaryk poslal redakci Rozvoje dopis, v němž zve váženého protivníka k nabídnuté diskusi do svého bytu. Pokorný a Loskot Fr. považují faráře v Klobukách, socium certaminis, za velice způsobilého, aby hájil Modernu, aby přijel. Baar nejel (nevím ze které příčiny) a tak šli na disputaci Dlouhý a L.

[82]) Dr. Jos. Kalousek v Osvětě 1885.

Kunte z Třebechovic[82a]). Již 23./1., den po schůzi, napsal Dlouhý do Klobuk: M. nás přijal vlídně a choval se k nám laskavě. Doznal, že neuznává revelace a zvláště dogma Vaticanum bylo quentlíkem, jenž učinil mu nemožno zůstat v církvi. Kristus v mravouce je mu nejvyšší instancí... qua solus homo, in quo ratio divina modo mirabili manifestatur (jako člověk, na němž se ukazuje Boží moudrost způsobem zázračným). Theista rozhodně je a byl a zešílel by, kdyby nevěřil v osobního Boha. Protestantismus mu sympatický není, ale bez konfesse — to je negace — být nechce. Modernu naši staví za vzor, t. j. katol. modernu klidnou a věcnou. Kdykoli chceme, je ochoten k diskusi. Rozhovor dopadl k plné naší spokojenosti... Tak Dlouhý-Pokorný[83]). V novinách ovšem vyzněla líčba schůzky na každé straně pro domo sua. Jisto, že strana jedna na konec nepřesvědčila druhé — jen to je správno, že Masaryk, syn zbožné maminky, na studiích poznámkami některých ve víře lhostejných profesorů utrpěl poruchu víry v dogmatech — proti svým učitelům kněžím ničeho nemá, naopak s láskou si připomíná šlechetného a vzorného kněze profesora Matěje Procházku. Vatikánské prohlášení nalomenou větev dolomilo. Protestantismu nepropaguje, není náboženský reformátor, učí, co ví a pokud přesvědčení jeho sahá. Požadavky reformistů mají jeho sympatii, není mu však přijatelný tón Rohlingův, tón katolické žurnalistiky, jakým píše i o chybách českého kněžstva, o němž M. je přesvědčen, že je (v Rakousku) německého lepší. Redaktoři v nedostatku lásky vydávají své kněze na pospas věřícímu lidu. Kořen reformy musí

[82a]) Jeden psal proti professoru v Hlídce, druhý v Katol. listech.

[83]) Katol. listy 1900, 22. 9.

být — láska. Osobně je přesvědčen, že katol. církev je takový ústav, jenž reformy schopen není. Předvídá, že ani ty reformy, které se netýkají dogmat, nýbrž církevní správy, církev neprovede a snahy toho druhu násilně utlumí...

Disputace měla silně hluboké následky. Episkopát mínil, že středověká rozmlouvání se nehodí pro nynějšek a tázal se, kdo oběma kaplanům dal k ní missi, což vedlo po čase k tomu, že oba kaplani složili svůj kněžský řád[84]). Výroky Masarykovy přemílaly noviny. Když profesor brzy nato dojel do Brandýsa k pohřbu matky svého přítele básníka Machara, při odjezdu na nádraží uspořádal hlouček poštvaných proti němu demonstraci, podle otevřeného listu Macharova arcibiskupovi prý zaranžovanou v brandýské kaplance. (Čas 18./2. t. r.)

Drobné kněžstvo se silněji postavilo za požadavky modernistů a také s národem proti Vídni, majíc za to, že církev prostřednictvím vídeňského nuntia, který do Čech nepřicházel a jen od primasa, rodem Němce, si dával referovat, se dívá na Čechy po německu zamlženými předsudky. Venkovští kněží kromě toho ukazovali na bídné služební požitky za rostoucí pastorace i úřední výkony pro vládu a tak téhož roku 1902 seskupila se po schůzi radikálnější strany celého hnutí ponejvíce z příčin sociálních Zemská jednota katolického duchovenstva. Už napřed se nelíbila biskupům. Kdo znal okolnosti blíže, nepodivoval se. Stáří zpravidla nerozumí, nechápe mládí. Episkopát měl za

[84]) Tehdy Jindřich napsal: Stalo se podle výroku moudrého Vašeho dr. A. Skočdopole (prof. bohosloví v Č. Budějovicích, náš zlatý učitel, † 1919): Filosofia speculativa cum defectu patientiae et temporis non raro fit speculatori destructiva.

nejlepší organisaci — vikariáty a těžce souhlasil, když podřízení kněží z politiky vstupovali do organisací, vyhlašujících náboženství za věc soukromou (agrárníci) nebo docela zbytečnou (socialisti). Jednotě nad to se zdálo, že kněz salva fide má jako učitelové, židi pracovati v každé straně. Vládní kruhy dávaly episkopátu na jevo nespokojenost, jelikož české kněžstvo nazvíce berouc národní požadavky za svou povinnost, nepracovalo prý dost horlivě jako německé podle císařova hesla: Viribus Unitis. Mladí v Jednotě nabyli převahy, většině se politika episkopátu nelíbila — výstřední živly kolikráte nevěděly, co chtějí a zapomínaly, že přední ctnost kněžská má býti — poslušnost. V únoru 1902 nátlakem horlivců kolem Vlasti a Katol. listů český episkopát zvláštním cirkulářem zakázal kněžstvu odebírat modernistickou publikaci Rozvoj[85]). Proč by, tak se mluvilo po Praze; Škrdle et Cie ve svých orgánech polemisovali, vyvraceli, usvědčovali, že mocný jejich orgán — biskupové, mohou takové škorpiony slovem zašlápnout. Rozhodně tou středověkou zbraní představení církve svou autoritu nepodepřeli, kněží, s nimiž jednali jako s dětmi, poslechli, ale lid tehdy ve vášni politických stran je označoval za osobně nesvobodné nástroje, k politice Vídně a ultramontanní ochotné — i kdyby jednotlivci chtěli, nemohou osadníkům pomoci. Veliké rozhořčení způsobilo současně nařízení arcipiskupa Skrbenského, aby i na venkově při bohoslužbách se zpívalo řečí liturgickou — latinsky. Sice ostatní biskupové podobně neučinili,

[85]) Per Jesum Christum, qui nos est judicaturus, omnes et singulos dioecesium nostrarum sacerdotes et clericos admonemus, obsecramus et in conscientia obligamus ne Rozvoj vel aliam, quae mutato nomine huius fors partes susceperit, ephmeridem legant, emant vel quocunque alio modo adjuvent.

ale učitelové, ti poslední vzdělaní regenschoři na venkově, jeden po druhém službu při chrámu vypovídali a tak nešťastný inspirátor pražského fermanu, neboť Skrbenský sám si jej nevymyslil, dal počátek úpadku kostelního, lidem tolik ctěného zpěvu, kterýžto pokles církevních písní později rozšířil se i na národní, jelikož učitel, aby na něm neulpělo znaménko »zpátečnictví«, přestal pěstovat hudbu a zpěv vůbec. Baar zdaleka i smutně se díval na takové zmatky. Těšilo ho, že zákazu češtiny v kostelích na venku faráři nedbali, litoval, že takto na radost Vídně český lid i na církevní půdě se dvojí, ana některá část přestupovala k protestantům, konservativní část zámožných a inteligence bohoslužbám odvykala. Aspoň si brala národní záminku. Sice křesťanští sociálové se namáhali situaci udržet, pořádali schůze s poučnými přednáškami, Dlouhý-Pokorný vynutil na Baarovi proslov k 25-letému jubileu papežskému[86]) Lva XIII., Máše Kotrbovic Jindra věnoval veršovanou pohádku o sv. Petru, katol. tovaryšům nějaký hymnus a Škrdlu šlehl satyrickými verši.

Strojil se na cesty do ciziny. To už r. 1900 v srpnu se svým přítelem Fr. Komárkem, kaplanem ze Zlonic, ochutnal Německo v Drážďanech, kde nevynechal ani jedné památnosti, hlavně mocně pohnut stanul v obrazárně před Sixtinskou Madonnou. Závist trýznila farářskou duši při pohledu před hlavním městem Saska. Tu u samého vjezdu Labe, jako by se promáčklo do vysokých břehů, plných zeleně, a v té propadlině rozházeny jako rosné kapky bílé vilky s královským letohrádkem. Všude vidíš bohatství, přepych — ach jací my jsme

[86]) Výzvu na báseň k císařskému jubileu odmítl slovy: nebudu se k tomu nutit!

doma žebráci! Ale Drážďany samy, toť ohromný lívanec na plechu (= rovině). A Drážďany staré město (Altstadt)! Ach, Praho má, Praho královská, oč krásnější jsi třeba bez krále! Tu nevidět ani stín tvých pahorků, chrámů, pyšných věží, žádné svaté aleje jako na Karlově mostu! — Letos chce rozepnout Jindřich perutě šíř a dál, protože ušetřil víc než vloni, kdy jeho kapsu tlačilo pouhých 50 zl. Vyjel s mátí do Klenčí, potom sám z Domažlic na Řezno, německý Slavín Valhallu. Překvapila ho svými titěrnými rozměry, jen pomník zakladatele krále Ludvíka má veliké dimense. Což je to proti Römerthurmu, römisches Thor v Řezně — té pravé římské stavbě. A ve Valhalle si postavili poprsí Kateřiny ruské, Karla knížete Schwarzenberka, Mikuláše Koperníka, Radeckého... tedy 100procentní Němce. Čtyři dny bloudil po Mnichově, probíral podle plakátů katol. spolkaření, čistotu, praktická zařízení kostelní (užasl nad kazatelnou na kolečkách!) došel do král. pivovaru. Mnichováci se modlí a umí pít nade všechny! Prošel musea, archivy, umělecké výstavy: zase všude stará kultura, přepych jako bývávalo u nás za cís. Rudolfa. Na večer rozpřádá při stole řeč se starým knězem. Bavorák: Vy tou náboženskou mizerií doma jste kněží sami vinni. Nechali jste si z netečnosti a pohodlí všechno přerůst přes hlavy... Baar silně odporuje, na konec vstává, chce věděti s kým mluví a když ten se k představení nemá, podává starochu visitku. Jako když ho píchne. Cože, vy se jmenujete Baar, to jste můj antipod: já jsem Šebestian Raab, farář in Hallern, diecése bamberské. Se smíchem se rozešli. Moderní Mnichov totě noblesa, kněží kus starověku, ve veliké vážnosti, jelikož jsou všechněm všechno. Učme se od nich. Jindřich

se vrátil přes Železnou Rudu, Klatovy, Tábor na Dělnickou výstavu v Praze. Všechno všudy v rudých barvách, výstava demonstruje pro dělnictvo. Nemá tudíž významu hospodářského, ale agitačně sociální a politický. Kočí vystavuje Holárkovo jednostranné umění. Nikde nečteš: Hajte dělníci řeč svých otců! Internacionala pracuje pro Austrii a nechce viděti, že dynastie vtláčí do slovanských zemí — ruské (= samovládné) poměry baťuškovy.

Umělecky nadaná hlava Chodova na vzorech v cizině načerpala sklona chuť k českému umění, a to zase přednostně církevnímu. Přítel spisovatel Boh. Zahradník-Brodský uveřejnil v Kat. listech — 1902 v konci listopadu — pobídku duchovním, aby kostelní opravy svěřovaly jen domácím firmám. Že u nás dovedou okna, sochy jako v Tyrolsku, obrazy jako v Mnichově. Baar se ozval. Píše: Svatá pravda; leč nestačí imitace cizího umění. Měli jsme své stavitelské, sochařské, malířské školy české — v Praze a na jihu země dosud nalezneš skulptury soch, oltářních arch, malby Madon: deštenské, hradecké, vyšňobrodské, znalci je datují do XIV. stol. i záze. Na našich umělcích nyní žádáme, aby výtvory jejich hlavy a rukou nesly český charakter. Nespokojme se, aby český řezbář řezal sochu sv. Josefa vkusně jako v Grödenu, malíř polychromoval jako v Belgii — náš umělec ať vytvoří český typus, dá české barvy, jaké milují na př. Moraváci, u nás na Chodsku, řezbář musí svému umění vdechnout duši našeho lidu, rysy ve tváři, motivy v rouchu, rozměry těla jak na venkově převládají. V obrazech máme dosud (1902) jen Liebscherovu Madonnu Valašskou. Na Marianských oltářích byste její kopie marně hledali — za to dost kopií Madonny sixtinské, oděné jako

vlašská žena. Proč máme hledět na cizí představu ženy, nezvyklou úpravu hlavy, zkřížených šatů? Nemyslím, aby umělci namalovali Chodku, Hanačku, Slovačku v národním kroji, přistrojili ji gloriolou a řekli: To je Bohorodička — ne. Ať dají šat neutrální, ale přizpůsobený českému kroji, motivy z kraje našeho, na př. pozadí hory, určité krajinky, města... to se dá snadno upraviti. Povím, abyste mi rozuměli, určitý případ. Intimní a poetický koutek o vánocích v našich kostelích zpodobují j e s l e. Což se jich už u nás od dob sv. Františka postavilo! Plastické a figurální znázornění Narození Jezulátka — celá vánoční idyla. Betlém, Betlém, tleskají děti ručkama, radost se jim jiskří v očích: maminko, pojďte s námi k Ježíškovi. Chtěl jsem koupiti Betlém pro náš kostel a v Praze u Mudrocha, Amlera, Buka, Krejčíka... Betlém všude týž — chlév, svatá Rodina, tři králové, pastýři, všecko v jakýchsi fantastických kostymech — všecko tak studené, cizí, jako bych se procházel krámy ne pražskými, ale mnichovskými... Pročpak bychom nemohli míti svůj český Betlém? Mohu-li do chrámu postaviti pastýře oblečeného jako italského pifferari, proč bych tam nemohl natrůniti slováckého báču nebo valašského pastevce? Oslavujeme milého Mikuláše Alše! Viděli jste jeho malbu Betléma, českého Betléma? Bože, aby tak vyřezán stál někde ve chrámu. Zbláznit by se musely naše děti radostí. Ale ono to nikomu nenapadne — řežou dál figurky podle modelu z ciziny, podle šablony je nabarví a tak nesvedou nic nového, nic teplého. Otevřme kostely českému umění — pusťme je tam, žádejme je na našich umělcích, donuťme je k němu poptávkami! Nuže, kdo vyřeže první Alešův Betlém — kdo? Ať se hlásí! Baar se Alšova Betlému nedočkal, ale

chodského od umělce Václava Cvekla[87]). Radoval se nesmírně z toho, že se ujal v celém Pošumaví... S umělci se Baar stýkal rád v Praze, v Měšťanské besedě, u Brejšků: tuto nejvíc se Zíbrtem, Burianem kanovníkem, redaktorem Kopalem. Občas je hostil na faře. O malíři Viktoru Försterovi uveřejnil pěkný podčárník v Čechu 1904 12./4. a F. L. Vymetalovi k nějakému památnému dnu t. r. v dubnu poslal básničku, ač se zařekl, že při prose veršů psáti nebude. Zní:

Na Kodovským houvárečku
huž ječmen se vymetal,
jenom eště na kopečku
červený mák vykvetal.

Náši chlapci rostou, bují
juch! huž sou z nich ženiši —
dívčata se zapalují,
od nevěst se neliší.

Ha dyž klásky vymetaly
zrála v klasech zrníčka,
tu se dívčat chlapci ptáli,
po čem letos srdíčka.

Jejej chlapcí, vy ste hloupí,
Pospěšte si, ať sou žně —
s mákem ječmen vymetaný
svažte hezky kurážně.

Jejej chlapcí vy ste hloupí,
co' pa' máte zlatodol —
hdo se neptá — ten mák koupí,
sveze pěkně do stodol.

---

[87]) Z korespondence. Viz Chodská čítanka 135, 66. Cvekl † v Holešovicích 1932, 8. 3.

Kdykoli si Baar vzpomněl na tento svůj hřích, vždy se rozesmál na celé kolo, pro honorář, který za neoschlé verše obdržel od — mámy. Přišla jako duch s nějakou kuchyňskou otázkou — stojí nad stolkem. Zas už škrábeš? Tak, mámo, poslyšte, co. Máma poslouchá a potom dí: Chlapče, ty nebudeš mít rozum do smrti. Dovědít se tvý bláznovství redaktor, dá to do novin a máš a já s tebou věchoucí (= opravdovou) ostudu. Což si nějakej zpěvák muzikantům nebo vůdce pouti...? Redaktorem mínila máma P. Kopala. Nezachoval se jí. Přišel kdysi do fary v nepřítomnosti synově a chtěl moc vědít. Neměla ho za to ráda; ale když jí potom »její chlapec« přečetl něžné vzpomínky na matku, jež Kopal občas v listech uveřejňoval, smířila se s ním. Hdo by to řek', že ten plesnivej dědoch tak má rád svou mámu. Přátele Jindřichovy matka ochotně hostila: Amorta, Förstra, dr. Aloise Kolíska z Hodonína, Bittnara a j. v., na profesora Sekaninu a Fr. X. Procházku často vzpomínala, protože »to sou čistý persony, chlapci jako panny a umí s člověkem mluvit, jako dyby byli z Klenčí«. Nejradš viděla Mášu a Vášu Kotrbovic, Karla Švarců, »dělala« jim mámu, aby ledacos pochytili, co »budou dycky« potřebovat. Nakladateli Kotrbovi vařívala nejlepší kafe, protože kdyby ho nebylo, neměla by čím topit. Praktikus Kotrba objednával jí z honoráře synova každý rok uhlí a dost často i jiné potřeby do domácnosti. Však se na té farce bez dluhů jen tak udržovali.

Po smrti únětického faráře Ludvíka ucházel se Baar o toto obročí: měl by nad větší příjmy ještě při kaplanovi víc času a blíž ku Praze. Ale nepochodil. Patroni praesentovali stejně starého J. Podlahu z Pozdně, měl více zásluh. Odstrk bolel Jind-

řicha nejvíce z té příčiny, že kanovník Dr. Krásl prozradil Podlahovi, s nímž žil klobucký pán stále v dobrém přátelství: Baar nedostane už od nás nic, protože je víc spisovatel než kněz! Kanovník, sám literát, jistě vzkázal Baarovi více než svoje vlastní mínění ostatních patronů, neboť z autopsie znal horlivé jeho působení a oceňoval příspěvky do Katol. listů. Když později kompetoval Baar o farku sv. Apolináře v Praze, přimlouval se zaň a zase nepořídil.

I stalo se Baarovi pod takovými příjemnými dojmy nevyhnutelnou potřebou uvidět jiný kraj, jiný lid, zapomenout. V Tůmově kavárně počátkem července r. 1905 smluvil s Dostálem-Lutinovem výlet Německem do Belgie, Holandska, zpět Berlínem domů. Okružní lístek stál 90 korun. 400 korun do kapsy, historický havelok s 9 kapsami, sešněrovaný ranec s deštníkem a hajdy do světa. Toulali se od 16. do 29. července cizím světem, v němž ku vznětlivé duši mluvily věky.[88]) Nejvíce mu utkvěla v paměti návštěva ve Würzburku u ThDr. Hermanna Schella, autora proslulé brožury: Der Katholicismus als Princip des Fortschrittes. Rozmlouvali s profesorem celý večer, druhý den šli na jeho přednášku: De vita contemplativa, na níž bralo účast skoro více laiků než bohoslovců. Mluvil pouze německy, oči mu zářily jako hvězdy, posluchači zrovna viseli duší na jeho rtech a ssáli slova muže, jenž tolik miloval katol. církev a tolik za to z vlastních řad vytrpěl. Nadšení táhlo sálem, podmaňovalo, uchvacovalo . . ., na konec Schell nadiktoval asi pět stručných vět, jež vykládal, a když zvoneček oznámil 9.

[88]) Cestu uveřejnil red. Tom. Šilinger v brněnském Hlasu (15 feuilletonů) a později r. 1912 v říjnu vydal Baar v knize u Gustava Francla jako část popisů: Chvíle oddechu.

hod., uklonil se a odešel... Posluchač Bruno Kašovic (Maďar!) doprovodil Čechy na nádraží, jeli do Frankfurtu ke kapelníku tamní opery krajanovi Fr. Neumannovi.[89]) Diriguje nejvíc Wagnera, uvedl Prodanou nevěstu, Dalibora a připravuje mezi Němci půdu pro Fibicha a Dvořáka. Prošli Kolín, Mohuč, Lutych, Brusel, Antverpy, Haag, stanuli nad mořem, jehož klidný a přece nepokojný zjev oba poety uchvátil. V Ševeningách »na káře drželi slavný vjezd do moře«..., oba zimou se klepali...; moře nám sahá sotva po kolena, vlna za vlnou k nám dobíhá, teď už se rozbíjí o naše těla..., stříkla do úst.., točíme se k nim zády a naskakujem do výše. Vlnami zmrskané tělo zčervenalo, všemi údy se rozlévá příjemné teplo... Okoupali jsme se v moři...« V Amsterodamu marně hledali hrob Amose Komenského. Když se ptali, každý opáčil Comenius — Comenius, ne — toho pána neznám. V zoologické zahradě se Baar představil starému lvu, jenž apaticky odpočíval v koutečku klece. Má úcta, pane lve, český lev se nechá poroučet — a starý, mrzutý král ani brvou nehnul... Berlín oba tolik nezajímal jako český hřbitov v Rixdorfu a bōhmische Kirche... Jeli přes Zhořelec domů. Na širé pláně severního Německa Baar často se rozpomenul: Zlaté hory, bez nich bych nechtěl žít! Při rozmlouvání ve vlaku nemohl Dostál zatajiti, že on Moravan je více orientován po Austriacku, což potom ve válce vyjádřil svou nešťastnou básní: Zvoňte zvony na vše strany. Baar mu takové sklony rozmlouval, nerozmluvil. Nato přistoupil do spolku českých spisovatelů Máje, nejvíce ponoukáním milého jednatele spisovatele-lékárníka Heritesa. Vyložil knězi, že jako člen Máje může si zajistiti i pensi, což roz-

[89]) * 1874 v Přerově.

hodlo, neboť Jindřich po takovém zneuznání poctivé kněžské práce si umínil odejíti na odpočinek do Klenčí. Když r. 1906 zadal nové vydání Farské paničky Máji, rozhněval se Dostál nejenom pro členství v Máji, podle jeho úsudku liberální společnosti non plus ultra, ale i pro zkažený obchod. Lutinov s Baarem nadobro se rozešli. Nový klobucký učitel Trap, mládenec asi 24letý, ostentativně se faráři vyhýbal, v Hlasech z Kladenska napadla učitelka Jos. Klumpartová velmi neomaleně Baara, domnívajíc se, že psal o ní nějaké verše do čas. Třebízský. V takových zármutcích potěšil ho 1./9. 1906 prof. Voborník návštěvou v Klobukách. Chodili spolu po stopách Svatopluka Čecha, došli do Pálče, na Peruc a do Vraného, ovšem do Třebíze a do Šternberských lázní.

V Čechách z nákazy německého hnutí Los von Rom se zakotvoval mocný boj proti církvi. Málokdo jej chápal. Činí se pokus spolkem Volné myšlenky ne pryč od Říma, ale pryč od náboženství. Ať je volná škola, volné náboženství, čím méně dětí, tím blahobytnější soužití dvou. Nábožensky cítící muži se sráželi k sobě, ovšem jen u protestantů, kde inteligentní pastoři Dušek, Žilka, Karafiát pochopovali silné nebezpečí víře, šli odpůrcům mnohými způsoby na vysvětlivky vstříc — jenom v církvi katolické není jediného předáka, který by celé hnutí rozpoznával a částečně ovládal. Ani universitní, ani profesoři z bohoslovenských učilišť: jediné Ant. Skočdopole v Budějovicích a ten je starý — a Dr. Fr. Reyl v Král. Hradci, muž bystrý, čilý, ale v područí biskupově. Velicí katoličtí páni u nás nesnesou jiného mínění, idey, nechápou, že v ideovém hnutí platí duchovní zbraně a ne zákazy, násilí, suspense... Tím ovšem zastraší některé osoby, ale po-

silují samo hnutí. Podle názoru Baarova záleží úkol církevních představených v tom, aby o proudech doby uvažovali, starali se o časové reformy s úsilím zachovat náboženské přesvědčení lidu i inteligence. Něco v církvi není v pořádku — a kořen toho hledají naši páni v malém, nespokojeném kněžstvu, jež bije hlava nehlava jako orlík zavřený do klece. Zakázali Bílý prapor — tím založili list Třebízský; ovšem zase za půl roku zašel. Zůstala jizva, trpkost, nechuť k povolání. Kam to povede? A vedlo k rozpuštění Zemské Jednoty duchovenstva. Jednotu ovládly nejprve radikálnější živly, leč předsednictvo skládalo se z klidných mužů, trochu slabých nahoru i dolů. Měli si vyžádat od episkopatu zřejmé vyjádření, v čem nižší duchovenstvo, Jednota chybuje — nahoře bylo stále vyčítáno a nikdy se neřeklo, v čem přestupky vězí... a z vedoucích hlav spolku jeden měl na mysli stále výdělek pro svůj vlastní košár, druhý přesvědčoval, že nutno stopovat politiku a prohlašoval svou stranu za nejlepší.

To nastaly volby, pověstné volby rovného hlasovacího práva r. 1907. Padly privilegie šlechty (císař už r. 1901 dokonce povolal z Čech do panské sněmovny vídeňské básníka Vrchlického, Ant. Dvořáka), biskupů, posílněna soc. demokracie, jelikož každý měl stejné hlasovací právo. Venkovský lid potácel se se strany na stranu, zemědělci přichytili se strany agrární. Když ta napsala na čelo svého programu, že náboženství je soukromá záležitost jedincova, V. Myslivec před samým hlasováním vydupal Lidovou stranu, jež měla jisté úspěchy. Strany rozdvojily náš lid. Nastaly neslýchané štvanice, dosud pokojných vesnic, rodin, na prospěch socialistů, kteří dovedli z rozbrojů těžit.

Z proudu vypravování čekal laskavý čtenář, brzo-li vystoupí ohnivý syn Holubův z Klenčí v nějaké větší roli této zmatené doby. Baar se politikou nezabýval, neměl jako nekompromisní povaha a čistý charakter k takové zlé hře ani sklonu ani chuti. Konal své povinnosti a psal. Na příběhy hleděl bystře. R. 1897 v lednu nařídili biskupové rakouští před volbami předčítat pastýřský list o příštích volbách do říšské rady, nařizující výstavu Nejsv. Svátosti otlářní k veřejnému uctění a modlitby za dobré, pro církev i celou naši vlast (= Austrii) požehnané volby. Tehda nebo někdy později totiž koloval po celé říši výrok císařův, jenž k domluvě nějakého církevního hodnostáře, aby použil svého vysokého vlivu na zvolení konservativních, náboženství přejících živlů, odpověděl: Nemohu osobní svobodu svých poddaných omezovati: budete mít poslance, jaké si zvolíte! Baar na pastýřský list episkopatu z r. 1897 si poznamenal: Pozdě ale přece a konečně lépe pozdě nežli nikdy, neboť na dobrou věc není nikdy(?) pozdě. Ordin. list náš přinesl papežskou encykliku: Humani generis. Před čtvrtstoletím už po ní volali, očekávali, přijít musela — leží přede mnou na stole. Dotýkám se jí s chvějícíma rukama. To bylo strašné postavení, když několik smělých hlav před 20 lety odvážilo se tvrdit, že na kazatelnu politika nepatří. Toto místo se nemá znesvěcovat špínou politických bojů. Definovali mnozí: klerikalismus je zneužívání náboženství! Bylo zle, když jsme sice r. 1897 poslušně přečetli pastýř. list o volbách a také vyslovili své mínění o tom … Nechci ani na to všechno vzpomínat, zvláště na ten výsledek našich modliteb — na volby samy. To patří jinam. Ale persekuce, trpké chvíle, hrozby a tresty

(patrně Moderně), vzpomínky na to jdou s námi. A zde dnes čtu. ac non raro contigit, ut in media pertractione rerum aeternarum labantur (= kazatele) ad politica, praesertim si quid eius generis animos audientium vehementer teneat occupatos... illud orationis genus proprium ephemeridum. (Nezřídka se přihodí, že kazatelé uprostřed úvahy o záležitostech věčných vplují do politiky, zejména jestliže duše posluchačů touto se zabývají... a mluví (kazatel) jako noviny...) Co z toho měla církev? Papež píše: damnum et dedecus. Škodu a ostudu. Proto chceme: concionatoribus... omnibus de re politica in ecclesia agere omnino et absolute sit vetitum! Papež Lev XIII. vyhnal kněze z bank, záložen a raiffeisenek dal Hlinkovi pravdu proti Parvymu, odstranil Kohna... Kanovníci v Praze v peněžních ústavech zůstali, Krojher v předsednictví raiffeisenek, item jiní kněží ve správě venkovských. Konečně založen i Svaz katol. kampeliček, a tu zase biskupové přáli, aby kněz jim stál v popředí! Sloužíme Kristu, kážeme Krista, který i nám českým kněžím pravil: jam non dico vos servos, sed amicos meos. Nenazývám vás služebníky, ale přáteli svými. A byl to Kristus! Baar vylučoval politiku z kostela a nikdy nenabízel v kázání ani čas. Kříž, Marie, Katol. listy, Sv. Vojtěch — ani jiné, ve faře kdo se tázal, dostal ochotnou radu i pomoc. Zdálo-li se mu, že třeba předčítati Ordin. list, řekněme o chvále manželství (1900, 12./3.), připojil k němu své doplňovací myšlénky. Uvedené napomenutí Skrbenského zakončil: 1. manželství jsou v úpadku, přibývá manželství divokých, dětí nemanželských a nešťastných. 2. Manželství a spořádané rodiny jsou však základem společnosti lidské. Aby tyto rozvolněné svazky byly utuženy, vydán tento

pastýřský list. Prosím svoji osadu, aby si slova biskupská vzala k srdci a dle nich jednala v tak závazné chvíli, rozhodující o celém životě — jako je — svatba. Amen. Baar sám průběhem doby vycvičil se na znamenitého řečníka. Jeho promluvy, nedělní kázání, příležitostné řeči vynikly pečlivým zpracováním, vzletnými myšlénkami a elegantním přednesem. Jimi přitahoval osadníky ke službám Božím a proto sousední faráři zvávali ho na poutní, pohřební řeči — nevěsty si přávaly, aby je oddával. Dosud ve mnohé rodině jako poklad chová matka Jindřichův proslov při její svatbě, který na památku si od něho vyžádala. R. 1901 vydal u V. Kotrby v Praze proslulý cyklus řečí adventních pod názvem Kristus — světlo. O nich pravil prof. Dr. Ant. Skočdopole, že náleží mezi nejpěknější edice toho druhu.[89a])

Baar se nevyhýbal žádné pastorační práci, třeba i ožehavé. Na př. na přání vikariátní porady ve Slaném 1901, 19./9. píše kritiku sub titulo: Posudek o středním katechismu a biblické dějepravě. Dva kněží odřekli, Baar upřímně napsal. Nebál se. R. 1902 zase o reformě kazatelské, kterážto úvaha došla odmítnutí mezi kněžími, ale souhlas Vaňka z Pelhřimova; t. r. konsistoři vyslovil své mínění o tak řečených křesťanských cvičeních po vesnicích, t. r. vypracoval důkladný kus pro konsistoř: O úpravě a výzdobě chrámu Páně[90]); r. 1903 k debatě o farních obcích, o štole. Při skupině Z. Jednoty duchovenské vikariatu slánského učinil r. 1903 návrh, aby se rozdělila na dvě sekce: Slánskou 24 kněží, Kladensko 22 kněží a vypracoval pro ně Pracovní řád,

---

[89a]) Souborná kázání J. Š. Baara pomocí přítele Ferd. Chýlka jsem vydal v Přerově (Morava) r. 1936, I. díl.

[90]) Zasloužil by otištění, jakož i stať o farních obcích.

jenž překvapoval svou jednoduchostí, účelností a časovostí.

Neméně horlivě se vynasnažoval v Katol. Moderně. Spolu s Jos. Kuškou, kaplanem na Kladně, svolal commilitony na schůzi do Prahy u Choděrů. Mělo se jednati o schválení resp. přeměnu Pracovního programu K. Moderny v Čechách, kterýžto nástin, nejspíše od Dostála, Baar hodně seškrtl a prakticky změnil. Pozváni: Dostál, Svozil, Světlík, Šrámek, Fr. Holeček, X. Dvořák, Kunte, Dlouhý, Fr. Jukl, kaplan v Hradci Králové, Fr. Prudič, k. v Červ. Kostelci, Václav Šitina, k. v Hronově n. M., Ant. Adam, katecheta, Pardubice, Aug. Turek, kapl. Horní Litvínov, Fr. Eisler, kaplan v Proseči u V. Mýta, Jan Oliva, k. Chroustovice, Vác. Oliva, k. z Luže, Ferd. Vlček, far. v Nové Vsi u Chotěboře, Fr. Krojher, k. Borovany, Milo Záruba, konventuál v Želivě, Vojt. Vávra, k. Svéraz u Č. Krumlova, Prokop Holý, f. Verměřice u Dobříše, Kar. Bartovský, f. Bechlín, Boh. Zahradník, f. Ouběnice, Sig. Bouška, k. v Polici n. M., Bruno Sauer, novicmistr Praha-Strahov, Fr. Vaněk, k. Křemešník, Ant. Thein, k. Netvořice. Usnesli se požádat Nár. listy k otevření rubriky: Hlídka náboženská a Baar se nabízel, že do ní pošle články: O jazyku národním v bohoslužbě, o slovanském ritu, o slovanských řeholích (Basiliani a j.), zrušení štolových poplatků, o zrušení coelibatu, o volbě biskupů a farářů (autonomie v církvi), o statcích církevních a sociálních poměrech nižšího kleru, o katol. moderně české.. Osvědčovali, že je bolí výluka kněží z národa, na to následující separatismus se záložnou, tiskárnou, knihkupectvím, novinami, organisacemi. Nechceme být extra kastou. Horečná činnost Baarova jeví se v částečně zachované korespondenci se členy.

Ustavilo se pět odborů: z těch umění a literaturu přisoudili Jindřichovi, Kroiherovi politiku a stavovské věci, národohospodářství Vlčkovi, theol. vědu Janu Olivovi, vědu světskou Holečkovi. Do skupiny literární povoláni k Baarovi: Bouška, Zahradník, Eisler, Vaněk, Thein, Xaver, Bartovský: později dle potřeby si osoby vyměňovaly úlohy. Už 1903, 21. 2. píše Baar Kuškovi: Navrhuji, aby se skupina Umění a literatura zatím neustavovala, protože je to subtilní a křehká věc. Ovšem neprorazil a Dostál mu brzo napsal: Cením Tvou horečnou čilost, ale bojím se, aby se přílišnou horlivostí neuškodilo věci (1903, 22./5.). Také Bartovský varoval svého Jindřicha před celou důvěřivostí některých stoupenců — jmenuje je — z nich se mu zamlouvá vysoce vzdělaný Holeček[91]), mlčenlivý Eisler. Chtějí-li získati ve vrstvách inteligence a lidu, mají jim podávati věci srozumitelné a ne mátožné. Schůzkám na domluvenou překážela dlouhá cesta Moravanů do Prahy, mezi bratry v Království jistá nervosita v kněžských řadách pro potlačování lidských práv duchovenstva, seskupení konservativní rady českých katolíků, počáteční boje agrárníků s katol. sedláky. Na Moravě také vojna, Rectus contra Kohn. Katol. Moderna narazila na Vlast, Katol. listy, — na Machara, měla řadu šrůtek — Nár. listy jí nesloužily taliter qualiter, jejich čtenářům snažení českého kněze bylo cizí, i Moderna slouží Římu ... Pokrokové stanovisko Moderny nevábilo, považovali je za klerikální přetvářku a kněžstvo samo za princip, kterýmž se nelze říditi ani v životě soukromém, tím méně veřejném. Jinak pozorovali sympaticky, že čeští biskupové modernisty nepronásledují jako Kohn, jehož stanovisko

[91]) psal se: t. č. studující philosoph v Praze.

k Dostálovi považovali za byrokratické monstrum, jež by se hodilo výborně do doby Beustovy. Poznámky Baarovy o těchto zjevech a výjevech oplývají mnohými výpisky z novin a záznamy k polemikám pod názvem: K našemu boji. Sympaticky vítal Modernu prof. pražské university národohospodář dr. Albín Bráf († 1912, 1./7.). Veřejně radil episkopátu: Nebuďte slepí ke hnutí mladých, podporujte je a veďte, netlucte je a nedávejte jim kámen místo chleba. Sveďte je do Prahy na místa lidí, kteří svou slávu vidí v nosení cylindru, v plzeňském a bilardu. Naplňte jimi Prahu, schopným dejte čas i prostředky k dalšímu vzdělání a uvidíte, co svedou s námi nepřátelé... Jakoby naschvál, když Fr. Holeček žádal o místo katechety na reálce v Táboře, protěžoval ordinariát úplně nekvalifikovaného muže, jejž si přál mladočeský poslanec Dr. H. Lang. Holeček stal se později profesorem středních škol a organisátorem profesorské Jednoty. — Bílý prapor redakcí Fr. Světlíka z Kroměříže brzo Čechům nedostačoval. Měli horší poměry, víc hádek s učiteli a tak na popud Dostálův učinili pokus se založením časopisu Aletheia za redaktorství pražského kaplana Al. Svojsíka (červenec 1904). Členské podíly po 40 kr. se scházely velmi bídně. Také Světlík z Moravy sděloval nejprve r. 1903, 18./5., že Modernisti jsou dáni nejenom pod církevní, ale též pod policejní dohlídku, radil, aby okázale neohlašovali své schůzky pražské, v B. praporu zastaven článek Baarův o celibátu, jenž se na Světlíka proto rozštětil, že prý si důkladně křídlo podvázal. Veliké vzrušení mezi kněžstvem rozselo nařízení Kohna, aby Dostál-Lutinov do 3 měsíců opustil diecesi olomouckou, k veliké radosti Němců,

zejména štvavého Volkszeitung-u v Nov. Jičíně. Redaktor Nov. Života se odvolal k papežskému nunciovi Taliani-mu ve Vídni, jenž při audienci prohlásil, že postup Kohnův se nedál in via juris, aby Dostál se odvolal do Říma. Učinil tak latinským memorandem kardinálu-sekretáři, slavnému Marianu Rampollovi. Vylíčil přehmaty biskupovy — nazval ho »tamquam tyrannus« proti kněžím a své osobě..., takže »quia ingemiscimus sub jugo intolerabili« (stenáme pod nesnesitelným jhem) a samy katol. tisky: Hlas, Katol. listy, Věstník k. duchovenstva, Obnova, Hlídka, vídeňská Reichspost veřejně protestují proti jeho hrůzovládě, kterouž Řím částečně zná z případu Rectusova. Obrana Lutinovova přesvědčila — Kohn musel odejít.

Katol. Moderna se bila dál — mnozí opatrníci ji opustili, noví přibyli; ale celkem nezapustila příliš kořenů ani mezi kněžstvem, ani v lidu. Tento, poněvadž pro nepřístupný tón článků celého sporu nepochopoval, se domníval, že modernisti se chtějí jen ženit, kněží, kteří směru rozuměli — a nebylo jich příliš — se báli vyznat barvu — stávali se za patronisace světské vlády nevolnickým aparátem právě tak jako slovanské úřednictvo v náruči německé Austrie. Liberální noviny dívaly se na ideový zápas mladšího kleru s vysoka, skoro s pohrdáním. Což je jim do těch klerikálů! Všudy překáží! Málo zmohla nadšená slova jedinců, na př. Dra Petra Biebla ze Slavětína v Podřipském Slovu (1907, 5./1.), když upozorňoval, že kněz je také český člověk a že národ spí, když běží o existenci služebníků jeho víry, národa. To nedávno v Praze zřekl se kdysi nejhorlivější křesť. sociál Dlouhý-Pokorný kněžství, žádal o dovolení ku svatbě, přijal místo poštovního praktikan-

ta — a náhle prý nějakým podivným vnuknutím stát ho ze služby vypověděl; tedy i zákon stojí proti lidské svobodě.[92]) Exjesuita hrabě Hoensbroech ne nadarmo prý upozorňoval ve své knize Boj proti klerikalismu[93]), že se nemá klerikalismus zaměňovat za náboženství, jinak že boj proti němu bude stále marný. V celém zřízení církve, končil Dr. Biebl, je třeba svobody jako soli. — Ve Francii exkomunikován v březnu 1904 kněz Loisys, vůdce katolicko-reformní strany, pohrozeno profesorům Blondelovi, Lobestonnerovi, Fonrymu, když vedle jiného psali, že lidová řeč v liturgii by pozdvihla city národa pro církev, že síla a dojemnost mateřského jazyka odůvodněna a zkušeností prokázána. Zdravý rozum jí velí.

S neobyčejnou odvážností vypracoval Baar k vikariatní poradě r. 1905 pojednání: O jednotě ritu ve vikariátě. Označil, že úpad náboženského cítění člověka také zavinila nesrozumitelná řeč při obřadech. Když kardinál vykropoval v pantheonu Českého musea vůdce českého národa výlučnou latinou, řekl za Baarem stojící účastník pohřbu: Kdybych věděl, že mne takhle budou dávat do hrobu, zakážu si, aby mne kněz pochovával. — Současně novinami (1905, 15./12.) jde zpráva, že katol. biskup v St. Louis (USA.) I. Glennon povolil jedné podřízené obci chorvatské, aby její kněz v bohoslužbách (při mši svaté?) směl užívati hlaholice! I u nás už se něco málo uznává, ale jak! Arcib. knihtiskárna v Praze vydala s povolením ordinariátu Měsíční pobožnost spolku sv. Boniface, ale

[92]) Docela jinak se zachoval císař František Josef v případě augustinianského kněze ze Lnář Poskočila. Vystoupil a jako důstojník v záloze žádal o aktivisaci. Předloženo starému pánu s poznámkou »kněz«. A císař napsal: protože zanechal kněžství, může být dobrým vojákem! A stalo se.

[93]) Uveřejňovaly Besedy času 1904.

v takové češtině, že jest se třeba za ni stydět: takové modlitby nemohou jít od srdce k srdci, dojmout i uchvátit. Opravený formulář přiložil. — Málo se zachoval! Nezachoval se, když na prosbu faráře Jos. Kubáče z Pan. Týnice proslovil r. 1907, 13./10. řeč při odhalení pomníku † faráře ibidem Josefa Commersiho, bývalého společníka redaktora Baráka v bitvě u Radziwilóva proti Rusům za svobodu Poláků. — Nezachoval se oslavným článkem v Čechu, v němž vytyčil, že sama Prozřetelnost vyvolila Sušila, aby pokračoval v díle sv. apoštolů slovanských. Dočista si rozlil ocet u obmezeného neobmezeného pána ve Vlasti, Tom. Škrdli, jenž mu 1904, 1./4. oznámil, že ho vyloučil z družstva, poněvadž již 10 let nekoná povinností jako člen, t. j. nedoplatil dosud 18 kor. na příspěvek zakládajícího člena! Výluka (= jinak donucovací prostředek k sehnání peněz), zejména když postihla Svojsíka, Kušku a j. v., způsobila Baarovi švandu, ale nemálo se rozčertil, když mu poslal P. Kopal svoje nadělení v podobě listu, v němž hájí Škrdle, svého pomocníka T. Jirouška. Nazvav 70letého starce, jediného chytrého redaktora Čecha ožralcem, vyčítá mu ramenářství . . . a zříká se ho pro jeho prý nectný život! Kopal poslal do Klobuk a — Jindřich, zahájil písemný boj s Tomášem Vlastistou. Více se nesešli, ač otec Tomáš sliboval hory doly a ještě r. 1908 v dopise kanov. A. Podlahovi stál o nové sblížení. Také ve své Vlasti přinesl kritiku knihy Cimbura. Je to výtečná práce, jsem celý nadšen a hluboce dojat. Baar je bez odporu náš první povídkář a romanopisec etc.[94]) Kopal od té doby nade všechny miloval černohlávka z Klobuk, říkal mu: můj zlatej

[94]) Baar poznamenal na Škrdlově dopisu 22. 2. 1904, že konsistorní revise zjistila v účtech družstva značné manco.

synečku. Baar měl sepsati i Kopalovu větší biografii — shromáždil mnoho látky: a proč se k ní nedostal, neumím pověděti. Kopal ze svých úspor založením Arnoštovy koleje pro studenty ukázal, že má praktický smysl pro potřeby věřící části svého národa. Kopal[95]) i Baar chodívali spolu na přednášky, jež pořádali kroužek nadšenců Al. Svojsík, V. Bitnar v týdenních přestávkách nejvíce v Louvru nebo ve dvoraně Hlaholu. Přednášeli Fr. Odvalil o K. Huysmansovi, S. Bouška o blah. Ramónovi Llullovi, Svojsík o Japonsku, Loskot o Konradu Waldhauserovi, mistr Fr. Bílek: O stavbě budoucího chrámu v nás a j. v. Po přednáškách šli účastníci debatovat ponejvíce do Svojsíkovy kaplanky, někdy do restaurantu u Ježíška, o různém: o Rozkvětu, pohrobku Bílého práporu, o krejcaráku Právo, který vydával Kuška na Kladně a vlídnějším tónem líbil se více než Kotrbův Meč a agrární Cep, o Jednotě kněžstva, kdež se ukázalo potřebou udržovat dosavadní rovnováhu mezi »staro, a »mlado«, jelikož kdyby »vlastencům, resp. loyalistům« byl ponechán volný proud, propadla by Jednota stagnaci. Z té příčiny nutno připravovat se na budoucí valnou hromadu, aby za delegáty zvoleni »mlado«. Ustanoveni tudíž důvěrníci po diecesích: za pražskou Kuška, za budějovickou Jos. Smitka, katecheta v Jistebnici, za hradeckou Váňa z Bohárně, za litoměřickou Holub. Stanovisko ad

[95]) Kopal Baarovi bezděčně i pomohl. Kdysi jsme u Brejšků mluvili o sanačním výboru Svatováclavské záložny. Kopal mi pravil: Všecko na oko, kdo teď nebude advokátem žalovat, z kněžských vkladatelů nic neobdrží zpět. Zeptejte se Dr. Vondrušky. Pověděl jsem Baarovi s radou: naléhej na vrácení celého vkladu. Baar šel, dal se spokojiti s polovičkou a potom po dlouhé tahačce jenom péčí JUDr. Šebesty dostal i druhou — bez úroků.

redivivum časopis Čech znělo negativně. Nepřekvapilo ani Kopala, když Baar pověděl proč. V Jednotě počal omrzovati jednatel, potom president P... Založil svůj Věstník, vydával praktické Příručky právní, knihovnu Ludmilu...., a že měl nejlepší kaplanku pražskou, vystupoval okázale jako lord se zlatým řetězem zatím od hodinek kolem krku, po 6. letech kaplanství sám si zažádal o monsignorát a spolu o vysoké vyznamenání vládní, v 11. letech kněžství chtěl býti profesorem, kanovníkem, děkanem na Karlštejně etc., všechno věci sice osobní, ale neprospěšné Jednotě, z níž těžil. V lednu 1907 děkan slánský ve výboru žádal, aby Věstník přestal býti orgánem Jednoty, aby P. se v zájmu Jednoty poděkoval, což i učinil pod praetexem pololetní dovolené. Překážel i kanovníkům, hlavně Dru Sedlákovi. Usneseno, že v Jednotě zařídí místo sekretáře, aby spolek nevisel a nezávisel na jednom člověku, jenž může snadno podkopati její existenci. Vskutku také netolický kaplan Čadek prohlásil, nepůjde-li Jednota s křesťanskými sociály, t. j. Horský et consortes, že ji rozbijí a utvoří diecesní Jednoty. Kardinál Skrbenský svolal vikáře a pražské kněze ku předvolební poradě. Hlavní slovo na schůzi měl Dr. Horský, t. č. nejvyšší rádce J. Eminence in politicis. Chválil sebe a své činy v křesť. socialismu: kdo nejste s námi — je proti církvi. Jediný kaplan K. Vrátný se odvážil po mnohém rozmlouvání říci, že optimismus »tatíčkův« (= Horského) je přílišný, že neběží všechno tak, jak vylíčil. Mezi českým lidem panuje jistá averse proti slovu »katolický« — stanovisko dá se vysvětliti z dějin. Hanět Dlouhého-Pokorného není časové, bývalý pracovník tento těší se větším sympatiím mezi pražským lidem a kněžstvem, než pan

doktor tuší a jeho případ nevzbudil ani tak hněv jako spíše lítost, že takto končí. Emil Dlouhý představoval nejradikálnější křídlo Moderny, zejména při své redakci časopisů Nezmar, Uřezaný jazyk. Opustiv kněžství přijal místo úředníka na Pražské radnici († 1936 10./9.). 28./8. předčítán v Jednotě dopis českých Ordinariátů, že po 5 let podporovali činnost její, pozorovali její stránky světlé i stinné a těch stinných bylo víc. Proto vidí se nám povolení svého času Jednotě k trvání dané odvolati...

Jak blesk zahřmělo do kněžstva rozpuštění zemské jejich Jednoty, kdežto rozchod stejné organisace kněžstva německé národnosti nenařízen, proto čeští kněží, jimž zbytečně vytištěno na čelo znamení méně cenných buřičů, postavili se biskupům na odpor. Ve valné hromadě v Praze na Žofíně 2./4. 1907 ze 279 delegátů, zastupujících 2375 členů, pro rozejítí Jednoty nepozdvihlo ruku ani 10 delegátů. Všichni rozhořčeni nad netaktním a brutálním jednáním pravili jinak oblíbenému vyslanci kardinálovu univ. profesoru Dr. Tumpachovi takové poklony, že shromáždiště jistě podobných nikdy neslyšelo a neuslyší. Na to velcí páni požádali vládní moc a Jednota místodržitelským rozkazem rozpuštěna. Český kněz za dobrou vůli ponížen do prachu — v cizině o nás zase s gustem psali, mluvili jako de husitismo suspectis, dobrá voda na německé kritické mlýny.

Kdekdo cítil, že znechucením kněžstva i po volbách se utvoří zase dvě katol. strany v Čechách, což se i stalo. Nepromyšleně zbourán dům postavený úsilím kněžstva, jenž měl býti opornou baštou katol. vrstvám a slíbeno na místo něho postaviti jiné 4. Tenkráte v cizině, hlavně v Americe naši katol. krajani,

laici i kněží, majíce širší světový rozhled, trnuli nad láskou a starostlivostí představených církve v rodné zemi! Leč ani episkopatu nelze se diviti. Považoval jak řečeno za nejlepší unifikaci kněžstva podle vikariátů, Jednota překážela jejich samovládě.

Knězská Jednota docela schvalovala, aby kněží, jako židi, učitelové nabyli vlivu v každé slušné, přijatelné straně. Kromě toho vídeňská v l á d a dávala episkopátu svou nespokojenost okatě na jevo — platí je — (ač snědla Matici náboženskou) — a český kněz nepracuje jako německý podle přání císařova, naopak z velké většiny stává se vřelým národovcem! V Jednotě samé na konec staří členové zlhostejněli ke všemu, mladí nevěděli co chtějí a všem se znelíbila nábožensko-vládní politika kněžských virilistů, nyní episkopatu, zapomenuli, že poslušnost se považuje za první cnost kněze. Někdo nezodpovědný vydal proto brožurku: Svaté tyranství a Liga českých kněží na hájení lidských a občanských práv kleru vydala provolání kněžím i české inteligenci, aby katol. denník Čech neodbírali, jelikož se příkře stavěl proti Jednotě, jediné organisaci českých kněží. V takové myšlenkové revoluci ti, kdož znali touhy Baarovy po Praze, nabídnuli mu napřed — již podruhé — dobře placené m í s t o r e d a k t o r a Č e c h a a když snadno odmítl, řada kněží žádala výbor Jednoty, aby všem milého faráře z Klobuk jmenoval sekretářem kněžské Unie. Mnoho si od něho slibovali. Ani k tomu nedošlo.

Baara krušně stihl r. 1907. Nejprve v únoru odešel z Klobuk jeho Amil poštmistr B. W i l d t, muž výminečně vzdělaný a jemný, jenž s chemikem Ing. Botto mu na procházkách nahražovali společnost a 29./3. u m ř e l p ř í t e l ř e d i t e l K o t r b a, dobro-

děj jeho domácnosti, muž, o něhož se mohl farář opřít všudy a ve všem po celých 8 let[96]). Na nejvýš rozrušen vyvedl Baar chodský kus. Jako stál u lože umírajícího, tak tu noc, než ho odvezli k pohřbu na Olšany v Praze, měl u mrtvoly stráž, trvaje na modlitbách a rozjímání. Schvácen bolestí a smutkem ráno na Boží hod velikonoční řídí kondukt. Den Vzkříšení vzkřísil jaro, sluníčko se směje, do čerstvé zeleně a květů zaznívá veselý zpěv ptačí — Kotrbu vezou do hrobu a v hlavě Jindřichově ťuká neodbytná myšlenka: je čas... Z ponurého přemyšlování utkvělo mu přesvědčení, že zemře smrtí všech Holubů z Klenčí — mrtvicí; neděsí se: V náručí Boží kdož by se třás'? — studuje, píše potom často o své budoucí smrti, jmenovitě ve svém Holoubkovi. Druhý den nalézá máma v kudrnách synových první bílý vlas... Sama také churaví, přepadá ji příšerný záduch, stupňovaný starostí o kapitál ve Svatováclavské. Sice Jindřich výpůjčkou u přítele doplnil spořitelní knížku máminu na plný obnos, aby se netrápila, leč bystrá žena cítí »synáčkův podvod« — souží se, že po její smrti bude třít bídu. Souží se víc, když lékař u něho konstatoval zánět středního ucha. Farář chce pryč z Klobuk, z místa mučivých vzpomínek do minula: chtěl by komutovat, konečně žádá o faru ve Vraném — dostal ji starší.

Aby se uklidnil, horečně pracuje. Nejprve ještě

[96]) Jeho předchůdce vlastenec Bohumil Zap, syn českého kronikáře a matky Polky — Honoraty Višňovské, koncem r. 1899 odešel na pensi do Prahy. Baar si o něm napsal, že to byl muž velice konciliantní, přísný. Ing. Jan Botto (Ivan Krasko) * 1876 12./7. v Lukovišti, vydal básně Noc a samota (1909), Verše (1912). Uznávají ho za druhého básníka Slovenska po Hviezdoslavovi; ovšem víc moderního. Je vrch. radou zemské správy v Bratislavě, senátorem strany agrární.

v nešťastné Moderně, s níž se skoro rozchází. A proč a jak, sám příteli napíše: Dne 4. a 5./2. byl důvěrný sjezd K. M. Přišlo nás asi 10 notorických buřičů a bouřili jsme zas. To už jsem se ale zapřísáh', kdybych 900 let žil jako Metusalem, že na žádný katol. sjezd, slet, schůzi nikdo mne nedostane. Nemám na to povahu. Čertím se hned — křičím — Bože, div se neperu. Ne, ne, s takovými divochy nic není. Jenom zdržuji klidný postup jednání, zlobím předsedy, výbory, svolavatele — nemám před nimi ani úcty ani bázně — nedbám také kázně — žasnu zkrátka sám nad sebou. Nejlepší nechat to vážnějším a chladnějším hlavám ... Také na valnou hromadu »to nepovalím« ... Zatím účastníci podobných dostaveníček viděli Baara rádi, ohřáli se na jeho vznícenosti a když jim nešel, nejednali tak vesele a bombardovali svého oblíbence dotazy, proč se nedostavil a zdali budoucně přijde. Bez něho, že také nepojedou. O s o b n í k o u z l o B a a r o v o působilo na nás všechny, ať kněze, ať nekněze, stále stejně. Baar, ač rozumný, ve chvíli vzrušení nechal se často ovládnout svou vznětlivostí. V takovém zajetí často mluvil i napsal, co se nesrovnávalo s celou jeho povahou. Kdo ho tudíž dobře neznal, vyčte z jeho korespondence, zápisků, co Jindřich opravdově nemyslel a nechtěl. Na př. v Miláně zašel ku hrobu sv. Karla Boromejského, patrona svého Karlíčka Bartovského. Ani pomodlit se nemohl, jednak pro nádheru náhrobníku světcova, jednak a hlavně proto, že od návštěvníků vybírali — vstupné 6 lir. Na takovém místě, ti kramáři ... Zle špačkoval a dlouho jsme mu nemohli vymluvit, že snad na dobročinné účely, že třeba denně čistit nánosy z bot ... Div se s námi nepopral, ne, Italové kramaří i se světci. Je tudíž nutno bráti některé jeho

projevy v dopisech, románech s opatrnou reservou, což na př. Vrba v Památníku opomenul — neznal Baara. Byl veliký člověk v myšlénkách, ideách, slovech — i ve skutcích, v úřadovně i soukromém životě dobrý practicus; ale jak vzal spisovatelské pero do ruky, myslil, dýchal, psal jako romancier, jehož rojivé myšlénky opouští rozvaha — neobyčejná fantasie ho strhla — psal důvěřivě každému jako příteli a často se zklamal. Jeho výroků se zneužívá, překrucují je. Knězem byl celým, člověkem věřícím, třebaže někdy odbočoval z pravidelné řady — tím si také sám připravoval drsnou a trnitou cestu života. Nebál se z lidí nikoho — překážel tudíž povýšeným.

Duševní převaha, široký rozhled v literatuře, upřímnost, životní moudrost, zejména pak teplá vlna jeho řeči i když prudčeji vyjadřovala bezelstné myšlénky, přátelská ústupnost, vlídnost, milý pohled očí podmaňoval mu kde koho, trvale, na vždycky. Obětavost, ochota k příteli neznala mezí: hlavně když se přesvědčil, že se potkal s dobrým srdcem. Patolízalství, lstivost a faleš nenáviděl, nikdy víc nechtěl nic mít se lhářem, rozešel se se řadou kněží, na nichž vypozoroval, že se přetvařují, k panstvu se lísají a v úkrytu »za vraty« proti nim bouří. Studiem lidských povah se však neobíral (leda v románech), předpokládaje, že každý člověk ve skutečnosti je lepší než si myslíme. Toto nazírání činilo Baara šťastným člověkem, vždy idealisoval, nepodezříval. Klepy k němu neměly přístupu. Osobní starosti vlastní naň nedoléhaly, leda o matku, ale neštěstí přítele ba každého známého nebo osady, jednotlivce osadníka hluboce se ho dotklo — trápilo, kudy chodil, tudy přemýšlel, jak by mu pomohl. I kabát by by svlékl

— toho uměli využitkovat přemnozí sběrači příspěvků na dobročinné ústavy, nepraví pohořelci, vykutálení braťkové ze Slovenska. Stalo se: Baar se hotoví na jízdu do Prahy, potom nejel. A matka přezví, že všecku hotovost 15 zl., dal Chodovi, jenž v bohatém kraji s legitimací sháněl na stavbu shořelé chalupy. K mámě nezašel, poznala by — lumpa, který »na sjetě vyfechtoval celý mění a dělá nám než vostudu, ten mamonář« —.

Druhé: Období 1905/8 pro Baarovo spisování přineslo mnoho. Přesunul pero na historickou kolej. Popohnal ho starý úmysl monografie rodiště sami Klenečtí, žádostí, aby brzo tak učinil. Již několik let před tím poslal mně články z Posla od Čerchova: Z kroniky města K., hodí-li se k tomu účelu. Na odpověď, že by taková edice se nesrovnávala s jeho jménem, že mu pomohu, při náhodné schůzce v Praze r. 1904 v červenci, kamž jsem z Miličína i z Hoštic zajížděl do archivů, vytasil se s nabídkou, abych Klenčí napsal sám, že mi zaplatí honorář, jaký požádám. Našed takového »mecenáše«, již v srpnu zajel jsem na Chodsko a zahájil předběžné práce v Domažlicích u soudu z gruntovních knih, z měst. archivu a na děkanství, něco i v Klenčí, pramálo z úřednické neochoty v Koutě, celkem dost. V Klenčí můj pobyt způsobil pravé pobouření, ale brzo uklidnění: dobří přátelé snášeli každý, co za stará lejstra nashledal. Pan řídící Jos. Srna pohnul městskou radu, aby edici zaručila. Však bylo třeba hnout v radnici archivem: ležel na něm úctyhodný prach velikého stáří, nejlepší konservátor listinných starožitností. Až r. 1905, 15. 6. sešli jsme se s Jindřichem v Plzni a jeli vesele »domů«, k tetě barvířuc, sestře Anny Baarové. Ve dne jsme se hrabali v listinném prachu, každý večer ta-

Veřejná knihovna Olomouc

škařili ve společnosti u Johannesů nebo u Heindlů, kamž hejtu (= na hrátky) přicházel farář Šanda, poštmistr Schaffranek (major v. v., odtud to příjmení), učitelové, tajemník Hausner a j. Dobrák tajemník sice na nás zle bručel, že mu »rathouz« zboříme, neboť jsme házeli fascikle na podlahu, aby »černý archivář« z nich spadal, leč sloužil nám rád, zejména, když jsme našli staré doklady ku mnohým »zástojům«. S Baarem šili všichni čertíci, kámen se mu musel smát. Když jsme se loučili na faře s jemnostpánem Šandou, pravil milý staroušek smutně: Milí chlapci, dobře, že už jdete, ze mne by se stal darebák, ale stýskat se mi bude a nám všem po vás. Přijďte zas brzo, ke mně jako domů... Poslední den mi Baar ukázal s Čerchova celé Chodsko — každý den k večeru jsme šli na Výhledy. Chlubil se mi rodným krajem a nevěřil, že u nás na Lysé skále nad Svatomařím u Vimberka uvidí rozhled velkolepější. Naverbovali jsme k opisům ve knize Snesení v Domažlicích Ivánka Kitzberka na Strahově.[97]) Dějiny Klenčí v pěkné úpravě lacino nám vytiskl nakladatel V. Kotrba r. 1909. Největší radost z knihy měla Baarova matka.

---

[97]) Ten nám svou originalitou způsobil mnohou švandu. Jednou máme umluvený výlet na určitou hodinu na Haltrav. Vyjdeme a u soudné loučky (Poslední soud) sedneme, rozmlouváme o Porazilech. Vidíme, že Ivánek letí od Dražinovské hory. Poslechni, dáme si hodinky o hodinu napřed a řekneme, že se na sraz na náměstí dostavil pozdě! A co ses tak opozdil? Já, já šel v pravý čas, ale Vy huncfuti duši byste z člověka vyrazili. Vytahujeme časoměry: na Tobě vina! Na mně? Vy, Vy..., ježí se pravý Honďák..., a vytáhne hodinky z vesty jedny, dvoje, troje — Ježíšku čtveroje... Já Vás naučím, Vy šejdíři, Vy 'ste mně chtěli utect! Žádný rozumný člověk nenosí při sobě 2 hodinky a Ivánek 4! No, předokázal nás.

Pro ni zapomněla i na své denní »evandělium« t. j. Čecha, ty noviny přečtla vždy »vod á až do zet«.

Baar ze svých příbuzných nejvíce přilnul k putimskému strýci. Většinu prázdnin jako student u něho přežil, slavným krajem píseckým se se starým farářem toulal, poslouchal jeho vyprávění o všeličems. Aby se mu nějak odvděčil, slíbil povídku o Putimácích. A tak začal Cimburu. Ten děda ho velice trápil, ještě víc jemnostpána. Chlapec se mně nasouží, třeba za týden dvakrát mně posílá dlouhou řadu otázek. Aspoň kdybych věděl, co kuje, ale kde. Zatím mu trpělivě posílal informace. V to zapadlo strašné ledné povětří, potlouklo v červenci r. 1903, 35 okresů od Češtic u Volyně až do Kyšperka. Při pohledu na bídu v Táborsku zahájili jsme pomocnou akci nejenom doma, ale i v Americe, odkudž nám Češi jako praví milovníci své staré vlasti v krátkosti poslali neslýchané obnosy »krupařům«. Redaktor Hlasu v St. Louis Dr. Hynek Dostál, čeští Benediktini v Chicagu časopisem Národ, conseminarista Jindřichův farář Jos. Šinkmayer v East Islip u New Yorku celý podnik řídili; podle pozdějšího výroku pražského úředníka pošt V. Wölfla, rodáka z Vodňan, došly do Čech k témuž účelu 2 miliony dolarů, t. j. 10,000.000 korun rakouských, suma tehdy ohromná. Museli jsme se odvděčovat: proto jsme s panem farářem Josefem Baarem, jelikož nám katolíci část posílali — jemu na Písecko, mně na Táborsko — když chtěli dar do určitých vesnic, osob . . ., chtíc nechtíc stali se dopisovateli vzpomenutých novin. Tak načat styk s mnohým ušlechtilým krajanem za mořem, neboť nejeden velebníčkům vypověděv podle pravdy své příhody, chtěl znáti podobné, přátel, známých . . . Objednávali jsme jim knihy, hudebniny . . , posílali — robota nemalá,

ale radostná. Jindřich mne o tom vyslýchal při schůzce v Praze, kamž jsem musel dojet jako jednatel nouzového komitétu Táborsko-Vožického k úřednímu jednání s místodržitelem Coudenhovem, poslouchal a později z čista jasna žádal, abych mu poslal všechny své dopisy a zprávy o Češích v Americe, že prý jim chce za jejich kavalírskou lásku způsobiti nějakou radost. Poslal jsem — studoval poměry našich krajanů ku povídce »K Bohu«. Nechal všech schůzí — marně ho lákali do Prahy, zakousl se do U. S. A. Obojí, Cimbura a Amerika zavinilo spisovateli mnoho bezesných nocí. Psal mi řadu dopisů, plných otázek, jako bych já musel na světě všechno znát. Konečně nutkal ke schůzce. K vůli nutné návštěvě u p. faráře Fr. Vítka ve Vrbně n. L. rozjel jsem se na Slánsko, tedy i do Klobuk. Že půjdeme do Třebíze. A šli jsme 1905, 5. 9... Cestou mi Jindra vyprávěl své soužení: pražské s konsistoří, s patrony, putimské s Cimburou a strýčkem (málo a necele mu odpovídá) i americké. Ten děda Cimbura se mne nasouží, nemohu s ním s fleku. Už mi i jemnostpán radil, abych ho nechal — Amerikáni, nu to jsou jinačí chlapíci. Nenechám, všecko dokončím, leč jak, to je druhá věc. V Třebízi jsme všecko okoukli, klecanského kaplánka pozdravili, pomník pokritisovali, rodnou chalupu — a zase hajdy zpět.

Něco životného mi do Cimbury schází, něco, co v té vaší krajině je příznačného, zvláštního, co jinde nemají.

A to přece naše — koně, vodňansko-netolická race, skoro jako chrudimské. V Putimi je také chovají..., rozpomínám se.

Ven s tím, honem, zahořel autor Cimbury.

A tak jsem začal, co jsem z mládí doma zažil s koňmi, s hříbaty, jak jsme se s bratrem naučili jezdit. O našem »šimlu«, kterého hodila stará kobyla z maminčiny výbavy jako poslední své »dítě« — jaký to byl chlapák, strakáč po těle, krk co bys píchnul jednou bělobou po druhé černí, ale hříva, ocas jako havran. Jak jsme ho pásali na zahradě, jak jako psík krotce za námi běhal, za bratrem, sestrami, až do světnice si chodil pro skývu, až se otec na nás hněvával — potom jak ho v Písku komise »odvedla na vojnu«, že ale 3 léta otec ho musel ještě chovat a jak naň dostával za premium dukáty, jak nás děti o ně podělil, holky ty že je mají dosud: jak jsme pro hřebečka všichni plakali, když ze stavení šel... jak mne jednou poznal v Budějovicích po dvou letech a když jsem naň zavolal: šimle, šimlíčku, voják ho neudržel, jen a jen za mnou letěl a voják klel a klel... Důstojník na mne vyzvídal, co jsem zač a uslyšev, že já »jsem vychoval takovýho kabrňáka«, mně druhý den odpoledne dovolil na Dlouhý louce na šimlu se proskočit a jak slavně jsme jeli k Litvinovicům, k samotě u Švábů a jedním tryskem zpět, kůň letěl jako drak..., jak se vojáci divili... Potom mu šimlovi jeden darebák z nich ve vzteku oko vyšlehnul, vápno po vsích tahal, ten krásný, pěkný kůň, jemuž v celém kraji rovna nebylo, za něhož otci v Písku páni »vod vojanskejch« vysázeli 1200 zl. a ještě koňaři: strejček Kašperů z Kakovic, strejček Šíma z Bušanovic a starý Novák ze Všechlap (ten co vodí selská banderia) se na otce mrzeli, že ho neměl za takový capart dávat, že oficíři jsou na sedláka škrob a nepřejicní... Že dodnes v mé domovině na to »pěkné stavěné zvíře, prsa jako panna, tělo jako štika« vzpomínají, my od Máchů z Marcovic ovšem ještě víc a mně že už ně-

kolikrát se zdálo o šimlově velikém oku, které na mne upřel, když s vojákem vzpírajícím se a cele povzteklým ke mne přifrnčel, jak se voják, studenti divili, mně záviděli..., že i veselý řehot koně slyším a zdá se mi, že bych měl ještě teď plakat nad smutným osudem koně-přítele... Kdybych byl sedlákem a mít takové ušlechtilé stvoření ve stavení, za nic na světě bych ho neprodal — Otec také pozdě toho litoval, ale vždy dodával: co jsem měl s ním doma začít? Když táhnul, všecko přetáhnul a jednou na brázdě vlastní svou mámu povalil a táh' ji s pluhem dál. Šlo o neštěstí... Tak a podobně jsem se rozohňoval a truchlil za šimlem, kterému naše děvčata říkali »Běláček«.

Baar poslouchal ani nedutal. Na celé cestě z Třebíze mně nechal slovo.

Dopsav román Žolinku a o Sedmerovi, zapřáhl r. 1907 svého genia na dvojí tah: Písecko a Amerika. Tato přinášela mu samé novum, nejvíce z veliké mé korespondence s tamními Čechy, s mým bratrem a bratrancem, oběma v Chicagu. Její haldy musel jsem mu dále zapůjčit a vysvětlovat nejasné pojmy: strýc Sam, homeostad, lot, akr, šerif, street... Nešlo mu k rozumu roztříštění našich lidí za mořem mezi svobodáře a věřící, najmě že by takový pokrokář z Čech se mohl podříditi řádění exfrantiškána Zdrůbka proti církvi, že by jiný jako nakladatel mohl vydávati takové zlotřilé škváry — Neznal, co znamená americký business (obchod) za každou cenu. — Obyvatelstvo Unie se dělí na zájmové skupiny, jež se rozlišují hluboko pod povrchem na národnostní a náboženské: katolické, presbyterianské, škotské, irské, švédské, německé... ti všichni mají být v první řadě Ameri-

kány; to je nejširší skupina. Dalo by se soudit, že povstane také česká skupina, nebo spojením Čechů, Poláků ,Slováků, Chorvatů — slovanská, aby měla váhu v nové vlasti. Pokusy takové o politické sjednocení Slovanů děly se několikrát a dosud, však bez výsledku, ač u Němců, Italů a Židů se vydařily. Čechům překáží nejvíce touha po úplné amerikanisaci, což viděti ze zkomolení příjmění z pouhého prospěchářství: Vlček se píše Vlchek, Šílený — Silheny, Mužík — Musshik, Vomáčka — Vomasky, Malý — Mahly, Košek — Koshek... synové úplných Čechů mluví špatně mateřštinou, vnukové ji vůbec neznají... Ještě věřící Čech odolává silněji amerikanismu, čtou česky, udržují souvislost se starou vlastí. Už i Maďaři, Švédové mají své representační domy (v New-Yorku), česká mládež leda špinavé salony. — Národnostní a nábož. skupiny silnější jednou prostě slovanský element pohltí[98]). V takové ovzduší postavil Baar Pánka, skutečnou osobu z Ounětic, napřed do města, potom do české kolonie, na step, ve které je našinec blíže Bohu. Některé náboženské a kněžské detaily mu popsal kolega Červený, t. č. farář v Clevelandu, snad i J. Maršálek.

Ještě více než vystěhovalecká soužila spisovatele selská historie domácí, z Písecka. Píši dál Cimburu, stěžuje si 1907 1./1.: kyne mi pod rukou — je to všecko nějak rozteklé, rozběhlé, ale nemám tolik autokritiky, abych seškrtával... hned bych to hodil do pece. Poslal mi dva díly ku přečtení. Vytkl jsem mu germanismy, ba i latinismy, píše samé »byl, byl.. přechodníku vůbec neužívá«... připojil jsem mu kra-

[98]) A přece rozbití Češi v l. 1914—18 tolik podivuhodného vykonali pro čs. samostatnost! Zdaž jejich zbytky se dovedou nyní spojit v jediné Slovanské skupině, aby nezahynuly docela?

jinské průpovídky, úsloví, některá zvláštní slova a daroval Fr. Čelakovského zlatou knihu: Mudrosloví... Nadšeně děkoval a při zasílání III. dílu ke »korektuře« 3./5. t. r. píše, že užil kousky dějů a podrobností, také o domažlických kalounkářích, Kubatovi ze Zbudova..., ale že měl s dědou Cimburou chodit ještě aspoň rok, aby jeho filosofii propracoval, životněji podal. Mnoho jsem vynechal, na př. jeho astronomii, schůzku Cimburovu s Mikulášem Alešem ve vodňanském kostele, Cimbura na schůzi, v níž protiklerikálně řeční student... Na to 8./5. píše: Posílám Cimburu do Prahy Dru Podlahovi. Bude se mi stýskat po tom drahém dědovi, se kterým jsem více než rok chodil, jedl, spal — zkrátka žil... Uvidíš, jak otrocky jsem dbal Tvých pokynů často i proti sobě. Ale říkal jsem si: mlč, on to musí vědět a škrtal »fest«. Pouze Jirsíkovo banderium jsem si schoval, to je taková fajnová věcička, která vyjde příležitostně sama, anebo v Páteru Holoubkovi, ideálním to českém faráři — o tom si musíme někdy popovídat. Mně je to až divné, jak mně tehdy chytlo Tvoje vypravování o Vašem šimlu — nebýt toho, zcela jiný Cimbura by se byl na svět vykloval. K Holoubkovi mám několik Tvých příspěvků — nezapomeň, skizzuj si všecky episodky své vlastní i cizí. Neříkám, že každá chytí, ale což, kdyby to bylo pro moji strukturu duševní něco takového jako byl »šiml«. Psát, nepiš, teď neposílej — vypravovat mi to zase musíš a já jen poslouchat, smát se nebo zlobit, křičet a čekat pak, co mi v duši uvízlo. Zcela jinak zní všecko, povídáš-li, než když píšeš — psanému schází život, je to mrtvé, není to — to... Podlaha vydal Cimburu v Dědictví svatojanském r. 1908, vynechav pro přílišný prý realismus: smrt Divoké, narození Běláčka a jeho dět-

ství, hlavně partii, jak Cimbura vede kobylu Divokou ke koni do Pištína. Kniha udeřila svým teplem na srdce zejména maloměšťanů a sedláků — četli skutečnost o podobných sobě, jadrných hrdinech z vesnice, osmáhlé krásy, kterou kouzlí pouze doškové střechy, slunce a vzduch. Dr. Zíbrt hned nazval Cimburu »Dědouškem« jakožto protějšek Babičky Boženy Němcové. Měl býti poctěn cenou České Akademie — nedostal proto, že spisovatel vydal knížku v klerikálním podniku. Jaká to malicherná záminka![99]) Kdo se nedočkal Cimbury ve knize, byl — jemnostpán Josef Baar. Umřel náhle r. 1907, 14./12. Vděčný bratrovec Jindřich připsav práci strýci ulevil si povzdechem: Cimbura mě přestal těšit. Psalť jsem to skoro jen k vůli němu a jeho osadě! Dr. Podlaha vyštípil královský honorář 10 kor. za stránku. Za Farskou paničku z redakce Máje vzal Baar 340 kor., v Zlaté Praze za povídku Uhodla 40 korun, za Cestopis k severnímu moři od Hlasu (Moravského) 80 kor., Frant. Vodrák, farář v Nabburgu bavorském, vyplatil za autorské právo ku překladu Stavěla do Mnichovského Hausschatzu 30 kor., pelhřimovský Fr. Vaněk za kázání ve sbírce řeč. Kazatelna obyčejně za jedno 10 kor.; někdy in duplo podle kapsy. Fr. Vaněček, red. Rádce duchovního za 1 kázání 12—14 kor. Jirásko ve

[99]) R. 1935 dožil se Cimbura v Novině 11. vydání. Na illustraci knihy pracoval nejprve R. Lauda, po něm výborný Kašpar: oba před skončením illustrací zemřeli. Škoda, že kanovník Podlaha hned při první edici nevyhověl Baarovu přání, dát Cimburu vyšperkovat M. Alešovi. Vytiskl 17.000 ex., za 1½ roku se rozešly. R. 1936 spočteno, že některé spisy Baarovy přeloženy kromě němčiny také do polštiny, chorvatštiny, italštiny, maďarštiny, francouzštiny a v témž roce přeložil V. Echtner povídku Syn z cyklu Hu nás do esperanta a potom odtud převedena do finštiny a angličtiny. (Nár. Pol. 1936 26./6.). Cimbura vyjde francouzsky.

svém Kazateli štědřil Baarovi 32 kor. za tiskový arch, Bohemian Benedictine Press v Chicagu za některé povídky 10 dolarů = 50 kor., mecenáš Václav Kotrba poukazoval obyčejně najednou 100 i 200 kor. po srážce za dodané uhlí a j. v. Důkladný Jindřich si r. 1906 poznamenal: za ten rok činí moje honoráře 844 kor., příspěvek do chudé domácnosti dost slušný, však i potřebný, najmě při smrti putimského strýce, jenž umřel nemajetný jako kostelní myš a bylo třeba i jeho dloužky poplatiti a vydržeti r. 1905 v lednu nařízené missie kněží Redemptoristů na faře.

Také se mu zalíbily potulky světem. Na II. polovici července 1907 umluvil si s přítelem Ivanem Kitzberg-rem, t. č. kaplanem v Milévsku, výlet do Švýcar[100]). Vyjeli 24./7. a vrátili se 8./8. Z cesty Alpským světem, kde na sněžných horách jakoby se člověk čelem dotýkal brány nebes, viděl mocnost Boží. Kdežto na chůzi cizinou ponejvíce »jsem čumíval« na to, co vypiplali lidé, zde v ohromné přírodě plné roztodivných krás kořil jsem se ruce Všemohoucího: to je nejplnější název pro našeho Otce v nebesích!« Nejsilnější dojmy utkvěly při rozhledu na hoře Gaisberg u Solnohrad, odkudž viděti nejenom skvělé panoráma kolem Watzmana a dál na východ až k Schafberku, ale též malinký pruh k severu, naši Šumavu, nejlépe od kříže s nápisem: Tak Bůh miloval svět! Potom na Rigi a ke konci ve Fischetz-Schafhausenu, když stál nad vodopádem a rozstříkané vody Rýna padaly a vařily se krok pod divákem. Co jsi, kdo jsi, odkud jsi? řval na mne Rýn a já se chvěl na celém těle. Mohli jsme viděti, jak jsi nám v dobré marchroutě radil, vodopád večer elektricky osvětlený. Viděl jsem

[100]) Uveřejnil v citované knize Chvíle oddechu.

přípravy k tomu — bílé isolátory, dráty elektrického vedení, žárovky, obloukové lampy, na tyčkách upevněné rakety, a to mne tak dopálilo svou titěrností, že jsem uprosil Ivánka a odjeli jsme na noc do Kostnice. Na místě upálení Husa stojí známý — Husenstein, zarostlý hustým břečtanem a barvínkem ve formě zeleného závoje, jako by sám kámen se styděl za »pomník« českého národa. A smutno mi bylo u toho kamenu — k pláči smutno. Viděl jsem Mistra hořícího nejen na hranici, ale zapáleného i láskou k Bohu, Kristu, církvi a národu, hořícího nadšenou vírou, nábožností a hlubokým přesvědčením, že umírá za pravdu... A svůj národ viděl jsem velkohubý, frázovitý, beroucí ustavičně jméno Husovo nadarmo, národ, který se pyšní tím jménem, ale označuje (r. 1862) místo jeho utrpení tak, jak angličtí lordi označují místa, kde leží jejich oblíbený kůň anebo pes. Sem patří Husův pomník — ano, nejdříve a především sem![101]) Mám v duši úchvatný obraz vodopádu ozářený sluncem a překlenutý duhou. Co může být velebnějšího? ....

V polovici září Baar se rozstonal anginou, z níž se vyvinula qualifikovaná difterie jako u dětí, lékař ho zachránil injekcemi, předpovídal mu cukrovku. Z dlouhé chvíle si dělal projekty povídek, projekt velké cesty na nějaký ledovec, nejlíp u hory Panny, kam až vede dráha, do kraje ledu a sněhu, přes Gothard do Italie, Benátek a přes Terst, Lublaň, Kras domů. Až do Říma bychom se mohli dostat, nemyslíš, italsky se protlučem![102]) Švýcarská cesta měla na Jindřichovo smýšlení pronikavý vliv. Poznal kněžské

[101]) Chvíle oddechu, str. 178.
[102]) Té cesty neuskutečnil.

záležitosti jinde, rozmlouval o nich. Rozpoznal, že česká Moderna katol., jak ji praktikují oficielní listy (Bílý prapor, N. Život), neprospívá, osobní útoky jsou vůbec zbytečné, nejraději se čtou, ale nejvíc škodí. Plané duše dovedou »špačkovať«, ale ne pracovat. Kdyby se ze strany vystěhovali pilní pracovníci, zbyly by jen »huby«. Nutno přijati vikariátní porady za středisko — dohodnout se a pak in optima forma petitionis prosit biskupy na všech konferencích pastorálních ve volných návrzích, aby se vyjádřili k našim požadavkům (štola, liturgická řeč, kláštery, patronát, celibát). Něco a nějak přece odpovědí. Stál jsem (píše) v řadách Moderny s otevřeným hledím, dokud to byla nevděčná robota, ale poznávám, že je to práce i zbytečná, a mám-li rozum, velí mi, abych marnou dřinu nepodnikal. Jsem a nosím Modernu v sobě a odpovídám za sebe a za nikoho jiného.

Více než náhled do ciziny účinkoval příklad moravských bratří Šrámka, Světlíka, kteří od planého horování zabočili do konkretní, organisační práce novinářsky, řečnicky, spolkařsky, aby lid v duchu křesťanské demokracie proti přívalům liberalismu a socialismu, této moderní nemoci, zachoval víru a z ní plynoucí křesťanský život a řád — Fr. Světlík dočista ujal chefredaktorství Našince (1906) a on Baar nechtěl o Čechu ani slyšet! Už nyní Šrámek a Světlík ohlašují budoucí křesťansko-sociální sjezd katolíků v Olomouci[103]). To je cesta, vedoucí k národnostnímu uvědomění, rozmnožení náboženských organisací — krátce prospěch národa, dosud v područí Vídně, i v ohledu národohospodářském. Velice

[103]) První se uskutečnil r. 1909, druhý 1911 s dobrými výsledky.

Baara dohřálo naše tvrzení, že jedno sdružení vzdělávací Sušil, jedna Skupina žen a dívek při sdružení křesť. dělnictva, jedna raiffeisenka vykoná na svém okresu více než deset kněží modernistů. Kněžstvo samo zmůže málo: závisí na kanonických předpisech, biskupech, na kněžské Jednotě lze spatřovati takovou nemohoucnost. — Kolik vyřídil Schell, Erhard a Pesch? Hierarchie umí každého »reformátora« potlačit, i dobrý kněz všeobecně podezříván v ohledu národnosti, mravnosti, lakoty — u lidu platí jednotlivec svou vlastní váhou, nikoli jako člen stavu a poněvadž klérem vládnou biskupové většinou ze šlechty, kteří nerozumějí požadavkům víry, kněží a neznají lid, nemá český kněz — ač ponejvíce rekrutován na venkově za sebou vlastní osadu, jako má v Bavorsku, alpských zemích, Korutanech... Kněz sám u nás též nemá pro úzkou výchovu v seminářích a podružnost kaplanskou světového rozhledu jako v Belgii, Německu, kněz-modernista, kněz-spisovatel u nás nadto vždy podezříván z brzkého odpadu. Zaviňovaly to publikace modernistů, nejvíce překlady, nepřinášející názory jasně, ale zmateně, do kalné vody přilévaly bahno, schůze jejich samá hádka o problémy a život běžel mimo. Napsáno mnoho a málo moudře. Knihy toho směru bolely, na př. Bílé světlo od Svozila. Když někteří »modernisti« opustili církev, v Praze i jinde po kněžích plivali, v místnostech od jich stolu »pokrokáři« odsedali a j. v. Z toho se vyvíjí neurovnanost povahy. Náš přítel P. Ivan, když mluvil s Baarem, byl — modernista, se mnou historik, se Zíbrtem — folklorista, koketoval s literaturou, zapadl do hnutí křesťansko-katolicko-sociálně-agrárně politického, pořád hledal, roztříšťoval své nadání, bloudil a že nenašel (vlastně nechtěl se

ve svém slavomamu chytit) pevné ruky Baarovy, konečně ve prašné cestě střízlivého života přilnul — ke včelám, organisoval české mouchaře, vydával jim časopis a jezdil do Francie pitvat tělíčka včeliček! Kolik Ivánků skončilo hůře? Jindřich si tehdy připsal na brevíř: Málokterý kněz dovede snášeti názory života. Teoreticky učili ho pokoře, ale prakticky se ukáže, že pouze naše nazírání a teorie je správná.

Nyní by už J. Š. Baar děkanu Kouklovi v Poříčí líp rozuměl a k němu do hospodářství se přidal. — Počátkem r. 1908 vážně ochuravěl volyňský děkan J. Davídek: lékaři čekali ho každou hodinou. Jelikož Baar měl řepařského Podřipska zrovna dost a chtěl do klidnějších poměrů, rozhodl se, že pro případ vakance o Volyni zažádá. Rozcházelo se mu jen, co se zlatou mámou. Od poslední nemoci valně chudla — nesměl ji táhnout do dalších starostí hospodářských a kuchyňských. Potřebovala klidné dny — sama tak chtěla. Přítel F. Bošek, kaplan v Klenčí, neradil, aby se vrátila domů: tak jsme koupili v Malenicích větší pole, že si na něm postavíme dvojdomek, zatím jen pro matku; neboť Baar, nedostane-li v brzké době faru s kaplanem, odejde do pense — do Malenic. A tak po visitaci staveniště psal, psal, plánky posílal stále o stavbě. Někdy ho z plánování vyvolal eucharistický sjezd do Prahy, jindy pozlobila zpráva, že Amerikáni bez dovolení v novinách otiskují jeho Cimburu, Kotrba nám pomalu tiskl Klenčí, nejvíce z viny důkladného Baara, nemilé návštěvy ho zlobily a tak najednou 9./9. 1908 zase přijel za mnou do Hoštic u v i d ě t s l a v n ý k r a j Ž i ž k ů v. Viděl jej z milíčínské Kalvarie, v Táboře a okolí nasbíral detaily k románu o Holoubkovi, hlavně z pozůstalosti † fa-

ráře malenického Fr. Pavlíčka, slavného kazatele a bystrého muže, kterého přirovnal s Janem Damascenským. Jindřich tehdy mluvil o Paulu Bourgetovi[104]), jeho slavném spise Žáku, a že ten Francouz nebojácně v tak rozvířené době hlásá návrat k víře, ke katolicismu a k obnově křesťanských zásad v rodinném životě — že i u nás se musí něco stát... a vracel se stále ke stavbě, třebaže na děkanát volyňský nemá naděje. Soužil ho také P. Ivan, jenž ve své politické ztřeštěnosti zapadl v Milévsku do špinavého procesu. Marně Jindrovi domlouval Bartovský o pouti v Citově, ani později »kouzlo novoty«, že v září 1909 brzo po naší společné edici Knihy o Klenčí jsem z huštické fary na radu prof. Dr. Jos. Kalouska přešel do archivu v Jindř. Hradci, nesetřelo starosti o Ivánka, až jeho osvobození. Vztek a lítost pro přítele spalovaly kořen jeho radostí, jež mu přinášela oprava kostela na oltářích prací Vend. Kostečky z Prahy 1908, literární tvorba a vyhlídka, že do Klobuk zavítá ke generální visitaci kardinál, čili že faráře v Klobukách už potká každé štěstí. Přece je lepší pán než páník, vykládá mu po chodsku máma v kuchyni. Děsí ji ukrutné vydání — to je na pováženou. Ještě že má Otilku, ta nic nevymantlá — ale přitrefit se něco nešťastného, má chlapec po Ořechu, kam právě zažádal. Děti školní, aby se milému velebníčku zachovaly, sice nosí »katechismus i s bibličkou« na pastvu, učí se o sto šest, chtějí každé umět na eminenc, protože je bude zkoušet Eminencpán. Ale čechmant nikdy nespí, ona stará osoba ještě nikdy s kardinálem nemluvila. Jen abychme s Otilkou neco nevyvoslily. — Huž sme tu měli profesory, dochtory, redachtory — i toho Kopala —, vikáře, kanovníky,

[104]) † 1935, 26. 12.

ale — kardinála eště nihdý. Jak s takuvýmto pánem jen mluvit? ustaraná sklesle hořekuje panímáma. Mámo, vy ste dětina, jako s každým jiným člověkem! Arcibiskup se přijde na vás podívat i do kuchyně, kuchyňský personál pokleknete (to je žádaná ceremonie, když byste neklekly, je taky jedno), políbíte mu prsten a kardinál Vám dá požehnání... Mámo, abych nezapomněl! U nás v Klenčí říkáme každému knězi »velebný pane«, ale kardinálu musíte říci, ať se vás zeptá na cokoliv: Vaše Eminencí! Rozuměla jste? Vaše Eminencí! Eh, buď bez starosti, rozumím, vždyť nejsem dnešní! O visitaci 12./5. 1910 nádherná fara hučela jako včelín, stal se z ní hôtel v plném obsazení. 33 hostí k obědu, tuto je něco říct. Máma udřená přípravami ráno oděla se ve svůj chodský šat..., všudy měla oči, pořád se jen bála, aby měli všichni dost vařeného a pečeného. Do kostelíčka zaběhla a libovala si: ty děti vám umějí, jedna radost — p. kardinál se jen usmívá. Však má zač — co se Henryk s nimi nadřel! Prachzatrapecená visitace, kdyby už bylo zejtra! Páni přicházeli, každý se sháněl po mamince — pěkně je vítala, s očividnou radostí, že kdekdo si jí všimne a přívětivě s ní mluví, ptá se, nestýská-li se jí po Chodsku... Úzkostlivě pozorovala — lokaje. Znalať přísloví z domova: kdo si všimne lokajíčka, příde do páně srdíčka... Nejvíc se ji zalíbil kanovník a latere, mluví jako hu nás, žádnej nafuka. Po obědě náhle kardinál vrazí do kuchyně. Přijala ho, jak nařízeno. Chválil, že se jim oběd povedl, vzal mámu za ruku a praví: Maminko, to máte radost, že máte tak hodného syna, že? To vědí, velebný pane, že mám, dyť mám jen jeho, řekla hrdě, zářic nad pochvalou. A dnes jste s námi mnoho zkusila. Budete ráda, až bude po všem, viďte? To

já tulik ne, ale chlapec. Totě ňáka zkuš pro faráře taková visitace, dí zase biskup. To vědí, velebný pane, že hano, jen dyž se jim hu nás líbilo! Ale jen upřímně říct, tuze sme se na ně těšili a taky budem' rádi, haž odjedou.

Skrbenský se srdečně zasmál a vzpomínaje asi své maminky, schýlil se pohnutě k mámě a řek': Děkuji vám maminko, že jste tak upřímná: ještě nikdo se mnou na faře tak otevřeně nemluvil, jako vy! — Máma mu po druhé políbila ruku, pohladila ho po ramenu a loučila se se slovy: Dyť sou jako náš .... Baar se potom matce smával, jak si pěkně pamatovala titul Eminence. I mlč, když řeknu knězi »velebný pane«, to je nejhezčí pojmenování i pro arcibiskupa. Kdykoli se potom kardinál Skrbenský sešel s Baarem, nikdy neopominul pozdravovat maminku farářovu. Několik dní před visitací zažádal Jindřich o faru v Ořechu. V Klobukách osvícenského Podřipska svůj úkol naplnil. Ořech jistě dostane, jelikož je to jedna z nejobtížnějších far na patronátě, proto tentokráte nebude nijak panstvo pokorně obcházet — ať se děje — co děje. Jedná se mi (psal 1./6.) o 10 let farářování, abych dostal aspoň 700 zl. pense a pak dost. Přijeď k nám. Naše máma si postavila hlavu, nechce jít se mnou na faru, kde je kaplan. Chtěla by se stěhovat do Klenčí: to však se mi k smrti rovná. Znám ji, zmrzla by, kafem by se živila, lidi by na ni i na mne hubovali, což nemoc .... ač vím, že náš pater V. Bošek i lékař Bozděch by o ni secundum posse pečovali. Musíš ji fortelně vyložit, že si musí zvyknout dělat paní, nestarat se o to, co stojí maso, pivo... neporoučet, kolik vajíček se smí dát do knedlíků, kolik másla do těsta ... ale přijít hezky k hotovému, napapat se, Čecha přečíst..., projít se

dvorem, zahradou, starat se o kuřata... neříkat kaplanu, že kouří dnes už druhé cigárko, proč šterc nejí, takovou dobrou krmičku... Dnes jsme pochovávali děkana Zlonického, zbyla po něm 83letá matka. Řečnil jsem a při kazbě jsem si umínil, že Tě na mámu pozvu... Výzva zastihla mne v Chudenicích, odkudž jsem nemohl — napsal jsem tudíž mamince delší dopis přímo na její adresu a dala si říci, ohlásila, že na Ořech půjde a »abys věděl, ničehožnic si nevšimnu a paní budu dělat«...

Bilance spisovatelské výkonnosti Baarovy za období klobucké jeví se jako odklon od básně verše a nástup k básni prózou. Co za desetiletí na Podřípsku napsal, připomeneme-li si, že své školní a duchovní povinnosti konal svědomitě do puntíčku, prohlásiti dlužno za nedostižný rekord: ještě na rozloučenou před stěhováním napsal Ptáky (vyšly nákladem Meditací r. 1910), povídky pod názvem: Milovati budeš (u Prombergra v Olomouci 1910) a Hloží a bodláčí (v Dědictví Svatojánském 1910) — všechno zidealisované příhody slánského kraje. Do Ptáků připojila redakce podobenku spisovatelovu. Když ji uviděla máma, řekla spokojeně: Dobře trefenej nejsi, ale hezkej jsi! Baar si vzpomněl, že tak podobně mluvila stará Cimburka o sedláku a v tom okamžiku ho chytl úmysl, že napíše »Cimburku«, vzor jihočeské ženy, že do děje zdrobí celou svou mámu... Jeviště nenastěhuje do Putimi, ale nejspíš do Postřekova, ač to bude chyba, ale tam zná okolnosti lépe než na Písecku. První díl Cimbury se mu zdál velmi slabý.

Baar po druhé na Ořechu 1909, 1./7.

Baar slavil zásnubu s Ořechem 4./7. odpoledne; tedy nehlučnou instalací. Za deset dní jsem otevřel ponejprve dveře jeho nové residence. Což tu běželo řečí — hlavně maminka se vesele rozhovořila. Už jí syn pověděl, že jí chtěl stavět v Malenicích domek, aby si odpočinula a měla k jedináčkovi blízko, když by se stal děkanem ve Volyni: neničko se plány zhatily. A zhatily. — Vyprávěl Baar, jak bolestně se loučil s Klobuky — zde nachází zaváté stopy svého kaplanování. Hlásí se k němu bývalí školáčkové, známí a — také cesty do Prahy, kde obyčejně ve středu jezdíval do Národního. Odtud přicházejí přátelé: A. Svojsík, Pátek, mladý Srb, Amort. Hlásí se také Musa, která před biřmováním dostala neobmezenou dovolenou, podobně před stěhováním, klepá na dveře fary: chystám do tisku 2 knihy: V Máji: Farářské povídky a Obrázky, a počínám psát americký román, to žasneš. Někdo již můj úmysl prozradil Američanům... potřeboval bych k té povídce nějakého »šimla z Marcovic«, schází mi něco, co u Brodského obdivuji — ne v jeho posledních věcech, ale v dřívějších — t. j. děj povídek. Mám odpor k erotickým zápletkám a fantastickým kombinacím, k takovým nemožnostem a neskutečným fabulím, jimiž oplývají naše novější knížky: chtěl bych nějakého běláčka, na němž bych jel jako v Cimburovi.. Můj otec radíval: na všecko se třikrát vyspi, potom pojedeš dobře. Nu tak v zítra hajdy na K a r l ů v T ý n. Šlapali jsme časně zrána náhorní planinou, dost fádní. Poslechni, až se budeš těmi omšelými lejstry v archivu probírat, nezapomeň na Ořech, chtěl bych

sebrat něco z jeho minulosti, o Krtni, Jinočanech, Řeporyji... a hlavně nezapomeň najít něco pěkného — nového o Dobrovském[104a]). Profesoři se stránky realistické si ho nějak tuze vlastní, že se mi to s představou o něm nijak nesrovnává.. To nic, ale Hamerika, trn u srdce. Jak se na krajany díváš, co jim chybí? Četl jsem Tvou korrespondenci a vyčetl ukrutný chaos.

Naši krajani za mořem dělí se na měšťáky na př. v Chicagu, v St. Louis, v Cleveland... na farmáře po celé Unii, ale nejvíce v Nebrasce, Visconsinu, Missouri, Dakotě, Jově (studené pásmo), Texasu (tu horké pásmo). Kdo zůstane v městě, nachází spolky, farmář odkázán jako u nás sedlák někde v lesích »na jednotě« nejvíce na sebe a noviny. Spolky s uniformami jako u nás veteráni nebo šorfšici mají účel vzdělávací, podpůrný, nejvíce zábavný a nesou se dvojím směrem: buď svobodářským, rozumějž atheistickým, nebo náboženským. Poněvadž v Unii národnostních bojů není, vrhl se Čech na Čecha. Už Matouš Klácel šířil mezi nimi svobodomyslnost, ale nešťastný Zdrůbek začal boj proti náboženství a kněžím každou zbraní. Jeho obrázky z bible se vymykají každé představě o slušnosti — hlásá svobodomyslný fanatismus bezvěrectví. Svobodáři mají nádherné budovy spolkové jen pro zábavy a schůze proti víře. Krásný Národní hřbitov v Chicagu, různé kluby, schůze, na nichž se mluví více anglicky, nesou ohromné obnosy: z toho přece něco padne na školy, podpory, tisk... Jejich časopisy pěstují klepy a drhnou osoby z dru-

[104a]) R. 1930 vydána u I. Laše v Klatovech moje knížečka: J. Dobrovský v Chudenicích. F. T.

hé strany. Zejména v poslední době. Dobře, že k nám chodila nejvíce Jonášova Slavie a Rosického Hospodář, o těch se ještě může říci, že vedly lid ke vzdělanosti a mravnosti — což bohužel nelze říci o Svornosti a j. v. Také Tomáš Čapek píše v Pokroku slušně, nejvíce dějinné vzpomínky na starou vlast a příspěvky k dějinám emigrantů. Ostatní redaktoři jsou takového druhu jako Tvůj Lojzíček Janda*). Patronem tisku toho druhu je firma A. Geringer v Chicagu; Geringer je tchán našeho globetrottera Vráze. Proti svobodářům stojí strana věřících, ponejvíce farmáři a staří průkopníci v městech, soustředění kolem Hlasu v St. Louis, kde působí opravdový otec českých lidí v Americe J. Hessoun, farář u sv. Jana, a ideální redaktor Hynek Dostál se svou vzdělanou paní, roz. Brzoradovou; druhé centrum katolické strany hledí ke klášteru tak řeč. Českých benediktinů v Chicagu, Allport avenue a jejich deníku Národu. Ty řídí zásady našeho konservativního tís-

[105]) Alois Janda * 1869, 15. 2. v Klatovech. Studoval asi rok ve studijním konviktu při Jirsíkově gymnasiu v Českých Budějovicích, maturoval v Domažlicích. Vyloučen z bohosloveckého semináře, učiteloval v Kydlinech u Klatov, odešel na filosof. fakultu, vstoupil do jakéhosi kláštera, propuštěn potloukal se s herci po Čechách. Konečně bída hnala ho do Ameriky s doporučujícím listem jeho příznivce básníka Jar. Vrchlického cestovateli Vrázovi. Nakladatel August Geringer v Chicagu, 2520 So. Grawford Ave, se Jandy ujal; ale marně. Nepokojný duch hnal Lojzíčka z dobrého bydla u Geringů z místa na místo. Nelíbilo se mu učitelské povolání na svobodomyslné škole české, kdež spoluredigoval časopis pro děti: Svobodná škola, odešel do Clevelandu za redaktora již zaniklé Volnosti. Návodem podivného svobodáře exfrantiškána Fr. B. Zdrůbka skládal do čas. Svojan písně pro »svobodné obce« českoamerické, překládal romány německé i anglické, též Hauptmannovy Tkalce, napsal tragedii Korunní princ Rudolf, divadelní kus: Popelka, Česko-amerického besedníka

ku. Konají mnoho dobrého: opat Jaegr, rodák z Kutné Hory, redaktor Kohlbeck, náš krajan z Domažlicka, P. Havlovic ze Kdyně, český Skočdopole v Americe, a s nimi jiní kněží i laikové: Klein v Omaze, Jan Vránek, Bleha coadjutor Hessounův, básník J. Brož v Dodge, zemřelý Molitor, Čoka, — tvůj kolega Červený, V. Mikulášek, Zlámal a j. v. Některým z nich dali úlohu misionářů, jako Petr Malý, Ehrenberger, Vojt. Křišťan od Volyně, Josef Malý z Bechyně. Jezdili před lety po roztroušených osadách i samotách, sloužili lidu nejen kněžskými funkcemi, ale též radou in realibus et in politicis. Politika je totiž v Unii obchodní podnik — a naši podle míry z domova brali »hadruňky a frasuňky« toho druhu vážně a ku své škodě. P. Jos. Malý nemeškal jet třeba 400 kilometrů drahou, 100 km na koni, aby potěšil zapadlé vlastence kázáním, mší svatou a — odpoledne hrou na harmoniku, při níž se tančilo... Všudy ho znali, umřel jako chuďas zlatého srdce někde v Minesottě. Také misionáři radili, kde by se lépe naši usadili, varovali před agenty. V jednom psaní máš popis záboru půdy — náběhem, aby i chudí přišli k půdě.

a deklamatora (vyšel jen první díl v Národní tiskárně v Omaze r. 1909); ale zvláštní duševní rozháranost a pohnutý život nedovoloval mu napsati při jeho opravdu neobyčejném talentu básnickém nic velikého, jakž mnozí očekávali. Básně Jandovy pochopí jen ten, kdo znal osobně básníka a jeho curriculum vitae. Uhnav si nespořádaným životem rychlé souchotiny, umřel v nedostatku r. 1911, 6. 2. v Oka Parku u Chicaga. Škoda, přeškoda Lojzíčka, že tak skončil! Dosud se těší oblibě Čechoameričanů jeho Společník pro vzletně psaný obsah a druhá: Proslovy a řeči ku slavnostem spolkovým. Je to vlastně II. širší vydání první knížky a dělí se na dvě části: I. díl obsahuje spolkové, řádové řeči, II. díl sub titulo: Stezkami dějin k památce velkých duchů — přináší vzpomínky více dějepisné a literární. U Augusta Geringera — za 60 centů.

Fara v Ořechu, poslední Baarovo kněžské působiště.

Petr Žalud v Scapoose Oregon by Ti mohl podat zevrubnější podrobnosti. Úpadek české národnosti zavinili Češi sami. Nápadno — kdo odloží víru, odkládá ponejvíce i českou národnost — věřící strana zachovává národní povědomost dlouho. Ale Češi tam národnostně zahynou, za 100 let zbudou po nich v nové vlasti jenom kostely, jména osad a zkomolená příjmení... Snadno se amerikanisují... Život za mořem je sháňka o všemohoucí dolar. Naši přijali mnoho nedobrých stránek cizího živlu, naučili děti pohrdati mateřštinou — je trudno o tom číst i mluvit. Nebetyčná pýcha je svádí, že se nedají nijak poučit. Ušlechtilý MUDr. Jan Habenicht v Chicagu s velikými výlohami napsal pro ně: Dějiny Čechův amerických. Knihu plnou prorockého čtení, knihu varovnou; ale že v ní hlásá víru k udržení české národnosti, rozkřičeli ho za klerikála — a nikdo z tiskařů nechtěl mu ji vytisknout a když přece r. 1904 kaplan K. Bleha v St. Louis nákladem časopisu Hlas, boykotují svobodáři edici nadšeného vlastence-lékaře Habenichta!

Ale vždyť se o nich mluví jako o boháčích, národovcích, kteří došli velikého štěstí vystěhováním!

Není pravidla bez výminky, najdeš mezi nimi ušlechtilé zjevy, obětavce, na př. r. 1903 (ale kolik jich se chtělo doma pochlubit a aby přišli — do novin), ovšem boháče (Korbel v St. Francisco...) všichni kněží a učitelové vystupují jako uvědomělí Češi, zajisté i mnozí svobodáři, ale celkový pohled na naše za mořem je smutný. Můj bratr Josef, bratranec Jan Teplý v Chicagu, mnozí kněží, blíže mi neznámý tajemník Šimon z Detroitu mi tak píší, vypravoval P. Kohlbeck, starý Nečada z Chicaga, jeho vzdělaná dcera a mnozí návštěvníci, nejvíc továrník

Arnošt Pryl z Chocerad n. S., který tam žil přes 8 let a o jehož pravdomluvnosti jsem z německé kaplanky úplně přesvědčen... A štěstí že došli? Snad hmotného, ale poněvadž přemnozí za moře v sobě štěstí z domova nenesli, sotva je to štěstí, které plyne z víry a spokojeného života podle víry v tiché domácnosti, sotva je v cizině našli. Co v r. 1903 mně jich psalo, že by se hned vrátili, kdyby se — nestyděli. Prací udření hynou tam přemnozí v bídě, ale o tom domů pro hanbu nepíší. V Americe vítězí ten, kdo zdráv neztratí vytrvalost v práci, neztratí víru a důvěru v Boha a poctivě smýšlí s každým, kdo je mu blízký krví, náboženstvím, a — trpělivostí... Na doklad Ti pošlu Sienkiewičovu povídku Za chlebem a také Pojďme za Ním, dodatek korespondence; ptej se jednatele rakouského spolku sv. Rafaela P. J. Šinkmayera, Záruby v St. Francisco, faráře Maršálka, faráře Jana Vlčka... Strašnou školou utrpení prošel na př. můj bratr Josef, lehkomyslný selský syn, který od teplého a blahobytného krbu odešel za moře, v New Yorku ho přes noc okradl ochotný krajan o všecko, šel pěšky a hladem do Chicaga k bratranci, na dlouhé cestě se stal horníkem, laborantem v lékárně, cowboyem, dřevorubcem... druhý dobrodruh od nás z Bušanovic prošel o hladu s revolverem a holí v ruce jako žebravý tramp od moře až do Oklahomy... Jedno, čemu se naučí takový exulant, je — práce a drží-li víru své matky, obstojí jako Čech v boji o existenci, jinak utone v cizím moři jako list, který zavane vítr do širé prérie. —

To už jsme stoupali od Budňan ke hradu. Po přehlídce Karlova Týna postáli jsme při hradební zdi, odkudž se vyhouplo sličné panorama na celý kraj

i pevnost samu. Baar, jenž stále mlčel a v kapli sv. Kateřiny jenom šeptem se ptal na některé okolnosti, stál a stál úplně do této krásy zabořen. Každý kraj má svůj ráj — a tenhle je úchvatný. Nechal jsem ho, sestupoval dolů — nešel za mnou. Vrátím se k němu, stojí tiše jako prve. Co tu děláš tak dlouho? Modlím se, aby Bůh zachoval na vždycky našemu národu ten hrad a celou českou zem!

V polovici července 1910 vydal se Jindřich s Kitzbergrem na pout po hořejší Italii. Viděli Trident, Milán, 18./7. vykoupali se na Lido u Benátek v moři, »abychom nic cizího si domů neodnesli«, po moři do Terstu a přes Postojnu, Lublaň domů. Větší výjezd z vlasti podnikl rok na to (1911) do Polska, Slovenska s přítelem Bártovským. Začali Moravou v Olomouci: tu v Národním domu katolíků poznal podle »nehynoucího a nevadnoucího« klobouku přítele Světlíka, upadl na cestě do Krakova mezi redaktory: Zamykala, Hofírka, Vévodu, poznal Dr. Hrubana politika — na cestě vlakem zadíval se na sv. Hostýn..., jel »bídou té goralské země«, kterou líčí Bezruč a Sokol-Tůma. Před Krakovem při pohledu na nádherný zámek s hřebčincem knížete Potockého citoval Karlovi verše: Clarum regnum Polonorum coelum est nobiliorum, paradisus Judaeorum et infernum rusticorum (Slavná Polská země — nebem jest pro pánů plémě, pravý ráj židů — pravé peklo lidu). Postáli před pěkným pomníkem s krátkým nápisem: Adamu Mickiewiczovi — národ. On kochal národ. Ležela při něm neumělá kytice z polních květů. Pan Tadeusz učí Poláky dosud velikému a čistému nadšení. V národovém museu obdivovali

obrazy Matějkovy: Kosciuszko pod Raclavicami, Grunwald, Hold pruski — Henryka Siemiradzkého: Pochodně Neronovy. Sukiennice Krakovské, kostelíček sv. Vojtěcha utkvěl v paměti. Přes Věličku, kamž zajeli do soliváren, šli do Polského Slavína v Krakovské Skalce, křížem požehnali hroby básníků Asnyka, Lenartoviče, Pola, pomodlili se za pokoj duše štvaného exulanta Jos. Ig. Kraszewskiho, po Sienkiewiczovi u Čechů nejoblíbenějšího polského autora, došli na Wawel, jenž se s Hradčanami srovnati nedá. Ale za to chrám sv. Václava oplývá nádherou, uměleckými a historickými památkami, že náš sv. Vít svou prázdnotou daleko za ním zůstává. Historie Polsky mluví a vábí v tomto pomníku polského umění svou mrtvou slávou ku srdci každého národovce, kteří sem chodí plakat nad rakví Kosciuszkovou: Ješcze Polska neumrela . . . Sv. Václav je národní svatyně Poláků. Zašli do premonstrátského Zwierzynce, kdež jako farář zesnul náš poeta Eug. Jablonský — na mohylu u sv. Bronislavy s kostmi hrdin u Radslavic, Matějovic... všudy potkávali nazrzlé, špinavé syny Israele v usmoleném kaftanu a vysokých botách, viděli jejich prudká gesta, jako by se chtěli prát, cítili skývy sádlem pomazané a česnekem vyšpikované... do uší řezal smích, kterým provázeli nesrozumitelný žargon, patrně zábavu nad hloupostí svých polských věrných poddaných — gojimů! Targovem, kde oba naši Chodové (13./7.) udiveným zrakoma patřili na židovský slet, zatočili se do Z a k o p a n é, někdy chudičké vesnice chudých goralů, nyní dřevěného města výletníků z celého Polska. Kolem r. 1890 zvolila si polská inteligence v tomto zakopaném (zapadlém)

koutě mezi horskými velikány své letní dostaveníčko: umělci, vědátoři, básníci, malíři, ba i roduvěrná šlechta se tu schází — i kněží, jimž prelát Petr Vavriňák, vůdce poznaňských Poláků, za pomoci biskupů a všeho kleru založil zde známou Ksieżowku, později i sanatorium pro choré bratry. Ve vsi samé kamenný kostel a při něm kaple sv. Jana Křtitele, zpodobněného jako polský horal, oděný beránčí kůží a v pozadí divoké Tatry, pravá poušť skalnatá a holá s řídkou kosodřevinou. A do mensy oltáře vpálili, vřezali polští umělci horký povzdech rozdělené Polsky: Ojčiznu volnou rač nám vrátit, Pane! Výkřik zatřese každým — zdaž i u nás všech doma hárá tak vroucí vlastenecký cit jako mezi Poláky? Snad, ale často spí... Cestou k jezeru »Mořské oko« našli v dolině Stražyské pamětní desku Ed. Jelínka, nadšeného propagátora bratrských styků česko-polských. V Ksieżowce kněží Poláci, z nichž skoro všichni vesele se hlásili k autorovi Cimbury, překvapili Čechy — kromě našich dlel tu i prof. Tumpach — večírkem, který zahájili písní: Kde domov můj! Slzy mi padaly z očí jako staré babičce, ale ať si! Té něžné pozornosti nelze zapomenout. A ještě jednou (píše Baar) toho večera se mi sevřelo srdce, když zazněla písní vyčítavá, úpěnlivá modlitba polských srdcí:

Z dýmu požárů, z krvavé páry
zní, Pane, žalobný, prosebný hlas:
Poslední výkřik v strašlivém boji
při modlitbě naší bělá se vlas..!

To volali o sjednocení Polsky, aby ze tří záborů zase slila se v jedru jejich někdy slavnou říši, o níž

dějepisci právem psali, že se slavným Sobieským jako antemurale christianitatis (hradba křesťanstva) zachránila Evropu před tureckou záplavou! Ach, ten cit jednoty k osvobození nám Čechům schází, schází. V tom letovisku Z. a v cizině, má-li si člověk ušetřit mnoho bolestí a trpkostí, nesmí srovnávat! Je tu 49 kněží polských, všech kategorií, ale přece všichni — bratři. Nadšení, elegance, sebevědomé vystupování, vlastní řeč jako by se na Slovensku, kudy se Bartovský s Baarem vraceli, úplně propadla. Všudy lidi i ta krajina jako by se před Maďary krčila — chudoba, stísněnost zavládla i Tatry a orlí hnízdo zámok Orava jako by se bály. Všudy vojska, četníci... Jen v Žilině, jelikož farář Kmetko na čtyrhranném náměstí uprostřed zajímavých budov ode dřeva konal nějaký tábor lidu, třpytilo se mezi bohorovnou maďarštinou slovenské provolání s nezvyklým u nás náslovem: Robotníci! Veselejší poměry cítili ve Sv. Martině. Rušný život ujařmeného národu šumí městem. Pohledka Baarova odtud mi oznamovala: Ve zdejším museu v oddělení rukopisů by Tě velice potřebovali! V další cestě, zejména v Ilavě, se hlásily vzpomnínky Jiráskova Bratrstva, z Teplic na Látkép Trenczen (hádejte, co je to?) si Chodáčkové zpívali: Trenčín — Trnava, růže voňavá. Děti kastelána zvonivou slovenštinou jim vysvětlovaly tajemství pustého hradu. Nikdy jsem dosud nevnímal krásu, měkkost a sladkou zpěvnost slovenčiny tak, jako když splývala s těch dívčích, nevinných rtů... Pochopil jsem, jaké nesmírné bohatství skrývá ta řeč, jaký zlatodol v ní otevírá se našemu otřelému, pokaženému jazyku. Slovenčina omladí naši českou řeč, až jednou její kvítko jedno po druhém čeští spisovatelé přesadí do naší zahrádky a ono zavoní novotou, nezvyklou krá-

sou, ujme se a zdomácní... Zde v té výši (na hradě) v té chvíli věřím, svatosvatě věřím, že nad Tatrami přestane se blýskat i maďarský hrom bít, jistě že Slováci ožijú!... Přirozený vývoj vykoná časem veliké dílo (splynutí obou řečí) a když to dítě zde poslouchám, až trnu nadšením, jakou krásnou budoucnost ještě má český jazyk náš!! Tak psal Baar tři léta před světovou válkou! Viděl budoucnost svého národa ve spojení s chudými braťky pod Kriváňom. —

V Luhačovicích sešli se Češi s moravskými panáčky: M. Kroča, Křikava, Okrouhlický, Nevřala, Vitásek, Jan Vyhlídal, farář ve Švábenicích, Kolísek, Fr. Mokroš zavedli je do Slovenské búdy — na pavlač. Vyhlídal, autor svěžích obrázků z Hané, jimiž uzdravil již tam mnohé české srdce, měl hlavní slovo... Počíná mluvit, třeba s námahou, je znatelně churav. Vypravuje všední historku, děj se přiostřuje, napětí roste, jako zápalka na náboji a ohníček v ní stoupá, v tom poslední věta jako úder spouště — explose smíchu hřmí kolem stolu... Hanák jako ze žuly stojí před Vámi: dyť sem přece óřad — né? a z toho zakončení Vyhlídalova vyřine každá historka o stréčkovi Křópalovi jako kabinetní kousek umělecké ceny. Nikdo ho nemóže přetromfnót, nemóže... Druhý den celé dopúldne Vyhlídal prochodil s Jindřichem v lázeňské promenádě, otevřeli si navzájem srdce a když při loučení Čech panáčkovi děkoval za všecko, všecinko, promluvil Švábenický: Debeste neplkal... Co Baarovi v Luhačovicích chybalo, byla — kněžóvka v Luhačovicích... Často vzpomínal Baar na svá cestování, nejvíce na polsko-slovensko-moravské, nejkrásnější ze všech, protože chodil mezi — bratry.

Baar občas přijížděl za mnou do Hradce. Kde jaký lesní kout a okolí velikých rybníků jsme spolu probrali. Utkvěly mi v paměti některé okolnosti, některé zapadly. Tak jeli jsme vláčkem úzkokolejné do Hůrky, pěšky přes Žižpachy Smutným lesem do Landštejna. Po cestě vyprávím o dolech mezi Senotínem a Bystřicí z doby Adama Slavaty, jak v lesích kol dokola se ukrývali Novokřtěnci, loupežníci, sedláci-běženci, ukazují zašlá sídla bobrů, stromy velikány, pouhé zbytky obrovských pralesů na rozhraní tří zemí a dvou národů. U zříceniny hradu zemský mezník s prohledavým spodkem, mísové kameny, kteréžto mísy vyloužila za dlouhé věky voda — kromlechy u Zvůle — kamenné baptisterium při prastarém kostelíku sv. Jana na Pomezí — na cestě zpět lesy ke Kondraci stále se ohlížíme k východu na Staré město a širý kraj až do Moravy, Rakous. Český živel že stále ustupoval, ustupuje. V klášteře Paulanů za Kondracem nad rybníkem »Otcem« pověst o trojjediném pramenu pod kostelem, který mniši zasvětili sv. Trojici — ve faře krásné stojánkové hodiny, poustevníka — faráře, v sakristii Strom života, v kostele veliké obrazy svatých, kterým poslední Slavatové nařídili své obličeje. Hodiny, stromek života by Baar hned koupil, kdyby p. farář směl prodat; ale ty obrazy jaká to ješitnost! Když slyšel výklad názvu rybníku Asp (= Abatia sancti Pauli) poznamenal: Nemyslíte, bratři, že my kněží kromě kultury a ideálních činů nezanecháváme po sobě dost stop — podivínství jako tihle Pauláni tu v té poušti? Jindy na potulkách Jemčinskými lesy, když z loveckého zámečku jsme kráčeli na hráz největšího hradeckého rybníka Holné kolem prastarých mezníků na

Kočičím vrchu, přepadla nás zuřivá letní bouře. Utekli jsme do hájovny na hrázi a tady — na smrtelném loži tiše dýchá hajná Janečková, výborná matka četné rodiny. Muž provází kněze, jenž ji zaopatřoval. Leží sama, vítá nás smutným úsměvem. Baar si k ní přistavil seslík a rozhovořil se — dlouho, tiše. Když za prudkého lijáku a hromobití Janeček se vracel, vyšel jsem mu do síně naproti. Srdeční vada, není jí pomoci. Asi za půl hodiny jsme se loučili. Pane archiváři, kdo je ten pán? šeptá umírající. Baar, spisovatel... Baar, vyhrkne hajná, horlivá čtenářka, prosím, zavolejte ho, ať mu políbím ruku... Víc než hodinu Jindřich jako bez řeči kráčel se mnou přes dvůr Holnou k sv. Barboře, kostelíku na poušti v Dubovici přední. Konečně hledě od sv. Barbory po vlnách vzdáleného holenského rybníka ku hrázi, poseté staletými duby, prohodil: Tak jako ta žena bych chtěl umřít. Ale neměls' jí prozradit, kdo to s ní rozmlouval o budoucích věcech člověka. V té chvíli Janečková již vychládala...

Z Třeboně kráčíme dubovou alejí k samotě »Leštině«, dva tři rybníky a Nové řeky svou hladinou se nám blýskají vstříc. Poslechni, řekne náhle Baar, jehož bohatství třeboňského archivu zrovna omráčilo, mít tak v hlavě, co má ten šedivý pán (archivář Dr. Mareš), to by se to psalo! S jakou lehkostí mi vysvětlil za chvilenku dvě záhady husitských dějin, jimž jsem nerozuměl a jich nechápal.[106]) Vám archivářům musí našinec závidět... Novými řekami se chůze protáhla k polednímu — komáři nás trápili až k rybníku Hospodáři při cestě do Lútové. Proti chobotu sekali otavu — odpočívají u seníku při ces-

[106]) Proč Žižka šel s lidem, proč husiti u Lipan prohráli.

tě. Baar rovně k sekáčům a již je vyslýchá, již se smějí. Baar svým zjevem, řečí, vtipy, všudy rozséval teplou atmosféru radosti ze života. A v zimě cože v našich mlhách děláme? I čteme. Náš jemnospán[107]) nám půjčuje knížky, široce vykládá »vejšitý i vyšitý« staroch ze Žíče. Minulkou zimu šel z ruky do ruky Cimbura. Moc se nám to říkání líbilo. Ale když povídáte, že' ste ze Šumavy, to byste moh' znát toho povedeného velebníčka Baara. Řeknite mu, že se měl dát na řemeslo.. A na jaké? Na lakýrníka, dyť umí barvit jako náš fořt a ještě víc. Vypráví, že ten putimskej sedlák nes' svý kluky v holinkách na návštěvu k rodičům. To není možný: my máme doma takový dva spratky, vzal sem svý boty, změřil, nemám zrovna malý — ani jeden ten cvrček se do holinky nevešel. Naše mladá se mohla zfantit, dyž sem je do holínek strkal, křičela, že sem se minoul s rozumem. A potom, což takový dva čerti by mu v holínkách vydrželi? eště ten Vašíček, ale Martin istě ne a ne.. Se smíchem jsme se rozcházeli. Vyřídím, vyřídím, volal Jindřich, vyloupiv mně kde jaké cigáro z kapsy..., rozdal mužským, dědovi dvě nejlepší... Vidíš, kde čemu se člověk naučí!

Kraj kolem Třeboně přitahoval Baara vůní povídky V. Beneše: V podvečer pětilisté růže (ed. 1885), pátral, kudy asi Třebízský za jediné návštěvy zde chodil s přítelem J. Kačerem. Jako upřímný přítel Václavův šel na Vyšehrad, když světili pomník (1909, 10./10.) Třebízkému. Tam patřil ne na hřbitov, ale za živa do residence. Jako tam přišel Štulc, Vinařický, Ehrenberger, Kulda, tak mezi kanovníky

[107]) Jakub Hosnedl, farář v Lútové, † 1933 ve vysokém věku jako senior budějovické diecese.

náleželo místo Třebízskému. Když mu je páni nedali za živa, přišel k němu po smrti. Trosečníci z katol. Moderny na popud Xavera Dvořáka sebrali po národě 6000 kor., za něž Bílek vytesal a postavil autoru Karlštejnských povídek na hrobě svůj Žal. Nezachovali se. Malíř Láďa Novák nazval sochu karikaturou, vyždímaným hadrem, Čapek ve Zvonu strhal myšlénku Bílkovu... Za nimi Čas, Hlídka, ba i Politička dvojí tváře — všichni ukazovali na přemrštěnost modernistů, ač se našli obránci, že pomník má krásu myšlénky, idey, výtvarnosti. Z modernistů došli ke slavnosti jen Dvořák a Baar; Lutinov a Bouška zůstali doma. Světil conseminarista Benešův biskup Doubrava, z velkých kněží dostavili se tři kanovníci Tumpach z Hradčan, Vaněček, Wünsch z Vyšehradu, opat Zavoral, velmistr křižovníků Marat — prof. Šprongl v klerice po Třebízském — mnoho čtenářů klecanského kaplánka. Brzy na to kroužek katolické kultury pořádal večírek Třebízského (19./10.) s přednáškou Brodského a recitací. Baarovi se ani přednášející, ani recitatores nezachovali — nejsilněji mu vyzněla báseň, kterou Xaver ve společnosti improvisoval. Brodský do řeči míchal politiku, útočil, právě tak, jako Bitnar v Meditacích. Neobírat se polemikou, politikou, nechat zatím plavat reformy církve — mohli jsme modernisti více vykonat a také znamenat, napsal jindy Baar. Politika Modernu zabila. Církev opraví jednou lid, až vystoupí se svými a kněžskými požadavky. Do této myšlénky se tak vžil, že marně jsme mu ji vyvraceli důvody z Písma, ze zkušenosti, an lid se chová v tomto směru netečně, ani se nepokouší svého kleru zastati, zejména ne věřící inteligence, patrně poučeni z historie, že Češi v době

Husově a po ní zrovna vášnivě, krví i statky se zasadili o nápravu církve ve hlavě i údech a tento šlechetný pokus bezmála zaplatili svou existencí, jelikož tak dali příčinu, aby nepřátelský lid mohl národu vypověděti boj na život a na smrt. I když český sedlák vojensky vítězil, nábožensky se rozvrstvil do nespočítaných sekt XV. i XVI. stol., až přišel nesvorností úplně na Bílé Hoře o samostatnost. —

Na konec roku 1910 nařídil episkopat na základě papežské encykliky proti modernismu, že české kněžstvo sub excomunicatione musí odpřisáhnout všecky bludy modernismu, někde jen podpisy, ale někde veřejně v kostele. Na př. v J. Hradci probošt Dr. Cába nás svolal do hlavního kostela (nevěděli jsme, oč běží), měl velmi nejapnou promluvu o bořícím se chrámu církve (prý rozmach světové Moderny ji bortí), o poslušnosti kněží (té rozuměl jako bývalý superior po vojensku), na konec přečetl přísahu (ze všech přítomných nebyl ani jediný modernista), dal nám podepsat — a přítomní věřící teprve z takové veřejnosti se poučili, že jejich kněží vlastně drželi blud — ještě že té latině v přísaze nerozuměli — a Němce-kněze zrovna zalévala radost, oni že pravověřící, to zase že ti Čecháčkové něco strojili, s čímž německý císař apoštolský a papež souhlasiti nemohli! Takové zbytečné ponižování bolelo, kněžské povolání znechucovalo: však těch modernistů na naší diecési žilo jen několik.[108]) Hradecká scéna stala se jednou z hlavních příčin, že v tomto konservativním

---

[108]) Jistý profesor theologie podepsav pravil: id est juramentum ignorantiae ergo invalidum. A Dr. Scheicher, redaktor vídeňského Korrespondenzblattu veřejně napsal: Ich wundere mich, dass bei so vielen Mons-ignoren die heilige Kirche noch besteht!

(protestanti říkali jesuitském) městě opustilo r. 1919 církev katolickou přes 1500 hlav, mezi nimi 4 kněží.

Celá situace budila vzpomínky na doby Marie Terezie. Tenkrát katol. církev pod aegidou vlády nepřemýšlela o vhodných regulacích staré formy, učinila tak, až přišly Josefinské konfiskace, v nichž zbytečně ztraceno mnoho církevního majetku a uměleckých kusů, jimiž potom židovka Dobruška zaplavila celou Evropu. Na to poukazovali jsme skoro současně dva: Dr. Samsour ve Hlídce: Prodej předmětů ze zrušených klášterů a já delší statí v Hist. Sborníku: Osudy josefinských konfiskací na čes. jihu, kteréžto pojednání se těšilo značné pozornosti, takže Vlast mi dala k disposici 300 separátů. Brzo se rozešly. Baar stopoval i nadšenou kritikou v čas. »XX. věk« můj překlad velikého díla Benediktina Dra. A. Cigojše: Život Ježíše Krista. Hodil se těm, kdož se chtěli opravdu poučiti o božském poslání Vykupitelově, neboť tenkráte kde kdo papouškoval »tvrzení« liberálních tisků, že život Páně náleží mezi báje a Dr. Bartošek neslavně žaloval lnářského převora A. Mayera, který za podobný výrok nazval učeného pána — ignorantem. Zajímavo, že i tato kniha našla potřebné obliby na venkově, nejen v městech, ale obzvláště i v Americe ... a že utvrzovala. Nejlepší honorář mi uštědřila maminka z fary Ořešské: ... Vzkazuje Ti Zaplať Pán Bůh. Vyčinila mi, jak náleží. Proč jako kněz takového něco taky nenapíšeš? Tuto je knížka, ale to Tvý povídání ... a učinila gesto, které mluví za celou řeč ...[109])

[109]) V témž dopisu 1912, 9./1. lituje Baar, že se zastřelil náš nejlepší archeolog Dr. Píč, s dodatkem: když už si koupil revolver, proč nezastrelil toho »septimana« raději než sebe! Národ by tu ztrátu snáze byl oželel. V Museu také mu měli

V Ořechu se faráři po Klobukách stýskalo. Tam měl za léta větší pochopení pro lid a lid pro Baara, měl tam i po smrti Kotrbově dvě duše stejně naladěné: Wildta a Botto. S kaplany sice až na jednoho, velikého kritika, dobře vycházel, leč nevoněl mu školní poměr ke knězi a odmítnutí od kanovnictví na Vyšehradě, o něž žádal z povinnosti českého literáta r. 1910: animovali ho přátelé, aby žádal po smrti probošta Karlacha znovu. Odpovídal: kanovník Burian se o mně vyjádřil sprostě, já se na ten Akropol drápat už nebudu — však pochopíš, že i pravý osel leze na led jen jednou. V konci března 1912 však provedli se Xaverem husarský kousek. O kanonikát se neucházeli — ač stallum starou doménou čes. spisovatelů — podali žádost přímo k císaři o — proboštství. Věc neslýchaná, drzost úžasná . . .! — tou formou, kteráž snad mezi kněze nepronikla ani na venek, aby »opovážlivost« nerozesmála, dali na jevo panstvu své suverenní stanovisko. J. Brodský podobně pohořel s děkanstvím na Karlštejně. A přece tito tři katol. spisovatelé: Dvořák jako něžný básník Eucharistie, Baar a Zahradník jako oblíbení autoři tehdy udržovali svými povídkami náboženského ducha v rodinách. Rozbíjela ho politika o několika hlavách. Nedaly se vměstnat pod jediný klobouk. Z té zamotané spletenice těžil Krojher, farář v Ledenicích. Dal tisknout petice jako ze strany agrární, rozeslal po farách, slibuje, že při úpravě služného učitelům se sveze také kuratní klerus — přemnozí mu uvěřili. Politiku dělá žaludek. Baar nemohl jít s křest. sociální stranou, v níž po Dru Horském panoval T. Jiroušek,

věnovat lepší péči a víc lásky, když viděli, jak s cesty mluví. Toť osud nás bezženců. V kritické chvíli není opory, není rodiny, není nic, když není víry, zbývá revolver.

nelíbila se mu panovačnost agrárníků kolem Prahy, ačkoli se klonil k požadavkům sedláků u nás v Pošumaví, k vůli Dr. Kramáři a harambašovi Holečkovi četl Národní listy a patrně jako neorganisovaný mladočech i volil. Říkal si »politicky zamrzlá moucha«. Abych ho obveselil, poslal jsem mu tehdy kopii listů jeho předchůdce Peška, faráře podobojí na Ořechu, ze XVI. stol... V jednom si naříkal: pauperum parochorum sine vicario vita est tamquam passerculus pede alligatus: totiž, že farář bez kaplana žije jako vrabeček za nožičku přivázaný, v druhém dolejší konsistoři žaloval na nedostatečné zaopatření své rodiny... Baar od té doby psával svým přátelům: Já J. Š. B., farář Ořešský, Řeporyjský a Krteňský vzkazuji Ti pozdravení a požehnání... Peška nazýval »pašákem«, jenž si o své působiště zjednal mnoho zásluh, an nedbal »více o břuch než o ducha a jsouce střízlivé přirozenosti, nikdy z truňku se nedíval na svět a lidi dvojnásobnýma očima«. Jinak Jindřich podle své povahy počínal si v duchovní správě i ve škole puntičkářsky, do společnosti málo chodil, do Prahy jezdil méně než jako kaplan. Ořechem (sděloval 1910, 30./8.) moje kariéra dostoupila vrcholu — přával jsem si Volyni nebo Hostouň — teď už nic, dekadu tady ztrávím, postěhuji se do Klenčí umřít, abych měl blízko ke svým na hřbitově. Rozhodnutí rok na to podepřela matka. Při návštěvě v Klenči zakoupila za všecky své peníze dům z pozůstalosti MUDra Slámy, aby měl »chlapec zasejc svůj domov a já kde umřít«. Nastaly starosti s opravami, pojížďky domů k chalupě a příteli Jak. Knopfovi, staviteli. Ten s velikou trpělivostí vyslechl Baara i máti, opravoval podle svého lacino a dobře.

Jako za dob kaplanování Baar ve veršování hledal směr své literární tvorby, tak stav se samostatným v Klobukách, učinil při menších pracích náběh v prose do několika odvětví a v Ořechu ustálil se v povídkářství, románech, více než v čem jiném, až konečně vyšinul se na předního českého romanciera. Možno při chronologickém soupisu jeho prací stopovati ten několikerý proud literární činnosti. Napsalť zajisté básně, povídky, feuilletony a žurnalistické články, cestopisy a dějepisné stati, literární historie, velké povídky a romány, nezapomínaje na folklor (zejména chodský) a archeologii — nejvíce ovšem krásné prosy. Povídky nestejné ceny — vadí jim některé drobné kalendářní, na rychlo psané obrázky — bral nejvíce podle skutečnosti ze života vesnického, kněžského, učitelského, něco z maloměstského. Přesvědčením konservativec a chvalořečník předků a jejich života nejednou prosycuje děj mravokárnými sentencemi, zapomínaje, že ne všecko staré se hodí a prospívá novým poměrům. Horlil-li na př. o zachování kroje, nepozoruje, že chodské župany, široké klobouky, žluté praštěnky jako nepraktický ústroj konečně vším právem ze selské garderoby zmizeti musely a že by na př. i kmotřecí kabát nebo květy protýkaný kožíšek z beránka spíše se hodil za oblek masopustního mumraje, než k chůzi na svatbu, do města .. Mravokárná snaha ve všem, kterou nassál ponejvíce z řečí své matky, činila také jeho první edice nechutnými a málo hledanými. Míním tu jeho cykly, knížečku Nalezeno na cestě všedního života. V temných barvách, Hloží a bodláčí, Mžikové obrázky a jiné povídky ve Svatojánském dědictví. Výše stojí Ptáci, Z duchovní správy, nejvýše Na srdci přírody, z těchto některé vysoké

umělecké hodnoty pro skvostné ličby a jedinečný pozorovatelský talent. Staré i časové obtíže kněžského stavu poskytly mu druhý zdroj k povídkám. Již před ním u nás spisovatel Konrad (Čím srdce, čím jsi zhřešilo), Svozil (Bílé Světlo), později Zahradník-Brodský (sub pseud. Ondřej Leksa román: Jan Vladyka) dotýkali se nejvíce sociální, společenské, hmotné a coelibátní stránky života, ponejvíce však této, hlavně Brodský ve svém Vladykovi. První polovice rýsuje české zmatky kněžské, druhá pak francouzský casus, tehdy pověstný. A tím kněze stavěli do podivného světa! Baar chtěl říci celou pravdu. Když cítil, že románek jeho Jiříka Cestou křížovou (ed. 1899)) právě tím, že podával úhrnný obraz, se mu i myšlenkově nepodařil, píše celý cyklus povídek: Farskou paničku, Žebračku, Žolinku, Páter Kodýdek, Stavěl... a v každé představuje některý kněžský bolák. V Kohoutech vyličuje poměr kněze k učiteli, onen zastupuje náboženství, tento vědecký pokrok, oba dost přemrštěně, tak jako nejednou v letech 1885—1900 na faře contra škola se přihodilo. V Kanovníku popisuje bratrskou lásku církevních hodnostářů k vesnickému duchovnímu. V Holoubkovi, v němž z velké části líčí svůj vlastní život i smrt mrtvicí, podařeně opakuje, co započal Křížovou cestou a podává celkový obraz na farách: osamocenosti, tísnivých nedostatků a přece při nich idealismu jakoby kněží z doby obrozenské. Nic nezamlčuje, nezkresluje, vypráví všechno podle skutečnosti a to v tom úmyslu, aby lid se kněžstva ujal, jemu k reformám dopomohl, aby mu aspoň nebrali svobodu organisace, která tolik pozdvihla učitelstvo, dělníky. Výkřiky z far psal Baar v nejlepším úmyslu; ale zapomněl, že dobrá vůle svět nepředělá. Později,

když národní církve, protestantská, pravoslavná ve světové válce v Rusku, v Německu se neosvědčily, přicházel k přesvědčení, že k opravám církve a kněžských institucí bude zapotřebí nějakého universálního léku, říkal úplný návrat ke Kristu, k Jeho jednoduchým formám, k Jeho obětavé lásce . . Toužím po tom (1907, 30./12.), abych měl lid věřící. Z kořene víry vyroste všechno ostatní. Chci stavět z dola, výsledkem té práce jaksi přirozeně bude organisace, třeba volby, poslanci — političtí bratři staví od shora, cíl stejný, metoda různá. Není však dost přirozená. Chtějí, aby brzo nás bylo mnoho — já málo, ale abychom byli stále, asi tak jako první křesťané. Těším se, až poměry zpřetínají pouta, pojící církev a stát, že volná církev počne znovu dýchat. Těším se z doby nynější, neboť cítím, že žiji v nejinteresantnějších časech, v době, v níž kulturní člověk prožívá zvláštní myšlenkové vření, ideový kvas, tříbení duchů, hledání cesty ke světlu, a to vše nedálo se nikdy tak intensivně jako teď. Raduji se, že jako kněz nebloudím s ostatními, že znám pravdu Kristovu, že v ní věřím, doufám a že ji miluji. Zároveň se bojím, že bludiště všeobecnosti je rozsáhlé a tak zkřížené různými zájmy, že ani genius, jako je sv. František nebo sv. Ignác dnes už nestačí, aby lidstvo přivedl ku světlu. Bohužel, nestačí na to ani snad církev — má účel sice jasně vytčený, vésti lidstvo ke spáse, ale má zastaralou metodu. Dříve bylo jinak — církev zakládala školy, opisovala, vydávala knihy, o nemocné pečovala, pole vzdělávala, stromy štěpovala, vědy pěstovala, — dnes ji z těch posic skoro všudy vytlačili a ona jen křičí a stěžuje si na nevděk. Má-li býti jinak, musí církev zase se postaviti v čelo lidstva — být principem vůdčím a předhonit o kolik honů

všecku tu filosofickou, vědeckou, humanitní a jinou sociální misserii v naší době tak, jako dříve učinila s filosofií Řeků a Římanů. — Tenkrát k vůli tomu vtělil se Kristus Ježíš, přinesl učení, teorii, kterou my vyznáváme, ale neplníme... A tak žijeme zvláštní advent — dobu velikého příští Ducha sv., který se má vtěliti a z církve udělat to, čím býti má — královstvím Božím na zemi. Amen!

V selských románech představoval nejradš zápas starého selství s novodobým pokrokem ve školách a hospodářství. Konservativní živel, který Baar miluje, bojuje s radikálními hesly a pokusy, ty že ničí dobré srdce člověka, odvádí ho od práce k politice, podrývají křesťanskou mravnost, základ rodiny, národa a pravého štěstí! Sedlák-sloup každého lidského kmene má být milovníkem práce, poctivosti, udržovatelem a ctitelem pokroku jen potud, pokud ho neodvádí od jeho ušlechtilého povolání, poučuje ho k lepším cestám hospodaření a ne na úkor víry a dělné ruky, které nepřítel — stroj vyráží potřebný chléb. Čím méně potřebuješ, tím jsi šťastnější: široký blahobyt přináší nespokojenost, spíše rozvrat než zcelení lidských vrstev. K ličbě takových zásad potřeboval by povídkář úplnou znalost selské duše — tu našel ve své svaté zemi — na Chodsku. K takovému poznání přivedl ho první pokus selského románu z Podřipska o Sedmerovi (1900). Nevydařil se mu — za to povídka: Pro kravičku, román Poslední soud, jeho pokračování Na děkanství, Hanče.., jimiž doplnil nejlepší svůj román o Janu Cimburovi, dílo umělecky vyspělé. Kdo však chce úplně pochopit tohoto vzorného jihočeského sedláka a křesťana, musí pročísti i vyjmenované chodské romány. Baar ve spisovatelském postupu užíval synthese. Zvolil si za

hrdinu skladnou osobu, na níž nanesl, co vypozoroval na mnoha jiných, a chce i umí přesvědčiti, že takoví vzorní hrdinové mají býti příkladem nebo odstrachem čtenáři. Spisovatel nikde nezapomíná na vtip, žert, tato sladítka života. Jeho selský Skřivánek vždycky potěší české srdce. Za »vzorníka« k povídce posloužil Baarovi Josef Tauer starší, mlynář v Klenčí, řeč. Jouza a Š. Hána, výminkář z Postřekova, řečený Kovářík, muž více než prostřední, ramenaté postavy, pravidelného obličeje kulovitého, výbojného nosu nášeho (chodského), až do smrti bujné tmavé kštice, očí temně modrých, chlapík »všema mastva mazaný, jen žádnou dobrou, kerej šechnošudíž zná a vidí«. Jindřich ho často navštěvoval, ba pásl s ním husy, krávy na provaze. »Ha vyslejchal mě jako šandár. Hde sem moh', tak sem velebnouška napálil nebo jsem starýho Švejdu[110]) na něj naved.« Hana si s Baarem znamenitě rozuměli a jejich humor nás nejednou obveselil až k zalknutí. Jen kousek:

Děda jede s někým z jarmarku. Při Dražinovské hoře kobylka se sfantí, převrhne bryčku, Hána »chčasně« vyletí do toku, bác, boule na čele jako vdolek — vozejček přišel o nápravu a voj. Děda se škrabe ke Klenčí, aby se mu pan dochtor podíval, nemá-li teky makovici rozfláknutou. Nemá, vyjde, potká Baara. Bujte rád, že ten dopad takhle vypad'.

[110]) Švejda, příjměním Jakub Buršík. Také mu říkali »Hamerikán«, nebo pan pressident, protože žil delší dobu za ponocného v Chicagu a často toho slova v řeči užíval. Umřel v Postřekově 1923. Měl zvláštní dar paměti o starých pověstech a zvycích na Chodsku a z mládí, když žil u strýce Martina v České Skalici u Náchoda. Jeden z »dodavatelů« Baarových. Uveřejnil jsem jeho biografii V knižnici Plzeňska svazek V., str. 12, r. 1933. Tamže r. 1936 článek o Kovaříkovi sub titulo: Pramen Baarova humoru (s podobenkou Hány).

těší starocha. Jau, jau, jen esli se mi ještě na cestě domů nic nepřihodí, dyž sem ke všemu íčko potkal kněze! A pročby, rozhoří se jemnostpán. Inu, dycky sem slejchal, že kněze potkat přináší nechčestí. Taky s ním nic nepořídíš! A proč? Ejnu proto, že kněz, ženská a kobyla se voblíkají přes hlavu — jakáž s nima pořízená!

Obsahem a směrem uvedených románů jaksi stranou běží americká povídka K Bohu. Konečně koncem dubna ji dopsal a 1910 31./5. sděluje: Napomenutí, psát čistou a původní češtinou si vezmu k srdci. Poznal jsem ji u nás a v Putimi u několika starců, kteří se neobyčejně sličně a přiléhavě vyjadřovali. Vidíš, můj román K Bohu také se mi nelíbí. Nepoved' se mi jaksi a než jej knižně vydám, musím alespoň něteré partie přeškvařit. I stala se mi s ním zvláštní příhoda. Četls náhodou Kossakiewiczův román moderního člověka Návrat? Když už jsem měl svůj napsaný, přinese pošta ten nešťastný Návrat« — čtu a čtu, s úžasem pozoruji, že je to vlastně moje K Bohu, t. j. ideová páteř obou prací je — návrat k Bohu. Hochu, pot mi vyvstal na čele, přepracoval jsem některé partie a tím celek rozšťoural tak, že to není k ničemu. Ty, který's četl práci už před 2 lety, víš, že to není plagiát, ale kdo uvěří? ... Náhodou tou pohněvaný autor, brzy na to mi oznámil, že román spálí. Co dělat? Hned jsem mu napsal, aby nechal, že z Prahy, kam jsem měl úřední cestu, přijedu do Ořecha, že se najde rada. Hledal jsem v knihkupectví. Skutečně Polák Vincenty Kosiakiewicz, autor Poezye (1901), Sarmy, Živých obrázků, Dzwonnika ... vydal román Z powrotem (1908) a překladem Koreckého vyšel v Příboře 1910. Směr knihy ovšem má něco podobného s Baarovou povídkou — uvidíme. Na večer

jsem vyslechl v Ořechu Jindřicha a šel brzy s rukopisem v ruce spát, četl, až se rozednívalo. Vím, marně umíněnci z chodské krve něco vymlouvat — čas všecko vyrovná. Bez zdráhání mi Baar manuscript věnoval, více se po něm nepídil. Zanesl jsem ke Kotrbovi, jež knížku ve sbírce Ludmile (1914) vydal a překvapil — Baara dvojnásobným honorářem. Rozruch, který románek doma a zejména mezi českou veřejností v Americe vyvolal, jednomyslně pochvalná kritika u nás i v cizině, v níž o Kosiakiewiczovi nepadlo ani slůvko, naladila Baara k úmyslu, že napíše ještě něco »amerického«.

Avšak jako lehkokřídlý motýlek, jehož stopy mizí jako krůpěje rosy na různých květinách, tehdy si osedlal dva nové koníčky — jednoho: R o k 1848. O něm tvrdil, že se nám Čechům zase vrátí, že máme se naň chystati nejvíce finančně a hospodářsky, aby národ nezastihl nepřipravený. Proto vítal zakládání spořitelen, záložen v městech, spořitelních a záložních spolků po farních osadách. Mám za to, že podnět k oslavě 1848 mu přišel z hradeckého archivu. Probíral se při návštěvě fascikly v Historikách a nejednou si kusy rozložil r. 1848 po stolech, četl a vypisoval. Sháněl i originály listin k němu v pražských antikvariátech — v pozůstalosti našel jsem potom jejich nemalý svazek. I výpisky z Národního musea jsem mu musel pořiditi. Šel i do krajské registratury v Domažlicích — hlavně však kvůli B o ž e n ě N ě m c o v é. Vlastně objevila Chodsko celému světu, té třeba se něčím odvděčiti. K vůli studiu ženské povahy ani jednou neodřekl správci duchovnímu v Řepích Hruškovi výpomoc, zejména na den sv. Karla Boromejského nadšeně kázával v ženské trestnici 300 ztraceným existencím, představitelkyním alespoň

300 románů. Nosí křivopřísežnice — modré šátky, vrahyně — rudé, zlodějky bílé... za nimi v kostelíčku stojí jako černý puntík jeptiška, kordon dozorců, proti kazatelně na extra sedes — inspektor trestnice. Z té garnitury se mi až hlava zatočí, musím Ti psáti, abych se z ponuré »pohledky« povyrazil — tak jako drak Ty hlídáš své archivální poklady, tak je tam hlídají... To by byla pastva pro autora Ekkeharda[111]) nebo cvičení pro našeho nového arcipána Huyna! (1910, 4./2.)

Jako zvolený řečník křesť. sociální strany jel 12. 9. 1912 na světový Eucharistický kongres do Vídně. V Rotundě poslouchal papežského legáta van Rossuma, kardinála Nagla, prince Lichtenstejna, Dr. Jos. Neumayera a j. Jde sám řečnit na Rennweg, do chudičkého českého kostela; ale je náš. Zapomeneš na slávu kongresu, zde se cítíš doma. Na křížové cestě české nápisy, na štítu český prapor, na kostelních praporech čtu: sv. Ludmilo, sv. Jene oroduj za nás! Poslouchá řeč dvorního kaplana Dr. Ladislava Dvořáka, rozmlouvá s biskupem Hůlkou (děkuje mu Baar za pohlednicovou vzpomínku z Klenčí a z Putimi), slyší Ostrčilíkův projev o sv. Hostýně, Voňavkův o apoštolátu mezi horníky ve Westfalsku... V Rotundě zase proslov Jesuity hraběte Andlaua na téma: Eucharistie a Habsburkové, končící živě aklamovanou apostrofou k přítomnému následníku Ferdinandu d'Este: Eucharistia est Austriae vita — Austriae victoria! (Největější Svátost je život Rakous, Rakouska vítězstvím!) Všudy na ulicích, v tramvaji se setkává s kněžími z Vlach, Francouz, Španěl.. domluví se s nimi latinou a působí mu zábavu, když

[111]) Josef von Scheffel († 1886) vydal r. 1855 hist. román Ekkehard, který se dožil 350 vydání.

pražského mladičkého kancléře Dra K. Kašpara se táže starý francouzský abbé, zdali už je diakonem. Nakladatel Kotrba vede Baara do hotelu Post, kdež se scházejí s opatem Drápalíkem, Zavoralem (má pěkně formovanou hlavu), Šilingrem, výborným Stojanem (má úžasný humor a ociganil pány o obnosy pro české chuďasy), s poslanci Kadlčákem, Hrubanem. Po návštěvě Schönbrunu, pohledu na eucharistický průvod — císaře veze 8 běláčků, arcivévody po 6... ve zlatých kočárech mezi řadami tělesné stráže v kůži pardalí oblečené a řadami četníků — vrací se do hotelu Post ke schůzi Cyrilo-Metodějské. Jako před zvěřincem stojí Stojan na židli a vyvolává, žebrá na chudé... (Na podiu sedí) Koudelka, Hůlka... primas království Českého ovšem nepřišel!, sál plný lidu, kterému pány hierarchy Stojan představuje s poznámkou, že po schůzi přijme od každého extra poděkování. Zase patrně žebrá na chudé... Ku podivu všech promlouvá Koudelka po několika českých slovech anglicky a Stojan na to: těm, co nerozumíte, radí biskup K., abyste do Ameriky nejezdili! Po Dr. Hrubanovi, jenž řečnil výborně, aby ženy, sestry, ve vídeňských rodinách udržovaly lásku k víře a české vlasti, Stojan k projevu mezi opaty vybral Zavorala s poznámkou, že je to anděl, jenž má odšroubovaná křídla... Řeč Baarova na Rennwegu na téma: Zušlechtěte srdce lidské vyšla tiskem[112]). Mezi Čechy šel jednosvorný úsudek, že nejlíp mluvil ten kudrnatý farář, každé slovo mu rozuměli — a Baar po letech zase jednou ochraptěl. Jako na vděk brzo po kongresu m. rada vídeňská zavřela na Rennwegu českou školu a několik českých spolkových místností, starý císař vynesl prý

[112]) Ve Vídeňském deníku 1912 a v Čechu 22. 9. 1921.

výrok, že Vídeň si nenechá od Čechů zavšivit a následník trůnu šel na divadelní představení, kde se Čechům vysmívali (Sévus Pšezina!). Daňové přebytky ročně přes 110 milionů z Čech však Vídni šly k duhu! Baar z Vídně jel přes Klenčí — pro mámu, která prohlížela nový domov, t. j. koupený dům a zase zle se soužila, co peněz snědí opravy. Našel ji churavou, kašel ji mořil a kde kdo mu mluvil: máma schází! Napomínali jsme ji, že se teď musí šetřit, když se zase stala v Klenčí domácí paní, aby »koruny vládkyně« dlouho užívala, odbývala nás, že jsme lehkomyslní chlapci a dřela v domácnosti dál, ač Otilka všecko sama dobře zastala. Baar koncem r. 1913 navázal opět styky s kolegy Červeným a Maršálkem v Americe: chtěl mít o Unii celé jasno[113]), studoval polskou literaturu, hlavně Reymonta, jenž vydal u Diedericha v Jeně 4 svazky povídek: Polnische Bauern, potom P. Kellera: Waldwinter a famosní jeho Die alte Krone, kde si jinak slušný Němec tropí šašky z českých poměrů v Praze, zlehčuje mezi Lužičany české státoprávní stanovisko. U nás si takové urážky národa nikdo nepovšiml a ji neodmítl, ani Lutinov v Prostějově ve své nové »Arše« a přece vždy se hlásil za strážného anděla utiskovaných.

Jaro r. 1914 započalo pro Baara nevesele. Miloval samotu a rád po zahradě před včelínem chodě, přemítal o sobě, o jiných, o povídkách, o vlasti. Taková soliloquia krásná jako báseň, vroucná jako modlitba mu přinášela pěkný výsledek: věděl vždy, co chce, a jak toho dosíci. Usedal pod kvetoucí křoviny, až ho s večerem domů volali. A z květového

[113]) Někdy r. 1920/21 vyzývali Češi v Americe, aby přijel k nim na přednáškové turné — nabízeli skvělý honorář. Nejel — pevné zdraví schází — ne chuť.

pelu, který naň spadal, ze sluneční lázně v polovici června vyrazil se mu na rukách i tváři úporný svrab (ekzém) — musel s ním na kliniku k prof. MUDr. Šambergrovi, který ho potom 14 dní léčil v okresní nemocnici sice s úspěchem, leč docela nevyléčil, takže opouštěje »nemocniční vězení« (7./7.) odnášel si i důtklivou radu, aby na slunce mnoho nevycházel a zahrady zatím se varoval. Také jeho milý Hondzíček (prof. Hruška) začal churavět a po lékařských poradách v Praze na Ořech zajížděl. Umluvili se, že se na Chodsku o prázdninách sejdou.

Ale válka nedala. Vypukla jako hrom, rozmlátila každý řád a mnoho dobrých úmyslů. Poděšený Jindřich započal o ní poznámky s nadpisem Ze zlých časů: Válka mi nutí péro do ruky... nutno si ulevit charakteristikami mnohých lidí: kupce, pekaře, sedláka, domkáře... zvláště strašný hyenismus, t. j. kořistit z neštěstí, z bídy, obohatiti se za každou cenu.

I. Tak, a to je pořádek? Huráň-sedlák bere na svého syna 80 kor. měsíčně a támhle Valoun, který tam má 4 syny, nedostane ani krejcaru? Je to možné? Je; lump starosta přeje jen sedlákům a chudý lid by utopil na lžíci vody... Tak mluví sprostá závist.

II. Kupec křičí: Všecko je dražší, petrolej, káva, cukr, mouka... a zatím má staré zásoby. To je nenasytný kramářský duch, aby se obohatil na úkor celku.

III. Pekař volá: Chléb musím péct menší a dražší, housky z horší mouky a za víc. Značí snahu vydělat, jen vydělat, ať je už zisk třeba pokropený krví vojáků, slzami matek a dětí.

IV. Řezník a uzenář: Nežerte maso, když je vám drahé. Kupte si brambory, ty nemají kostí. Tak mluví sprostá pýcha.

V. Sedláci: Neprodám — kdo mne může nutit. Dokud nebude metrák žita za 50 kor., neprodám. Brambory zkrmím raději, než bych jich metrák dal za 16 kor. Tak mluví necitelnost.

Ženy a válka. Ženám přinesla válka nové povinnosti. Práce mužů přešla na ně. Ořou, jezdí, mlátí, starají se o děti, o dům, pole, dobytek. O dluhy... Ženy přejaly úlohy u elektrických tramvají jako konduktérky, ve školách jako učitelky, v obchodech jako prodavačky i účetní. Válka zavolala ženu i ke samaritánským službám do nemocnic, lazaretů, k raněným, k rekonvalescentům, do výboru obcí, spolků, jež zplodila péče o vojíny, do Červeného kříže, do různých bazarů, koncertů, divadel, a dobročinných zábav, výstav, válka uložila ženám zásobování vojska teplým prádlem, zavařeninami, cigaretami. Ženy shání pro vojáky knihy, noviny, ukazují velikou starost, mnoho soucitu a lásky bliženské... Takové selce, mámě rodiny, která je domu všecko ve všem..., takové se hluboce pokoř. Pravda to je líc... a jaký je rub? Dosud jsem nikdy neviděl tak lehkomyslně se chovati jako za války právě — ženy. Veliká řada, zdá se, nepochopuje vážnost doby a vidí ve světové válce — zábavu... Aby mohly v pěkných, nových, dost volných toiletách a líbivých čepeččích nosit vojákům do vlaků pivo, koláče, čaj, květiny, podávat raněným bílé ruce a usmívat se na důstojníky. Vypadá to, jako by všecka ta péče a služba stala se záminkou, zástěrou něčeho jiného, čemu se říká bezuzdnost. Mnohá zapomíná, že je matkou malých dětí, na něž za nepřítomného muže jí stát sype

hojné podpory v penězích. Mužové nasazují život, ztrácejí zdraví v poli... a žena chodí do cukráren, biografů, chrupají mandle v divadle, navštěvují kavárny, taneční síně, zapomínají na své přísahy a povinnosti žen i matek a ženou se za požitky... Děti opatruje bába, někde sám Pán Bůh. Rozlumpačené ženy neštítí se ničeho, šatí se výstředně — a opíjejí se po hospodách. Onehdy, když si jely ženy na hejtmanství do Smíchova pro podporu, spily se na cestě domů pod obraz boží a daly se v noci dovézt domů v kočárech — ženy dělníků! Neštítí se ničeho. Jejich smyslnost chodí s nimi do chrámů, do nemocnic, do vlaků i krámů — i mezi vlastní děti. Dr. Šambergr řekl: Co svět světem stojí, nebylo tolik pohlavních chorob. Roznášejí choroby všude... Jaké budou jejich děti? Degenerace národa bude smutným dědictvím po válce.

V á l k a a j e d n o t l i v e c. Tak zvaný individualismus jako by mizel. Ztratilo se pyšné »já«. Vojna je rozdrtila — všechno je stát. Stát poroučí a lidé »rukují«, stát poroučí a naši dodávají potahy, vozy, stát určuje cenu mouky, obilí, stát kupuje a prodává, nařizuje, nic není mým, ani život, ani jmění, ani plodiny, ani nábytek a dobytek. D r a h o t a: Zaopatřoval jsem Drábovou ve Zbuzanech (7./3. 1916). Leží v agonii. Muž na vojně — okna nezasklena — dvéře nepřiléhají — vlhko — malá oprava by stačila. Na stole sůl a chléb, aby si kněz po obřadech mohl otřít ruce. Je to chléb? Ano, »válečný«. Jdu domů. Na rohu Jirátovic stavení stojí babička, drží se zdi a pláče. Co se Vám stalo? Podívejte, ukazuje mi paličku česneku — tak prostřední, asi jako holubí vajíčko, podívejte, šesták, šesták jsem musela zaň dát, dříve býval za krejcar, teď šesták..! Jak pak budeme živi?

Na vratech přibíjí strážník zase nějaké papíry. Staré tam dosud visí, potrhané větrem, rozmočené deštěm. Co to zas tam přitloukáte? A sám nevím. Nečtu to, žádný se toho nevšimne, tolik je těch oznámení, p r o v o l á n í, výstrah, už je mně jako každému lhostejno. Starosta má těch lejster víc než metrák... A klepá dál na hlavaté cvočky... Jedno oznámení stojí tam na papíře v pěti jazycích: německy, česky, italsky, polsky a srbsky v azbuce. Co jsou Zbuzany Zbuzanami — nevisela tu azbuka na rozích — až teď ve světové válce. A není to panslavismus, vlastizráda — ve Zbuzanech máme Poláky, v Jinočanech Chorvaty, tak řeč. běžence..., a také zajatce Srby. Tito jako kostlivci z hladu potácejí se od práhu ku práhu, kleknou před tebe, sepnou ruce a z hrdla jim zachraptí zoufalý výkřik: Glad... dáš, co máš a nevíš, co budeš zítra sám jíst. Kolem Prahy letí hlad, zoufalost mezi chudým lidem, není co koupiti...

Válka začala u nás tuze a tůze bouřlivě. Hned v prvních dnech mobilisačních Praha nestačila — a jízda se vystrojovala v okolí. K nám do fary najednou přijelo 7 ohromných vozů, plných chomoutů, prostraňků, pořibetníků, podpěnek, opratí, houní, sedel... asi s 10. vojáčky. Vyhnali bez dovolení matce slepice a prasátko z chlívku, rozložili se po všech místnostech. Plných 14 dní 9. četa třiadvacátého pluku kanonýrů hospodařila ve faře jako v zemi nepřátelské. 140 koní oblíkli, osedlali a konečně odjeli. Mimo jiné cvičili se i v střelbě na ostro. Důstojník jim postavil papírové terče a naši vojáčkové stříleli do — Krteňského kostelíčka, této nejstarší a nejhezčí stavitelské památky ubohé krajiny bělohorské. Naše ženské nesměly jít přes dvůr pro nemravné výkřiky našich vojáků — za celých 14 dní

přišli do kostela pouze dva, a to byli Němci. Vzpomínám si, jak se jim asi daří před nepřítelem a vzpomínám také na starého Víťáka z Dílů (u Klenčí), s nimž jsem se posledně doma setkal. Tak co strejčku, eště šijete hubky?[114]) Strejček si odpliv' a povídá: Hamba mluvit, velebníčku, čím dál, tím hůř! Lidi pejchou už neví, co na hlavu narazit — po hubce se nevoptal žádnej dobře pět let, až zase voni — povídám — ta vojna mušela přijít! Nevzpomínáš na přemrštěnost ve stroji před válkou a na tu nespokojenost při blahobytu tak všeobecnou, až hrůza obcházela — a teď ti starý dřevorubec řekne: Ta válka mušela přijít! Něco se musí stát, volali, tak to dál nejde — a stalo se. Bude ještě stokráte hůř! Přijde cholera, přijde hlad. Na mé osadě pomáhá vyjídat zásoby pouze 250 exulantů polských. Kolik je jich v zemi, kolik zajatců..? Budem biti všichni, vinný s nevinným, hlava nehlava, musí být zle, hůř, aby bylo konečně líp. Jako v Noemově potopě... jako v Potopě Sienkiewiczově kráčí anděl smrti světem a bije, bije... Ohněm a mečem, krví a slzami plní se svět... metrák pšenice platí 42 kor., ječmene 34... Ženy horníků a továrních dělníků, neměvše nikdy denně více než 4—5 kor., teď z podpor přeplácejí za každou cenu potraviny... Včera se daly přivézt z flámu po Praze zase nóbl fiakrem, protože zmeškaly vlak. U nás Honzové sympatisují s ruským carem »samoderžavným«. Nevědí, co to znamená! Koho porážel Dostojevský, Gogol, Tolstoj, Gorkij... než samodržaví? Je cár Slovan? Friederichs, Rennenkampf,

[114]) Chodská čepice, vyrobená z houby rostoucí na buku, nejmilejší a trvanlivé pokrejvadlo psohlavejch hlav. Baar jich u Vitáska (1914, 12. 12.) objednal půl tuctu. Máma mi poslala jednu (už asi po třetí), protože (připsala), kterej mužskej nosí hubku, tomu nebolí hlava.

Witte? Mohu se nadchnouti pro činovníky, revisory Čičíkovy? Má pravoslaví volnost náboženskou, dovoluje volnost přesvědčení? Mně se víc líbí Poláci. Našim lidem jsou pro smích, že se modlí, chodí do kostela, sv. svátosti přijímají..., naši vidí v tom známku zaostalosti, hlúpoty... P o l á k ů se ujímám, kde mohu. V Řeporyjích mi obsadili kostel. Scházejí se tam, zpívají, modlí a já jim po mši přečtu evangelium a sem tam se pomodlím Ojcze nasz a litanii do Nejv. jména Jezus. Většina jich, rodiny železničních zřízenců z krajiny mezi Krakovem a Tarnovem, si přejí, aby se mohli vrátit, jen domů, jen domů. Zde se jim žije draze a lidé se jim zdají — bezcitní. Když 1. ledna nemohli zaplatit činži měsíc napřed, klidně je v Řeporyjích vystěhovali na silnici. Až dosud našim ani nenapadlo, že i my bychom mohli utíkat ze svých statků a dědin, ba najdeš chlapa, který, jsa doma, vojnu si libuje, protože hodně trží...

Jistě by nebyl Baar napsal toto rozhořčení, kdyby byl viděl běžence jinde — Židy, kteří se vydávali za »bratry« Poláky, jako na Volyňsku, kde všude kradli, žebrali, hned podvodně obchodovali a tak »zřídili« vykázané byty, že nelze vypravováním o úžasné nečistotě ani uvěřiti. V J. Hradci odbývalo každý týden asi 200 pejsatých židů svůj »sabathtag« na náměstí s neobyčejnou drzostí, křikem jako u Jericha. Rvali se jako psi a jednou pobili zrzavého soudruha a odpolu mrtvého, rozedraného zanechali. Když soucitní našinci k němu přiběhli, krev z ran řinoucí zastavovali shledali, že ten židáček, jenž po městě dům od domu žebrával, má ve svém roztrhaném chalátě zašité peníze — napočítáno 36.000 korun. Hůře bylo, že potraviny po vsích skupovali, do měst s výdělkem prodávali. Naši emancipovaní souvěrci se

za ně styděli. Na faře v Ořechu — hospodářství měli v nájmu — 4 lidé neměli pomalu co jíst, a to také z té příčiny, že maminka volala děti běženců, říkajíc, že jim dává svůj díl a rozdala kde co. Za stodolu jim to vynášela, radujíc se jako dítě, že jedno modrooké děvčátko plavých vlásků ji objalo a šeptalo jí: zlotá mamulko... Při tom zrovna schla, záducha ji mořila. Sotva se vyškrabe na schody, ale v neděli musí být na ranní, na velké, na požehnání, každý den na mši sv., ačkoli ji lékař odrazuje, že studený vzduch jí chorobu zhoršuje. Strachem se třese o sestrovce Barvířuc Toníka z Klenčí, jenž jako dragoun uvázl někde v Srbsku, delší čas nedává o sobě znamení života. Jediný syn, jenž rodičům zůstal — ostatní před lety odjeli do Ameriky[115]). Baar sháněl živobytí na Chodsku, v Jindř. Hradci. Jelikož poštou i dráhou zásilky se ztrácely, používali jsme zprostředkování vojáků, když jeli na dovolenou nebo studujících, kteří si zařídili přeprodej poživatin a tak se na studiích v Praze vydržovali.

Uprostřed trampot opravdu nesčíslných 29./4. ulehla Anna Baarova zánětem ledvin, 7./5. 1915 ve stáří 78 let v Pánu zesnula — úplně při jasném vědomí, jmenujíc synu všechny, jimž posílá poslední pozdrav. 10. 5. jsme ji pochovali v Klenčí. Baar sloužil sám requiem, archivář promluvil ku přítomným o vzorném životě této české selky, co znamená v literární činnosti synově a tudíž pro nás všechny... prozradil, že Jindřich píše knihu, která má název »Naše máma«[116]). Mně psal Baar 17./5. takto: Těším se na to, až se s ní, dá Bůh, zase jednou shle-

[115]) Nevrátil se. Antonín zahynul v Albanii.

[116]) Pohřeb vylíčen v knížečce: J. Š. Baar a Chodové, str. 16. O tom viz doslov v Lůsech.

Jindř. Š. Baar farářem v Ořechu.

dáme. Jak si k ní zase sedneme a budeme si vyprávět o jejím funusu — jaký byl — kdo přišel, kdo ne, a máma nám v nebi upřímně poví, jak se jí to celkem líbilo nebo nelíbilo. Máma u mne 16 let otvírala a dávala hlavně žebrákům. Nesčíslná řada je těch, jež podělila. Za všecka ta léta nikoho nepustila s prázdnem. Několikráte jí ničemové i vynadali ošklivých jmen — bab i k... kněžských hrbatých, takže sv. Petr by musil býti z kamene, aby jí farské fortnici, neotevřel bránu nebes dokořán, »voba flígle«, jak jsem jí říkával. Dnes jsem se vrátil z Jinočan ze školy — zapomněl jsem, že mámu nemám, až bolest srdce zmáčkla, když nikdo nezavolal: Už si tu? To je dobře... Víš, jak mě měla ráda. Třeba za mák tomu nerozuměla, co mne žere, proč se zlobím, ale cítila se mnou, vyslechla, politovala, potěšila, povzbudila a když poradit neuměla, obyčejně drasticky řekla: ať tě mají všickni rádi, nech je... A mně bylo při těch slovech líp. Komu teď mám své stesky žalovat, ke komu chodit?... Rozdávám z její truhly šaty... cítím, kdyby mohla, jak by mne hnala od svých pokladů. Nechám si po ní brejle a modlicí knížky — po otci mám tabatěrku: tedy věci, kterých moji rodiče denně užívali. Tobě na památku posílám její obrázek a několik penízků z tak zvaného Brychtovského pokladu v Postřekově. — Nejvíce soužilo syna, že matka od některé návštěvy nedlouho před smrtí se dověděla o jeho odmítnutí na faru u sv. Apolináře. Potěšila ho sice slovy: Nech všeho, jdi domů, máš do čeho — ale cítil, že umírá s trpkostí nad Jindřichovým opětným nezdarem. Znalať dobře jeho touhu přijít do střediska českých spisovatelů a říkávala: Mně v tom Babyloně bude smutno; ale jakáž pomoc, však Hendryk i odtud jednou odejde,

kam patří — domů![117]) Ořešské kaplany ctila Baarová všechny: Bendu, Matějů, Mokráčka, Stracha, Vodičku, Háchu — až na jednoho »divnýho ptáka« — starala se dojemně o nemocného Stracha a mateřsky přilnula »ku prachšikovnýmu Háchovi. »Šecko do hospodářství humí spravit ten všetrefa: Hendryk proti němu nerozumí ničehožnic«.

Baar se ponořil cele do práce; povzbudila ho i cena Č. Akademie 500 kor. Poslednímu soudu. Pro památku matčinu pustil se do nové povídky z Chodska pod názvem: Hančí, z doby napoleonských válek, k vůli níž již prve zajel do Řezna. Nedbal toho, že nová československá tiskárna chce založit nový časopis beletristický, že Xaver ho volal do Prahy — té se vyhýbal na sto mil. To není více matka českých měst, caput regni, to je regnum caput, což po chodsku znamená prachnicoucí nic. Valem tam mizí znaky našeho království, převládá tam — maďarština, protože většina posádky mluví touto spanilou řečí... Skrbenský odchází do Olomouce a tím ponižuje význam stolice primasa král. Českého. Máme mu to za zlé a nikdo nevěří zdánlivým důvodům (přání císaře, větší příjmy). Češi podle zdání vlády potřebují i v náboženských záležitostech — pevnou ruku, a tu jim poslali z Brna v osobě biskupa hraběte Huyna. Oficielní Praha na komando ho vítala před samými vánocemi r. 1916. Všickni jeho předkové, jeho bratří, otec sloužili na vojně jako potomci rodu maďarského věrní dynastii, on sám dle předchozí pověsti se cítil více důstojníkem než pokorným nástupcem apoštolů, v žilách jeho kolovala

[117]) Z pozůstalosti sestavil si Baar »Máminu světničku« v Klenčí.

prudká, výbušná krev. Baar při zprávě o jeho jmenování napsal básničku:

Ve znaku našem bílý lev
a půdu pod ním barví krev —
ta rudá krev je z našich ran
a kol ní krouží hejno vran!
A zpívají svůj strašný zpěv:
my český národ zabijem,
krev z jeho žil v ráz vypijem,
on skončí naší popravou,
on bude naší potravou...
A slyší, slyší český lev...

Huyn vjížděl do tiché Prahy, na oko tiché. V každém však vřelo; neboť rekvisice válečné vyssávaly kdekoho až do morku, půjčka na vítězný mír diktována, jedna za druhou až do osmi, vídeňští náhončí a zvláštní »rakouští vlastencové« číhali na každé slovo (nejvíce se vyznamenaly ženy aktivních důstojníků a šikovatelé), třeli se do českých společností, vyvolávali slova a scény, na něž přiletěl »vlastizrádci« kriminál, ba i oprátka. Zatkli 1915, 29./5. oblíbeného politika Dr. K. Kramáře, Al. Rašína a j. na přímý rozkaz z fronty arcivévody Bedřicha — Češi mu dali příléhavý titul »markýz Gero«. — Nemohl mu zapomenouti, že Kramář zmařil zvláštní delegaci českých poslanců, jež mu měla do hlavního stanu přijet s gratulací k vítězství u Gorlice. A vídeňské kruhy zase jeho památný článek v Nár. listech hned 4./8. 1914, v němž označil světovou válku jako boj Germánů na vyhlazení Slovanův a prohlásil, že místo našeho národa náleží po boku Dohody. »Státy evropské položí poslední účty své politiky — a tolik si řekněme, že po skončení hrůzné války mapy Evro-

py nepoznáme. O budoucnost svého národa se nebojíme.« Čichána existence Maffie, vypátráno, že Kramář v březnu 1915 Dohodě poslal memorandum ze Švýcar o obnovení české samostatnosti. Hrdelní proces Kramářův vzal národ za svůj a když 5./6. 1916 odsouzeni Kramář, Rašín na smrt, veřejně se mluvilo: Vídeň odsoudila — Čechy. Němci chtějí nás ubít všechny, jako na frontách strkají naše hochy na nejhorší stanoviště... Když nastupoval syn na frontu, mnohý otec mu při rozloučení radil, aby šel při nejbližší příležitosti — do ruského zajetí. I Habsburkům věrná »historická šlechta česká« odsuzovala soudní výrok nad Kramářem, našli se jednotlivci, kteří proti krvežíznivé vládní klice veřejně i císaři do očí mluvili, že rozsudek nad Kramářem proveden býti nesmí a když nastoupil mladý císař Karel, radili mu, aby se dal korunovat za českého krále, jak učinil v Uhrách, aby dal Kramáři a soudruhům plnou amnestii. Po audienci kníž. Bedř. Schwarzenberga, hrab. Eugena Černína, Bedřicha Lobkovicze, Nostice změnil císař 5./1. 1917 trest smrti ve 20letý žalář a již 7./7. pod tlakem konečného rozvratu propustil vězně z Möllersdorfu na svobodu. Už mezi nás vnikla potají zpráva o akcích Durycha, Masaryka, Beneše, legií v Rusku, Francii. Neboť vládní censura konfiskovala sebe menší osobní, válečný projev, »bílila« noviny ba i zábavný tisk. Také Baarovi jeho Hanči. Měla vyjít jako první číslo nového ročníku Ludmily. Rukopis ovšem musel býti předložen k censuře — ta rukopis postoupila státnímu návladnictví a o vlásek jen — byl by autor seděl aspoň rok v chládku. Nebyl by si z toho mnoho dělal, protože by si byl od bezútěšné pastorace odpočinul a na takové nucené dovolené mnoho pročetl

jako paní Benešová[118]) a prostudoval, co jako farář nyní naprosto nemůže. A tak Hančí, modročerveně seškrtaná místo v rotačce octla se zpět ve stolku na Ořechu, čekajíc, až německé chmůry z Čech vítr odžene.

Faráři se nahnalo starostí přes sílu. Právě ti osadníci, kteří dříve knězi nemohli trefit na jméno[118a]), hledají ho, aby jim psal různé žádosti za propuštěnou, dovolenou, přeložení raněného do některé pražské nemocnice (nejradš k Milosrdným, tam máte velebný pane známosti), psát zajatcům, t. j. pátrat po nich prostřednictvím Červeného kříže ve Švýcařích, Švédsku..., na dopisy za nimi sestavit adresy rusky, italsky, francouzsky... posílat obnosy a skoro za ně ručiti (!), dále vymáhat zvýšení výživného, oddávat snoubence na rychlo i v postě, běhat za dispensemi, když přijdou s tím, že ženich za 5 dní musí do pole, vytloukat intervencemi různé kanceláře státní i soukromé, hledat mnohotvárnou protekci — a při tom ve farní kanceláři, když přijdeš umluven ze školy, vydávat netušené množství výtahů a matričních listů »stranám i úřadům«. K tomu, nepřijde-li mouka v čas, běží na faráře, když se chléb z ní nepodobá božímu daru, má se ozvat kněz, aby lid nešidili. Od čeho je tu? No ne? Kromě Poláků nastěhují sem emigranty Chorvaty a Slovince od Pulje: potřebují boty, šaty, do bytu stůl, židli, postele..., dostanou jen chlebenky a starosta, který má plnou hlavu ouřadu, odkáže je do fary, »von je dobrák, již se o vás nějak postará — nečekali jsme vás tolik a — mluvte česky, nerozumím, co chcete: náš p. farář zná svět i řeči, jen tam jděte..!« K vám do Hradce nastoupil můj osadník...

---

118) Srov. povídku Hrnčená bába.

118a) Píše 1916, 26. 4.

ujmi se ho, ať nemá hlad a nemusí hned na frontu... Všechen čas, důvtip, talent vynakládám na to, kde koupit uhlí, petrolej, tuky, mýdlo, mouku a — koření jak pro sebe tak pro jiné. Zbytek duševní energie vybíjím v pěstování zahrady resp. zeleniny, brambor, chovám králíky a po letech, obdivuj chlapce naší zlaté mámy — šťastná, že těch svízelů nedožila! — po létech denně s prutem v ruce pasu husy, máme jich 8, celé jmění... A věci kněžské? Vloni náš odcházející Eminencpán nám položil otázku pro pastorální konferenci: Jaký užitek přináší válka? Vicarius mi ji nabízel k vypracování a já odepsal, že nejsem ani statkář, ani obchodník dobytkem, tak že otaznost zodpovědět nemohu. Letos mám pokoj, budu od 10. do 14. července u Jesuitů v Praze na exerciciích... V kostele u nás pořád stejně — v Praze zařídili nový pěkný spolek, jmenuje se Vigilantia. Členy všichni vikáři, sekretáři, všichni představení řádů, středoškolští profesoři — katecheti a jiné důvěry hodné osoby. Účel společnosti: bdít nad tím, co kněží píší, mluví, s kým chodí, jak se oblékají... Týn (časopis) už dostal od Vigilantie první důtku za kterousi Mirijamovou básničku. Xaver myslí, že je to jako signum laudis. Tomu (Dvořákovi) nemůže panstvo odpustit, že edici svých Meditac jako básník básníkovi dedikoval Jar. Vrchlickému! Zařizujeme se jinak ve velkém: budeme mít v Praze 5 biskupů v I. roč. semináře 7 bohoslovců, navštíví nás každý 6. rok generální visitace a děti mají chodit u nás od druhého školního roku ke stolu Páně, čteme pastýřské listy... Inu me zme me. Žijeme v očekávání těch věcí, které jistě přijíti mají a také určitě přijdou. Rafie světových hodin blíží se ke XII. a až udeří, nebude dobře možno, když všecka království se stanou demokratickými,

aby království Boží snášelo tyranii. Včera přijel ke mně (1917 21./6.) Kroiher pro program nebožky Katolické moderny, o který se interesuje A. Švehla, nejchytřejší náš, t. j. český poslanec. Reformy, které navrhl P. Isidor (Zahradník) v Českém svazu, jsou směšné formou: tak se o našich záležitostech mluvit nesmí. Nám se přece jednalo především o reformu kněžského studia, aby se nepřednášelo latinsky, o volbě vikářů, o zástupci kněžstva v konsistořích, o farní sbory poradní (= náboženské obce farní podle zákona z r. 1874), o zrušení štoly, úpravu kongruy a j. v. Mluvil jsem o těchto bodech nedávno s Moravany v Praze, výborný muž Stojan souhlasí... má své vtipy a mohl se rozesmát Tvému vysvětlení významu svého příjmení, že je tudíž poslanec natus[119]).

Manifest spisovatelů (1917) byl nutný, když se rozneslo, s jak ubohým, bojácným ohražením chce Č. svaz jíti na říšskou radu. Ještě před měsícem v Čechách kdekdo se krčil a zalézal — a ejhle nyní po manifestu se všechno proměnilo. Někdo musel vykřiknout a ticho prolomit i kdyby za to dostal — provaz. Což se přes noc vyrojilo křiklounů! I poslanci dostali kuráž a vystoupili s novým prohlášením, ve kterém se dopustili malé chyby, že (prý) zdánlivě opustili státní právo a žádostí o Slováky postavili se na právo přirozené... Všichni cítíme, buď teď anebo už nikdy více. Mohou říšskou radu zavřít, řekli jsme tam světu, co chcem' — ostatní se domluví na českém sněmu. Myslím, že za Martinicem zklame nás více »historické« šlechty naší, ukáže se,

---

[119]) Stojanem nazývají v Kouřimi dělníka bez zaměstnání, jako v Jindř. Hradci »sluněčkáři«, ve Volyni »vozobulíci« a Poláci jmenují veřejného posluhu téže kategorie jako stojani — poslancem!

že jejich vlastenectví bylo jen dým, popel, pouhá maska, pod kterou se ukazuje pravá černinská[120]) tvář, kterou ani nejlepším mýdlem do běla už neumyjem'... Pomáhej, kde a jak můžeš, budit, křísit, zvítězit. Doba adventu se chýlí ke konci... vánoce se blíží... hlad už se zažírá do všech vrstev, ale vánoce se blíží. Bůh to chce!...

Zase se trousí na Ořech různé »vedoucí« hlavy: Svojsík, Kroiher (24. 8.) a j. v., také o novou Jednotu se jedná, ale není jednoty v názorech... Kněží buď zdvihali hlavy (minorita) nebo jako utištěný chorý člověk mluvili bázlivě, potichu (většina). Primas hr. Huyn proti mírnému Skrbenskému, poslaný z Vídně ke zkrocení opovážlivých Čecháčků, s úchvalou vlády počínal si jako monarcha. Audience za audiencí oživovala hrad, konsistorní písaři nepostačili psát fermany..., nejvíce před svatými generálními visitacemi... Svatá horlivost hnala ho k husarským kouskům všudy a proti všem a poněvadž myslil po německu, jeho promluvy, zejména o obětavém vlastenectví vůči Rakousko-Uhersku v českém jazyku působily sensačně a tytýž směšně. Za nedlouho Pražáci stíhali jeho kázání neomalenými vtipy, že arcibiskup se nachází v jiném stavu a j. v.[121]). Nescházelo mu k horlivosti pochlebníků a tak v ješitné samolibosti se domníval, že působí dobře a stupňoval odvahu. Všecko trvá, až se strhá — při generální visitaci na Ořechu r. 1918 ponejprv silně narazil. S farářem a se školou se spokojil, o Baarovi pravil své suitě: to je nejlepší katecheta, jakého jsem kdy visitoval — kázání i farní

---

[120]) Otakar Czernin z Vinoře.

[121]) Pravil špatně po česku: Kdybych já nebyl v jiném stavu, hned bych šel za císaře a vlast bojovat, ale jelikož jsem v jiném stavu (t. j. kněžském), nemohu.

správa vyšla bez vady. Baar si arcibiskupa jako visitatora velice chválil. Bral všechno do opravdy, všudy vešel, všechno chtěl vidět, každý parament prohlédl a vytkl, že nejsou hedvábná. Baar se odvolal na chudobu kostela — Huyn na to: fara na církevním patronatě v tom směru chudá býti nesmí. Viďte p. kanovníku! Dr. Kašpar (jeden z patronů) přikývnul. V kostele šel biskup i na kůr, nahlédl pod lavice, pod schody, není-li tu smetí. Dr. Kašpar jako canonius a latere vyslovil Baarovi speciální uznání za matriky a archiv, že ve vzorném pořádku a upozornil, že spisy o jednání Jednoty kněžské, některých politických projevů asi nenaleznou porozumění u Huyna; ale když do archivu přišli, chválil kanovník přesnost a důkladnost spisů jmenovitě farní Pamětnice, kde jsou mnohé zajímavé věci. Při tom obrátil na stránku, kde Baar přilepil plakát k VII. válečné půjčce. V něm nakreslen sv. Mikuláš s textem: Já jdu na pilné upisovatele, vedu čerta na liknavé. Arcibiskup vzplanul: Velebný pane, dejte mi ten obrázek! Něco takového se opovážili vydati? Baar: Vaše Milost si pomůže k výtisku snáze v Praze, než venkovský farář! To máte pravdu; ale to se vícekráte nestane... Baar mluvil, že Huyn jako biskup si počínal přesně, nebyl stroj a nástroj okolí: překáželo mu, že Čechům ho císař vnutil, že byl jaksi původce pohoršení v lidu skrze kard. Skrbenského, jenž odchodem ponížil stolec sv. Vojtěcha... Před odjezdem druhý den (arcibiskup jezdil na oběd i nocleh do residence) zavolal ke skrutiniu faráře, obeslal k audienci starosty přifařených obcí. Baara se tázal, co by měl znamenati ten rozruch ba i smích při každé jeho arcipastýřské allokuci. Jindřich: VMt. nemluví správně česky a s jistým přízvukem... Huyna jako když píchne, po-

skočil ke dveřím, otevřel se zvoláním: Vošahlík (ceremonář) sem. Když vestoupí, vzkřikne pán: Vošahlík, úmim cesky nebo neumim. Kněz: Vaše knížecí Milost mluví dobře česky: Primas: tak tedy (= znělo spíš: tak téty). Můžete p. farár jít. Starosta sem. Vešli, už klidně s nimi rozmlouvá, jak jsou spokojeni se školním vyučováním (neřek' »náboženství«), jak s farářem, kaplanem, že mají hodné kněze, »pěknej fara« a j. v. Na konec podle zvyku jako mocný pán se táže, nemají-li nějakého zvláštního přání nebo stížnost. Starosta obce chrášťanské Josef Holovský vytáhne farářem napsané memorandum a čte:

Vaše knížecí arcibiskupská milosti!

Ráčil Jste nás pozvati, abychom přednesli svoje přání a stížnosti otevřeně a upřímně.

1. Používáme tedy tohoto vlídného pozvání a přednášíme především tu stížnost, že katolická církev, jejímiž syny jsme, nepodporuje u nás v Čechách myšlénku národní, jako činí v jiných státech a zemích, zvláště v Německu, Francii a Belgii, kde biskupové a arcibiskupové stojí v čele vypjatého života národního, s národem prožívají radost i žalost, na př. kardinál Mercier v Belgii, biskupové francouzští a němečtí, píšící národně nadšené pastýřské listy. Za to katolická církev v Čechách staví se stále na stanovisko neutrální, nevybarvené, neprojevuje a nepodporuje ničím naše české tužby. Jako doklad nad jiné pádný uvádíme, že primas našeho staroslavného království, arcibiskup pražský a žádný český biskup vůbec nepostavil se po bok osamostatňovacím snahám českým, nepodepsal známé květnové prohlášení našeho národa, ničím ani příkladem ani skutkem —

ani slovem v těžké době nepovzbudil ani duchovenstvo, ani věřící; jinak počínali si na př. biskupové slovinští (Jeglič, Mahnič), jinak počínají si biskupové maďarští, jinak si vede i německá hierarchie u nás na př. opat kláštera v Teplé Dr. Helmer. Do takové vlažnosti v národním cítění si otevřeně stěžujeme a očekáváme bezpečně, že nejen duchovenstvo nižší, ale i vysoká hierarchie naše půjde v našich tužbách národních věrně a vždycky nejen s námi ale v našem čele.

2. A ještě jedna věc bolestně se dotkla všech osadníků, jichž jménem zde mluvíme. Tím byla bezohledná, dvojí requisice zvonů a třetí requisice varhanových píšťal. Zvykli jsme si na tyto posvěcené předměty, sloužící k bohoslužbě, hleděti s posvátnou úctou, pokládali jsme je za nedotknutelné a jejich zabrání k jakýmkoliv světským účelům za svatokrádež. V naší církvi bránilo se zvony vyzváněti i o pohřbu jinověrců, aby nebyly znesvěceny, a proto očekávali jsme, že naši biskupové mohutným protestem na rozhodujících místech se ohradí, aby nebyly ničeny tyto staré památky našich chrámů. Ale nejen, že se tak nestalo, naopak, právě naši biskupové to byli, kteří vybízeli s dojímavou horlivostí i úřady i duchovenstvo i lid k tomu, aby zvony bez námitek vydali.

3. Dále hluboce nás urazila všechny ne tak hrubost, se kterou napadl tepelský opat Dr. Helmer v panské sněmovně náš český národ, jako ta neblahá skutečnost, že Vaše knížecí arcibiskupská milost neměla až dosud pro český lid ani slovíčka zastání a pro německý surový výpad z úst katolického preláta — ani slovíčka odsouzení a pokárání.

4. Konečně první přijímání dítek sedmiletých, dítek to 2. školního roku, které ani po zákonu nejsou povinny kostel navštěvovati, nemají kněží žádati. Kostely jsou vzdálené, dítky chatrně oděné a prosíme tedy, abyste kněze varoval před nucením dítek k sv. přijímání.

Na konec děkujeme Vaší milosti, že nás vybídla k tomu, abychom přání svá otevřeně přednesli. Těšilo by nás, kdyby slova naše nezůstala pouhým přáním, ale stala se popudem činů, jež by sloužily k prospěchu jak vlasti milé tak i církve svaté.

Ve farnosti Ořešské, dne 30. dubna 1918.

Starosta obce Ořešské:
Jan Jeníček.

Starosta obce Řeporyjské:
Antonín Suchý.

Starosta obce Chrášťanské:
Josef Holovský.

Starosta obce Třebonické:
František Staněk.

Starosta obce Jinočanské:
Vilém Vlček.

Starosta obce Zbuzanské:
Mat. Jirát.

Arcibiskup pozorně poslouchá, rudne a když Holovský list přečetl, podal pánu — odložil na stůl — a otázal se: Máte ještě něco? Nemáme — Tak můžete jít. — A odešli. Nemálo pobouřen skoro v patách za deputací sestupuje visitátor se schodů, na rychlo se loučí s kněžími a odjíždí. Memorandum nechal na stole. Ex post zasláno — a jako odpověď došla faráře zpráva, že arcibiskup mu uděluje titul »arcibis-

kupského notáře«, což potom se zvláštním pochvalným listem horlivé duchovní správě při dekretu opětováno. To už jednal Huyn politicky, neboť události na faře v Ořeše se zmocnil tisk — stala se otištěním memoranda všeobecně známou a imponovala. Klub českých poslanců projevil souhlas a poděkoval nadšeně starostům za mužné vystoupení v době, kdy každé české srdce bolela starost s osudy celého národa.

Poděkování přibíhalo Holovskému se všech stran: Z Hradce, z Vídně Dr. V. Felix, z Brna, od soukromníků, celých korporací. Uvedu jen 22 obcí okresu Milevského na Táborsku — a dojemná slova Českých důstojníků in Traun za neohrožený projev o svatá práva našeho národa (5./5. podepsán Josef Mirovský, učitel a nadporučík). Starostové nezahalili žádným tajemstvím původce jejich extempore v Ořechu a tak i mezi kněze vniklo jméno Baarova jako »politika«. Schvalovali a někteří i písemně. Jeden ho přátelsky varoval před zásahem lásky z Hradčan a tomu Jindřich s díky poslal zajímavý doklad k tehdejší situaci náboženské: ... Stěžuješ, že náboženského přesvědčení, skutků z víry ubývá, proud skepse valem roste, svádíš rozvrat na válku a čekáš pomoc z hůry. Můj milý také na nás chyba. Nesmíme skládati ruce v klín a dívati se, jak těchto tichých odpadů od církve přibývá — a říkati si: P. Bůh nedopustí! Dopustí. Dějiny tak mluví. Skoro celá Malá Asie se stala katolickou — severní Afrika byla katolickou — bílá Rus — mořevládná Anglie, Německo — a Bůh dopustil a katolickými nejsou. Třeba znát pravdu, povědít pravdu nahoru i dolů a přičiňovat se o záchranu. Jen z ruky pilné naděje kvitne. Mezi učením Kristovým a církví

plyne poměr jako mezi světlem a lampou. Světlo její hoří, ale na něčem musí stát — někdo oheň musí ošetřovat, olej dolévat a lampu regulovat. Náboženství naše má cenu samo v sobě a nenabývá ji ani neztrácí svými vyznavači — Drahokam je stejný, i když ho zasadíš do zlata nebo když spadne do bláta! Pravda, brusič mu dovedností cenu zvýší — křesťanství kvetlo vzornými křesťany, kteří žili podle Krista.

Tou dobou se již stará Austrie rozkládala. Vojsko při nástupu k formacím se scvrkalo povážlivě, z vagonů vojáci utíkali se zbraní do lesů — tak na př. z Jihlavy do Hradce J. v srpnu 1918 ze 200 prchlo 93, z J. Hradce do Vídně ze 300 Maďarů dojelo 118..., zelených kádrů v lesích a při zbořeninách hradů (Helfenburg u Volyně) přibývalo — lid je ochotně živil, ale další potravinové rekvisice, 8. válečnou půjčku odpíral — ve vítězný mír už nevěřila jen česká historická šlechta, staří aktivní důstojníci a někteří biskupové, kteří ještě neměli titulu excellence. Těmto se vymykla všechna exekutiva z ruky. Kněží roztrpčeni zábory zvonů, cínu z varhan a nucenými dluhy na beneficia pro válečné půjčky, někde i hmotnou bídou vlastní, osadníků a také rostoucími útoky tisku, že papež poručil zbraně žehnati a kněží chtěli válku, a j. v., přestali naplňovati rozkazy konsistoří, každý bojoval proti útiskům, nactiutrhání na svou pěst, těšil se, že po válce bude lépe. V takovém ovzduší psal Baar svého Holoubka. Holoubek má mít v sobě (sděloval 1918 30./3.) rys sv. Františka, ovšem český rys — ale nač o tom psáti, když nelze o tom s Tebou mluvit... Můžeš-li jen trochu, přečti si (do té doby než se sejdem) pozorně děj a

domysli ho až do konce, neboť škoda nastokrát, že nemůžem' o něm rozmlouvat teď, kdy dopisuji jeho poslední kapitoly... Jeho dalším obsahem je: Holoubek se vrátí z nebe a s bohorovným klidem dívá se na všecky české hlúpoty předválečné: Husovy oslavy, politické třenice, sprostoty a volby, na kněžské štvavé noviny, přivede to tak daleko, že na konec se stýká jen s dětmi a žebráky a jimi oplakán definitivně umře...

Nesešli jsme se s Baarem v Klenčí, kam mně zval zvlášť důtklivě ke konci května, ale v Praze. Rozčileně mi vyprávěl, co se mu přihodilo ráno. Nejela tramvay — šel ze Smíchova pěšky po mostě nesa pod paždí Havlíčkova Slovana[121a]), kterého mně vracel. Z ničehožnic, přemýšleje o zprávě, že čeští poslanci byli voláni k císaři, aby někteří jeli do Alp zadržet na frontě české vojáky tak dlouho, než odvezou ohromné zásoby »do zázemí«, že Staněk jménem Svazu odmítl, poněvadž nedostal záruky, že část magacínů přijde do Čech..., tedy z ničehožnic začal si pohvizdovat písničku: Sušelka nám píše z té německé říše, abychom šli Němcům pomoct, že jim kručí v břiše... Někdo mně položí ruku na rameno a slyším: Ta píseň je v seznamu zapovězených! Musím vás..., otočím se a vidím pražského strážníka, snad mne chce zatknout. Prudce vykříknu, však víš, jak to umím: A vy člověče, Čechu, vy se nestydíte mně tohle říct! Chlapče měl's vidět, jak odskočil, postavil se jako voják, salutuje... a já klidně jdu pryč,

[121a]) Čeněk Vosolsobě, voj. auditor, rodák z Kumžaku, dobrý Čech, odbíral r. 1851 Slovana, důstojníkům zapověděného. Aby se pojistil při náhlé prohlídce bytu, dal Slovana zavázat do obalu Čas. č. musea téhož roku — ten směli odebírat. Auditor † c. 1890 ve Vídni. Dvě knížky Slovana z jeho pozůstalosti mi věnoval p. učitel Kopáček z Kumžaku.

tu jsem... Tak daleko to s námi zabředlo, že pomalu nebudem smět' ani myslit, co chceme. Ten Slovan je na ty nynější časy jako ušitý. Ach Havlíček, toho bychom potřebovali... Baar kromě jiného mne i jiné známé vybídl, abych sepisoval materialie o pronásledování českých kněží za války, poznamenal jména nespolehlivých v národním ohledu, že hodlá brzo napsat obhajobu českého kněžstva proti rostoucím štvanicím, což i v konci r. 1918 učinil[121b]).

Po generální visitaci jel Baar na zotavenou domů. Stavěl rodičům hrobku s umělecky provedeným křížem. Zde ve stínu Kristova znaku chce s nimi očekávat vzkříšení. A na Chodsku právě šlo s novým jarem. Sedmihlásek, sýkorky a pěnkavy švitoří svůj jarní hymnus, Na Haltravu, Sádku přichází Baar k opětnému vyznání lásky své rodné zemi: »Ty jsi jenom ta jediná, co mé srdce jsi ranila«... 18./9. vidí ji opět. Přijel přivítat bratrance Heindla, úředníka pošty t. č. pensistu, kterému propůjčil ve svém domě byt po četnících — a 21./9. v Domažlicích oddal zářící hvězdu na nebi českého Parnasu spisovatele Jana Vrbu s jeho vyvolenou hvězdičkou — nevěstou Jindřiškou Milotovou. Do svých poznámek pod názvem Návštěvy (v Klenčí) si tenkráte napsal: Nadějná nálada. Německé vojsko ustupuje, česká pšenice kvete, žeň se blíží... Modlím se, abych při příští návštěvě zastihl v Klenčí jaro v přírodě i v národě. Dej Bože! Již 14./8. spatřil své Klenčí při smutné povinnosti. Doprovodil Barvířů tetu, poslední sestru Anny Baarové, na hřbitov a musel se nějak postarat

121b) V Čechu, Nár. listech. V těchto zejména 1919, 22./1. feuilleton: Školní úkoly za války, bitva, (co prý má vojín činit, aby se Bohu líbil — udatně bojovat, zabíjet. Boha vzývej, ruky přidej!) etc.

o strýce, který teď stál sám ve světě: všechny děti žily v Americe. Den na to odpoledne přijeli dělníci ze Škodovky v Plzni se zprávou, že v Praze prohlášena samostatnost českého národa — v Plzni a Domažlicích že pořádají oslavné průvody, zapalují radostné ohně na horách. Klenčtí hoši honem vyběhli »na Stráž«, za chvíli do večerní tmy plápolala stará vatra do kraje na znamení, že Chodové zase bdí a budou střežit svou vlast »jak lid smělý — svými těly«. Mlynář Jouza, rolník Beneš poručili vyvěsit prapory, starosta Hecht sehnal hudebníky a večer o ½7. hod. táhl městečkem ohromný průvod veselé oslavy k osvětlené radnici, v níž na pergamenech leží chodské listiny z dob slávy i pokoření — nadšeně zpíval kdekdo: Kde domov můj! Někdo vykřikl: Velebníček Holubuc je tu, ať nám něco poví! A Baar před radnicí z povýšeného místečka promluvil k zástupu:

Mistr české poesie Jan Neruda v Kosmických písních volá k národu:

Nuž hlavu vzhůru národe,
k nebi ty zvedni oči —
jsou tam i malé hvězdičky,
kol nichž se velké točí!!

My, drazí rodáci, náš národ je takovou malou hvězdičkou, kolem které točí se dnes velcí národové. Staletá naše tužba se splnila — udeřila hodina našeho vykoupení, naší svobody. V této osudové chvíli je nutno, aby celý národ stál v jediném šiku, abychom zapomněli na všecko, co nás dělí a měli na mysli jen to, co nás pojí. Jediná ctnost občanská »svornost« musí být dnes naším nejvyšším příkazem.

Každý z nás musí hleděti
k svému vlastnímu jádru —
bude-li každý z nás z křemene,
tu národ bude z kvádrů!

Ukažme, my Chodové, že jsme hodnými potomky velkých předků. Vzpomínám našeho mučedníka Koziny, praporečníka Přibka, klenečského souseda Etzla — ti krváceli za naši svobodu . . . Jejich hrdinné mysli — neumírající památce provolejte se mnou »slávu«!

Průvod za zvuků hudby a zpěvu národních písní odešel na Stráže k zapálené hranici dříví. Splnilo se, oč jsem Boha při poslední návštěvě prosil.

Druhý den nastalo rozčarování — pověst o prohlášení samostatnosti se ukázala lichou. V Praze se Baar přesvědčil — a čekal každou chvíli, že rakouské úřady proň pošlou četníky — půjde do žaláře. Nic se nebál. Slyšel, co na Volyňsku už z jara pravil moudrý sedlák stařec: Nic se nebujte, kobyla, když doklepává, nejvíc bije a přece — smrti neujde! Jednou přece budeme sví, myslil si Jindřich. A úřady daly pokoj, protože by byly musily zavřít celou Šumavu, neboť předčasnou oslavu samostatnosti české o 14 dní dříve velezrádně inscenovalo nejen Klenčí s Baarem, ale veliké území mezi Plzní a J. Hradcem. V Ořechu potom skutečnou svobodu oslavovali již jaksi šablonovitě. Natiskli pozvání, nacvičili zpěv, divadlo a na meetingu, jako kdysi na táborech lidu po r. 1866, řečnil zástupce Národní rady redaktor Fr. Sís. Baar sloužil za nevídané účasti českou národní mši sv. Nemluvil však nikdy tak nadšeně o této oslavě, jako o předčasné doma v Klenčí.

Odpor české inteligence proti kněžím přimnožoval tak zv. katolický tisk, ač různých odstínů přece na

strohém konservativismu starých řádů stojící. Do této skupiny náležel i Dr. Fr. Kordáč, od r. 1905 profesor filosofie a křesť. apologie na universitě v Praze. Všichni v Praze ho znali jako dobrého řečníka, jako exponenta šlechty v Čechách a Vídně. Jako absolvent vysoké školy v Římě vynasnažoval se, aby Řím i nás se stal vedoucí hlavou čili, jak jsme tehdy mezi sebou říkávali, aby katol. církev prospívala mezi Čechy a ne, aby Češi měli prospěch z církve. Mnoho kněží hlásalo s Jablonským: Napřed jsem se narodil a potom teprve mne křtili! Kordač se svými kladl ku předu církev. 3./9. 1918 sešli se čeští kněží v Praze — předsedal probošt Kotrch z Roudnice, referoval farář a spis. Pospíšil z Chocerad. Usneseno, oživit Jednotu. Kroiher přednesl resoluci, kterouž přihlašuje kněze k národnímu šiku a prohlašuje, že obnovení samostatnosti č. národa považují za jeden ze skutků spravedlnosti Boží.

Na to 16./9. sešla se biskupská konference v Praze, při níž z popudu Kordáčova ustanoveno, že císaři pošlou holdovací adressu za lid i duchovenstvo. Kordáčovi uloženo ku dni sv. Václava svolati schůzi lidovců — v níž měl professor stylisovati žádost císaři, aby se dal korunovati za českého krále. Mladí lidovci (někteří) mluvili před tím s Baarem — ten jim petici do Vídně odradil, se schůze sešlo. Od té doby zanevřel na Jindřicha nejvíc Kordáč. Proti němu vydali X. Dvořák, Baar a Kroiher na den sv. Václava politické provolání k českému národu, že bez výhrady cítí se členy svého národa. Připojují se k projevům čes. spisovatelů a národních politiků. Jsouce si vědomi, praví v prohlášení, že z lidu jsme vyšli a s ním jsme spojeni tradicí i krví, chceme s ním

spojeni býti i v boji, utrpení a vítězství. Hlásíce se k odkazu kněží křisitelů, prohlašujeme, že slavnostní projevy spisovatelů a poselstva, stejně jako národní přísaha promluveny byly z duše i nám, kteří v uskutečnění samostatného státu československého vidíme Boží spravedlnost. Tehdy už uvolněné noviny naše šířily sympaticky o provolání své komentáře, též tisk anglický (Times, New Herald), i francouzské listy. Tím povzbuzeni, Dvořák, Baar, Kroiher svolali kněze ke schůzi v Obecním domě na Smíchově, tuším 8. října, a prohlásili, že je na čase k hájení zájmů církve a kněžstva k životu obnoviti bývalou Jednotu. Baar hřímal: Od vypuknutí světové války vsadil vídeňský Herodes český národ do žaláře, dal nás střežit i poutat, těšil se, že Čechy vyvede na smrt. Ale nadejde naše Veliká noc, ve které spadnou řetězy s rukou našich, nás spící udeří anděl svobody do boku a řekne: Vstaň rychle... Cítí tak celý národ, cítíme tak i my — katoličtí kněží v Čechách, na Moravě... i v Americe. Usneseno, požádat biskupy o svolení k Jednotě.

Zatím na perutích času přiletěla česká samostatnost. Přípravný výbor kněží povolal z každé diecése několik kněží do Prahy na den 28. října, tedy právě do okamžiků, kdy Národní výbor ujav se vlády a zatknuv velícího generála Kestřánka, prohlásil za pasivní asistence maďarské posádky samostatnost národa. Kněží jdoucí po Národní třídě a Příkopech, uviděli, jak lid shazuje c. k. orlíčky, kde naň přišel. Ve schůzi samé (Národní dům XII.) pronášeny radikální řeči, zejména když sděleno, že episkopát svolení k Jednotě nedal. Řečnili: Xaver, Vlasák, Michka,

Kuška, Hofman a j. a usneseno založit Jednotu bez povolení pro celou republiku. Už se ukázala i oposice, ale slabá, nejvíce se strany faráře na Smíchově: Pauly, Škorpil, Müller ... Té nedbáno. Pauly zakládal Radu duchovních, rozesílal leták, leč když kaplan Žížala ho poučil o marnosti, přestal a přistoupil k Jednotě. Do výboru jmenováni: Baar, Dvořák, Havelka Ant., kaplan v Plzni, Holub Václav, farář v Pasekách nad Jizerou, Dr. Jos. Kašpar, profesor v Praze VIII., Kroiher, farář v Ledenicích, Al. Kolísek, profesor v Hodoníně, Kuška Jos., farář v Kováni, Michka Viktor, farář ve Stálci, Okáník Jos., farář v Uherské Skalici, Pospíšil Jos., farář v Choceradech n. Sázavou, Dr. Frant. Stejskal, univ. prof. v Praze, Vaněk Fr., kaplan v Pelhřimově, Vlasák Josef, katecheta na Smíchově, Záruba Milo, farář v Jiřicích. Náhradníci: Beneš J., katecheta v Chrasti, Horák V., katecheta na Král. Vinohradech, Polívka Fr., farář v Hřivicích, JUDr. Ludvík Svatoš, farář v Liblicích, Žák Frant., kněz Tovaryšstva Ježíšova, Žížala Jan, kaplan na Smíchově. Na ustavující valné schůzi Jednoty duchovenstva československého ve čtvrtek dne 14. listopadu zvoleni za předsedu Baar, místopředsedu Dvořák, za I. jednatele Kroiher, za II. jednatele Žížala, za pokladníka Polívka. Čteny stanovy. Kroiher mluvil: Dnes můžeme výboru pouze uložiti, aby bděl a všecko sledoval, aby byl vždy na místě, konal, co třeba, co nejnaléhavějším. Nato výbor ve schůzi 14./2. ustavil odbor tiskový (red. Havelka, rada: Kuška, Žák, Stejskal, V. Hrudka, Dr. Choc), Žížala měl opatřiti místnost, spolkové knihy ... Zeptali se u Slavie a První

české společnosti, Spálená ulice o prémiích. Dopíše s předsedou Ordinariatům, že je přání Jednoty, aby biskupové vstoupili do ní a jako členové se zúčastnili debat; ale též aby zvali zástupce Jednoty do svých konsistorních schůzí. Aby vyzvali Řím o vyslání papežského legáta do republiky neb jen nuntia, který by upravil poměr na stolci arcibiskupském. Psát jednotám na Moravu, aby se připojily k Jednotě říšské. Postarat se o vrácení zvonů, napsat leták o manželské rozluce...

8. listopadu vyslána deputace k Národnímu výboru jakožto představiteli vlády. Národní výbor dal Jednotě politické schválení a JUDr. Soukup, člen N. V., konstatoval, že kněži jsou první, kteří slibují vládě poslušnost a projevují radost nad samostatným státem českým. Se sekretářem ministerstva školství Dr. Drtinou jednala deputace o školních aktualitách. Na vojenském velitelství zakročila o navrácení zvonů a jmenovány tratě v Haliči, v Uhrách, kde sta českých zvonů, mnohdy uměleckého díla, se povalují při kolejích železn. tratí. Naší starostí bylo (píše Baar), aby poměr mezi námi, církví a československým státem utvářil se přátelsky a důvěryplně. Nevytloukali jsme kapitálu z přehmatů, které se staly na Staroměstském rynku (= svalení sochy P. Marie), na Sv. Hoře, v Emauzích a jinde. Bránili jsme se vytlačování náboženství ze škol a odvracovali násilí páchané na našem svědomí. Starali jsme se o reformy církve tak, aby církev byla opravdu národní. Jmenovitě pečovali jsme o to, aby 1. v bohoslužbě latinu nahradila čeština, 2. aby církev postavena byla na základ demokratický: zřízením farních obcí

náboženských, volbou farářů, vikářů a biskupů, 3. aby zrušili = zdobrovolnili celibát a 4. aby vydáván byl vlastní orgán Jednoty téhož názvu. Čeští kněží nežádali tím nic zvláštního. Podobné hnutí dalo se stopovati ve Francii, Maďarsku, ba i v samé Italii. Naši kněží-Němci sympatisují cum punctis Unionis, ale na venek hrají si na »poslušné syny«. Když puncta Češi vyhrajou, svezou se, když ne, budou míti stálou přízeň všudy. Kněži v Chorvatsku měli mezi sebou početnou řadu reformistů. Jejich orgán Preparod postihl týž osud jako listy našich modernistů — pro klatby musel třikrát změnit jméno. V březnu r. 1920 uveřejnilo 83 farářů-Chorvatů záhřebskému arcibiskupovi Baurovi veřejný list, v němž precisují své požadavky do 8 bodů: Sjednocení všech křesťanských církví v SHS. Osamotnění katol. církve v Jugoslavii a ustanovení primasa. Samospráva církve na demokratických zásadách. Užívání živého jazyka při mši, svátostech a obřadech. Nezávazná četba breviře. Reforma theologických studií. Zrušení celibátu. Materiální zajištění kleru[122]).

Nejprve tedy u nás sepsány stanovy Jednoty (schváleny mimořádnou valnou hromadou až 23./6. 1919) a zařízeny v Jednotě odbory, do nichž povoláni odborníci:

Odbor liturgický: předseda Dr. Fr. Stejskal, členové Vác. Horák, Dr. Dobroslav Orel z Prahy V., Em. Paukner, děkan v. v., Dobřichovice, Dr. Jos. Vajs, univ. docent, Praha, P. Arnošt Vykoukal O. S. B., Praha, jednatel Žížala.

Právní: Předs. JUDr. Jos. Choc, advokát, čl. Dr. J. Čihák, profesor, Dr. Jan Dvořák, vicerektor papež. české koleje t. č.

[122]) Šíře o tom psaly Národní listy 20. 3. 1920 č. 83.

v Praze, Ant. Hofmann, farář, Král. Vinohrady, Dr. Karel Kašpar, metrop. kanovník, Fr. Kroiher, poslanec N. S., J. Pauly, farář, Smíchov, Dr. Al. Soldat, univ. profesor Dr. Fr. Stejskal ut supra, J. Žížala

Školní: předs. Dr. Jos. Kašpar, čl. Dr. Jos. Hanuš, profesor, V. Hála, katecheta, Kr. Vinohrady, V. Hrudka, katecheta, Smíchov, Jos. Janout, katecheta Radlice, P. Ivan Kitzbergr, farář, Libotejnice, J. Konopík, katecheta, Kr. Vinohrady, Dr. Petr Luboš, prof. Dr. Ant. Podlaha, kanovník, Dr. L. Sýkora, univ. profesor a probošt, J. Vlasák, katecheta, Smíchov, Em. Žák, profesor, Smíchov, Žížala.

Sociální: předs. Fr. Žák, T. J., čl. Dr. Jos. Beran, katecheta, Ant. Hoffmann, farář ut supra, Vác. Chlumský, kaplan, Jos. Janout, Dr. L. Petr, Dr. Jos. Soldat, Aleš Titl, k. Kr. Vinohrady, Kar. Toman, farář, Hloubětín, Žížala.

Odb. pro církevní umění: předs. X. Dvořák, čl. V. Hrudka, Václ. Muller, kanovník, Ed. Neuman, farář ve Sv. Jiří u Chocně, Dr. Dobr. Orel, Dr. Ant. Podlaha, Ed. Šittler, kanovník, Fr. Škarda, f. na Kr. Vinohradech, Žížala.

Odb. pro církevní jmění: předs. JUDr. L. Svatoš, farář, Liblice, místopředseda V. Horák, kaplan, čl. V. Hrudka, Dr. Vinc. Oehm, administrátor na Skalce, J. Pauly, farář, Smíchov, Dr. Fr. Stejskal, Dr. Karel Schuster, kanovník, Jos. Vlasák, velmistr řádu Křižovníků, P. Arnošt Vykoukal O. S. B, Žížala.

Odb. osobní a řeholní: předs. Jos. Kuška, místopř. P. Fr. Žák T. J., čl. V. Horák, Dr. Karel Kašpar, kanovník, Fr. Škarda, Jos. Vlasák, velmistr, P. Arn. Vykoukal, Dr. Kapistran Vyskočil, provinciál Františkánů, P. M. Záruba, Žížala.

Odb. redakční a tiskový: předs. Ant. Havelka, administrátor v Plzni, čl. V. Hrudka, Ant. Hofmann, Dr. Choc, Fr. Kroiher, Jos. Kuška, Dr. L. Petr, Dr. Fr. Stejskal, P. Fr. Žák, Žížala.

Odb. menšinový: předs. Vác. Holub, čl. Fr. Elis, farář v Pürsteině n. Ohří, Bonaventura Hruška, quardian Minoritu v Mostě, Fr. Krojher, Fr. Žák T. J.

Tento odbor Jednotě zvláště ležel na srdci, neboť němečtí faráři nikdy a skoro nikde neohlíželi se na služby Boží pro spásu duší v českých menšinách. I prosilo předsednictví Jednoty občas menšinové pracovníky-kněze, aby předs. odboru pilnému Holubovi podávali zprávy o duchovním stavu českých

menšin a o potřebě českých služeb Božích — Jednota stála také v čilém spojení s Národní Jednotou pošumavskou (jedn. F. Titěra) a Severočeskou.

Smutné zjevy kněžské výchovy a stavovské nedisciplíny začaly znova. První chybou a snad hlavní — nikdo tak nepravil, až já nyní — bylo, že za předsedu zvolen Baar, sice u většiny kněžstva oblíbený Baar spisovatel, ale u biskupů, kanovníků přece jen venkovský farář, výkonná ruka usnesení Jednoty, často proti chuti vysokých hodnostářů. Obratem mnohý radikální kus z Jednoty, proti němuž i Baar se stavěl, přičítali »výstřednímu spisovateli necírkevního a malého rozhledu«, z druhé strany kněží — členové, pravím mnozí, nespatřovali v dobráckém Jindřichovi předsedu, ale kolegu. Poslyšme, co o tom praví sám (v dopisu 26./2.): Zbláznil by ses, kdybys tu židárnu pozoroval. Každý si myslí: můj nápad je nejdůležitější — ti ostatní to jsou o-lové, jen já jsem vyvolen... Dívám se na kupu papíru, kterou mi přinesla pošta. Jednatel má stoh desetkrát větší. Z té kopice jeden křičí: co vlastně děláte? Dosud není zrušen zákaz nošení vousů a kravat, hned ať... Balík z Černovic si přeje: ihned vydávat týdeník pro lid s nedělním evangeliem a povídkami — Hašek z Dejvic poroučí: pohrozte N. S., že se všichni vystěhujeme! Kam, to nepíše. Jiný se ptá: Co to, že vikáři dosud úřadují, když jsem na valné hromadě přece navrhl, aby byli sesazeni a zvoleni noví? Ať se ihned začne stavět votivní kostel na usmíření urážky, jež se stala Matce Boží na Staroměstském náměstí... Proč se neposílají petice na ohrazení N. S., proti odluce církve a státu... To jen abys měl obrázek. To víš, jak mi při tom svrbí dlaň a pálí křeslo... Dvakráte jsem odmítl zvolení, navrhoval Kroihera, Dvořáka... a když pp. výboři počali mně

deklamovat o malém smyslu pro povinnost, o bojácnosti, o opatrnictví, odplivl jsem si a stal jsem se beranem, který vezme na se odpovědnost za hříchy cizí, jmenovitě panstva, kteří povolili Jednotu, až když jim teče voda do bot. Najednou ve 14. dnech zde bylo přivolení z Říma i biskupů — dříve se ho kněžstvo nemohlo dovolat za 3 roky... Při první schůzi cítili jsme všichni čoud, viděli kouř, věděli, že střecha hoří nad hlavou a my že jsme hasiči... Huyn hodně zavinil situaci. On se stále vymlouval, otálel a zadržoval zřízení Jednoty.... Všichni jsme si byli vědomi, že Austrie skončí, jen ON nikoli. Popadl mne zuřivý vztek, pronesl jsem naň obžalobu[123]).

Všickni jsme uznali za hlavní úkol náš, ze všech sil pomáhati k tiché likvidaci válečné, pokud se týče církve Boží v Čechách. Chceme docílit, aby mezi námi a republikou zůstal přátelský poměr. A tak jsme chodili — deputace... Z hořícího baráku mnoho nevynesem. Nezmocní-li se většiny ve vládě socialisti, pokrokáři... možno, že se nám ledacos podaří, ale školu zachránit nelze, leda že bude dána konfesím možnost po všech předmětech mimořádně učit ve škole náboženství děti, jichž rodiče si toho budou výslovně (= písemně) přát. Zřizování konfessionelních škol nestrpí. Mnoho záleží na poslancích, nejradikálnější chtějí zabrat všecko šmahem (= církevní jmění ať je jakékoliv). Vedle této starosti máme i druhou — jednání s Římem. Platí buď teď anebo nikdy víc. Řím chce vyjednávat, nutno jasně formulovat požadavky. Sestavuji je takto: místo hierarchického zařízení demokratické. V tom vidím základ reforem, tedy zřízení obcí, volby ut supra. Věřící musejí dostat

[123]) Zachovala se, poslal ji příteli Pospíšilovi. Je takového pravdivého tónu, že ani teď nelze ji reprodukovati.

nejen právo věřit a platit do farních obcí, ale i jednat a mluvit. Církev má být v jejich hospodářské — ne dogmatické — správě. Z toho plyne ostatní: čeština místo latiny — navazujeme s Chorvaty — zrušení patronátů, congrua (od obcí), celibát i ty vousy a kravaty, jež nedají spát Brodskému. Třetí — tisk: fuse 4 tiskáren: Vlasti, československé, arcibiskupské a Bonifatie (P. Albana) s moderní rotačkou. »Vlastenci« budou křičet... ale my svoji tiskovou Unii chceme... Musíme mít místnosti Jednoty (v žádném rozsáhlém klášteře najednou neměli pro ni místa!), sekretáře, archiv.. Psali jsme do Ameriky Koudelkovi, aby informoval Wilsona a Americké Čechy, co se u nás děje, a chci ho navrhnout za arcibiskupa pražského, aby po americku nově organisoval církev v Čechách. Pošli nám jeho správnou adresu.[124]) Navrhnu Brodského k vůli ministru Zahradníkovi do výboru — jak tam bude, hned si odpářu hvězdy a vylítnu z křesla předsednického 10 sáhů vysoko — vytáhnu svoje scripta z kufru a zůstanu věrným své belletrii... Vydáme (sděluje 3./12.) list na obranu kněžské cti: první číslo Věstníku Jednoty vyšlo 1./12. Sv. Otec na hold valné hromady poslal nám své požehnání — biskup Hůlka přistoupil za člena, it. biskup Podlaha. Šíří se klep, že děti † konopišťského arcivévody nám věnovaly 100.000 K — není pravda. Ani bychom takového obnosu nepřijali. Nemůžeme najít Jednotě hnízdo. U Uršulinek nás nepřijali, v domě Arnošta z Pardubic rovněž nikoli, až jim tam nasypou legionáře budou spokojeni — snad si dají říci naši Křižovníci. S Ordinariárem, bitevním hrdinou, se věc

[124]) Adresu jsem poslal, ale s vypsáním okolností, podle nichž se Koudelka do Čech nehodí (podle mého zdání a zpráv z Unie); neměl vlastností upřímného Čecha a konciliantního biskupa, klonil se k Němcům.

sběhla takhle: Huyn jako Frydrych Falcký v osudové chvíli selhal. Z visitace v Chebu utekl do kláštera ve Waldsassen v Bavořích, odtud do Zurichu — útočiště všech trosečníků. Prý odjede do Říma a stane se kardinálem curiae.[125]) Utíkat nemusil — nic by se mu nebylo stalo: takových vlastenců bude více! Biskup Sedlák ho na schůzi 30./12. v konsistoři omlouval. Zavolali mne do té schůze jako předsedu Jednoty, abych jim řekl, co a jak. Nu řekl jsem — hrobové ticho panovalo, když jsem mluvil a po mně se nechtělo nikomu do řeči. Po schůzi pravil mi opat Zavoral i kanovník Dr. Kašpar: Jaktěživa neslyšela tato zasedací síň podobných slov! Podivno, že první mi oponoval — Dr. Podlaha. Oháněl se autoritou. Ptal jsem se ho kterou — zda Huynovou? — a pověděl novou partii hořkých pilulek. Dr. Sedlák mínil: Své návrhy musíte nám sem předkládat! Odvětil jsem, že už sotva, že si páni musejí zvykat nejen poroučet, ale také poslouchat. Mají se Jednoty též otázat, než nám v Ordinariátním listu něco nařídí. Nato mnoho rozmlouváno o bratrské lásce, otcovské péči, vážné době, svorné práci, povinné úctě... Stál jsem na svém, že mají všichni (= kanovníci) vstoupiti jako členové do našich odborů... Čtyři se skutečně přihlásili za zakládající členy Jednoty.

Z uvedeného patrno, že kanovníci zaujali vyčkávací stanovisko a že Baarovi scházely vlastnosti diplomata. Když se rozhořel, celou svou bytostí hájil pravdu, jak ji pochopil, a své kněžské bratry, jak mu srdce velelo — při tom slov nevybíral, zejména ohledně Ordinariátu a situace vzešlé zbytečným útěkem arcibiskupovým.. V neusazených kruzích po-

[125]) Nestal se; ale žije ve Věčném městě v pense pražského arcibiskupství 50.000 Kč.

slaneckých totiž se tvrdilo, že církevní statky budou nikoli vzaty, ale prodány a stržené sumy dají se věnem církvím, jichž řada u nás rostla jako houby po dešti: tedy jakási nová, náboženská Matice s možnými osudy nedávné francouzské konfiskace, kterou rozebrali defraudanti! Každá církev přijde pod dozor státu (= svobodná církev ve svrchovaném státě!), návštěva laické školy nucenou, konfesionelní netrpěny, matriky přejdou na obecní úřady do rukou obecních tajemníků (= notárkové v Uhrách). Tak pravili poslanci agrární a státoprávní, tedy návrh nejmírnější, jenž toho času neměl většiny. Ostatní hodlali po bolševicku: všecko zebrat a vyhnat. Měli za sebou učitelstvo, jež vydalo heslo: kříže ze škol, nemodlit, kostel zbytečný .... Divoká frakce učitelská z mladšího pokolení zrovna běsnila. Soc. demokratická Jiskra v Třebíči přinesla 1919 17./5. otevřený list Dr. Drtinovi a Herbenovi: Nikdy nepovedeme žactvo ke zbožnosti, nikdy nebudem je poučovati o náboženství jako důležitém základu a o jeho významu v dějinách vůbec a českých zvlášť. My nebudem nikdy povinni doporučovati náboženské zásady našich předků a nám toto náboženství nebude nikdy svatým. Naopak, budeme učiti své žactvo, že bůh je »bohem« tak dlouho, dokud na něho někdo věří ... není nikde místa ani pro nebe, ani pro peklo, ani pro boha. My naopak uvedeme, že bible je ve výchově knihou nepravdy! Budeme učiti, že člověk se vyvinul z opicovitých ssavců a výslovně upozorníme, že nikdy nebyl stvořen ... Svoji svobodu nikdy nedáme za nic na světě a nikomu a nikdy .. Konstatujeme, že ... Kramář chce konkordát .., Drtina náboženskou výchovu .. volá po doporučování náboženství našich předků! My jsme svoje předky jistě před-

stihli a to legiemi, ve kterých nebylo ani jedinkého kněze, ani jedinké mše. Stojíme na stráži... Takový šílený výstřelek tenkráte už svou organisací silné učitelstvo — neodsoudilo, leda některý »veterán«, ba i omlouvalo »hloubavou náturou« českého muže. Unisono smáli se kněžím, že mají nábožensko-politicky organisovat lid ve svých osadách a sami stavovsky se spojit mohou jen potud, pokud jim biskup milostivě dovolí. V tom také ležel důvod, proč abiturienti se nehlásili do seminářů nebo z nich odcházeli.

Státní úřednictvo, zaměstnanci přešli šmahem do sociálních frakcí, nejvíce k národním socialistům. Úřady se k deputacím Jednoty chovaly korektně, zdvořile, ale neupřímně, říkajíce: staré zákony dosud platí. Bylo skutečně třeba v Jednotě řídit se podle — kanovníků, t. j. získat v času lidi, aby se přistoupilo k opravám v N. S. až po volbách, bylo třeba najít vhodné osoby do konservativních stran a lidovou stranu posilňovat ze všech sil. Na Slovensku uteklo dost maďaronských kněží; kteří zbyli, bouřili negramotný lid proti republice, roduvěrných kněží zůstalo málo, mezi nimi Dr. Jehlička, jenž žádal pro Slovensko 6 nových biskupství, neboť biskupové Parvy a Černoch vyjádřili ochotu zříci se ihned slovenských částí svých diecésí. Vyhledáváni kněží pro Slovensko. Nabídli se dva polní kuráti a cestovatel Al. Svojsík, který potom brzy umřel na zápal plic z cesty po Slovensku. Moravští kněží nechtěli do celostátní Jednoty, žádali své podle diecesí. Baar usiloval o jednotu v Jednotě, která má míti tři zemské sekce (svazy): český, moravský, slovenský. Úsilí mařily různé výstřelky. Někteří kněží nemohli se smířiť

s republikou, drželi se šlechtou, která jako patron je ovlivňovala tvrzením, že císař co nevidět se vrátí. Na monarchistickou restauraci platili urozenci veliké miliony a po Praze se tvrdilo, že jejich exponentem je universitní profesor Dr. Kordač; za ním že stojí vídeňský nuntius. Výbor Jednoty chtěl zmatek rozbíti. Vyzval Kordače, poněvadž prý za Austrie denuncoval některé osobnosti z nedostatku loyality a držel s opatem P. Albanem na Slovanech, aby se vzdal veřejné činnosti. Kordač odpověděl žalobou celého výboru u církevního soudu. Nejvíce zaráželo, že tři biskupové čeští, ani moravští dosud neučinili žádného formálního veřejného projevu, že uznávají a hlásí se jako příslušníci k čsl. státu. Jak proti tomu zrovna zářil a křičel věkopamátný pastýřský list belgického kardinála Merciera ze dne 1. ledna 1915, veřejné přihlášení se episkopátu polského ke své říši, nadšená slova lublaňského biskupa Jegliče pro Jugoslavii! V š u d y s e h l á s í v e d o u c í h l a v y c í r k v e k u s v é k r v i, j e n u n á s Hůlka, Doubrava, Skrbenský . . . n i c, n i c! Lid nemlčel, malí kněží pykali za chyby velkých.

V takové tísni nacházeli jediné posily a útěchy, v Jednotě a odvolávali se na slavnostní prohlášení její ze dne 27./11. 1918.

Lide československý!

Katolické kněžstvo tvé sorganisovalo se v Jednotu československého duchovenstva a jako takové mluví k tobě, svému milovanému národu.

Stáli jsme vždy v ě r n ě k tobě v dobách dobrých i zlých, s tebou jsme se radovali a s tebou jsme i trpěli. Nemohli jsme ani jinak; jsme přece k r e v z k r v e t v é, k o s t z k o s t í t v ý c h.

Dnes, kdy padla monarchie a vzniká tvá lidová republika, — jež jest bližší duchu Krista, hlásajícího rovnost a bratrství

a lásku všech k všem, — tvé kněžstvo stalo se upřímně a radostně občany republiky a vyzývá i tebe, věřící svůj lid, abys rovněž tak učinil.

Lide československý! Stal jsi se dnes svým vlastním vládcem v státě svém, nabyl jsi zase ztracených práv, ale s nimi vzešla ti i povinnost, hájiti statků svých nejdražších. Ty sám! Takovým bez odporu jest tvé cyrilometodějské dědictví, tvá svatováclavská víra. Kněžstvo tvé jako Bohem povolaný strážce náboženství vyzývá tě vroucně, abys bránil víry své nade všecko. Co jsi přijal od svých otcův, zachovej nezkrácené svým dětem. Zachovej si posvátnost svazku manželského a svým dětem katolickou výchovu školní. V rodině spokojenost a v dětech požehnání! V tom Tvé skromné, ale jediné štěstí pozemské.

My pak se své strany v této historické době slavnostně slibujeme tobě, svému drahému lidu, že ze všech sil se přičiníme, aby i v oboru církevní správy »vláda věcí tvých vrátila se k tobě««, že budeme tobě obětavě a věrně sloužit, že se vynasnažíme, aby tvůj jazyk mateřský zahlaholil opět ve svaté bohoslužbě naší jako za dnů sv. Cyrila a Metoděje, že budeme uprostřed tebe těšiteli nemocných, útočištěm nešťastných, otci sirotků a po slovech sv. apoštola Pavla »všechněm staneme se vším«.

Tím však bolestněji dotýká se nás, že v listech českých, že s tribun řečnických i na táborech lidu způsobem nejhanebnějším jsme tupeni, očerňováni a podezříváni v citu svém nejryzejším. Proto pozvedáme hlasu svého, abychom mrzké osočování odmítli s rozhořčením a naprosto

Slyš, lide československý! Tvému katolickému kněžstvu živým slovem i tiskem vrhá se ve tvář urážka, že za války se prohřešilo proti svým národním povinnostem.

Na tuto křivou obžalobu před Bohem a svým svědomím slavně prohlašujeme, že nikdo z nás nekonal víc, než co konati musil, právě tak, jako všecky ostatní složky a vrstvy národa.

Na svých farách máme dosud uschované haldy výnosů, rozkazů a vládních předpisů, kterými nás nutili, od ministra až k četníku, konati to, co jsme konali; předložíme je každému k volnému nahlédnutí.

Jako celý český národ byli jsme i my sevřeni byrokratismem vládním a jako všechny stavy i my poslouchali jsme pasivně t. j. s odporem a neradi.

Jako se nevytýká českému rolníku, že odváděl rakouskému státu obilí a dobytek, jako není štván český dělník za to, že vyráběl děla a náboje, jako se netupí český učitel, že učil žáčky zpívat »Zachovej nám, Hospodine«, jako český železniční úředník není pranýřován proto, že vypravoval celé vlaky vojenské, tak právě nesmí být smýkán blátem ulice český kněz proto, že konal, co se mu poručilo.

Žádný český kněz nekonal prohlídek po domech, nerekviroval po českém venkově násilnickým způsobem posledního kila obilí ve službách Vídně, nikdo z nás za určitá procenta neagitoval horečně pro válečné půjčky. Český památkový úřad — Dr. Jeřábek a Dr. Herain — musí povědět pravdu o zvonech a varhanách, a pak se ukáže, že kněžstvo dobrovolně nevydalo ani jediného zvonku, ale že všecky byly násilím, t. j. vojenskou asistencí odebrány.

České ženy musí promluvit, kdo jim pro vyživovací komise psal rodinné výtahy ne jednou, ale třeba pětkrát a kdo je v těch komisích chikanoval nejhnusnějším způsobem. Na svých farách neznali jsme úředních hodin. Časně ráno a pozdě v noci sloužili jsme každému, kdo našich služeb potřeboval.

Český kněz psal vojákům žádosti za osvobození a dovolenou, posílal jim na frontu noviny a knihy, plnil jejich přání a rozkazy. Český kněz získal si nevyrovnatelné zásluhy, jak péčí o zraněné v lazaretech, tak péčí o pozůstalé, tak péčí o slovanské zajatce, na něž v širé veřejnosti sotva bylo z jiných vrstev národa tak vroucně pamatováno.

Každý, kdo zavadil o kterýkoli podnik válečný, byl královsky honorován; vedle svého stavovského platu bral i diety a platy jiné, řada lidí různým způsobem se obohatila.

Naše dlaně však jsou čisté, neboť my jsme za války zchudli. My nejsme ani keťasi, ani židé, ani váleční zbohatlíci, abychom se musili bát soudu svého národa. Aby se odvrátila pozornost od jiných, nesmí být kněžstvo jako obětní beránek vydáváno nespravedlivému hněvu na pospas. Katolické kněžstvo má i své mučedníky protiválečné!

Máme-li padnout, tedy se ctí a nikoli beze cti. Nechodíme na veřejnost ukazovati svoje bolesti a rány a buditi lacinou soustrast. Když zvedneme třísku, nekřičíme, že jsme se prací pro vlast a národ strhali.

Štít československého kněžstva katolického je čistý a my věrni tradicím kněží buditelů v osudových chvílích šli jsme se svým národem, v jehož vrstvách stály naše kolébky.

Pozdravili jsme nadšeně a radostně novou dobu, která nadešla vlasti — a jak doufáme — i církvi.

Nechceme rušiti tak nutnou dnes svornost v národě. Právem silnějšího však a pod heslem svobody bráti si čest nikým nedáme Před tváří celého národa všem, jichž se to týče, prozatím varovně voláme: »Co nechcete, aby vám jiní činili, nečiňte jim!« Český kněz dovedl si zachovati mnohem pevnější páteř proti Vídni než mnozí a mnozí, kteří se chlubí nyní svou statečností a vlastenectvím, o čemž veřejnosti podáme důkazy.

Zatím nechceme sáhnouti po této zbrani v zájmu národní kázně. Proto znova, ale naposledy prosíme: Vezměte si naše statky, naše práva, naši práci, třeba i naše životy, ale nesahejte na naši čest!

Jednota československého duchovenstva v Praze,
dne 27. listopadu 1918.

Předseda:	Místopředseda:
Jindřich Š. Baar,	Xaver Dvořák,
farář a spisovatel v Ořechu.	profesor a spisovatel v Praze.
I. jednatel:	II. jednatel:
Frant. Kroiher,	Jan Žížala,
děkan a poslanec v Ledenicích.	kaplan na Smíchově.

Když president Masaryk, vítán celým národem vrátil se do Prahy, šli mu naproti kněží z Prahy, výbor Jednoty, Baar, Dvořák, Kroiher ohlásili se u něho k audienci. Baar promluvil: Pane presidente! My, katoličtí kněží věříme, že všecko na světě děje se z vůle Prozřetelnosti Boží — ta Vás také vedla a chránila po světě, když jste připravoval osvobození národa — učinila Vás naším prvním presidentem republiky. My, zástupci českého katolického duchovenstva, sdruženého v Jednotě, přicházíme Vás, jako hlavu státu pozdravit, hlásíme se jako věrní synové vlasti ku spolupráci pro blaho českého lidu a prosíme Vás o podporu a přízeň v tomto díle. President pozorně naslouchal, odpověděl, že loyalitu Jednoty za katol. kněze rád přijímá — a potom v rozho-

voru naznačil, že úkol Jednoty není snadný, poněvadž dle všeho nastane odluka církve od státu. Vyžádal si také exemplář stanov a spolkového časopisu, později i elaborát Brodského. Ve své kanceláři po odchodu Jednotářů pravil, že nutno počítati s katol. kněžími, jichž spolupráce bude státu prospěšná a vítána. Od té audience také úřadové chovali se ke kněžstvu přívětivěji a rovně, mnohý okresní rada měl z prohlášení Jednoty srdečnou radost, poněvadž mu in publicis přibyl dobrý pomocník a znalec venkova, měst. Možno, bez nadsázky tvrditi, že tento krok Jednoty byl šťastný, zachránil i obrátil situaci naši k lepšímu. Vyjasnilo se. Buď se katolická církev v republice obrodí a rozkvete anebo se neobrodí, a potom, počtem se zmenší, naší vinou. Jinde po rozluce se zelená, jako když strom okopou a zalejí, tak ve Francii, Belgii, kde sta kněží bojovalo v příkopech i padlo za svobodu vlasti, kde i literárně katolíci něco znamenají.. Musí se u nás stát nějaký zázrak, velká doba musí i z řad mladšího kněžstva udělat velké lidi, jinak jsme v koncích — kněžstvo musí ven z církevního materialismu a byrokratismu, nesmí být jenom farním úřadem, nespoléhat na vládu a její pomoc, ale na Boha, na sebe, na lid, který — pokud ve víře zůstane — od nás žádá srdce, rozum a hlavně lásku, ne komando. Theokratický absolutismus se má vyrovnat i v církvi s demokratickým heslem: všecka moc z lidu — nesmíme stavět hradby mezi církvemi, ale bořit je, snášet se i s pastory jako v Americe... Tak a podobně horovala pro náboženské i hmotné dobro národa zanícená duše Jindřichova. (Korrespondence.)

Po návratech z Prahy dlouho do noci vysedával, aby zmohl agendu a napsal všecko, co třeba do chystané knížky: Obnova církve katolické v Československé republice. Vyšla v konci r. 1919 nákladem Jednoty o 67 stranách s tímto obsahem: I. Patriarchát. II. Samospráva církevní. III. Úprava otázky patronátní a obsazování beneficií. IV. Reformní návrh na liturgii československou. V. Návrh na úpravu studia a výchovy kněží. VI. Zdobrovolnění celibátu. VII. Naše stanovisko k řádům. VIII. Návrh na úpravu praxe církevní při pohřbívání ohněm.. IX. Návrh na úpravu breviře. Předmluva k čtenáři osvětluje příčinu knižní edice a jako doslov vyznělo lapidární ujištění: klerus československý ujišťuje, že toho všeho nežádá z jiného účelu, než jak mu ukládá svědomí pro slávu Boží, čest církve a věčnou spásu duší. — Uvážíme-li, jak v krátké době za ochotné pomoci přítele Pospíšila (ref. ad VI.), pomocí Dvořáka (r. ad IV.), JUDra Svatoše (ref. ve věcech právních), Dra Jos. Kašpara (ref. ad V.), Kušky (VII.), Žížaly, Baar zvládl takovou ožehavou, obšírnou látku v hutných slovech, jež korunují jeho spisovatelský sloh a dávají cítit svého autora, vzpomeneme-li, že při tom nezanedbával svých kněžských povinností, musíme se obdivovat práci a houževnatosti kněze, jemuž před očima třpytilo životní heslo Jirsíkovo: pro Boha, vlast a církev[126]).

Nedočkavé hlavy však bouřily. Ze skupin přicházely Jednotě zmatené zprávy a také opposiční, neboť přirozeno, že kanovníci, řehole, bohatí pre-

---

[126]) Rok nato vydal J. Pospíšil v knihovničce Jednoty č. I. svá výborná Lidová kázání o církevních reformách v Csl. republice.

bendáři a jejich přisluhovači, dotčeni na svém pohodlí a snad i existenci, mlčeti nehodlali. Pravilo se, že většina kněží si přeje status quo. A tu spisovatel Brodský, patrně z ponuknutí svého bratra Isidora Zahradníka, Strahováka, poslance N. S. a t. č. ministra železnic a snad i nabádán ministrem školství Habrmanem, jenž od 1919 1./1. povolal Brodského z fary do ministerstva školství za odborového radu, přiděluje mu IV. odbor, t. j. duchovenský, rozposlal bez vědomí Jednoty po celé republice všem kněžím leták, aby se každý volně vyslovil pro nebo contra reformy. Zaručil tajemství slova. Výsledek překvapil, zejména silné hlasy »pro« na Moravě. V celku vyjádřily se ¾ kleru pro opravné hnutí, jak Brodský konstatoval v obsáhlém svém referátu na valné schůzi Jednoty dne 21./1. 1919. Nejvlažněji hlasovali pražští a okolní kněží, což zavinily prý noviny a silný tlak určitých živlů, kteří se nemohli smířit s myšlénkou, že by venkovský klerus mohl nabýti také jiných práv než pouze mlčeti a pracovati. Skupiny Liboc — Prosek — Zbraslav svolaly kněze 29./1. do pražského semináře a schůze, jíž se i Baar zúčastnil, vyzněla proti výboru Jednoty, že připustil referát Brodského. Stašek, Hofmann, Oliva, Toman a j. vytýkali Brodskému, že prý ve svém návrhu hrozí schismatem, že chce zrušení klášterů — (ve skutečnosti psal o tom Brodskému jistý — opat), že lže o celibátu, že je čas setřásti »jho tyranie bratří Zahradníků«. Má se agitovati znovu po skupinách o nové hlasování. Baar seděl tiše, čekaje, že se ozvou stoupenci Brodského. Znal je — a když necharakterně se neozvali, nebránili, s čím v nitru souhlasí, ale bojí se vládnoucí kliky, vyžádal si slovo. Dotazníková akce

(vysvětloval) vznikla bez vědomí Jednoty, v té době, když ještě se náš spolek cele neustavil. Ježto část reformního programu kryla se s body Zahradníkovými, aby se celé hnutí netříštilo, byl původce přiřaděn do výboru, aby akci prováděl v rámci Jednoty. V Čechu výslovně stojí, že Brodský činí návrh, sám řekl — slyšeli jsme všichni — že navrhuje. Výbor nemá práva žádat, aby návrhy k veřejné schůzi dostal ku předběžné censuře; nesouhlasíme s formou návrhu, jež je útočná a bezohledná, ale věcně s ním se stotožňujeme. Přijmeme i každý jiný návrh. Brodský sám ví, že petita jeho nemožna. Proto sám jasně žádal, aby body odevzdány emandaturis fratribus. Nadávat Zahradníkům není časově chytré. Ke schismatu nedojde, nebudeme-li chtít. Budeme-li jako bratři v jedné rodině svorně jednat, vyslechneme mínění jedněch, předneseme svoje, vyvrátíme, přesvědčíme anebo se dáme přesvědčit. K tomu máme Jednotu, většina rozhoduje, menšina se chvalitebně podřizuje. Kdo činí jinak, vyvolává rozkol, ne Brodský. Nepodezřívejte.. Jmění klášterní, kapitolní etc. visí — k rozluce církví a státu dojde, řekl nám to i Masaryk. Je tudíž moudré vyjít na půl cesty a zachraňovat co lze, alespoň charitativní řády, jmění kostelní a beneficiatní. Učme se od bílého opata ze Sionu Zavorala. Svou charitativní činností v lazaretech získal si celý národ rumunský, dnes volán i nevolán jde mezi politiky, však ví proč. Budou-li brát půdu odrodilé šlechtě, neminou buď národnostně vlažné nebo dosud němčící řády.[127]) Ne každá kaše se jí tak horká, jak se uvaří. —

[127]) Uršulinky... a ku podivu i Boromejky v nemocnicích měly, pouhopouhé Češky, jen německo-latinské modlitební knížky a snad mají až — dosud. Úřední řečí řádů v Čechách byla — němčina.

Brzo na to přišel skupinám pokyn, aby pamatovaly, že Jednota, tudíž i skupiny dle stanov jsou organisace nepolitické, že nelze trpět bojovných projevů mezi kněžskými kohouty, agrárními, lidovými, státoprávními...

Starostí, podivného však i prázdného písaření v Jednotě přibývalo — nad lidský pomysl, takže jednatel Žížala (I. jednatel Kroiher plaval v politice) nemohl vyhovovati včas, proto přijat sekretář Dr. V. Pinsker, jemuž jako gymnasijnímu katechetovi v J. Hradci dalo ministerstvo škol dovolenou. K tomu lákán do Prahy i Baar — velmistr Vlasák mu nabízel byt u křižovníků, s nádhernou vyhlídkou na Vltavu a královské Hradčany. Poděkoval. Měli obtíže s kanceláří, protože v Záložně předseda V. Kotrba stupňoval nájemné, jelikož jeho a kanovnický orgán Čech, Lid bily do Jednoty. Red. Pavlík z Kroměříže v Právu národa ostře ji bránil. Mezi kněžstvem, zejména u těch, kteří nevěděli čího ducha jsou a těch bylo ¾, chaos se přiostřoval. Na schůze skupinové volali členy výboru: tak počátkem února do Plzně jel Kroiher — tomu kněží dali titul »naše liška« — Holub do Pardubic. Na schůzi v Praze (12./2. Central), usnesl se výbor na krátkém prohlášení do Čecha, Moravského Našince, Hlasu, že Brodský schismatem nehrozil, spíše před ním varoval, řekli si, že Kuška z osobního nepřátelství ku Brodskému své obvinění nesvědomitě hnal příliš daleko a že výbor i s předsedou trvá na demisi, kterou oznámili brzo po referátu Zahradníkově. Ten sám pohnutě Baarovi děkoval, že se ho zastal, sliboval, že se mu odvděčí. Zůstalo však faktem, že slovo schisma padlo, ale jinde, v politické schůzi státoprávní demokracie 23./1. A kněží kli[illegible] nazírání na

KNIHOVNA

českém jihu (Melka, Reban a j.) s pravdou pravili: Nemylte se radikalissimi! Ti, kdož ve kleru dnes tleskají požadavkům Vašeho směru, budou první, dojde-li k reformám, že hodí po reformovaných kamenem.[128]) Vášnivě počal proti Jednotě vystupovat Dr. X. Novák, autor knihy Pohledy do života bohoslovců a kněží, nejvíce v oposičním klubu duchovenstva strany lidové (místopředseda P. Milo Záruba z Jiřic). Mnoho zlé krve způsobilo, že Kroiher ve výboru N. S., když se jednalo o manželskou rozluku, jako kněz nijak prý se neozval, ale mlčel. Redaktor Hlídky Vychodil v lednu 1919 dopsal i Baarovi, že Kroiher se měl aspoň pokusit o modus zdobrovolnění sňatku církevního a občanského, jako v Americe. Má za to, že v Jednotě ani vůdcové, ani vedení neodolají novým nárazům. Spoustou nových reformních návrhů, vzešlých z velké části z nezkušenosti a neznalosti jádra věci, jež protivníci dobře znají, odolnost naše se neposiluje, ale tříští. Neutěšenou bezradnost vidíme na př. již i v tom, jaké osoby by mladší páni si chtěli zvolit za biskupy... Kroiherovi křivdili. Podle protokolů výborových schůzí N. S. opíral se povinnému sňatku civilnímu. Sociální strany pozvaly si k rokování experta universitního profesora JUDr. Kam. Hennera, jenž jako znalec celého církevního práva po disputaci s Kroiherem před celým výborem uznal pádné, zejména praktické důvody farářovy contra a tak, ač socialisti se bránili, zůstano při tom, že snoubenci se mohou dáti oddati podle své vůle — oba způsoby před zákonem platí. Tuto zásluhu Kroiherovu noviny přešly mlčením — později naň lidovci bez příčiny útočili. Skoro všem líbila se myšlénka

[128]) Čas. Život I. ve článku Čeho nám nejvíc třeba. Poslanec Švehla žádal passus o exarchatu, projev Brodského, Stanovy Jednoty.

Jednoty o rozšíření biskupství v Plzni a založení české fary v Sulislavi, podpora Katol. Novin v Hlučíně, péče: o Srby v Lužici, o zřízení nábož. obcí, podpory spolku sv. Josefa, jemuž z pozůstalosti nebožky I. Jednoty připadlo dědictví 492 K 66 hal. Málokdo pochopoval zamilovaný úmysl Baarův pro zřízení čsl. exarchátu. Návrh sepsal na Ořechu 1918 na Štědrý den v tato památná slova:

Návrh na zřízení českého exarchátu.

Všecky konflikty, které se odehrály mezi naším národem a církví katolickou, kotví v tom, že Řím špatně chápal a mylně si vykládal všechny naše snahy a cítění náboženské. Duše románská je jinak laděná než duše slovanská. Tomuto individuálnímu charakteru našemu věnována malá — ba žádná pozornost a vnucovány nám reformy, jež znásilňovaly náš náboženský cit, činily církev u nás nepopulární, tím trpělo pak i samo náboženství a nechuť přenášela se i na biskupy a kněze.

Jako doklad uvádím nařízení o prvním přijímání dítek už 7letých — v prvním školním roce — jež natropilo tolik zlé krve a proti němuž ohražovali se i sami členové konsistoře. Zákazy četby v seminářích, ostrá censura knih, modernistická přísaha a j. v.

Zájem církve sv. i samotného náboženství nutně u nás vyžaduje, aby se naším přirozeným tužbám a sklonům vyšlo vstříc a aby došlo ke vnitřnímu smíru mezi církví a národem, jinými slovy: aby československému národu nebylo jen rozkazováno s hlediska římského, ale aby mu byla udělena co nejrozsáhlejší autonomie církevní, tak aby i správu věcí církevních měl ve svých vlastních rukách.

Proto navrhujeme:

V Československé republice budiž zřízena československá katolická církev jako exarchát v čele s exarchem, vlastními synodami, obřady a organisací. Exarch — sídlem v Praze — podřízen je přímo sv. Otci a zachovává jednotu dogmatickou římsko-katolické církve a uznává primát římského papeže.

Zřízení církve: v čele s farářem (presbyterem) farnosti utvoří diecése s archipresbyteriáty, u nás nedávno zavedenými. Diecése s biskupem tvoří provincii v čele s metropolitou. Takové provincie však mohou býti mezi sebou spojeny ve větší svazky, jak dokazují koncily, už synoda Nicejská r. 325 (c. 6) a conc. Constantinop. 381. (c. 2.), Samsour — Dějiny str. 95/96, a tyto svazky slují eparchie nebo exarcháty. Tak na př. biskup efeský měl vrchní moc nad několika diecésemi v ostatních diecésích asijských, biskup alexandrijský měl jurisdikci nad Egyptem a Libií atd.... takovými exarchy byli i biskupové v Heraklii, Antiochii, Cesarei Kappadocké a j.

Takové nadmetropolitní okrsky zvány také patriarcháty (patriarchát jerusalémský, akvilejský, cařihradský) a měly určitá práva patriarchální jmenovitě ve spojení se synodami. Musíme navázat na sv. Metoděje — který byl nejen metropolitou Moravským, ale i pannonským se sídlem ve Srěmu — čímž dostalo pannonsko-moravské provincii hierarchického střediska a papež dovolil Metodějovi konati veškerou bohoslužbu: kázání a mši ve slovanské řeči. Tak byla zřízena metropole slovanská a o její obnovení usilujeme. Liturgie slovanská upravená dnešním poměrům!

Politická slabost byla u nás příčinou zániku liturgie slovanské. Dnes je tomu jinak. Udržela se však v provincii gorické, zaderské a diecési terstské a chceme i my »zemskou církev autokefalní« vlastní

»exarchální statut« — exarcha veden synodou — Správu církve vede synoda.*)

V memorandu vládě uprostřed února 1919 při zásilce plného programu Jednoty přiložen názor předsedův o exarchátu: snad tento punkt přispěl k tomu, že ministerstvo školství zvalo Baara do porad, když se jednalo o církevně politických záležitostech, jako hned v únoru při rozpravě se židy a evangelíky, jindy k vysvětlivce Dr. Stejskala zprávy o Slovensku, o kongrue a zejména když poměry vyvolaly přání, aby do Říma odjela — vláda platila cestu — deputace zástupců Jednoty, povědít proti zlým nařknutím o nás kurii i papeži plnou pravdu. Tehdy Haberman chtěl vědít z úst Baarových obsah latinského memoranda Sv. Stolici sub titulo: Literae supplices sacrae sedi Apostolicae ab associatione cleri Bohemo-Slovenici oblatae... Pragae die 13. Junii 1919. Jiné ankety pro informaci 3./6. t. r. měli se v Praze zúčastniti Dr. Hruban, Šrámek, Polívka, Dvořák Xav., prof. Šanda, Kolísek, Kroiher, Hobza... Monsignore Bláha psal z Paříže, že čas příhodný, aby vyjeli. Není známo, kdo 3./6. k anketě přišel, toliko Xaver se omluvil. Jednáno, co promluviti třeba o reformách a hlavně o patriarchátu. Jelikož zástupci Jednoty Kroiher, Kolísek, Šanda, jež vedl Bláha, nedostali od vlády v čas pasy, místo ve středu dne 18./6. odjeli až v sobotu 21. června. Baar při loučení pravil, aby za arcibiskupa navrhli Dra K. Kašpara. Věděltʼ dobře, že při roztříštěné politice české v Čsl. Republice na dlouhá léta nestane se biskupem nikdo než jen osvědčený odchovanec vatikánských theologických učilišť — doctor romanus.

Co všechno neprožil v těch dobách předseda Jed-

*) Podle orig. Konceptu Svor. Obrana str. 16.

noty a jeho věrný adlatus Žížala! Na schůzích vřelo jako v úlu. Nejvíce pro Brodského. Kuška opakoval od 5./2. pokaždé: Brodskému musí být udělena důtka, že zlehčil kněžstvo (prý ½ žije v tajném manželství[129]), že učinil výrok: nesplní-li se reformy, dojde ke schismatu... Marně mu opět vymlouvali, že v Jednotě slovo schisma nepadlo, že před ním Brodský varoval. Debaty, jichž nejvíce se účastnili sám Brodský, Xaver, Holub, Žák a ovšem Kuška, proměňovaly se v hádky, z nichž vysvítalo, že Brodský má být z řad kněžstva vyloučen nebo hluboce pokořen — Brodský, lepší péro než řečník, stál mlčky opuštěn... Marně mluvil Baar: Pánové (už neřekl »bratři«), Brodský dnes zaujímá nám prospěšný veřejný úřad, jeho činnost literární je úctyhodná, neponižujte ho jako chlapce, nechtějte, aby odvolával něco, co řekl bona fide v jiném prostředí než je toto naše, uznejte, že nemáme k tomu práva, že co žádáte není kněžské bratrské, ba ani lidské. Navrhuji prohlášení: Výbor Jednoty.. vzhledem ke schůzím, řečím, polemikám v poslední době prohlašuje slavně, že trvá neochvějně na dogmatech církve katolické.. Ne, ne, hlasovat o Kuškových návrzích.. V té chvíli (píše Baar), zlomilo se ve mně cosi, u srdce mně zabolelo, umřela ve mně poslední láska ke stavu, jehož jsem členem, chtělo se mně zaplakat.. Řek' jsem: ustanovuji, aby se hlasovalo podle jména. Se mnou šli: Xaver, Holub, Kroiher, Michka, Vlasák, Polívka, Žížala, Choc... S Kuškou: Havelka, Pospíšil, Stejskal, Vaněk, Záruba, Beneš, Horák, Žák a Brázda... 9 proti 8. Tím vyslovena předsedovi nedůvěra, vzdávám se.. Ještě jsem mluvil asi 10 minut, sebral kufříček s papíry a šel... Teď je mi dobře. Hochu, to je zvěřinec politických šelem, ti lidé nechápou že naše hnutí je

[129]) Srov. Brodského fantasii v povídce Jan Vladyka.

náboženské a z toho zdroje že musí pramenit ostatek: proud politický, stavovský... Leč i do našeho stavu prožírá se směr doby, t. j. boje hmoty s duchem, jakž válka přinesla. Idealy hodně povadly — politika vede. Stádo je stádo. Zůstanu zas mezi svými papíry doma. Co budu chtít, řeknu v novém Holoubkovi.

Jindřich si dal přece říci: chodil ku prosbě skupin a k vůli Žížalovi do Jednoty dál. Tvrdil jen, že se do spolků, organisací nehodí. Má své názory, svou »paličatou hlavu« jako pravý Psohlavec, staví se i proti většině a pak se »žere«. Nejlepší lék je samota a vzpomínky na dobré duše. Sháněl novou kněžskou agendu, neboť knížka Němečkova obšírnou, Krolmusova a Danešova prý přežitek. Poslal jsem Krolmusovu svou z Nadějkova, podle níž farářoval A. Čechoslav Fikar, zrovna se do ní zahloubal a se S. Bouškou ji studovali — 16./3. poslal konsistoři žádost, aby byl pro asthmatické záchvaty a silnou nervosu dán na trvalý odpočinek. Nejsem pro veřejný život sformován, zamiloval jsem si ticho, klid a staromládeneckou samotu! Napíši ještě nějaký román, třeba jen jeden o Holubuc tetě a na všechno ostatní s lehkým srdcem resignuji.

Na důtklivé vyzvání sl. Kinštové a hned následující list »správce fary ořešské« p. patera Háchy, že se s Jindřichem něco neobyčejného děje, vstoupil jsem neohlášen na počátku dubna 1919 do jeho pracovny. U okna s knihou v ruce sedí shrbený stařec, čte pomocí brejlí, když se těžce zdvihnul, vidím pod prošedivělými kudrnami hluboko zapadlé oči, zhubenělé tělo i tváře, třesoucí se pohyb — s chraptivým výkřikem: Bratře, ti mi dali! rozpřáhl ruce a v náručí se rozplakal jako dítě... A potom nervosně vyprávěl, poslouchal. Zrovna četl Dobrovského z r. 1878: De sacerdotum in Bohemiae celibatu narratio histo-

rica, srovnávaje s Jungmanovými Zápisky a dopisy jemnostpánu Markovi[130]). Vyšli jsme k milé Krtni. Líčil scény ve schůzích, affairu Brodského, oposici. Nechtěl rozuměti, že obě strany mají dobrý úmysl. Ty myslíš dobře, oni dobře — Ty po svém, oni po svém. Kdo lepší cestou, rozsoudí mocný pán — čas. Nediv se — za války jsme neměli z Čech žádného katol. národ. poslance ve Vídni, z Moravy 4, teď strana na postupu, z pasivity chce k aktivitě, a ač všichni pracujeme teď pro lepší budoucnost, přece konservativní kněží ve vás vidí překážku mocnějšího postupu. Hleď, jak zapřeli pro dobro národa své strohé zásady, že při volbách katolík nemá voliti jinověrce, unisono zvolí »apostatu« Masaryka za presidenta, ač evangelíkem.. Nehledají tím jakousi vyšší formu katolictví, aby ukázali, že naše církev není strnulým mechanismem, ale organismem, jenž jako lidstvo duchovně roste, musí také se vyvíjeti a ne stále ex post, po velikých ztrátách opravovati? Brodskému jsi stál po boku jako přítel; ale dost, nech ho, je sám dost starý, aby věděl, že jeho dotazy na kněžstvo a referát o nich zrovna fair nebyl.. Vylič to nějak v Holoubkovi, až ho budeš posílat do světa.. Víš, že Tě mám přemluvit, abys do pense nepochodil? Celá řada kněží Ti to má za zlé — i Dr. Podlaha... Přijde Tě navštívit delegát Svazu českých katolíků v Americe Oldřich Zlámal, farář z Clevelandu, snad i monsig. Bouška. Hlas v St. Louis přinesl od prvního střízlivý referát o našich poměrech a také příznivý ku přání kněží, abys se stal arcibiskupem. Na to Baar: Mlč, tím nechci být. Neumím chodit po břiše!

Mluvili jsme o pensi. V dobrém průběhu žádosti by mohl dostati 2400 K a 1600 (drahotní přídavek),

[130]) Knížka vyšla v Matici lidu r. 1873 č. 3 od Ferd. Schulze.

což znamená, že by do roka musel pérem vydělat ještě jednou tolik, aby mohl žít: již přes rok nepíše nic než pro Jednotu, její časopis musí redigovat, protože Žížala má svého až po krk a sekretář Pinsker může nastoupit až 1./7. V Praze prodléval nedávno adlatus vídeňského nuntia Monsig. Miccara, konferoval s vládou, hierarchií i s Jednotáři. Byli u něho Kroiher se Žížalou.*) Těm pravil, že sv. Stolice vyjde požadavkům čes. lidu naproti až na — kněžský celibát. V tom prý Řím neustoupí nikdy. A reformisté také ne. Čekati dlužno zostřený boj, proto pojede do Říma delegace na vysvětlenou. Baar se domnívá, že za požadavky Jednoty stojí aspoň 75% kněží, 90% národa. Devadesát? Odkud ty počty máte? Už Vám do Jednoty tak psali pohlaváři klubů nebo starostové obcí? Mladočeši a agrárníci nepředstavují ve svém složení věřící lid! A ten z novin vyčetl, že někteří kněží se chtějí ženit — tomu se smějí; že budou obřady po česku — to by rádi, k ostatním požadavkům mlčí, z většiny jich nechápou... Agilní je v Římě šlechta, nejvíce spolkem sv. Michaela. Jelikož poznávají, že primasem se více urozenec nestane, také vhodného kandidáta nemají, usilují o osobu svým řadám přijatelnou, rodem Čecha, nejvíc o prof. Kordače, důvěrného přítele hrab. Herbersteina z Libochovic. Chodí ve Vídni na porady k nuntiovi Valfre di Bonzo. O strahováku P. Is. Zahradníku není zmínky, až příliš si řády pamatují jeho stanovisko při volbě opata Zavorala a nezapomenou mu, že se dal kandidovat do říšské rady od agrárníků; také jeho nynější vystupování není vždy v souhlase s řeholí. Kněží klášterníka nechtějí. Arcibiskupem se

*) Při audienci slyše jméno Žížala, namáhal se Miccara je vyslovit, což Italovi nešlo. I smál se: Nomen horrendum habes...!

stane — kdo studoval v Římě: jiný nikoli. Ve Věčném městě mají o našem kněžstvu dost zpráv z Budějovic (referuje kanovník rodem Němec), z Olomouce (arcibiskup), z Prahy (kanovníci a gener. vikář). Mnoho jim přišel vhod nový útvar v Jednotě za zády předsedy — řečený Ohnisko, sdružení to kněží k odpadu nakloněných. Prozradili se několika oběžníky, jimiž připravovali své kandidatury v Jednotě pro budoucí valnou hromadu, danou na počátek prázdnin (7./8.), neboť i klub lidoveckých kněží úsilně se připravoval, aby výbor i předsedu dosáhli ze své strany. Když Baar o Ohnisku zvěděl, napsal: 17./7. Na schůzi předsednictva jsem hrál roli hloupého Honzy z pohádky... všude jsem jako míč ve footballu. Odhlasovali, co chtěli — všichni svorně, divil jsem se: doma »oběžník« od Tebe poslaný vysvětlil. A dobře tak! Odlehčuje mi to »odpoutání« od Jednoty, která mi přirostla k srdci, poněvadž jsem v ní viděl splňování snů — katolické Moderny, svých čistých, krásných snů, mladých a svěžích, jak je nosila hlava a milovalo srdce od počátku kněžského života... Po valné hromadě začnu rozebírat svůj ořešský stánek. Vím, že mi v Klenčí dobře nebude, nemo in patria propheta, ale raději se budu prát s Bavoráky než s pány bratry! A předsedou tam taky nebudu: neboť nad celým Chodskem — až na Dražinov — vlají dnes rudé barvy.

Delegáti proti očekávání byli v Římě přijati vlídně, jednáno s nimi laskavě, ale z programu Jednoty nevyřídili ani jediného bodu. O celibátu se vyjádřil papež, že je to gemma ecclesiae (skvost církve). Ukazováno k nesmírným obtížím při organisacích následnických říší staré Austrie, nelze jich přimnožovati nějakými novotnými útvary náboženskými: také

nelze tušiti, jak velikou složkou Československa při stálých odpadech se ukáže ř.-katol. církev. Vycítili delegáti, co znamená dikce Roma aeterna a poznali, že šli sem hodně nepřipravení. Máme v republice české, slovenské, německé, maďarské, smíšené česko-německé, německo-slovenské (Spíš), polsko-slovenské území... v jaké řeči má jim kněz sloužiti? Smějí se ženiti všichni kněží i klášterníci nebo jen faráři? Kdo by se postaral o první vdovy a sirotky kněžské? Našla by se snad nějaká střední cesta, jež by snad všechny uspokojila? Chce katol. lid mít kněze ženaté? Dají se tyto i podobné otázky rozřešiti hned nebo až v čase — zejména záhadný patriarchát formy zastaralé a snad i nevhodné času i republice? Naše rediviva compactata mají nečasové body a skuliny. Audience u sv. Otce šla tónem oteckým, povšechným a — přetvořila srdce. I Kroiherovo, jenž potom napsal Baarovi: Když se člověk dívá z Prahy, je naše republika veliká, ale když se dívá z Říma je menší... Boj příliš malých proti příliš velikým nikam nevede. Vzdor je špatná cesta. Jindy na schůzích mluvil: Musíme jíti s biskupy, na těch stojí i klesá církev. Jednou dočista prý i Kroiher zavolal: nedělejte (za bohoslužebnou řeč českou) ničeho z vlastní iniciativy, varuji Vás, protože nevíte, kde byste se potom zastavili![131]) To začali někteří kněží podle předběžných formulářů sloužiti i mši sv. česky, nejvíce půlnoční na Štědrý den 1919 zpívanou, kterážto novota přišla lidu tak milou, že celý kostel se radostí rozplakal i sám kněz u oltáře z velikého srdečného pohnutí. Liturgický odbor při Jednotě po-

[131]) Čech 1920, 25./12., Národ. listy t. r. 29./12.

čal vydávati knihu Missalu Římského v jazyku českém[132]).

Volby do N. S. v dubnu posílily lidovou stranu v Čechách, upevnily na Moravě, Ludovou na Slovensku, kde výstřední živly sokolské a vojenské nepromyšlenými činy v kostelích, proti kněžím za doby obsazení Slovenska vyvolaly zbytečný a škodlivý odpor lidu — proti Čechům. Na př. v Topolčankách, letním sídle Masarykově, dostala Ludová strana 693 hlasy, národní-rolnická 53, soc.-demokratická 195, nár.-socialistická 9 .. a to hlasovali také vojáci (Moravani) počtem 90. Odtud vzal Hlinka odvahu žádat slovenskou autonomii a negramotní voliči křičeli: hore na Čechy neznabohy![134] Toho využitkoval zrádný kněz Dr. Jehlicska, utečenec v Pešti, ku štvaní proti Č. S. R. a Čechům, hlásaje návrat k Maďarům!

Baar tenkráte sestavil provolání: Všetkým bratom na Slovensku..., jelikož prý, premnohi stoja dosial stranou, jako urazené, vzdorovité dieťa, odvracajú se od nás, pohrdají našim priatelstvom... Odsuzuje darebné kousky Čechů při obsazení slovenského území: rúhajú se križu, znesvácují chrámy, posmievajú se bohoslužbe, kazia dobre mravy, urážajú urodenú vám zbožnost, najhrubším spósobom porušujúc náboženskú snášenlivost...., niektori medzi vámi šírili hrabivosť, lakomsť, neveru..., že i ai ste volali: lepšie nám bolo pod vládou maďarskou, kde sedávali sme při hrncoch masa... tam nám nebrali aspoň naši vieru a ne-

---

[132]) Tiskem Čsl. akc. tiskárny, Praha, Spálená ulice č. 15. nákladem Jednoty s přílohou zpěvné části mis. římského v Praze 1922, litografie Ant. Bílka. Ještě dnes v Šumavských Malenicích k vánocům se dotazují, bude-li o půlnoční česká zpívaná, to že byla tenkrát dojemná krása a měla by stále být.

[134]) Jakub Deml v Nár. listech, 1920, 21./4.

tupili našej církvi... Nás všetkých českých kňazov bolia ohavnosti na Slovensku spáchané viac, než vás, my sa za ne viac stydíme, než za všetky krivdy spáchané na nás tu v Čechách. Neseme společně — Vy i my — ťarchu dna i horúcnosti... Neopustíme-li sa sami, už nikdy nebudeme bez pomoci a opuštění ani Vy tam na Slovensku, ani my tu v Čechách... Chceme si navzájom pomáhat slovom i skutkom... Láskou musíme preklenut všetky propasti... oblect se v odenie lásky... Pracujte s námi v Jednotě na duchovnom obrodenie a mravnom zošluchtenie nášho ludu už či pod Kriváňom, Hostýnom, Beskidom alebo Rípom — tu hla, stručne a jasne rečený úkol náš a republike našej.

Čech, Hlídka, Našinec, Občanské listy, Znaimer Blatt, kanovník Prašl v Reichspost psali proti Jednotě, čas. Čech (13./7.) jmenoval české modernisty, s nimiž se Dr. Jehlička stýkal. Kramář a Beneš naproti tomu vyslali Monsig. Mariana Blahu na mírovou konferenci do Paříže, kněze Karla Medvedeckého povolali za referenta kněžských záležitostí v Bratislavi: jeli potom do Říma (oba kněží) o svolení zřízení řádových provincií na Slovensku. Sv. Otec užíval Dra Blahu ku zvláštním missím jako splnomocněnce Vatikánu.

Za takových okolností, z nichž některé jsem předběhl, sjeli se delegáti skupin ze všech zemí k valné hromadě Jednoty 7. srpna 1919. Rozlehlý sál Národního domu na Smíchově jen tak stačil. Baar vysvětlil bratřím, proč Brodský byl kooptován do výboru (pro akci dotazníkovou, bylo nebezpečí dvou Jednot, je úředníkem vlády, populární spisovatel, což v době, kdy každý ničema po nás plival pro rakušácké prý smýšlení tak zv. katolických politiků, od Jednoty odvrá-

tilo podezřívání z — vlastizrády). Poselstvo do Říma ústy Dra Vojtěcha Šandy — moc šťastně nečnil — podalo svou zprávu. Nic víc, než svrchu uvedeno. Po volbách klidně rozhovořil se Amerikán Zlámal o církevních poměrech v Unii, srovnávaje je s překotnými mezi námi. Sympatický, skromný farář z Clevelandu mluvil s elánem, v němž se chvěl rozradostněný cit vlastence nad svobodou staré vlasti, pro niž Čechové za mořem přinesli tolik obětí, on byl sám jeden z původů přijetí Masaryka, Vojty, Beneše..., netajil se také svými obavami, abychom tak pracné dílo nesvorností nepohřbili. Chtěl by, aby kněží dali všem příklad, jednotou v Jednotě. Jako dost chabě odhlasována důvěra delegaci, tak po promluvě Zlámalově hřměla místnost uznáním řečníku i bratřím za vodou. Mluvili další řečníci ze Slezska, Moravy, Slovenska, nejvíce na téma pro celoříšskou Jednotu, ne pro diecésní. Utkvěla mi slova z odpovědi Baarovi Slovákům: Jsme jedna krev, budem brzo i jedna řeč, až slovenština vnikne do češtiny. Vy nám sem kolportujete víru, my Vám vědu a umění. Nadšeně děkoval Zlámalovi[135]): Děkuji Vám, drahý bratře náš, nejen za mužná, upřímná slova Vaše, ale jménem č. kněžstva děkuji Vám za Vaši lásku k rodné zemi, za Vaše apoštolské cesty po republice. Jménem č. bratří svých, prosím Vás, abyste za nás všecky poděkoval všem č. kněžím a katol. Čechům u Vás, kteří pomáhali naší české svobodě na svět. Poděkujte v Americe i za to, že k nám poslala svoji missi, kteráž nás učí nejen republikánsky mluvit, ale i republikánsky žít a jednat. Poděkujte našim v Americe za to, že obětavě živí chudé a hladové děti českých měst i venkova. Prosím ko-

[135]) Podle Kitzbergrova stenografického záznamu.

nečně, abyste informoval naše bratry za oceánem podle pravdy o svízelném postavení českých katolíků a vyřídil jim, že prosíme, aby na nás pamatovali ne tak hmotně jako mravně a politicky. Bůh Vám, bratře, žehnej a ve Vás žehnej vlasti, žehnej církvi, žehnej všemu národu našemu, zde i za mořem, neboť co srdce pojí — moře nerozdvojí! Hrobové ticho zavládlo po tomto výkřiku vroucného srdce Baarova, každý čekal, co řekne ještě dál — a když Zlámal vstal, zřejmě k slzám dojat předsedovi tiše děkoval, rozlehl se potlesk a všem milý Amerikán stal se předmětem nekonečných ovací. Baar přednášel dále návrhy výboru: aby na podzim se sešla schůze pro debaty O vnitřní reformě kněžstva. Měli o nich dnes referovali Dři. Kašpar, Choc, Svatoš, ale pro nedostatek času nelze tak důležitou věc promrskávati.. Výbor činí návrh k Pobožnosti za legionáře a na děkovnou slavnost mírovou.. Následovaly různé návrhy volné. Pro i contra celoříšskou Jednotu a proto kněží z Moravy a Slezska pozváni Baarem ku zvláštní schůzi odpolední. Vyžádal si slovo i Brodský. Rozčileně mluvil ke kněžstvu, aby jednomyslně vyzvalo Dra Kordače, poněvadž se příliš exponoval pro Austrii a dynastii, aby se zřekl veškeré veřejné činnosti, ježto prý tak podlamuje vážnost č. kněžstva.. Co Brodskému následovalo za odpověď, nelze slovy vylíčit. Kněží lidovci vyvolali takový odpor v takových scénách, že div řečníka nezbili. Musel svůj návrh odvolati a klidnému pozorovateli se objevil při tom starý názor některých zkušených bratří: naše katol. kněžstvo není stav, jenž by se dal tak organisovati, aby každému členu přiznal právo názoru a uměl týž rozvážně vyvrátit — v tom ohledu jeví se pro nynějšek naše výchova zcela nedosta-

tečnou. Jenom svou osobní váhou a oblibou konečně Baar uklidnil rozzuřené kohouty... Nám, přátelům Baarovým, se líbil nejvíce doslov, jímž valnou hromadu zakončil. Podávám jej doslovně[135b]), poněvadž je to jeho poslední proslov veřejný mezi kněžími: Celý průběh dnešní valné hromady ukazuje, jak všichni milujete Jednotu a jak většina uznává nutnost svorného postupu. Neplýtvejte na marné hádky ani časem, ani silami. O dnešní době platí slovo Virgilovo: Tempus breve est et irreparabile... Byl-li Kristus mitis et humilis corde, nesmí jeho účedník hřešiti proti bratrské lásce. My kněží máme v republice slavný úkol, vésti svůj národ ke Kristu. Toť slavnější úkol, než byl kněží křisitelů. V mravním bahně topí se republika — my a náš lid musíme dokázat, že jsme spolehlivým činitelem státotvorným. Vzpomeňte na pruty Svatoplukovy! Vzpomeňte na prapor republiky — je trojbarevný. Barva červená — to jsou Čechy, modrá — to je Morava, a bílá — to je zbožné Slovensko. Ty tři barvy tvoří jeden prapor. Kněžstvo české s bratřími na Slovensku a Moravě ať utvoří jednu říšskou Jednotu! Ať už tedy ulehnou a utichnou v našich řadách sváry, abychom se mohli věnovati intensivní práci pro náš lid, pro církev, pro Boha. Děkuji Vám za hojnou účast a za živý zájem, který jste dali na jevo po celý průběh schůze. Až se valné hromady budou odbývati tiše, bez zájmu — to budou příznaky vnitřní hniloby — konce a smrti Jednoty. Dnes ji ovládá jarý život — má přes 2000 členů — kypí nadšením a chystá se ku práci. Zdárné její budoucnosti volám Zdař Bůh! Prohlašuji valnou hromadu za skončenou... Svatý Václave!... Když dozněl náš hym-

[135b]) Podle Kitzbergrova stenogr. zápisu.

nus, tři kněží, kteří celou dobu nepohnutě se zvláštním obdivem patřili na Baara, přistoupili k němu: jeden Amerikán, jeden Slovák, třetího jsem neznal. Stiskli mu ruku a ruku v ruce s jedním, snad se Zlámalem, opustil Jindřich Národní dům smíchovský.. Volby do Jednoty, s malými změnami osob ve výboru, potvrdily dosavadní směr, Baara za předsedu, ale, když se ku schůzím omlouval, vedli spolek Kroiher a Xaver Dvořák.

Brzy na to, r. 1919 16./9., Dr. Fr. Kordač jmenován arcibiskupem. Monsignore Miccara při návštěvě ut supra v Praze jednal s min. předsedou socialistou Tusarem o vhodné osobě. Málo světa znalý a církevních poměrů u nás neznalý Tusar, který zapomenul nebo nevěděl o slibu presidentově, že bez vědomí Jednoty ku jmenování nemá dojíti, se vyjádřil, že vládě záleží na volbě primasa zemí Král. Českého, asi tak, jako na volbě velkorabína v Praze a když Miccara prosil, aby mu dal toto ujištění písemně, bez rozvahy tak učinil. Tak se stal Kordač, 70letý stařec, čilý, učený, bezúhonných mravů, ale prudký internacionální vychovanec italský, zkostnatělých názorů — nástupcem sv. Vojtěcha a Miccara za svůj dovedný politický tah jmenován nuntiem v Praze.[136]) Ač valná většina kněží nesouhlasila s nominací — přání Jednoty úplně přehlédnuto — přece nezbývalo, než poslechnouti vůli sv. Otce, poněvadž nepřátelé by řekli: ejhle, Husitae redivivi, hlavy zlé a nepokojné, neposlechnou ani nejvyšší hlavy církve! Kordač jako poslanec N. S. měl svou posici ve sněmovně. Účastnil se sněmovních prací, hájil nekompromisní stanovisko katol. církve: o slučitelnosti vě-

[136]) MUDr. Kettner, rada zdravotnictví v ministeriu, v Pražském večerníku 1925, 23./9.

dy a víry, o nerozlučitelnosti manželství nejvíce proti prof. Fr. Krejčímu. Důvody jeho pozorně poslouchávali i jeho odpůrci s plným uznáním, ač většina často hranicím jeho metafysické spekulace ve filosofii nerozuměla. Kordač postavil se celý za autoritu církve a poněvadž se mu zdálo, že Jednota ji obchází, nepřiklonil se k organisaci českých kněží a povolán byv do Říma ku zprávě o situaci poválečného katolicismu u nás, dovedl přesvědčiti, že autorita Sv. Stolice mezi katolíky v republice musí býti udržena i za cenu hrozícího odpadu kněží, lidu — že v otázce nešťastného celibátu nemá býti kompromisu, ale že bohoslovná a filosofická studia v seminářích mají býti zreformována a o rok prodloužena. Užívání češtiny má býti pro Čechy v bohoslužbách co nejvíce rozšířeno a též v některých místech použito při mši sv. staroslověnštiny. Pomáhala Kordači zajisté nejvíce ta shoda, že papež Benedikt XV. byl jeho spolužák z papežského Gregoriana — pomáhal ku přijetí jeho výkladu neutěšený stav náboženského rozvratu po válce. Tenkráte lžiliberální tisk do omrzení překrucoval s jásotem výrok politika Francouze Aristida Brianda, že je katol. církev mrtvá — pevnost.

Podle něho plynuly i poměry v Jednotě. Založena na podkladě vikariátních skupin, přijímala od nich referáty z různých končin. V některých hlavních se shodovaly. Pravily, že patronát je feudální přežitek. Patron — velkostatkář, ponejvíce důstojník, nestaral se nijak o kostely, fary, něco málo o církevní majetek, zejména o lesy, z nichž kryl výdaje, někdy i vlastní. Ve válce, aby lacino nabyl slávy patrioty, nutil kněze k uzavření půjčky na úpisy osmi válečných upsání, někdy i přes všechnu sílu bene-

ficia a teď ze zápůjček farář má ze svého krýti úroky, splátky a převody vál. obligací na novější. Pro ohlášenou daň majetkovou patroni zříkají se nejen všech starých precarií pro kněze, ale neplatí ani těch nejnutnějších výdajů — z čeho je má kněz bráti? Skupiny žalovaly i na episkopát, že kdysi nepochopil volání doby a nezařídil u nás, jako jinde se stalo, podle zákona dto. 21./12. 1867 a 7. 5. 1874 farní obce náboženské. Ty obce mohly proti válečným nařízením zachránit majetek před úpisy, zvony a cín před requisicemi jak u jiných náboženských společenstev. Vinu všeho nyní osadníci skládají na faráře, prý austriaka — ten takové přehmaty neměl povolit. Těžko vysvětlovat, že patron byl všemocný a jaksi součástkou sluneční soustavy vládní, v níž úlohy slunce konal císař, vysílající paprsky své milosti pouze na povolané, urozené rody, v podobě sinekur, míst na vojně a v politice. Svízel přirostl návratem kněží — vojenských kurátů. Nedivno, že aktivní hrávali směšné úlohy mezi důstojníky za míru — náboženské přesvědčení nemohli nijak v mužstvu udržeti, nadto pozdvihnouti a teď záložní páni kuráti z řady venkovských kaplanů! Za války důstojník s pěknými příjmy má zase nyní kaplanovati? Příznačno, že ze všech kurátů sotva dva, tři — ne více šli v zajetí za hlasem krve a přidali se k — legionářům! A legionáři sami — na Rusku, v Kyjevě první pluk r. 1914 přijal na korouhev sv. Václava; brzy ale přezván Husovým. Naši hoši přemnozí přestoupili na radu důstojníků ze řad učitelských a Čechů v Rusku narozených ku pravoslaví, na dlouhé, podivuhodné anabasi z Penzy do Vladivostoku někteří oženili se s Ruskami, vodí je nyní domů: ty se mezi nás málo hodí, žalují katol. kněžím na muže, utíkají od nich nebo jsou opuštěny. Odpady od katolické církve ros-

tou — přestává živá víra a nastává živá pověra. V Praze, v Plzni, zarojily se záhadné postavy věštkyň, hádaček, prorokyň a nejedna vědma okázale ohlašovala novinami, že utěší a posílí každého k dalším bojům životním svým bádáním v astrální síti, co mu kyne v neznámém budoucnu. Povstaly v městech celé kruhy okultistů, na vesnicích spiritistů, duchařů — těch »víra« sytila se hokuspokusy v citovačkách a stávala se bezvěrou. Čechy zase jako po r. 1575 ukazovaly se »krchovem« všech zmírajících sekt nejen protestantských, jež současně se neosvědčily v sousedí, ale i Irvingianů, Methodistů, Mormonů, lákáno k českobratrství, ba i k islamu, budhismu... Do lidu vržena přemrštěnými pokrokáři a odrakouštělými nyní nadvlastenci pochodeň protináboženských štvanic. Myslili, když dáme lidu manželskou rozluku, vyhodíme kříže a náboženství ze škol, zařídíme hon na velebníčky, že zástup zapomene na naše hříchy, že se mu chce jíst, že nemá čím svítit, topit, kam se nastěhovat; ale skřehlé údy se hlásí o svá práva, boje proti náboženství se nikdo nenají. Na takové okamžiky čekají podvratní živlové — teď ex post když jsme takové nápory vydrželi, víme všichni, že náboženský cítící lid zjednával mezi rozvášněnými pořádek, že křesťanské zásady sbližují lid protivných táborů. Venkovský klidný člověk soudil: Bůh nám dal, po čem jsme toužili: samostatnost, svobodu, vládu svých věcí, jak předpověděl Komenský — buďme Mu za to vděčni. Buďme rádi, že přestala válka. — Naproti tomu do směsice zmatků působily ještě k většímu chaosu v Čechách na Moravě pokoutné uzavírání sňatků kněžských, když chtěl farář dát svým dětem jméno, odpad kněží, kurátů, kteří viděli a zažili moc zlého, nebo když některý nedostal výnosné beneficium jako Dr. K. Farský v Plzni, jenž

prohrál proti dovednému novináři A. Havelkovi, Brodský proti Říhánkovi o děkanství na Karlově Týnu a j. v....

Tomu všemu měl čelit primas Kordáč, muž neústupný v době, kdy u lidu oblíbení biskupové Hůlka, Doubrava nezmohli ničeho. Jedno bylo jisto, že rozbije kněžskou Jednotu. Začal ve spojení se svými suffragany schválením akce smíchovského faráře Paulyho O zřízení místních rad katol. na osadách — proti programu Jednoty v knižce: Obnova církve... Rozdíl: Jednota chtěla, aby věřící, když platí, si faráře volili, o jmění rozhodovali... a biskupové, aby věřící — faráři jako předsedovi radili a on přednášel konsistoři. Když někteří kněží potom zařizovali farní náboženské obce s neobyčejným výsledkem podle Jednoty, neboť i laikové pochopovali, že jde o jejich lepší, biskup vzkázal, že farní obce nepotvrdí. Stalo se v J. Hradci a jinde. Nic neplatila časovost, potřeba takové instituce, poradní sbory u konsistoří nesvolávány — členové Jednoty odsuzováni, členové klubu považováni za jediné věrné syny. Ký div, když na obojí straně přestřeleno. I cítil se potom mnohý nevolaný cizinec povolaným, čísti českým dissidentům lekce lepších moresů. Tak John Vance, kněz vyslanectví anglického, redakci Nár. listů proti uveřejnění útoku na arcib. Kordače 1919, 22./12., prý v tónu, ukazujícím úžasnou neznalost obyčejné slušnosti v životě. Prý kněžím reformistům v Čechách, nyní pověstným po celém světě, jde jen o zrušení celibátu a proto se bouří proti katolické církvi... Tak důkladně znal Vance požadavky Jednoty! Když potom u Voršilek se odvážil kázati proti českým kacířům, vláda republiky požádala, aby zbrklý Angličan, v kruzích našich velkostatkářů vítaný, byl odvolán domů. V týž

den 22./12. arcibiskup Kordač pastýřským listem oznámil své jmenování, své vymoženosti pro národ v Římě a odsoudil demagogické agitace výstředních živlů Jednoty. Zlým živlem mínil primas z Ohniska (od jara 1919) se vyvinuvší Reformní klub duchovenstva (založ. 14./9. 1919) s časopisem Právo národa (red. Pavlík), vedeného prof. Farským z Plzně. Jako odpověď na pastýřský list odhodlali se tito radikální kněží k provedení reform i za cenu schismatu. Heslo: české bohoslužby o vánocích 1919 měly sloužiti za agitaci všudy a získati lid pro reformy. Lidu se líbily, jak jsme již četli, leč z velké většiny — mlčel. A tak na schůzi reformního duchovenstva 8. ledna 1920 došlo k rozchodu nejenom s původní Jednotou, nýbrž i s Římem a k založení československé církve. Z přítomných 206 kněží hlasovalo 140 pro a 66 proti. Asi 100 jich skutečně odpadlo a postavili si v čelo nové církve: Farského, Zahradníka-Brodského, G. Procházku a faráře z Radvanic Stibora. Nastaly v zemi rozvratné scény XV. stol., kdy husitští kněží, každý svůj přemysl a pro sebe církev, rozběhli se po městech, po venkově strhnout hlavy za sebou. Viděl jsem řečnit Farského na náměstí v J. Hradci, uprostřed lidu se židle. Ne, to není apoštolská mluva horlivce, to je vášnivé přemlouvání pomluvami, za každou cenu, každou demagogií... podle toho výsledky, u rozumného posluchače malé.

Od té doby Jednota o několika stech údech jen živořila. Její orgán však hojně odbírán (jak Jednota tak Obrod, poněvadž doň psali rozvážní milovníci pravdy, kdežto Stejskalův Sursum považován za list zpátečníků), všichni čekali, že jednou dobrá myšlénka zvítězí či jak J. Š. Baar pravil: Semeno Jed-

notou zaseté (= program reformy a znárodnění církve) vzejde znovu, až přijde jeho doba. Zajímavě se utvářilo stanovisko německých kněží k Jednotě, lépe řečeno Němců. Veliká řada s ní sympatisovala a ještě r. 1920 v Korrespondenz-Blattu (č. 23, str. 462) sub titulo Bitere Wahrheiten aus Böhmen napsal Ein Böhmerwälder Laie (jistě kněz) větu: Heute stehen wir vor der furchtbaren Tatsache: Das Volk beider Nationen denkt an gar keine Trennung von Kirche und Staat, sondern verlangt die ihm von der tschechischen Priesterschaft idealisierten Reformen... A přece opět a opět episkopát nařizoval rozpuštění Jednoty — 1920 26./10. na valné hromadě ze 405 delegátů odepřelo 345 zánik Jednoty. Kordače ovšem ponoukala jeho tvrdá neústupnost despoty — s Huynem se spíš pořídilo — a zeloti, vždy ukazujíce na provolání předáků Jednoty — (nb. tištěné v Bonifacii Praha II.!) — o stanovisku českého kněžstva k otázce Husově. U klášterníků mnoho padalo na váhu k nedobru Jednoty, že nehájila jejich jmění a v červnu 1919 žádali představené řádů, aby zavedli úředně za vnitřní řeč češtinu, a že z Emaus má být zase český klášter bez Němců, jak P. Vykoukal 6. 6. t. r. v kanceláři Jednoty slíbil a uskutečnil[137]. Nelze dobře pochopiti, proč Řím a Kordač rozháněli kněze, na nichž mohli stavět — či forma platí v církevní politice více než dogma, z nichž žádného se Jednotáři nedotkli? Členům Jednoty poslány potom od episkopatu »monitiones« a milému knězi JUDr. Jos. Chocovi, jenž si zařídil »katolickou« kancelář advokátní v Praze, jelikož hostil schůze Jednoty, odňato právo sloužení mše sv. X. Dvořák, Choc, Dr. L. Svatoš, Fr. Ševčík, poslali českým biskupům

[137]) Dopis Žížalův Baarovi 1919, 7./6. Orig.

letáček řečený Rozklad: Jednota byla řádně ustavena, proto nemůže býti právně odpravena pouhým diktatem. Domáhati se zdobrovolnění celibatu není ani hříšno, ani trestno, podle encykliky o manželství kněží latinské Ameriky — Lev XIII. 1898 10./7. — O liturgickou řeč se zasazovati, je pro Čecha i Slováka náboženskou i národní povinností. Domáhati se dědictví otců je čestno a spravedlivo. Česká liturgie je naše staré privilegium, o něž jsme byli neprávem připraveni... stejně jako o kompaktata, na něž máme dosud nezadatelné právo..! Nic platno, Jednota — padla. V jednom viděl arcibiskup do budoucnosti. Napsalť v pastýřském listu 1920, 28./8. proti nové československé církvi tato slova: Volání čsl. církve »pryč od Říma« skončí jako v protestantismu nevěreckým »pryč od Krista — Boha«. Kdo pročte čsl. katechismus od Farského (I. ed.) přisvědčí Kordáčovi — je to krok k atheismu. Mírnější patření na reformy zaujal nový arcibiskup olomoucký Dr. Stojan. Přijav deputaci Jednoty, radil, aby podali v Římě prostřednictvím pražské vlády petici o zřízení patriarchátu pro republiku. Přeje (Stojan) takovému zařízení, co se týče reforem neříká ne, a pověděl, že president Masaryk briskně odmítl žádost episkopátu, osobně přednesenou o zakročení proti hnutí čsl. církve. I v olomoucké diecési odpadají laici i kněží, více »k bezvyznání«. —

Baar své osobní stanovisko k novým sektám vyslovil již vzpomenutou brožurou Na obranu obnovy církve katolické, potom vícekráte a nejlépe dopisem manželům Štěpánkovým[138]): Pro mne pravdy (ná-

[138]) Uveřejněn v Národ. politice 1935, 24./10., v čas. Nový Národ, Přerov č. 21. I z této statě vidět Baarovu nevšední znalost bible, jeho hluboké náboženské vzdělání a znalost církevních i světských událostí všech časů.

boženské) nejlépe vyslovil Kristus a proto mně je nejmilejším programem křesťanská víra v životě, v politice, v umění... tedy život podle Krista neboli Následování Krista Pána... Držím se až dosud církve nejstarší katolické, neboť nevidím žádného pokroku v tříštění... Každé sektářství páchne mi dnes středověkem, naším úkolem není zakládat nové církve, ale sjednocovat je... Jeden Bůh, jedna víra, jeden křest... (uvádí rozmluvu Krista Pána se Samaritánkou: Jan IV. 21—23). Ideálu jedné církve se nepomůže útěkem z ní a založením nové. Nutno to, co držíme, držet a zdokonalovat... Podle těch zásad zformoval Baar Provolání Jednoty k českému lidu ohledně stanoviska všech k mistru J. Husovi. Český katolický kněz měl podle Baara říditi se týmiž směrnicemi, jak je vyslovil kard. Mercier, belgický národovec ve svém oběžníku O kněžském apoštolátu.

Lide československý!

»Také prosím, abyste se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy každému přáli«.

M. J. Hus: List »věrným Čechom«.

V prvním listu, který jsme Ti psali dne 27. listopadu 1918, stála také tato vážná slova: »Stal jsi se svým vlastním vládcem ve státě svém, nabyl jsi zase ztracených práv, ale s nimi vzešla Ti i povinnost hájiti statků svých nejdražších. Takovým bez odporu jest Tvé cyrilometodějské dědictví, Tvá svatováclavská víra. Kněžstvo Tvé jako Bohem povolaný strážce náboženství vyzývá Tě vroucně, abys bránil víry své nade všecko. Co jsi přijal od svých otců, zachovej nezkrácené svým dětem.«

Těchto svých slov dovoláváme se znovu dnes, protože od té doby už těžce byla uražena naše občanská i náboženská svoboda činy násilnými.

Nesmíme mlčeti, když bere se nám svoboda našeho přesvědčení ve jménu Mistra Jana Husa, který za svobodu svého přesvědčení umřel a který ze žaláře svému národu

napsal: »Také prosím, abyste se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy každému přáli.«

Proto Tvoje kněžstvo soustředěné v Jednotě československého duchovenstva, dnes znovu pozvedá svého hlasu, aby v nových poměrech dnešních jasně a určitě vyslovilo stanovisko svoje i svého lidu k Mistru Janu Husovi.

Dokud jsme byli utlačováni cizí vládou a sevřeni cizím státem, bylo všecko naše myšlenkové i politické usilí zahroceno proti nepřátelské Vídni a ve svém tvrdém vzdoru posiloval se celý národ silou, bojem a vytrvalostí Mistra Jana Husa.

Ale dnes jsme svobodni. Bůh sesadil mocné se stolců a povýšil ponížené. Správa věcí našich navrátila se k nám, k národu. Už nebořime, ale máme stavět, už nepopíráme, ale máme tvořit, už ne zápor, ale kladné hodnoty jsou našim svatým, velkým úkolem.

A proto také Hus už nesmí býti národu jen vzorem odboje, ale národ musí více všímati si jeho tvůrčí činnosti.

Od něho učiti se musíme především horoucí činorodé lásce k národu, abychom se staly nejen rovnoprávnými, ale i rovnocennými mezi národy celého světa. Proto stejně jako Hus žárlivě musíme bdíti nad ryzostí a čistotou své drahé mateřštiny a neprzniti rodný jazyk svůj ani cizími příměsky, ani sprostotou a hrubostí výrazů.

Dost dlouho slýchali jsme, že tvrdá pěst jest ramenem nejen moci, ale i práva. My to vždycky popírali a tvrdili jsme, že více platí mravní síla národa. Nyní přišel čas, abychom toto své přesvědčení proměnili ve skutek, neboť neporoste národ náš, neporoste-li jeho mravnost, a na cestě mravního snažení všichni setkáme se s M. J. Husem a on všecky povede nás — ke Kristu. Národ Husův nemůže být národem nevěrců. Hus byl mužem hluboké víry a vroucí zbožnosti. Nemá-li úcta k němu v národě úplně zjalověti, pak musí v něm být udrženo přesvědčení Husovo o nutnosti víry v Boha.

S námi souhlasně totéž tvrdí jeden z nejlepších znalců našeho národa (Josef Holeček): »To žádný Čech nezapomínej, že všechno české smýšlení vyvíjelo se z půdy křesťanského smýšlení, že češství a křesťanství nerozlučně se protýkají a navzájem doplňují tak, že je roztrhnouti nelze.

Radnice v Klenčí, kde uloženy chodské výsady.

Také toho musíme býti pamětlivi, že křesťanství dalo české myšlénce ten vzlet a význam, kterým se stává všeobecnou, světovou. V evangeliu jsou praktické normy pro demokratické uspořádání společnosti a pro konání společenské spravedlnosti. Netřeba tedy ani současnému sociologovi, aby křesťanstvím opovrhoval. Také svědomí a mravnost osobná mají v evangeliu spolehlivé vodítko, které nikdy neselže.«

Nemáme horoucnějšího přání, než aby národ ve všech svých částech držel se slov, vyrytých na Husovu pomníku: »Milujte se — pravdy každému přejte! Živ buď národe, posvěcený v Bohu — neumírej! Kdož jsú Boží bojovníci a zákona jeho!« Proto nejedná v duchu Husově, kdo činí na ostatní občany nátlak ve věcech víry a příslušnosti. Jsme povinni zdůrazniti, že proti ničemu se Hus tak nebránil, jako proti podezření, že není dobrým katolíkem. My máme s Husem v učení víry i mravů tisíce styčných bodů, s ním sdílíme stejný křesťanský názor světový, a Hus nestojí nikomu blíže ani svým rodem, ani povoláním životním, ani působením a snahami reformními, ba ani utrpením, než dnešnímu českému knězi katolickému. Proto s dobrým svědomím ctíme památku Betlemského kazatele.

Hus žádal důsledně, aby byl přesvědčen, aby mu bylo dokázáno, co je pravda, když se mu upírá. Toto stanovisko bývá bohužel dnes opuštěno a pro úctu Husovu pracuje se ne důvody rozumovými, ale citovými, ne poučováním, ale sobeckou agitací a přemnohým lidem cesta za Husem dnes znamená cestu k nevěře. Husovo jméno neštítí se mnozí strhnouti v kal a bláto třídních i politických bojů, ba tím jménem omezovati náboženskou svobodu a osobní přesvědčení jiných. Dnešní spor není už sporem mezi Husem a katolickou církví, ale je to vášnivý boj mezi živou vírou a čirou nevěrou, mezi duchovním rájem a hmotařskou pouští.

Kdyby však úcta k Husovi opravdu vedla k náboženské vroucnosti a k mravnímu snažení, vítali bychom to jako pokrok oproti stavu nynějšímu, kdy mnozí pro Husa nevidí Krista, ani sv. Cyrila s Methodějem, ani sv. Václava a Prokopa, které přece i M. J. Hus z celého srdce miloval.

Proto poctivě pravíme svému lidu a celému národu:

Úcta k Husovi nutí nás jako dobré české kněze svým reformním programem pracovati pro obnovu církve katolické v Československé republice, aby jednou pro vždy překlenuta byla propast, jež od dob Husových už zeje mezi naším národem a obecnou církví.

Ale všecky, kdož dobré vůle jsou, ve jménu náboženského pokoje a obecného míru vroucně prosíme slovy Husovými: »abychom se milovali, dobrých násilím tlačiti nedali a pravdy každému přáli«, a slovy věštce Kollára:

»Nechte svár, co hrob už vlasti vyryl,
slyšte národ, ne křik Feáků:
Váš je Hus — i Nepomuk i Cyril!«

(Slávy dcera I—99.)

Jednota katolického duchovenstva československého v Praze dne 23. června 1919.

Baar na pensi doma.

Jindřich, rozloučiv se na počátku září 1919 s farou a osadníky, zajel do Prahy. Navštívil nejprv mrtvé přátele na Vyšehradě i jinde. Dru Kronbauerovi donesl hrst modráků na hrob, pověděl mu, že už tedy definitivně ten kanonikát nedostane (on a Duchoslav Panýrek ho k první žádosti jménem »Máje« vyzvali), dědouškovi Kuldovi si postěžoval, jak pochodil, jda jeho šlépějemi.., u klecanského kaplana se zastavil... a šel dolů k živým. K Heritesovi, k Podlahovi, mluvil s nimi o knižním vydání Holoubka, aby zahojil finanční ránu, kterou mu zasadí přesídlení. Podlaha jako i malenický farář Špalek nepřišli této knížce na chuť. Každý člověk musí dvakrát umřít... pozorný čtenář v románku najde proč a jak. Ta scéna v nebi otevře oči i slepému... Potom si odbyl visitu u Kotrbů, Srbů... došel k Brodskému, mluvili spolu dlouho, také o zdárném vyřízení žádostí kněžských úředníků v Budějovické konsistoři (to jim Bohuš jistě vyběhá) a napsal mi: Kdyby náš Zahradníček měl dobrou hubu jako má dobré srdce, byl by to zlatý člověk... Na těch cestách Prahou mu někdo pověděl, jak kanovník Sedlák, patron a opovědný nepřítel Baarův, se smál, když ze skupin chodila do Prahy žádost za žádostí o postulaci v Římě: Baar budiž jmenován arcibiskupem... A on, Baar tomu věřil, chachacha... Srdce Jindřichovo kus ryzího zlata bez falše, bez závisti, bez pomstychtivosti, plné účinné lásky a ochoty se sevřelo. Chod v něm zabouřil a na cestě k sladkému domovu ve vlaku narýsoval si nástin ke krátké povídce s týmž názvem: On tomu věřil — po přečtení téže zase z pravdy se zachvělo srdce hodnostáře na Hradčanech[139]).

[139]) Viz Skarlandtův Almanach, str. 86.

Celkové kozačiny u nás po r. 1918, kdy do státních úřadů a na jinší výnosná místa se vtlačili i nevzdělanci, stepal Baar bystrou povídkou Počtář. Líčí muže, jenž se zapomenul pro kariéru nad rodinou — opuštěná žena mozolně živí jeho děti. Baar odcházel do pense chud, ale čistý a svobodný na všecky strany. Těšil se na rodný kraj a na to, jak bude »předsedat« jeho klidným valným hromadám, t. j. Čerchovu, Haltravu, Výšovce, Hrádku... Až slunko zasvitne a zavolají ho ty hory, lesy, trávníky a »rymníky«. V balíčku tiskl Ganghofrovy knihy, které jsem mu poslal, a pošta dodala při posledním kroku z fary: Das Schweigen im Walde, Martinsklause, Dorfapostel... z Plzně mi psal lístek o další knihu Dra Hostaše a F. Vaňka: Okres domažlický. V Klenčí ho uvítali vesele: Jouza, Knopf, Bozděch, zkrátka kdekdo, každý radostně s výkřikem: A to ste hodnyj, že ste se nám vrátil! Jen farář mu zkazil chvilku, hned žaloval, že bratranec Baarův píše lidem žádosti, aby jim přiznány byla farní pole, jež mají v nájmu. První noc spal jako by mu more romano někdo nasypal do peřin růžového listí. Pak se rozběhl do lesů... Počítal: 2300 Kč stojí stěhování a já mám 331 Kč měsíčně, kapsu prázdnou..., ale za to třetí den při cestě do kostela mu jakoby hudbou šustí déšť v korunách ořechů... Bože, jít tak se mnou máma, ta by bublala a zůstala by hned až do promoknutí stát, aby vyposlechla souhru deště do listů... Pošta přinesla oznámku z agrární tiskárny, že Cimburu vydají v II. edici, Máj nešťastnou Paničku v III. a Benýšek v Plzni novou sbírku Hu nás. To mně postaví na nohy tak, že bych měl i závdavek na tranovský panství, o něž se právě počínají dělit. Ale tu pšenici mi pro mouku pošli, máme ve spíži vyme-

teno. Panečku, prunos seu šveskas magno cum gaudio accepi et statim ex eis 30 exempla consumavi, cetera omnia spero comedere in forma knedlikorum... (slívy nebo švestky rád jsem přijal a z nich hned 30 kousků snědl, všechny ostatní doufám ztráviti ve formě knedlíků). Dostaneš za ně poslední hubku; slavný Vitásek odešel k otcům za Soutky (hřbitov). Doufali jsme, že nám náš p. Hecht posvítí elektrikou, ale někdo mu včera ukraď řemeny, tož budem dále po tmě. Čecha ani Lida neodbírám. Věstník jsem Paulymu vrátil, teď ještě vypovím Hlídku a až se dostane Jednota (časopis) do jiných rukou, přeseknu i tuto poslední nit (24./9. Sníh už tu padal, ale pouze vzorek bez ceny, protože hned zmizel a teď je zase pěkně (20./10.). Nahnal jen strach sedlákům, aby si pospíšili »s tořnem« a zelím. Definitivně se přestěhuji až na posvícení, na sv. Martina, na které Tě zvu, esli budeš moct, abys přijel. Našel jsem staré pečetidlo, cechovní — posílám Ti otisky, abys mi vysvětlil »podle Paprockého«, co na něm ty tři pytlíky na tabák znamenají. Sedáváme s mlynářem Jouzou, Knopfem a řídícím Srnou, debatujem, proč v republice chodí to tím »herbávným« na vrch. To je proto, že šichni kradou a otec president nemůže mít šudýž oči a ruce, povídá stavitel. A copak voto, píchne mlynář, krást, dycky se krádlo — horší je, že nikdo nic nedělá, každý chce mít dlouhý ferije a velký platy. To narážíte na mne, vyskočí Srna. Nu ne, to já jen tak, dyž stavitel — taky se nepřetrhnou — tlouk' na mne, vytáčí se pan otec: to víš, že Srnu miluje nade všecky kantory... Chodím někdy do biografu, kam přichází klencká zajímavost p. major v. v. a postmistr. Má na hlavě čepici čsl. armády a když se po rakousku nesplete, pěkně se podepíše

Šafránek. Od 28./10. 1918 je horoucí Čech, neboť běží o majorskou pensi. Jeho úsudky jsou ještě kolosálnější než celé šlechty v republice... Předpovídá bezpečně zkázu republiky proto, že mu málokterý voják z pohraniční posádky salutuje a najde-li se bílá vrána, tak mi to hodí tak, že by se pořádný kaprál z toho zfantil. Kam to povede? — Nemám se, jak vidíš, zle, jenom mi chybí někdo, s kým bych se mohl společně zasmát. Smáti se sám — ne, sami se smějou jenom šílenci. A pěkně je tu. Hory se ustavičně převlíkají, do zelena, do modra, do černa, sem tam do mlhavých závojů — jen aby se líbily. Tak, což přijedeš? Topím bukem. Jím šlejšky a toč (bramborová placka). Chodím na Vejhledy! Přijedeš? Pampateři? Reformy? Dívám se teď na to ze vzdálenosti 15 mil perspektivem a vidím objektivně. To je tak: my jsme od stálých genuflexí tak pokřiveni, že ani v Jedličkově ústavě nenaučí nás státi zpříma. Chvíličku to vydržíme, ale pak to v kříži lupne a zase se ohneme až k zemi. Mnoho bratří má kuráž jen v houfu, jak jsme sami a usměje se na ně nějaká Jeho Milost, srdce spadne do bot. Někteří dovedou se ozvati v novinách, ale opatrně, dobře zakukleni v chifru nebo kryti maskou anonymity, aby jim to někdy nahoře neškodilo... No stává se totiž často, když náš Vávra (kocour Baarův) promrzlý a hladový mňouká a na dveře škrabe, že ho Pán pustí do světnice a hodí mu kůstku, chlebíček (potvůrce chutná jen topinka!); ale někdy naň křikne, ba i kopne ho, aby šel na půdu, chytal podle své povinnosti myši. A Vávra v obojím případě dá pokoj, ani se neozve. No, je to kočka... Já jsem ve svém zákoutí sám v sobě spokojený... O celém hnutí z Jednoty jako člověk procul negotiis nevím skoro

nic. Všecko je marné, historie se opakuje... reformy zaniknou jako pramen v písku Sahary, kněží je pochovají sami — nedůsledností. Episkopát cítí váti příznivý vítr z voleb ve Francii, Italii — zapomenou na odlišnou posici českého katolicismu od katolicismu světového. Vláda nechtějíc dnes nové zmatky, půjde s nimi a lid — pryč od církve.

Utvoření čsl. církve Baara jako i jiné rozvážné hlavy české zarmoutilo. Nechválil nijak — je to chůze zpět na škodu víry a síly našeho národa: vracíme se do středověku. Znalť až příliš dobře osoby zakladatelů, příčiny, tušil, že vystaví v městech na dluh nové kostely a pro koho? Jasně tak pověděl v nástinech k přednáškám[140]) pro Chody. Mluví o pokladu víry: v tom bodu lze Náše chváliti. V té chumelenici po převratu Chodové celkem netřeštili. Zůstali konservativní, nešlo jim o pomíjející náboženství politické. Cítili, že za Rakouska jsme Češi měli jen jednu jednotu — náboženskou. Stálo nás mnoho krve a statků než nábožensky rozvrácení Češi století XV. a XVI. se vrátili ku první staré církvi katolické, vychovatelce národů, pro niž umřeli sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Ludmila. Jsme národ malý, nesmíme svou existencí hazardovat, trhat se z veliké rodiny národů světa, shromážděných v církvi této — nesmíme, chraniž nás genius národa, státi se opět příslovím a posměchem sousedů, zejména Němců, že my Češi si neumíme po křesťansku zachovat klid domova. Chodové cítili instinktivně, že pravda (in religione) je jen jedna — jako Bůh jeden — ale že zraky k ní proměnlivé a historie dí, že často lidé místo, aby se řídili Kristovou pravdou, řídívají tuto pravdu podle svých nálezů lidských a co lidské — nemá trvání.

[140]) Viz J. Š. Baar a Chodové, str. 49.

Chodové trvají při staré víře a vytrvají, třeba že je někteří — snad v dobrém úmyslu národní církve — mátli a místo velikého světla sladkého učení Kristova a lásky jeho podávali jim ohníček dočasné, pomíjející politiky, jež neprospěje síle a jednotě české, spíše uškodí... Přesvědčivě ukazoval, že první apoštol víry v rodině je — matka, ta mu rozsvítila světlo víry, žádné školy — ty že by mu ji byly hnedle vzaly — a víře své zlaté mámy zůstane věren, nebude ji měnit jako chameleon barvy[141]. Sice mnozí z odpadlého cechu Baara lákali, patriarchát nové církve nabízeli, listy k odpadu bombardovali, zejména některé učitelky[142]) ale marně. O pravosti svého náboženství přesvědčený Jindřich až příliš dobře znal a oceňoval výrok našeho K. Havlíčka: Sjednocenost ve víře je skutečně největší blaho pro národ a zkušenosti učí, že roztržky ve víře hubí politickou sílu národů! Se zájmem četl známé projevy universitních profesorů Dra Pekaře a Šusty,, kteří varovali Čechy před novým náboženským rozkolem. byl by rád jel, leč neodhodlal se, do Prahy k veřejné disputaci zástupců nové víry Dra Farského, prof. Kalouse, Dlouhého-Pokorného, se senátorem Dr. F. Marešem po vánocích 1922 v sále Střeleckého ostrova v Praze: O české otázce nábožensko-církevní se zřetelem k církvi československé[143]). Mareš tvrdil a dobře hájil téma, že křesťanství stalo se základem kulturních národů v Evropě a nynější

[141]) Některý ani při čsl. církvi nevytrval, šel k pravoslaví, k bezvíře.

[142]) Korespondence. Je ku podivu, co učitelek šlo za kněze (podle staré písně XV. století »každá chce kněžnou býti«) — snad měly mezi sebou ad hoc nějakou organisaci. Též v korespondenci ut supra.

[143]) Referát v Národních listech 30./12. t. r., čís. 356.

národové nejsou způsobilí k vytvoření nového náboženství. Nemají k tomu dost přirozené víry. Kritisoval, odsuzoval Farského katechismus. Poznal v katolictví mnoho dobrých lidí, není nutno zakládat novou církev. Z oponentů Marešových mluvil prof. Kalous o církvi čistě katolické ve smyslu Ježíšově... Farský na konec prohlásil, že církev čsl. nemá dosud autoritativní instance, která by rozhodla o tom, co se má věřit — církev čsl. chce objasnit všecko tak, aby děti se nemusely věrouce smát a věřily dále.

Rozkolníci očekávali, že Jednota s Baarem a všemi členy nastoupí jejich cestu. Když se tak nestalo, začali contra. Klub lidových kněží, kteří často osvědčovali v listech svou oddanost k episkopátu, domníval se, že počet jejich (1600 členů) konečným přístupem Jednoty do klubu vzroste a když se nestalo, počaly obě strany některá slova projevu proti čsl. církvi univers. profesorů hlavně Dra Šusty zneužívati proti modernistům, Jednotě. Ta nyní v úpadku měla odnésti všechny chyby a hříchy své doby. To vzalo Baarovi pokoj v Klenčí. Počal studovati historiky Pekaře, Kroftu, Kalouska, ovšem i Šustu a hledati jejich výroky, v nichž vyjádřili své mínění o poměru Říma k Čechám a naopak. V tom jsem mu pomáhal, shledávaje kde co i v době staré i v době novější. Také z toho důvodu, že Jindřicha trápila jeho stará přítelkyně — záducha, na jaře 1920 mu nedovolovala ani návštěvu jeho milých Výhledů. Baar chtěl oponentům Jednoty říci, co Jednota »tropí«, není před světem nectí, protože na světě všecko to se už událo a profesoři Pekař se Šustou jako objektivní historikové, že říkají pravdu bez ohledu, je-li komu milá či nemilá. Já také nechci,

aby se v Čechách opakovalo stol. XV. (praví v dopisu 31./3. 1920), nechci zakládat — jak mi podkládají — novou církev a utíkat od Říma, tím šířit duchovní chaos, podporovat neřád a nekázeň. To však také nechci, aby byla jiná historie církevní a jiná národní, aby jedni do nebe velebili, co druzí šlapou do prachu, aby jedněm byl Hus a Komenský svatým a druhým prokletým, aby pro národ byla Bílá hora — Kosovem a pro církev poutním místem, nad protireformací aby církev jásala a národ plakal. Dále také nechci, aby jako za Rakouska náš stát obsazoval biskupství, patronové fary a věřící, aby platili a mlčeli. To vše není věcí citu ale rozumu. Když může čeština být státní řečí, (myslím), že může býti i církevní, zvláště když dnes nikdo — ani Sv. Otec — pořádně latinsky neumí a s deputacemi mluví buď taliánsky nebo po francouzsku. Na dogmatiku nesahám, ale celibát potírám, protože se příčí čistému duchu evangelia i křesťanství. Je možno, že my Češi tuto reformu církve zdviháme nejhlučněji, ba snad první. Ani v tom nevidím neštěstí. Hus také tu pochodeň zažehl a historie ho neodsuzuje, — odsuzuje, co po něm přišlo a zač on nemohl. Takové katolické kulhání na obě strany, jaké jsme v Čechách viděli a sami jako kněží hořce cítili a zažívali, takové kompromisy mezi národem a církví, které uzavíral farář s osadou na svou pěst a podle své individuality, to musí přestat, zde se musí vyjasnit. Na táborech a schůzích hřímat proti Římu, nadávat nám tmářů, kněze vylučovat z řad inteligence — a nechtít nápravy v církvi, křičet: nehýbejte s tím, mlčte — to je mírně řečeno darebáctví. My tedy máme dále zůstati takovým koženým panákem v boudě, kterého

o pouti, aby dokázal svoji sílu — Honza nebo Kuba fackuje? Pro tohle jsem se dal uprosit, ano uprosit, abych se činně zúčastnil práce v Jednotě. Když jsem řekl »a« — tak to už dotáhnu až k »z«. Vím, že teď Řím nepovolí. Ale musí být vyčerpány všecky cesty vedoucí k němu a teprve když všecko selže — musíme v důsledku říci: a my přece dogmaticky tedy věcně se s katol. církví nerozcházíme, ale používáme toho, co už dala Koptům, Syrům, Arménům atd. — V takové náladě napsal a vydal jako odpověď k pastýřskému listu biskupů českomoravských (Dra Kordáče) dto 1920 20./2., v němž uložili každému knězi výstup z Jednoty a tak prý čest českého kněžstva před celým katolickým světem zachrániti, známou brožurku: Na obranu reformního programu Jednoty... tiskem u Čsl. akc. tiskárny v Praze. Vůdčí myšlénkou brožurky je důkaz, že stará rakouská forma katolicismu se pro nové naše poměry v republice nijak nehodí, náboženský život má jít opravdově, bez přetvářky, aby nebylo rozdílu mezi náboženskou teorií a praxí. Není jen pro pány, je pro všechny, náboženství nemá krýti za kus chleba svým sluhům neřest »velkých« a podporovat protinárodní vládu. Vyžádal si můj spolupodpis na edici, jelikož prý jsem mu dal k tématu větší část důvodů historických a jiných. Brožura se těšila značné pozornosti a kritice, na př. Dr. Stejskal v Sursum se vyjádřil, že prý hlásáme stanovisko protestantismu etc. Vyšla s ponurým pozadím. Nedávno zúčastnil se biskup českobudějovický Hůlka schůze kněžstva. Tam vyčetl mu ztuhlý lidovec děkan Smola ze Soběslavi, že jeví slabost vůči Jednotě (nechtěl podepsat její rozpuštění), že není bdělým pastýřem, ale ve vleku agrární strany a ještě jiné líbeznosti, kterými

vyrovnával osobní zášť proti biskupu... Na zpáteční cestě do residence v lidu oblíbeného biskupa ranila mrtvice, které 1920 10./2. podlehl... Jednota potom na schůzi delegátů skupin postulovala za biskupa pro osiřelou diecési terno: poslance N. S. Kroihera, s jehož osobou souhlasila pražská vláda, ale vědělo se, že nebude potvrzen a návrh se stal jako by vděk za kněžskou organisaci, professora Dra Poustku, Dra Jos. Dvořáka, oba vynikající theology, dobré povahy, bezúhonné a učené kněze.

Baar viděl po 30 letech zase Vzkříšení v Klenčí — náramně se potěšil. Mé Chodsko je přece jenom krásným světem! Hledal spojení s Chorvaty, kdež mezi kněžími plálo nadšení pro určité reformy. Znal se jenom s Andričem, jenž přeložil jeho povídku Cestou křížovou, nazvav ji Putem ljubavy. Po vojně mu Andrič zmizel a nemohli jsme se dopátrat adresy. V tichu samoty, v šumění lesů, pod hvězdnatým nebem za pozorné noci, kdy se nechce a nemůže spát, psal Baar své další poznámky o reformách v živých slovech svým důvěrníkům: Nikdy jsem zvlášť příliš nezdůrazňoval jako část reforem celibát a češtinu... Viděl jsem v tom volavky, ale jádro jsem hledal v autonomii, v demokratičnosti církevních zřízení. Aby církev Boží u nás se dostala ven z bahna patronátů, z přednosti urozenců k biskupstvím, zřídit náboženské obce (žádné rady, jak chce Pauly, neosvědčí se), farní obce vyzbrojené pravomocí aspoň takovou, jako mají místní školní rady a říci naším dobrým přemyslům na vsi: Vy, Karbánku, jste tak zkažený křesťan, že se k vám Kristus Pán jako ku svému křestnému synu nebude hlásit. Vy si myslíte, že stačí jít v neděli do kostela, v postě ku zpovědi a o masopustě k muzice, abyste

se dostal do nebe. Vy se staráte o pole, o chlév, o obec, o školu, o volby do sněmu — ale ani vám nenapadne starat se o náboženství, — o kostel. Vám musí říci Pán Ježíš, že ho ctíte ústy, vnějškem, jak tomu naučili v 18. stol. vaše předky; ale vaše srdce je od skutků daleko. Když spadne šindálek s kostela nebo s fary, čekáte, až jej přijde přibít starý Šusbirt z tranovského dvora. Když se kostel opravuje, soudíte se a taháte o to, abyste nemusili dát potahy a platit nádeníky, aby i to vzal p. hrabě na sebe. Vy necítíte, že je to váš kostel, vaše fara, vy pořád máte za to, že vám obojí postavili a darovali r. 1770 Stadionové a proto, že to není váše, ale hraběcí. Proto číháte, jak byste si mohli z farského i kostelního (co vaši předci darovali, ne patron) ukrojit, a to nejde. Vy musíte mít starost o svůj kostel, o svou faru... Tak je to. Nechci porušovat ani autoritu, ani hierarchický anebo dokonce theokratický systém. Liška Nár. shromáždění Dr. Šrámek našel takovou poučnou formulku pro Riegrovo: Veškerá moc pochází z lidu, přidav k tomu slůvko »v Bohu«. Republika je také zřízení Boží jako království. Vatikán první to pochopil. Kristus Pán nic neměl s Pilátem, Herodem, Tiberiem, ale kázal lidu prvky, základy demokratismu — chceš-li komunismu. Jakmile budeme míti farní obce, půjdeme veseleji, protože nebudeme už sami... O širší používání národní řeči v liturgii by se měli naši představení starati sami právě v těchto převratech. Když míšenský biskup Haugwitz odpadl k protestantství, Jan Leisentrit, kanovník v Budyšině († 1586 24./11.), učený theolog a správce vzpomenutého biskupství, zasazoval se, aby po mši sv. a při udílení svátostí směl užívati lidového jazyka mezi Lužičany. Nesvoleno, což mělo za

následek, že malá část Srbů v Lužici zůstala při staré víře a se změnou této přišla většina o svou mateřštinu. Toho jejich potomci až dosud vroucně želí, říkajíce, že Řím neústupností tou zavinil pád jejich národa.

Z těchto několika vět postřehneme, v jak horoucích slovech uměl Baar své zamilované reformy popularisovat. Život by za ně dal a v realisaci jich věřil. Když mu přítel jejich rozsah jako nemožnost předstíral, poukazuje, že opravy mají vyjít od povolané autority a ne překotem všechny najednou, že kněží pro různost názorů a svou odvislost na biskupech jsou jediný stav na světě, jenž se nedá trvale zorganisovat, že inteligence, lid hledí na kněžské požadavky netečně, staré ženy hněvivě a s netajeným odporem, zejména terciařky a Marianské družiny docela nepřátelsky, což zkusil sám na sobě po veřejné přednášce O časových požadavcích v reformě kněžstva — tedy že není čáky na minimální uskutečnění vysněných úmyslů k lepší budoucnosti v reformách — tu Baar rozhořel, prudce vyčetl kamarádu že se mýlí, je Tomáš, ba Jidáš Jednoty: div mu nevypověděl přátelství.

A přece i v naději na lid se měl sám zklamati. Tou dobou (1919—22) několikráte přijel do Hradce, někdy i k týdennímu pobytu. Prošli jsme kraj — v lesnaté poušti se mu dobře dýchalo, záducha se neozvala, žlučové kamínky netrápily. Jednou mi z čista jasna přinesl i dopis našeho pána, ušlechtilého Eugena Černína staršího. Děkoval mu vřelými slovy za poučnou zábavu, kterou mu způsobilo čtení knihy o Cimburovi. Jindřich se domníval, že jsem k listu dal podnět a uslyšev, že nikoli, měl z takového spontán-

ního projevu radost, hlavně i proto, že jsem mu ukázal i na bratra pánova JUDra Františka Černína, upřímného Čecha, jenž jako okresní hejtman ve Znojmě pro domnělou urážku žida a nechuť s ním podniknout souboj byl jako důstojník degradován a jako polit. úředník od císaře poslán do pense. Teď žije v Krásném dvoře, odebírá kde jakou knihu českou a píše Paměti. Za rozpravy šli jsme od rybníka Staňkova nahoru k Sousedu (Kačležskému rybníku). Baar jako kritik všeho pozoroval v lesích lysiny a při panských lečích selská lesíšťata, víc holiny než porosty. To jsou lenoši, ti sedláci. Zde by mohly stát kmeny jako v panském. Mohly — ale nebudou. Před lety dobrácký majorátní pán nabízel jim sazenice lacino, potom zdarma, ale nikdo se o ně nehlásil — tu a tam jedinec a ten zasázel paseky a ne holodrby. Tisíce měr leží tak ladem — platí z nich daně a nijak, poněvadž ovcí nepěstují, jich více nevyužitkují. Hrabě konečně v nejlepším úmyslu, poručil nedbalcům sazenky borovic, smrků rozdati, aby na holá místa vysadili. A hle, jen málokterý poslechl — kam se poděly stromky nikdo neví, lovčí mládenci chytili sousedy, když zasázená cizí místa protrhávali, ničili. A tak to máš, milý Jindro, i s vašimi reformami v Jednotě. Nedbají a kdož dbají, vytrženi budou od svých vlastních, kterým chtěli prospět. Co se týče samé šlechty (bohaté), že čtou i Cimburu, to se nedivím. Je však už pozdě u nich ta starost o duchovní snahy a směry českého národa. Kdyby byli ještě před dvaceti lety, když jsi Cimburu piloval, aspoň pětinu té lásky, kterou zasypávali Habsburky a Vídeň, věnovali národu, který je živí, na hedvábné nitce by jej teď vedli: muselo by být však znát, že ta nit je opravdu červeno-bílá a ne černožlutá. Pro-

spali dobu, probouzejí se pozdě. Nepřišli k vlastnímu lidu ani ve ¾ na 12 — zmeškali. Dnes jdeme bez nich. Škoda jejich, ale i škoda naše. Historické rody mají své tradice, konexe a zvuk v politice...

Nějaký čas na to mi Baar poslal výpisek z novin. Epoca, římský list, přinesl r. 1922 v květnu zprávu, že italské kněžstvo podalo papeži memorandum s prosbou, aby zbavil katolické duchovenstvo nedodržitelného celibátu. Podepsali prý i biskupové. Také Národní listy podaly o tom kratičkou zmínku 1922 23./7.... Některé lidi můžeš neustále klamati a všechny jen někdy, ale nelze klamati všechny lidi neustále. A stalo se. Je známo, že episkopát konečně vyřkl ortel nad Jednotou, které víc nepotřeboval. Překážela. — Měli klub. Ale i ten stihne stejný osud. — Poručili zánik spolku a když Xaver Dvořák, t. č. předseda svolal valnou hromadu na rozpuštění, Ordinariátní list pražský č. 12, str. 101 (č. j. 15547) vynesl exkomunikaci (nominális et personalis) na kněze X. Dvořáka a JUDra Ludvíka Svatoše, ač Dvořák poslechl a do kaceřovaného Obrodu psát přestal. V den svých jmenin 3. prosince těžce churavý Dvořák dostal tento dárek od Kordače. Baar čekal, že se ho přece někdo ujme. Nikdo, ani jemný a spravedlivý Dr. Podlaha, o němž se všudy po Čechách pravilo, že ten místo nynějšího měl se státi prvním občanským arcibiskupem českého lidu. Nikdo neozval se za něžného básníka Eucharistie, Sonnet, rozumného spisovatele krásné modlitební knihy: Útěcha srdce. Psalo se sice, že udivuje věřící lid, když čte, jak bezpodmínečně katolicky oddaný kněz jest z církve vyloučen — a jací v ní zůstávají a dělají kariéru... Přemrštěný P. Zima v Emauzích básníka Dvořáka, když tam

Baaruv dům v Klenčí, dnešní Chodské museum.

Poslední výbor Jednoty katol. duchovenstva.
(Fr. Polívka, J. Š. Baar, Jan Žížala.)

přišel adorovat, prostě z kostela vyhnal! To více nemohl snésti Baar, sepsal apologii Dvořákovu ve způsobu novinářského článku a zaslal ji do Národ. listů. Urgoval, když hned neuveřejnili (často se nabízeli potlačovaným kněžím) a tu mu přišla z nařízení chefredaktora JUDra Hocha od redaktora Karla Scheinpfluga 1923 29./1. z Mariánské ulice odpověď že článek jeho vrátili — p. prof. Dvořákovi s udáním příčiny, proč nemohl býti uveřejněn. Prý již Národ. listy se dvakráte ozvaly..., ale nyní necítí se povolaným tlumočníkem k tomu, aby podávaly prosbu o milost pro vyobcovaného kněze... Přeji Vám, abyste dospěl jinou cestou k cíli. (Orig.) O prosbě nebylo řeči — ale Nár. listům se zdál slušný rozklad Jindřichův málo útočný — krátce, co čekali z Jednoty, inteligence nevzala její záležitost za svou: lid pro své kněze neměl porozumění. Jelikož jemnocitný Dvořák nechtěl žíti beze mše sv., podrobil se a Kordač svým tvrdým způsobem mu nadiktoval pokání. Brzy na to, jak sdělil knihovník Cyril Straka ze Strahova, zavolal představené řádů a nařídil jim, že všichni klášterníci do konce roku musí vypovědít členství Jednoty. Jednotu vedl místopředseda Žížala, pokladník Polívka, Baar: ten však jenom písemně a články v Obrodu. Aby ho získal, poslal mu arcibiskup intence z nadace proboštа Tersche v obnosu 500 Kč. Jindřich poděkoval, že k pensi si vydělá, co potřebuje, aby dal nějakému chudšímu knězi. Na to konsistoře vyzvaly všechny Jednotáře, aby do termínu Jednotu opustili a hrozily suspensí. Nějaký darebný člověk o katolickém sjezdu v Praze zastavil starého Choda Křešničku z Postřekova: Znáte faráře Baara? Tůze dobře. Už je ženat? Cák to povídáte? Dyby nás slyšel — no!.. Tu sem si vodpliv',

vyprávěl Baarovi později staroch, a šel jsem vod toho kněžskýho hambáře dál (dle dopisu 1921, 15./1.). Takovými zbraněmi se tehdy proti »neposlušným« kněžím bojovalo!

Na Klenckého »jemnostpána«, jak počali Baara doma v lásce jmenovat, padla tehdy veliká starost. Baar takto muž kurážný nerad vystupoval na veřejnosti. Máma se s ním vadívala, že není k ničemu, nikam to nepřivede, kdežto jiní (a uměla je z doslechu i vyjmenovat) méně šikovnější dodrapou se svou bezohledností na teplá místa. Říkala mu »nevleza«. Až jsme se jednou s Háchem smíchem zajíkali, když synáček chlácholil znejmilejší panímámu příslovím: Štěstí chodí stále do kola a — nejradš padne na vola! — Vidíte takovej je, ejnu pravej budižkničemu, skončila Baarova.

Tato nedotěrná vlastnost, řekl bych »ostýchavost«, způsobila několik rozmarných scén. Když se vrátil do Klenčí, toť se ví, že Klenčáci naň přišli se vším. Je spisovatel, řekli i »ledachtor«, chodí k němu »pánůch«, ten neco zmůže: hledali u pensisty protekci ke všemu. Jednou, když vývoz potravin byl přísně trestán, dva sousedi propašovali do Bavor pár volečků. Nádeník, který je vodil, když skutek »pukl«, trest odseděl, ale měšťan se bránil trestu; však byl člověk zachovalý a u soudu měli naň jen zapsáno, že kdysi v mládí u muziky se porval. To mu každý pán, je-li ze selského, ochotně promine. Podal žádost o milost — Baar měl tlačit. Jel ke Kroiherovi, ten došel k sekčnímu chefovi JUDru. Em. Polákovi. Chef vyprávěl, že p. Baar už u něho byl, že se znají z doby, když JUDr. Polák jako mladý soudce šel někde u Postoloprt po stopách nějakého falšovaného rodokmenu šlechtického — patrně ve známé affaiře Müller-Mejtský. Farář Baar na některé

faře pomohl mu dobře hledati. Ptal se, přijede-li Jindřich do Prahy, že by s ním rád hovořil. Chefova příbuzná totiž prý žádala Baara, aby směla přeložiti jeho spisy do němčiny. Polák by se rád za ni přimluvil. Kroiher šel tedy k Baarovi, t. č. v Praze za různými jinými protekcemi, řekl mu, že v kavárně Slavii na ně chef odpoledne ve 4. hod. čeká — přijdou, všecko se dobře vyřídí. Proč jsi mne ale posílal, když's už u něho byl? A tu z Jindřicha vylezlo čertovo kopejtko — nebyl! Polívka ho dovedl až do ministerstva; ale najednou Baar, že k Polákovi nepůjde... Rázný Polívka věděl, když Hendryk zjančí, nic s ním nesvedeš, šel jednoduše dovnitř sám, představil se: Baar a přednesl pašeráckou záležitost. Chef, celý šťastný, neboť Polívka mu pomáhal hledat v matrikách — obličej jeho už dávno zapoměl — že se po tolika létech scházejí, slíbil, že Klenčák zaplatí místo »sezení« řádnou pokutu při podmínečném ediktu a rozloučil se s Baarem-Polívkou velmi přátelsky. Tak vidíš, dí teď zarmoucený autor Skřivánka, že do té Slavie jít nemohu. Ostatně věc je už vyřízena. Kroiher šel Baara omluvit, že musí domů. — Po létech Kroiher p. sekčnímu chefovi a min. Dolanskému celý casus prozradil... všichni tři se srdečně zasmáli.

Jinou protekci Hrnčené báby z Klenčí Marie Štefaničové († 1935 31./8.) vypsal Jindra sám v povídce. Sblížila ho s p. radou Stanislavem Boučkem, jenž této »velezrádkyni« svou přízní a sbírkou založil klidné stáří.*)

Přišli naň z domácího magistrátu s prosíkem, aby jim doplnil pamětnici města, do níž již od r. 1948 nikdo neposadil pokračování. S pytlem otázek se při-

*) Posel od Čerchova 1936 29/8.

sypal nejprve v dopisu, potom osobně do hradeckého archivu, v němž a v knihovně hledal celý týden. Nejprv ho soužilo, jak psát své rodiště. Klenčí, Kleneč, Klenč; Klenčí p o d Čerchovem neleží, nýbrž pod Haltrávem a co napsali na nádraží a v jízdních řádech o Klenčí je hotový nesmysl. Kam takové pojmenování vodí, rozřešila malenická slečénka na poště: ta napsala na recepis Kleneč pod Černochem. Rozválet se mohl Baar, když jsem mu takovou stvrzenku poslal. Statistický úřad pro sčítání lidu vydá redakcí prof. Profouse místopis se správnou nomenklaturou, aby byl konec zmatkům, chtěl Baar podle městského znaku a starého názvu z privilegií Klentsch vor dem Walde překřtít svou kolébku na: Klenčí před lesy. Ukázal jsem mu, že v Dějinách Klenčí jsme nepřijali téhož názvu, že on sám p. prof. Zubatému napsal pojednání v čas. Naše řeč o správném Klenčí, aby při tom zůstáno, neboť nový vynález zní jako dlouhý a tudíž nepraktický překlad z němčiny. Přijal zase Klenčí, ale starý »šiml úřední« i p. profesora Profousa posedl, navrhl úřadům: Kleneč pod Čerchovem a tak dosud sluje.

Zase jsme chodili krajem na Pomezí kolem Dubovice zadní: Z Chlumce, kde jsme přepadli přítele Kubisku na faře a spisovatele Ad. Velhartického na poště, Jindřich obdivoval se pěkné sbírce rytin v panské oratoři farního kostela, chlumeckému zámku. Tam »odrakoušťovali« nábytek; všechno se válelo v nádherném nepořádku, drahé perské koberce, obrazy, kusy nábytku .. smutný pohled proti bývalé kráse v souladné úpravě. U dveří parku klečí socha kamenné ženy. Vidíš, ta pláče nad zkázou pěkného sídla — pojď pryč. A šli jsme kolem rybníka Hejtma-

na, Svízelkova, k obrovské hrázi Staňkova do Nadějova... na Bublavou skálu, ke dvojkostelčí u Markýty, k Homolce a k zašlému zámečku při někdejší poustevně. Viděli jsme daleko do Rakous, ku Kleti a přes Třeboňsko na Boubín, obrátkou ku Hradci a dál do kraje... Na zpáteční cestě od lesního správce p. Pírky (ten Jidřichovi prospěl svou latinou a hůl mu uštědřil) zase se Jindřich rozhovořil o katol. moderně — naposled. Chtěla, aby katol. církev (světová) sloužila za vzor celému světu, aby vedla duchovní život národů, ne aby byla vlečena od nich[143a]), aby předcházela na poli každé kulturní práce, aby pomáhala osvobozovat lid, ne poutat, neboť Kristus sestoupil na svět, aby ho osvobodil od tyranie všeho druhu. Aby církev imponovala duchovní převahou, svatostí, osvětou, dobročinností, ne svým bohatstvím, mocí ve stínu světské vlády, leskem nebo násilím... Proč nám nebylo rozuměno? Protože Vás bylo málo, dva, tři na diecési a žádný z Vás se nestal předákem v církvi! Ani v Jednotě Vám nerozuměli, Vaše these, články šly nad chápavost kněžských řad, mluvili Jste často jako rebelové. Snad Vás nahradí částečně Lidová strana, organisujíc lid politicky. Z toho mohou se vyvinout i požadavky náboženské... Dejž Bůh. Kristus pravil: všeci však Vy bratří Jste! Necítím se vinen hříchy, které nám Kordač a spojenci vyčítají. Nezavinili jsme schisma, nejsme zřídlem čsl. církve. Poslední čís. Českého západu (koncem února 1921), vedeného rigorosním děkanem Havelkou v Plzni, už jasně povídá, kdyby hned na počátku našeho hnutí

[143a]) Znal stať v Chicagském Katolíku 23./2. 1920: Katolická církev v Československu?

byl povolil episkopát pro republiku to, co mají na př. sjednocení Rusíni, t. j. národní řeč v bohoslužbě a úpravu celibátu, nebylo by čsl. církve. Čtyři biskupové žádali, aby se podrobilo 3000 kněží, čtyři lidé chtěli míti více rozumu než tisíce hlav. Ti 4 prosadili svou, na ně tudíž padá zodpovědnost. Svědomí mně nevyčítá (korespondence 3./3. t. r.), že jsem stál za akcí Brodského a převzal ji jako předseda Jednoty za svou. Řečí jeho jako návrhem obíral se výbor plných pět měsíců a vydal svou Obnovu, za kterou se nehanbím. Papež Benedikt XV. v allokuci v prosinci 1920 pochválil německý klerus jako svou útěchu — o nás pravil, že jsme mu způsobili bolest — kdo asi tu informoval? Vždyť poměry obojího kněžstva mu mají být lépe známy.. Soudcem všeho bude Bůh — Ježíš Kristus, jenž založil církev a ne vězení, ve kterém se hrozí jen tresty a pokutami. Zápas o očistu, pokrok, myšlénky je vždycky čestný, vzpomínka na boje není jen trpká, ale též radostná. Já jsem nikdy nehnil pohodlně v blátě, mé srdce vždycky hořelo pro čest a slávu Boží i národní, má ruka vždycky byla pohotově, když volala práce, má hlava vždy vztýčena. Nikdy a nikde jsem se zbaběle nekrčil, nepídil se po výnosných prebendách, titulech a než bych se zahodil, raději jsem odešel jako žebrák do své samoty, kde si vydělávám chléb sice suchý, ale poctivý. A za to? Až sem do Klenčí sahá jejich špína. Právě mi píše př. Polívka, jak se ho ve vlaku ptali kněží, byl-li na mé svatbě, že mám dcerušku, jaká je? Tímto zavírám neblahou kapitolu Jednoty a nikdy více se o ní nezmíním... Odpad od církve před sčítáním na zdejší klencké osadě 4600 duší nestojí za

řeč. Odešlo 40 lidí a jakých. Domažlicko se takořka nehnulo. Za to Nová Kdyně a okolí vyšla houfem z ovčince a rozptýlila se po všech možných »ohniscích víry a pravdy«. Perditio ex te Israel...! Tvoje stojánkové hodiny po správě jdou u nás dobře. Šmilovský vypravuje, že krupař Kleofáš v Klatovech měl hodiny na prádelníku s nápisem: Každá raní — poslední zabije! Dejž Bože Tobě i mně, aby hodiny našeho života i když zraní, netloukly klackem a přes hlavu nemířily na srdce! Něco takoví staří Kozáci vydrží, něco dovedou odrazit, ale špíny se štítí a zákeřných hadů na svých přímých cestách také. Taková potvora ani nezasyčí a hned uštkne — člověk je proti ní bezbranným a taková rána pálí. Toho jenom ať nás Bůh chrání, ostatní vše z Jeho ruky tiše, bez reptání přijmu — i žlučové kamínky i nespavost i bolení zubů...

Jednota potom živořila, až 1921 arcibiskupu pomohl ministr-president A. Švehla a jako kdysi rakouská vláda i republika rozpustila organisační tento spolek. Švehla pravil: Také kněží musí poslouchat. Oni právě mají držet autoritu i když selže. Nejvíce hnětlo Baara tvrzení, že biskupové odstraňují Jednotu z lásky — k národu, neboť Jednotáři prý jsou bolševíci, otravujou národ —. Výrok jejich přijímala celá strana lidová a prý hlavně 1800 kněží, soustředěných v klubu duchovenstva čsl. strany lidové. Baar tak vyčetl ze článků v Sursum, jež napsali Bartovský, Hofman, Kotrch, Levý, Stašek a jiní (dopis 17./8. 1922). Sháněl důkazy contra — těžko, poněvadž za Modernu se bil už skoro samotný a těžce, neboť mu otravovali chvíle mnozí mnohými dloubavými dotazy, z nichž málokterý povzbuzoval. Hrstka spolupracovníků, kteří

chtěli Jednotu i při 100 členech za každou cenu dále udržet, žádali články pro Obrod a psali mu z výborových schůzí některé události. Tak o velikonocích 1922 Polívka a katecheta Ševčík z M. Boleslavi, že k nim do schůze přišel farář Kuška a prohlásil: Mohu Vám říci, že nepřátelství Kordačovo proti Jednotě je aktem za hlasování při jeho nominaci a za Baarův feuilleton v záležitosti Libochovické (dopis 10./5. t. r.). Baar jmenoval Farského zlým démonem, kterého nemůže nic zkrotit. Brodský stejně a upřímně a otevřeně láteří na církev novou jako na starou (6./2. t. r.). V ministerstvu školství tlakem episkopátu odňali Brodskému církevní referát a jmenován JUDr. Lederer, spisovatelským jménem Léda. Toho nepřátelé Zahradníkovi — snesli. Jednota tudíž likvidovala a její časopis Obrod zanikl však až r. 1926. Kolik dobrého mohla Jednota II. vykonati, kdyby episkopát se byl vynasnažil ji vésti a ne potlačit! Mohli snadno. Jen sdělit, že o všech bodech programu nelze n a j e d n o u rozhodovat, že začnou napřed na př. s liturgikou! Tím mohli zachránit kněžskou největší dosud organisaci i pro církevní zájmy. Nejdéle při Jednotě vydrželi Baar, Polívka, Žížala: říkali jsme jim »tři mušketýři«.

Horem vzpomenuté podezření o dcerušce si zavinil Baar sám. Ze směsice lidí nejvíce znal a miloval lidskou drobojet a ta také všudy k němu neobyčejně lnula[144]). Nevracel se z procházky, aby nějakého třeba »košilatého mudrce« nepřivedl do kuchyně pro odměnu za veselou chvilku rozprávky. Když manželům Vrbovým v Domažlicích narodilo se děvčátko, stal

[144])Viz mou předmluvu k Dětským obrázkům. Sebr. spisů čís. 23.

se strejček Baar jeho největším ctitelem, zejména když rozvázalo jazýček. Spisovatel Vrba k vůli »Žabince« a Baarovi o prázdninách bydlíval v Klenčí, s polobratrancem Baarem kuli mnohé plány spisovatelské, kulturní — a jemnostpán pilně chodil za slečinkou a ta zase běhala do domu Baarova. Hrdě říkával Baar: to je naše nejmilejší dítě... Nedivno, že bratrská láska takový »poměr« otáčela dle potřeby jako vosk v ruce. Ach, pomluvy v kněžském životě! Kdybys byl čistý jako led a bílý jako sníh, pomluvě neujdeš. Čelakovský kdysi napsal verš kněžím: Pomluvo, ty netvore, pichlavé máš listí, žádný srp tě, ani kosa s pole nevyčistí! Baar si Vrbu neobyčejně oblíbil. Chodili krajem, studovali Chodsko. Nejprve je Baar srovnával s jinými známými končinami, nejvíce z Táborska. Tyto prošel »jako pobuda, nic nedělaje, jen oči měly pastvu«. »Vidím ustavičně ohromné, deštěm a větrem zčeřené plochy hradeckých rybníků, slyším šelest pohanských, t. j. nekřesťansky velikých dubů a buků, procházím se po krátkých i dlouhých hrázích, hejna racků mi krouží nad hlavou[145]), lesy i luka, města i dědiny, Češi i Němci, skály i propasti, pyšná sídla velmožů i zřícené hrady — to všechno táhne mi hlavou jako v pohádce. Bohatství a krása těch končin stala se mi nezapomenutelnou. Také do Písku jsem se dostal i do Putimi. Hřbitov měl vrátka otevřená a tak sám a sám prošel jsem ta milá místa, pomodlil se, požehnal hroby jakoby naposled. Vše pobuda mine — smiluj se nad námi, Hospodine... Naše počasí v Hradci bylo —

[145]) Třeba přečísti: Na srdci přírody I. (č. 5. Sebran. spisů) vzpomínku pod názvem Rybářka.

1921 květen — nádherné, ale doma už se dalo do deště... A slyš, naše Chodsko je přece jen ze všech koutů světa nejlepší — nejhezčí. To víš, o tom si ještě povíme.« — Potom našli oba chodští patrioti, že dějiny Chodů budou nejzajímavější ze selských a nejstarší. Velice se zlobil Baar, když jsem ukazoval na Chody jiné u Náchoda, u Pržma pod Boubínem — hned mi posílal staré listiny ku překladu, aby mne přesvědčil. »Poslechni, co mne žere. Znak města Klenčí je opravdový paskvil umění, do pergamenu ho načmáral nějaký mazal, nebo tatíci-držgrešlové kumštýři vyklopili málo grošů a jaká láce — taká práce... Nemohl by nám jej nějaký odborník odborně vymalovat v jasných barvách na štítu? V rozměru alespoň 20 : 30 cm. Rád to zaplatím. Tvůj nápad psát Chodské Klenčí, zrovna jako Chodový Újezd, Chodová Pláň, se mi také líbí, leč historické je Klenčí před Českým lesem — ač dlouhé a nepraktické; s Vrbou jsme myslili oživit název Klenčí před lesy nebo K. před lesem (rozumějž Českým). Budeme se o to ucházet na úřadech...«

Kdykoli jsem přijel úředně do Chudenic v l. 1919—1921, vždycky Baar za mnou přišel. Nechtěl věřit, že i kolem Poleně seděli Chodové. Až listinou z r. 1711, kdy ještě tamější sedláci žili jako svobodníci, dodatkem z r. 1551 k Müllerově knize Svobodníci jsem ho přesvědčil. Časně zrána 9. srpna 1921 cestoval z Osvračína přes Koloveč (Srbice viděl před tím) na Chocomyšl do Chudenic, k Harmáčkovi, vykutálenému hotelierovi[146]), druhý den se mnou na Tuhošť, zpět na Výšensko k Bolfánku, kde s věže udiveným zrakem nad takovým českým rájem, jemuž rovna

[146]) Byl léta v Americe.

není, hledal příkrou cestu od Hodovíta (= hora Javor) do Klatovska a pod věží spatřoval pole Ameriku, které kdysi náš J. Dobrovský vlastníma rukama vyklúčil z lesa za ochotné pomoci hraběcích žáčků svých bratří Heřmana a Jaromíra Černínů. Odtud jsme jechali přes Pušperk, Polyni, kolem Bítova na temeno Doubravy, zpět do Chudenic. Vzduch a duch kraje ho přesvědčil víc než archivář: ano, i tu žili Chodové, zbytek jejich kolem Loučimi, v Pocinovicích a Lhotě míval s ním territoriální souvislost větši než s Nášimi. Ale snad přece jen tihle Chodové (nemají papírů vejsadních) — usuzoval — byli jacísi hraničáři jako záloha k Nášim, kteří byli úderníky, první na ráně. Už za 14 dní vede celou výpravu na rozpoznání krajiny: MUDr. J. Císler se synkem, jenž milé máti říká škádlivě »stará paní«, spis. Vrba, rada Milota, učitel — náš přítel z Klenčí J. Bozděch s opáleným synátorem, poustevník-kněz J. Sazama ze samostánku Sazamova pod Netřebem, mne a lesmistra R. Szalatnaye vyhledali na Netřebu při prastarých tisech. Přehlíželi jsme úsek kraje, který před r. 1829 nesčíslněkrát procházel Dobrovský nebo naň z Radlic dlouho hledíval. Jindřich poznal v Ouboči staročeský srub (u samé fary), za ruinami Herrstýna archeologicky památné zbytky hradiště »na Příkopech«. Poslouchal »vejklady« — znovu názorně se učil historii rodného kraje kolem Pětivrší. Ani naše žertovné vzpomínky na Drozdu, černínského, lovčího na Herštejně, ho nevytrhly z vážného rozjímění. Občas prohodil: To musí uvidět Jouza! Mlynář Jouza (Josef Tauer starší) byl jeho nejvěrnější hejták a »dvorní dodavatel« v Klenčí. Mnoho bystrého od něho pochytil a sice zvláštní metodou — hádkou, při čemž ze starce vytáhl, co potřeboval. Jindra se s panem

otcem hádal, šidil ho, posmíval se mu, Jouza jen hořel jako vlčí mák, očka mu hrála a někdy lahodně, jindy kousavě »odbyjval svyho nepřítele Holubuc pampátera« pravdou, lží, ale vždycky nad pomyšlení vtipně, a ponejvíce žertem. Baar »po křiku«, nad nímž (než zvykli) kolemjdoucí se pozastavovali, odcházel spokojeně domů — hned za tepla zapisoval si do svazečku: Chodský humor[147, 148]) slovní obraty, fráze, »nadpady«, příhody, co z dědy vytáhl. Někdy na sedačce buď v zahrádce nebo na zápraží ztichli — to měl Jouza, starý zažraný písmák, buď starou bibli nebo nějakou kroniku. Četl a vykládal. Znal Hájka z Libočan, Paprockého Diadoch, půjčil jsem mu Stránského, Skálu ze Zhoře, nejvíc držel na Palackého Dějiny a Balbínovu Obranu — to je čtení, který přemejtí šechny blábolačky žencký (= romány) i Jiráska. Ale jeho Psohlavce uměl citovat a říkal, že ten profesor teprve Chodům a Čechům »vorevříl voči«. Taurovi Baar neobmezeně důvěřoval a

[147]) Viz Chodská čítanka, str. 157. Nedělní přílohy Národ. listů r. 1924/25.

[148]) Mlynář Tauer po domácku i felčařil. Když jeho milý jemnostpán »kňoural«, mohl být jist, že Jouza mu přijde poradit nějaký truňk podle Černýho nebo Mathioliho herbáře. Největší gaudium ale Baarovi způsobil kacíř in medicina v advent 1921. Vypukl v Klenčí břišní tyf, 36 případů, z nich i MUDr. Bozděch, čtyři končily smrtí. Onemocnění tloukla se kolem mlynářů, u nich čtyři osoby se roznemohly. Lékař tvrdil, že se nakazil z pitné vody studnice Jouzovy. Zkoumána úředně a našli v 1 cm^2 vody 130.000 kousků bacilů — zapečetili zřídlo a s ním ještě tři jiná. Neptej se, popisuje Baar (1. 12.), jak se starý písmák ježil, když mu do studny hodili 30 kg vápna a na mlýn, pod jeho heslo: Dnes za peníze, zítra zadarmo (melu) mu přitloukli zamořovací tabulku a formalinem mu vykouřili obydlí. Tak nadávat jsem ho neslyšel jaktěživ. On sám zůstal zdráv. Veřejné mínění vykládá

se svěřoval. Jistě by byla aféra jeho s arcibiskupem Kordačem dopadla ostřeji, nebýt mlynáře. To r. 1919 se rozešel Kordač s přítelem-hrabětem a uslyšev po vydání naší brožurky Na obranu, které nečetl, od přisluhovače svého vikáře Hubáče, že Baar se dotkl Libochovic, nerozvážlivě tam ve své vyvýšenosti napsal: Baar schreibt in der Jednota schon jetzt: Erzbischof K. obwohl jahrelanger Freund des Grafen H., toleriert sein scandalöses Leben (Baar už píše v Jednotě: Arcibiskup K., dlouholetý přítel hraběte H., trpí pohoršlivý jeho život). Hraběnka s dětmi totiž opustila chotě. Hrabě na základě výčitky arcibiskupovy chtěl Baara žalovat. Když mu tento poslal, co napsal, obrátila se karta. Baar na přání hraběte prosil 1921, 5./5. Kordače, aby mu přívětivě udal pramen, ze kterého čerpal svůj citát... Neodpověděl. Záležitost se dostala do tisku — Věstník klubu duchovenstva československé strany lidové (Roč. I. 183) napsal, že Baar napadl arcibiskupa, ten že ho k sobě pozval, že prý dopisem se ani všecko vysvětlit nedá. Baar že se nedostavil a teď že nemocného arc. Kordače snižuje... Baar chtěl žalovat, ale Jouza radil: ne. A tak napsal redaktoru St. Pilíkovi, faráři v Středoklukách, aby v nejbližším čísle Sursum zále-

---

si to tím, že mlynář rád pojídá cerbuláty už prý přes 60 let, tak prý ty bacily žerou cerbuláty a dají Jouzovi pokoj. Když mu páni od komise nakazovali, aby osobní styk jako nosič bacilů omezil na nejnutnější míru, vykřík' na okres. lékaře: Víte vy co, polibte mi hoblík! Vzal hůl a šel rovnou ke mně se stížností. Až přijedeš, bude Ti vykládat takové podrobnosti, až se budeš válet smíchy. Je přesvědčen, že to žádný tyfus není — je to všecko od nástudu. Jeho Pepík (mladej mlynář) nastyd' při vohni v Postřekově a ty zatrac... krůty, žencký, ty řezat a řezat, až z nich budou třísky lítat. Každá má na šatech výstřih od krku dolů na pupek, lítají po všech peklech, jak někde jen struna vrzne a potom hekají a chcí-

žitost nějak spravili, že mu tím ušetří velice nemilou práci. Klidnému pozorovateli bylo jasno, že Kordač se stal ve své horlivosti obětí mystifikace, dopis snad Baarovi poslal, ale ten se na cestě ztratil. Kyselá kaše libochovická Baarovi otrávila mnohou chvíli — dopisů pro i contra o ní přicházela mu dlouhá řada.. Viděl v ní také ve své vznětlivé povaze jakousi schválnost se strany arcibiskupovy, kterou asi nebyla.

Osudy pronásledované organisace Jednoty, milovaného Xavera, jenž potom úplně se uzavřel před kněžskými osobami, případ Kordačův mnoho ohlodaly kořen života citlivého Baara. Přistupovaly ještě další hořkosti. Aby dokázal, že stále myslí na svou jedinou lásku pozemskou — děti, chtěl ze svého domu zařídit pro klenečské Chodováčky opatrovnu, v níž by již před školní výchovou našli útulek za dne, kdy matky běží za vezdejším chlebem po práci, a také návod pro školu a život. Dle předpisů má opatrovna míti poblíž hřiště: i ucházel se Jindřich u obce, aby mu — vlastně svým dětem — odprodala stráňku před domem směrem k faře, jež by se snadno dala upraviti k označenému účelu. Ačkoliv všichni z měst. rady věděli o úmyslu — přece se našel jeden

pají. Vidíš, že Jouza by moh' na Karlově universitě přednášet novou zdravovědu. Epidejmní lékař — zástupce našeho marouda, Dr. Em. Franta, pochází z Valašska. Dluží se u mne četbu a tvrdí, že Chodové přišli sem od nich z Moravy. Naše čakana = jejich čagan. Valaši také chránili hranice proti Maďarům, říkali jim ne Chodové, ale »portáši«, měli vojenské zřízení a kníže Břetislav prý část Valachů poslal sem na Němce atd., tedy jako Dr. Vančura napsal, že přišli ze Slovenska, protože část kroje chodského tam ukazuje. Co tomu říkáš? — V Klenčí potom modo hungarico počali jednat o vodovod, který uskutečnili až r. 1935.

z nich za stranu dělnickou (= komunisti, jímž Baar říkal důsledně bolševici), který mluvil proti žádosti a nikdo z celého zastupitelstva, ani starosta, na jehož práci pro obec měl jemnostpán vděčné oko, se neozval proti mluvčímu a odprodej stráně zamítnut.

Spisovatel Vrba sám píše o svých vztazích k J. Š. Baarovi. Přímá povaha Jindřich k němu přilnul z počátku celou duší a jest-li za nedlouho ochládal, nelze počátků hledati v knězi. I to přehlédl, když občas Vrba některou jeho myšlénku přijal za svou[149]), imponoval mu nedostižnými ličbami přírody (Bažantnice, Les, Vysoký sníh, Dražinovská hora...), zlobil se na to, jak pokřivil kněze v románu Jan M. Šanda, své městské sousedy v Zubřanech, chtěl vzbudit akci, aby Chodačky za to, jak je vylíčil v Zeleném šeru, na náměstí v neděli vyplatily spisovateli vlastnoruční honorář — podivoval se Vrbovu přebíhání in politicis se strany do strany a smával se, že sebevědomí tohohle Šimaníka by se nenasytilo ani presidentským křeslem na Hradčanech. Všecko omlouval zeleným mládím a také štěstím Vrbovým, jenž v dobách popřevratových, kdy ubití lidé z války nehledali těžké, pravdivé, poučné čtení, jako spíše lehkou, erotickými nemožnostmi naplněnou literaturu, na českém Parnasu rychle se vyšvihl na vysoký stupínek. Redigoval v Plzni nákladem knihkupce Benýška vynikající časopis Pramen a šťastně. Nadán obchodním talentem přivábil témuž Benýškovi mimo jiné spisovatele také Baara, jenž do Pramenu psal a u Benýška vydal knížky Náše pohádky, J. Fr. Hruška: Náši pod Čerchovem. Benýšek s honorářem nelakotil, pořád výplatu sliboval — až v říjnu 1922 ohlásil úpadek.

[149]) Skarlandtův Baarův Památník, str. 48—81, l. c. 56, 63.

Baar v konkursu uvázl se 5100 Kč. Ztrátu nesl klidně. Přišel jsem v Novém Životě a jinde o víc peněz a jsem živ. Patrně z honorářů nezbohatnu a musím se víc modlit za rodiče, že ku stáři netrpím hlad! Jen občas ho zamrzelo, že Vrba ho na »budoucí věci Benýšek a spol.« nikdy neupozornil. Zastupování předal Baar JUDr. Jar. Štěpánkovi ze Kdyně a dále se o to nestaral. Více ho bolel osud kmotra Heindla, starého výminkáře. Syn Rudolf, co se na živnost vrátil z Ameriky, prodal celý majetek za 260.000 Kč, otce nechal a odjel za moře. Štěstí pro 80letého starouška, že Baar včas zachránil mu 65.000 Kč místo výměnku a potom o kmotra tklivě se s Otilkou až do smrti staral.[150]) To je moje nejlepší dítě, říkával vděčně děda Barvíř. Hůře uvíznul v Plzni Vrba; zakládal Benýškovu firmu i z věna své choti. Ale jako muž agilní většinu přece zachrániv, pomohl brzo i Baarovi. Uzavřel smlouvu o vydávání svých knih v Českomoravských tiskařských podnicích strany agrární v Praze a zde také zakotvil i Baar s vydáváním svých Sebraných spisů. Baar v pondělí 1922, 19./6. podepsal osobně smlouvu, zavázav se, že k prvnímu číslu na podzim t. r. přichystá Paní komisarku. Začátek rukopisu jsem nedávno v Klenči četl a Baar pravil: Má to být protějšek Cimburův! Však uvidíš, jak tu českou ženu vyšňořím. Tou smlouvou nejenom finance pensisty

[150]) Povídka Amerikáni. Sl. Otilie Kinštová slouží u Baara od r. 1908. Narodila se r. 1880 ve Slavutě, ruském městě újezdu Zaslavského, gubernie Volyňské v Polsku, kde otec její, kdysi lesník na Vráži u Písku, přijal místo u knížete Sangušky. Při srážce s pytláky byl těžce zraněn a další služby neschopen — Sanguszko ho propustil bez pense. Vrátila se rodina do Písku, kdež dcerušce oba rodiče umřeli. Stála beze jmění sama na světě — až u naší mámy našla domov.

Zákoutí Baarovy pracovny.

postaveny na jistou basis, že mohl žíti bez starosti, ale také knihy Baarovy pronikly všude, kam sahaly dlouhé ruce Českomoravského nakladatelství (Noviny), zejména na venkov mezi lid a tak jméno klenckého samotáře učinily populárním jako nejčtěnějšího autora českého. V Praze po návštěvě nakladatelství — taj. Máj a řiditel Jun — vycházel s Brodským některé instance, jež by Klenčí pomohly vystavět Masarykovu měšťanskou školu. Pořídil. Domů se vracel přes Hřivice, aby uviděl chmelového Františka — Polívku, t. č. předsedu Čsl. chmelové společnosti.[151]) Brzo nato jel na pohřeb do Písku — Ad. Heydukovi. K němu vázaly ho vzpomínky z Putimi, kdež se s básníkem jako student několikrát sešel, a také vděčnost, neboť v jeho tónu i slohu napsal své prvotiny verše Rodnému kraji. Kromě toho přítel-děkan Ant. Svoboda, hlasivkami churavý, prosil ho, aby zaň zařečnil nad mrtvolou Pootavského slavíka. Klášterský, jenž mluvil nad rakví na radnici, sám se přiznává, že Jindřich řečí na nádražním peroně zastínil všecky řečníky a svým citem a vzletem dojal, uchvátil nepřehledné zástupy. K jeho projevu dlouho na Písecku se vracívali účastníci s dodatkem: Tak vroucně mluvit kněze jsem nikdy neslyšel. Uznali to i president Akademie Zubatý, spis. Josef Holeček. Zubatý při večeři dostal se s ním do hovoru o některých zvláštnostech jazykových a požádal Baara, aby více než prve mu psal do jeho časopisu Naše Řeč. Téhož r. 20./7. jel na pohřeb spisovateli prof. K. Klostermanovi do Štěkně. Klášterský, jenž opět zesnulého povídkáře oslavoval, napsal: Bylo mi útěchou

[151]) Smával se, že má tři Františky za přátele: Chmelového, dřevěného (Fr. Špalka) a teplého.

při tom smutném úkolu, že na schodišti štěkeňského zámku mi stál po boku Baar.[152])

Vrba koncem r. 1921 ponořil se do sepisování Chodských rebelií, jež měly hrot proti Jiráskovým Psohlavcům. Baar o jeho podniku napsal 8./12. t. r.: Dělá si chodskou historii tak, jak ji román potřebuje. Pokud vím, bude středem jejím Klenčí, proto uveřejňuje ad hoc články leckde kupředu. Četl's větu: Lomikar věděl, kde je pravé sídlo rebelů a tedy vybrán největší počet odsouzených ze zcela jiné osady (než Pocinovice) a myslí tím Klenčí, odkud byli tři: Etzl, Brychta, Kosliba. O Koslibovi tvrdí, že to byl Kostlivý = mlynář Šimaník, jeho praděd po matce. Na Domažlické Vrba zanevřel, škrtá tudíž název: Chodové domažličtí a zavádí Chody pod Haltravou, zapomínaje, že měli Chodové v Domažlicích svůj hrad, purkrabího, své kulturní i politické středisko. Už jsem mu to vykládal široce a dlouze, ale on (prý) má nějaké zápisky po svém zemřelém otci, učiteli měšť. škol, a z těch čerpá svoji moudrost. Krátce, Vrba si dělal historii sám, často přednášel ve svém smyslu a r. 1924 vydal spisek: Chodsko pod Haltravou, v němž bez ohledu na skutečný stav, na archivní prameny a starší literaturu některé smyšlenky uvádí jako faktum. Když jsme mu ohlásili neudržitelnost něčeho takového, odvětil, že píše román a jako básník má své právo pozměňovat děj podle fantasie. Baar trnul nad takovými zásadami — věnoval na přesvědčenou příteli všechna svá excerpta k doplnění mých statí Chodové a páni z Lamingenu (ed. 1906), z nichž vysvítalo, že chodské povstání a smrt Koziny-Sladkého z Újezda nemá žádného podkladu náboženského, leč

[152]) Skarlandt l. c. 15.

jen sociálního, politického. Marně. Vrba, přestoupiv k čsl. církvi, dále tvrdil, že Chodové ještě dlouho po protireformaci setrvávali při jinověří. Uváděl i za důvod husitské kalichy křížů na klenckém hřbitově, chodské odpouštění obce věřících nad rakví o pohřbu... Nejlépe se mu povedla kopie z mé knížečky o pokutě při křtu 36 zl. Já ovšem napsal v rukopise podle matriky 36 grošů, ale sazeč dal místo grošů zlatky... Když román Chodské rebelie vyšel, nepřijala jej část kritiků příznivě, tak F. X. Šalda, a Dr. Arne Novák, jenž v Lid. novinách 1924, 4./8. praví: A vůbec nevítám příliš nadšeně výtečného malíře přírody a skutečnosti na půdě historie již proto, že jeho příkrá protiřímská a protišlechtická tendence povážlivě kalí jasnost jeho pohledu.[153]) Baar tenkráte sestavil svou kritiku sub titulo Nehistorická historie. Nedal ji však na radu přítele veřejnosti z důvodů chodských, přátelských, aby se oba klenečtí rodáci nevystavili svým sporem na zdivu sensací lačných lidí.[154]) Také Alois Jirásek dopisem odmítnuv překrucování dějin, s politováním vyjádřil se o vědomostech kdysi učitele na lesnické škole, který dává hrdinovi z Újezda kráčeti modřínovým lesem, ač teprve o ½ století později počaly u nás pokusy s kulturou modřínu. Baar i potom zůstal věren rodině Vrbově, podnikl s Vrbou, Štěpánkovými výzvědný výlet chodský 1923, 30./7. do Železné Rudy, dal s ním společně učiteli Paroubkovi okreslit, zvětšit chodskou pečeť, ode mne pro Chodské rebelie zaslanou.

[153]) Později r. 1928 v Brázdě, roč. IX., podrobil Chodské rebelie odmítavým rozborem Dr. Fr. Roubík.

[154]) Vydal jsem ji až r. 1930, když mi vyčítáno, že souhlasím s Vrbovým pojetím Chodské historie. Že vyšla v době Domažlických obecních voleb, nestalo se mou vinou.

Stýkali se však řidčeji: neboť nedůtklivý romanopisec nesnesl žádné výtky o povrchnosti, s jakou hází knihu po knize do rukou čtenářské obce. Baar ve svém spisování si počínal docela opačně. Ku každé knize napřed snášel dolohy, vyhledával a kriticky přijímal jiné, ba kde nestačil, dával svým známým jejich věrohodnost ozkoušeti. Velmi se zlobil, když se přesvědčil, že užil něčeho nevěrohodného a zase míval radost, když pozdější nějaký archivní kus nebo farní pamětnice mu potvrdila, že správně podle pravdy něco napsal.[155]) Nejvíce se však jemnostpán rozhněval na přítele Vrbu pro jeho stanovisko při záboru chodských lesů od stadionského panství v Trhanově. Baar žádal na podzim 1923, aby Pozemkový úřad přidělil hvozdy obcím, resp. okresní správní komisi v Domažlicích, Vrba pak byl nejprve pro město Domažlice a později pro Sdružení českých obcí chodských, tedy jakémusi novému družstvu. Pro Vrbův názor mluvila okolnost, že někdejší královské lesy patřívaly užíváním Chodům a ne německým kolonistům. Právního rozdílu ovšem nyní nebylo. Vrba sám udává tento rozpor za hlavní příčinu roztržky jeho přátelství s Baarem; avšak byly ještě jiné soukromé, nejenom povahové, ale i rodinné. Baar jmenoval Vrbu často Zelený Jan nebo Jan mládenec (= lesní). Jindřich nikdy proti Vrbovi nevystoupil. — Rozchodu obou litovati dlužno k vůli Vrbovi. Míváť on, dovedný malíř přírody, často nepřirozenou invenci dějovou, plynoucí z neznalosti venkovského života, povahy lidí, dává sedlákům do úst výroky, jichž venkovský člověk nikdy neučiní, najmě analfabet stol. XVII. Vrbovi by byl dal Baar všecko — i svůj skizzář, jenž by mu byl stačil na celý život a

[155]) Skarlandt l. c. 67.

nemusel z nedostatku látky sahati k takovým námětům, jako: Divoženky, Madlenka z Pece..., kteréžto rozmary zaručují Vrbovi příslušnost pornografické společnosti českých literátů psavého druhu, jimiž škodí nejen národu, svému jménu a jimiž snad pozdvihuje svoje příjmy, ale nepozdvihuje náš národ k ideálům.

V těch časech mne na jaře 1923 lékaři pro neduh vyhnali z archivu. Z postele mně pak pomohl obyčejný domácí prostředek a od následků šťastný primář MUDr. V. Šťastný v Písku.[156]) Do Malenické chalupy často zavítal Jindra. Když se opovídal, obyčejně uvíznul doma — nejvíc přijížděl náhle, ruce a kufřík plný lístků s dotazy o příbězích z let 1820—1860. Tak to by bylo, abys tohle nevěděl, od čeho's archivář. Což jsem se podivil, co všechno měl na starosti! Najdou v Nemanicích při opravě rybníku v zemi zapečetěnou láhev, v té pergamen s divotvorným nápisem z r. 1651, že nedaleko poklad v různé zlaté i stříbrné minci. Práce zastavena, četníci hledají místo, pergamen putoval na hejtmanství, odtud do Prahy, opis do Malenic. Nějaký šelma napsal novější rukou — nenašli ovšem nic. Jindy Jindra potřeboval starý snář, dodnes nevím k čemu, knížku Černého: Boj za právo (r. 1848), dále návod k subvenci pro elektriku, vodovod atd. Může to být, když Chodové pomocí psa dobyli Mediolánu, že proto dostali znak psa? Baar obyčejně ale u mně proseděl celé dny u knihovny, četl, vypisoval, balil, odvážel... Na večer humorně vyprávěl své zkušenosti ze života; příhody

[156]) Proti dně ze studených místností hradu mi poradil přítel P. V. J. Vacek, knihovník z Teplé, píti odvar z březového listí.

KNIHOVNA ... Nemanice

z cest a poutí do St. Boleslavi, na sv. Horu, do Tuřan, na Velehrad, Hostýn — prozrazoval své literární plány. Chtěl též vydat svá kázání a ještě sepsat cyklus Matka Boží a Český lid. Nejvíc se mi líbil, když přijel oblečen »ve svý šaty vokatý« (světlé barvy) bez kolárku, se svým historickým havelokem. To jsem hned uhodl, že natáhl toulavé boty, nechal na čas »škrabání«, že půjdeme na potulky. A šli jsme. Baar ne více zamlklý pracovník u stolku — ale šohaj. Oči se mu rozjasněly, tvář rozesmála, jeho vážné farářské pohyby staly se elegantními — všecko na něm hrálo. I šedivý klobouk si sedl furiantsky nakloněně nad pravé ucho, cvikr dostal výbojnější posici blíže kořenu nosu — ústa překypovala žertem, vtipy, nejvíc sám o sobě, co zas kde provedl. Tak tedy půjdem', kam chceš, třeba do Vimberka, na Boubín... Nikdo, nic, člověk, zvíře, strom, budova, ves... neušlo jeho bodavé kritice a bystrému šlehu. Při tom rád šermoval nejen jazejčkem, (měl za měsíce odpočatý), ale i dubovkou, tou od správce, který opatruje nejkrásnější Markýtu na světě (t. j. polesí u Hradce). Jda veselý jako čížek na křoví, stále na přeskačku štěbetal, více bavil než poslouchal. Těžká stará teta Můra (= záducha) poroučela mu pomalou chůzi; proto se co chvíli zastavoval, zejména do vrchu... S oráčem si promluvil, cestáře se vyptal, dítě ze školy pozlobil, hospodáře pochválil, že čistě orá, hajný že má stromy v řadě jako generál vojáky.. S každým uměl. Nejvíce si všímal dědů a stařen. Za pět minut byl »děroušek« celý jeho.. Proč? To napsal do Marcovic starouškovi M. Vševerovi 1924, 13./10. takto: Chci svým perem, pokud mohu a dovedu, zvěčnit českého sedláka se všemi přednostmi a vadami, aby zde stál, až mo-

derní doba úplně rozhlodá náš zděděný selský charakter. Proto také miluji hlavně staré výměnkáře a chytám z nich rozumy.. Nepíši, řekl jindy, ani pro chválu, ani pro hanu lidskou, ale pro užitek budoucích, ať srovnávají přítomnost s minulostí.. Vybranými slovy promlouval se ženami. Když jsem se tomu podivil, vysvětloval — prosím čtenářky za prominutí, že povím doslovně —: Jau, jau, těm ty nerozumíš. Skřivánek říkával: Žencká je jako pečená husa, každyj kousek na ní je dobryj ha teky chutnyj, že člověk, jak se jí dotkne, všecky prsty voblíže. Jenom zobák na vobouch nestojí za nicnicoucí nic. Ha každá-i baba fousatá jako ten zlej, má se za hezkou ha za moudrou. Jen na chválu (řek' »šmajchl«) ji chytneš hned, jako mouchu na med... A tak jsme spolu procházeli celou šíří nejdřív celé Chodsko od Hiersteinu, hradní věže za Pivoňkou, až po Nýrsko — potom Šumavěnku až k Vyšňobrodské končině. Všudy se Jindrovi líbilo, jen v Železné Rudě méně. U jezer stál nad nepokojnou hladinou, prohlížel každou stráň. Celkem máš terén tady až odporně turisticky upravený, všechno umeteno, označkováno, jako by pro děti, chatami, hotely, jiným komfortem opatřeno a tak přecpáno milovníky všeho jen ne přírody, že se z toho až dělá špatně.. Za to vesele capkal od pramenů Vltavy do Pláně, údolím ke Kušvardě (našel to jméno od toho, že voják muší na vartě kušovat) lesní silnicí, k níž jako na růženci přivěšeno několik rybníků... Těšil se, že uviděl z Bučiny Alpy, těšil se na Boubín a ejhle, sotva se za jasného odpoledne před námi vynoří, toulají se po jeho netvorné hlavě mraky, má »čepici«, rozprší se. Moje moudré »vedení« podrobeno zžíravé kritice, ale až v hostinci při nádraží v Lenoře, když ždímal

9 kapes svého promoklého haveloku. Při teplých kamnech (v létě) u stolu na oslavu krásného počasí zapálil cigárečko a počal citovat »duchy« Boženy Němcové, Sládečka, Fastra, Obentrauta. Pronásledovali ho všudy i když počítal nesčetné seníky na lukách mezi Volary a Zbytinami, lituje, že na Chodsku nejsou. I byly, jen se zeptej p. faráře Ringa (historik v Grafenriedu), proč Němci přeložili ves Korytany na Rindau. A což Stadionské Sommerhöfe kolem Čerchova, ty neměly už v 18. stol. seníky? Vidíš — najednou chválí Baar, my hu nás máme všecko, všecinko. Na hrad Hus vylézti se mu nezdálo, když odtud nic neuvidím, leda díru do země (= příkop), ale okouzlily ho Prachatice, kostel, zejména radnice a hlavní brána s potutelným nápisem při rytířském jezdci (Laudamus veteres, sed nostris utimur annis: Chvalme staré časy, ale našich využitkujmež). Dívaje se se Skalky na komplex starožitných budov, přál si viděti průvod několika kop soumarů a slyšet známý zvonek, prý býval celý stříbrný, jenž v mlze a vánicích určoval svým hlasem linii karavanám se solí, aby nezbloudily. Zaujal ho neméně starobylý kostel sv. Petra a Pavla ve St. Prachaticích, jediný zbytek původního města, našeho Norimberka na Zlaté stezce, právě tak jako rozhovor o rivalitě kapitoly Vyšehradské na Prachaticích proti kapitole u sv. Víta na Volyni. Menší vyhrála, jí stala se zemská silnice Pasov—Volary—Písek Zlatou stezkou, neboť toto pojmenování původně náleží stezce z Pasova přes Freiung k české Kalifornii u Zlatých hor při Rejštejně a Kašperských horách. I v okolí Prachatic se dolovalo (u Švihova ještě r. 1580) a při Blanici narostlo městečko Záblatí, které před námi průrvou řeky v lesích leželo jako

skvostný náhrdelník na talíři. Item Hrádek při vesnici řečené Husnice, potom Husinec, od toho, že připadla k novému královskému hradu Hus. Obyvatelé její starousedlíci pocházeli z Králováků na Volyňsku, byli svobodní; novotní usedlíci stali se poddanými ke hradu. Ten se nejmenuje od ptáka — husy, ale od Hús, t. j. něm. zkratky názvu Haus, jímž proti chatám nazývány zděné hrady. Jindř. Hradec sluje v nejstarších listinách Niwen či New-hús, tedy dům nový, tvrze zase Schlosz, t. j. něco uzavřeného při zděné věži. Čeští králové se řídili zásadou, že je Pán Bůh neopustí, jen když budou němčit, a po nich němčila šlechta, odtud Helfenburg, Riesenberg... Češi říkali také místo Haus — Hús, Hus; starým slul posvátný pták z Kapitolu káka: tamhle máme ves Kakovice při kopci Kakovníku, jinde Kokovice... a Slovinci nazývají české husy dosud káky... Nevadí, že u Prahy povstala ves Husinec, to hodně později, když začali zde vykrmovat bílé labutě české pro Pražáky. Hus se narodil u nás z rodičů svobodných (proto mohl do škol)[157]), a kdyby učení páni prošli důkladně jeho spisy Dcerku, Postillu... našli by více názvů z našeho měkkého nářečí králováckého! A tohle je původní Husův domek? I kdež — Husinec vícekráte vyhořel a naši vesničtí předkové počali stavěti až v XVII. stol. po italsku čili zděné

[157]) Spor o rodiště počal až Dr. Pekař s Drem Novotným a myslím, že oba nic netěšil. Jednou jsem Dr. P. v archivu vykládal příhodu z Němec. Na cestě z Norimberka do Landshutu mi vysvětloval bodrý řemeslník norimberský, jenž měl příjmení Husz, že je potomek »des böhmischen Reformator's Johann Husz«, a nechtěl věřit, že Hus umřel jako neženatý katolický kněz. Není možno!, má rodokmen... Hádali jsme s p. profesorem, že asi z fabriky milánské (c. 1820). P. Dr. Pekař při té řeči pravil, že neměli spor s Václavem (= Novotným) začínat — později opakoval v dopise.

domky. Dřív sedláci měli byty úplně ze dřeva a měšťáčkové na podezdívku kladli stěny z klád, až tak v druhé polovici XV. stol. jen na náměstích, v postranních ulicích se žilo dál po sedlsku... Podlahy měly utlapané z hlíny, jako ještě nedávno na Dílech u Vás... Baar po té vycházce studoval celý den doma u mne: Palackého Documenta, Dra J. Sedláka Jan Hus, Slámy: Prachatice — knihy dočista odvezl do Klenčí.

Stáli jsme spolu na Lysé skále nad Svatomářím, přehlíželi rozlohu Královského Brda a Králováků. K nám ze šíře a dáli hleděly vesničky jako hvězdičky na zemi, prohlížejíce jasnýma očima svých budov z temna lesů nebo ze šedě polí, zelena luk — nespočítáš je, jen když den má své »pozorno« a hory žádné »požahy«. Není větší krásy u nás. Mluví z nich kouzlo domova, jeho polozapadlých dějů kolem starých hradů, měst i vesnic — zde pozná našinec, že bláhové toulky v cizině nedají nám toho, co máme doma. Krásné jsou Výhledy, ale Lysá hora hezčí, závidím Vám — se zářícími zraky pravil Baar, obnažil hlavu, hluboce se poklonil otci Boubínu, matce Šumavě a jejich celému potomstvu na Podlesí. Potom hodiv rukou ke Kleti a hoře sv. Ondřeje, určil: tam se musím také dostat.

A o rok později táhli jsme jako dva ptáci na Krumlov, Vyšší Brod — poslední, ale nejzajímavější výlet Baarův do jižní Šumavy 1924 20.—25./6. Z Ledenic, kde poděkoval a zaplatil za příbuzného značný obnos senátoru Kroiherovi, jenž lehkomyslného mládence včasným zákrokem zachránil před soudem, přišli jsme na tvrziště hradu Landsteina, odtud k bývalému dvorci Trocnovu, který tehdy začali vykopávati v lese ze zřícenin. Překvapilo ho, že zemanský dvůr

Žižkův rozlohou se nevyrovnává ani větší selské usedlosti, že tehdejší lidé ať urození ať poddaní všichni toužili po mučednictví za víru asi tak jako nynější po — pokroku, za nějž mnohý již i život v sociálních demonstracích obětoval, krev bližního prolil. Slovo Žižka znamená osobu s nějakou tělesnou chybou (slepce, zajíkavce), jakž poučuje slovenský slovníček v Č. čes. musea 1848, str. 537. Proto se to příjmění po Československu ještě teď tolik ozývá! V Doudlebech poklonili jsme se skvostu českého umění, obrazu Panny Marie ze XIV. stol., jejíž obdobu jsme našli odpoledne ve Zlaté koruně. Nic tak z budov neoslnilo Jindřicha jako tento nádherný kostel uprostřed zřícenin kláštera. Divil se nástěnným malbám, umělecké ruce anděla v klenutí presbytáře..., poslouchal stařičkého kostelníka, jenž mu odříkával naučený výklad o Zlaté koruně podle knížky Branišovy. Rozejít se nemohli, zejména ne u dubu, jenž prý nese listy podobu mnišských kápí... Zlobil se na Husity, že bořili, hněval se na švarcenberské úředníky, že továrnou dobořili tento skvost českého umění stavitelského a tvrdil, vidět Josef II. toto stavební kouzlo nad řekou, že by je byl nedopustil — konfiskovat. A my kněží stojíme jako Jeremiáš nad zříceninami a žádný ani rukou nehne! — Nemluv křivdu, co už se jich pokoušelo a ještě pokusí, nejvíc nynější p. farář Brandejs — není možno. Víš, kolik by stylová restaurace kláštera podle inž. Sedláčka, povolaného znalce, nejméně pohltila? 8—10 milionů! Baar svěsil hlavu, jistě si myslil, škoda, že tu sumu nemám, a pohnutě se loučil s dědou. Ten se na mne díval zlým okem jako na kacíře — jsou staří idealisté, kteří nesnesou pravdy o své nemohoucnosti.

Cestou po bílé silnici ke Krumlovu rozhovořil se

Jindřich o své literární práci, dřině, kolikráte do 2—3 hodin v noci, o materielním výdělku, jímž doplňuje pensi. Nepřijal nabízené zvýšení její, ministerstvo školství jako literátu proponovalo 24.000 Kč, z jednoduché příčiny — nepotřebuje tolik a nechce, aby básník Machar ho přiřadil k vyžíračům republiky. Mohl by sebrati i literární ceny. Lepí se mu na ně smůla. Česká Akademie mu přiřkla za Poslední soud 400, za Holoubka 2000, na soubor Chodských pohádek předem 1000 Kč. Zadal o cenu i Paní komisarku — pomáhá mu Klášterský — má čáku a v tom mu na ni udělí Svatobor cenu Třebízského 300 Kč, ač se neucházel. Byl by dostal 5000 Kč; nelze však odříci, »udělat Třebízskému hanbu«: dvě ceny jedna kniha nedostává a tak Jindřich prodělává 4700 + 5100 ztráty u Benýšky = 9800 Kč celé jmění. Na státní cenu nemůže nyní pomysliti, bude o ni usilovat. Že však z Klenčí nemá literárních styků s Prahou a kritiky, nezná Arne Nováka, Hýska, Pražáka... nepřipadne mu, ač je si toho vědom, že na př. Paní komisarka má hodnotu, odpovídající všem požadavkům literární jury. A což Cimbura? — V těch kruzích se ani o něm nemluví. Jde o selský román, jemuž high lif nepřijde na chuť. A k Bohu? Co tě vede! Však Amerikáni jsou mecenáši rození. Dostal jsem od některých dolarové intence a red. Březáček z Omahy mi platí 5 dolarů za stránku ve svém Hospodáři. Brášku, totě peněz (1 dolar po 50 Kč). Také z Národa, Katolíka v Chicagu mi zaplatí. Za člena v Akademii neprojde. Vadí mu kolárek. Jedna strana (katol.) mi vyčítá realismus a že se dívám na náboženské dějiny naše okem protestanta — sám jsi mi poslal o tom dopis dobrého Štědrého ze Slavětína, jemuž to nakukal Dr. Stejskal — druhá strana, ta kolem Máje, když jsem se ucházel pro Cimburu

o cenu Kaňkovu, se vyjádřila, že vystupuji příliš kněžsky a na chodské dějiny mám měřítko římskokatolického straníka — a mně nejde o peníze, mně jde o pravdu, nedám se nikým zviklat, ani Vančurou, ani Herbenem. Knihy jdou na odbyt — I. vydání Komisarky 5000 ex. rozešlo se za ¾ roku. Zažertoval, Nobelova cena také mine, za ni má nyní dostat Nebel od Capartic a to ho dusí[158]). Jestli mně schází uznání oficielní, mám nadbytek soukromého osobně i listy. Ne z ješitnosti, ale pro budoucí časy ukládám tyto dekrety ze všech společenských kruhů svých čtenářů, na př. MUDra Kárníka, Heritesa, hraběte Černína, dědy Vševěrů, dělníků ze Škodovky, havířů z Kladna, faráře Petrušiće z Chorvatska, číšníka Nováka ze Sydney... nejvíce od Čechů z Ameriky... Někteří přehánějí, asi z toho, že já také rád mluvím v superlativech.

Čtenáři si Baara oblíbili nesmírně. O něm mně psal na př. Josef Kolář v Chicagu 2408 S. Whipple: Z těch knížek vystihli a poznali jsme velikou osobnost českého kněze, vlastence a spisovatele, jakých je málo. Nikdo, mimo Čecha a Sládka dosud nikdo knihou k mému srdci tak nepromluvil jako kněz J. Š. Baar (1925). MUDr. Jos. Šebesta, český lékař v Pažinu (Istrie), rodák z Klatovska, sděloval (1928) na mou adresu: Nevíš ani, jakou službu jsi mi tou knihou prokázal. Čtu již po třetí Komisarku a myslím, že dlím v rodném kraji... Nemohu Ti ani říci, jak mocným dojmem působí na mne to prosté a přece nedostižně krásné líčení a obrázky z Chodska. Domnívám se, že se procházím se skromným, ale Bohem nadaným spisovatelem po Klenčí, Poleni

[158]) Chodové řeknou: K Sádku došáhne náše m'ha, potom už ne, vod Capartic je to Nebel.

a Doubravě. Nyní se chystám ke čtění Osmačtyřicátníků a Jana Cimbury a jsem jist, že ve své opuštěnosti prožiji opět dobré chvíle a vzpomínky. Slzy díků a radosti derou se do očí při četbě těchto milých a drahých obrázků... O mocném kouzlu knih Baarových svědčí případ z nemocnice v Strakonicích. Četbou Holoubka (sám tak pravil) vrátil se učitel do staré církve, v níž byl vychován (1930). Kniha Cestou křížovou, když ji farář Jos. Vondrák (Lenfried in Algau, Bavory, rodák z Kolovče, † 1933, 15./5.) přeložil do němčiny, jakož i Žebračka našla takový ohlas u inteligence německých končin, že známé Pustetovo nakladatelství nijak neváhalo vydat ji knižně ve zvláštním vydání[159]). Na prostinké verše Bolestných vánoc, jimiž v pobožnosti u jesliček české děti ve válce prosily v létech 1914—17 za otce, bratry ve válce, najmě na tklivou vojínovu modlitbu s apostrofou: Chraň moji drahou českou zem, účastníci dosud se srdečným pohnutím vzpomínají.

Vrať (Bože) nám staré časy blahé
naší české vlasti drahé,
pokoj dej a svobodu
Českému zas národu!

A když po válečné vřavě děti Ježíškovi v Radostných vánocích děkovaly (1919), otrlí vojáci nezdrželi se slz při verších Baarových v modlitbě za českou vlast a český národ:

K mé vlasti rodné obrať svoje líce
a požehnání své jí dej!
O žehnej, žehnej české republice...,
nám na věky ji zachovej...

[159]) Srov. Deutscher Hausschatz 1903/4, str. 320.

Ať každý z nás, o Kriste Pane,
se hodným Tvého daru stane,
ať kvete v Čechách ctnost a mrav,
ať símě víry se tu daří,
a pravá zbožnost roste, jaří,
by národ šťasten byl a zdráv!

Tenkrát, zejména po projevu Ořešských k Huynovi, nebylo v české zemi oblíbenějšího spisovatele nad Baara, jméno jeho ozývalo se i v nejzapadlejších dědinách... *Co ten pracovitý muž mohl vykonati velikého pro národ a víru, kdyby v pravý čas byl povolán na pravé místo, kam láska kněží i lidu ho tlačila!*

Víš, pokračuje Baar v řeči na cestě ze Zlaté Koruny, že mi psalo ministerstvo školství před časem, abych za remuneraci se podjal uspořádání Stadionského archivu v Koutě? Patrně na podnět Dra Hostaše. Zarmoutil jsem ho odpovědí: čemu nerozumím, do toho se nepletu. Psali prý Tobě... Když po druhé žádali, svolil jsem, ale jen s Tebou a hned jsem připojil »ocásek«, že za to nevezmu nic, ale aby uskutečnili pomocí svých fondů starobní pojištění českých a slovenských, snad i německých spisovatelů, neméně i umělců. Když takový malíř nebo novinář umře, nezbývají rodině leč dluhy. Dr. Zd. Wirth těm záležitostem dobře rozumí...[180])

V tom se před námi vyhoupl návršími rozeklaný Krumlov. Představoval jsem jednotlivé části: prošli od podhradí městem, před nímž z mostu vidět, jak hrad na skále nad vodou zrovna visí. Obešli jsme město půlkruhem, zašli k Růži, kdež sálem letěl ně-

[180]) Archiv dal do pořádku Dr. B. Lifka, absolvovaný filosof, rodák z Radomyšle.

jaký koncert. Ve vedlejší místnosti Baar spřádal dojmy a, ačkoli náš Ládíček, prelát Dr. Dvořák od společnosti hoteliérem Kouřilem, rodákem ze Švihova, k nám připolaný, ho zval k sobě k dalšímu posezení a na nocleh, odmítl: Hlava mne trápí. Šel brzy spat. Když jsem později k němu přišel, vidím, že usnul s Branišovou knihou O Zlatě koruně, kterou vzal v mé knihovně, a svíce dohořívala. Ráno šel s prelátem do kostela sv. Víta a na zámek k p. archiváři H. Grossovi. Umělecké bohatství Schwarzenbergů, stavby, park mu učarovaly — nejvíc staré obrazy a knihovna. Z knížecí gardy nějaký děda vysekl mu vojenský pozdrav — Baar dal muži na stráži pěkný doutník a voják poděkoval. Což jsme se tomu nasmáli, — že kněží knížeti podplácí a kazí vojsko... Na hradě Rožmberku, jenž vysoko nad Vltavou jako kvočna kuřátka hlídá městečko, se s kastelánem náramně dobře shodli, prováděl ho důkladně tak, že Baar později tvrdíval: Rožmberk je nejucelenější a nejjednotnější zámek ze všech, co jsem až dosud viděl. Zejména horoval o řadě rytířských brnění v exposičním sálu. Na některém takovém starém »tanku« viděti na přilepeném lístečku napsané M., na jiném V. Co znamená? Nevím, fabriku asi, kde koupeny: Mediolanum, Venetia. Fabriku? Což nejsou originál? Ovšem, padělaný, neboť drahocenné brnění, často pozlacené, drahokamy poseté pro t. č. různé nenechavé odborníky by majitel nevystavil, proto Italové už dávno, jako měli fabriku na šlechtické diplomy, staré římské peníze, nádoby, nápodobili i brnění. Rozdíl starých i nových bys nejlíp viděl na zámku Ambrasu v Tyrolsku... A to jste měli vidět, jak se starožitník z Klenčí rozštětil — dal archiváři i kastelánovi jména, za něž by ho byl i sho-

vívavý p. rada Bouček musel zavřít. Utišil se až ve starobylém kostele farním, kde hledal náhrobek generála Buquoye, trapiče, jak prohodil, českého lidu. Nenašel, protože kus stál na něm, kus zakryt oltáříkem. Víš, Buquoy trápil zrovna tak Čechy jako jejich vlastní vojsko. Nedlouho po započetí války, nájemná vojska, sebranka to spodiny ze všech národů, se rozeznávala jen podle jména najimatelova: všem měla být vojna — matka hojná. Loupili, kradli, vraždili každého, kdo jim nedal, co chtěli — víra sem, víra tam, jen klop, sedláče, sice tě..., takoví lotři to byli. A čeští stavové, kteří s městy začali bezhlavé povstání, se hádali, kdo má vojsko zaplatit... Sedláku nedali svobodu, ten nebojoval, leda chycen a potom utekl do lesů, rozmnožit řady Petrovských... Baar řeči skoro nevěřil, že se podívá do dějin, zdá se mu, že archivář přebarvuje... To už jsme táhli proti vodě po pravém břehu Vltavy k Vyšňobrodu. Jindřich proti dešti, jenž se blížil, dal přes baťoch svůj havelok: vypadal tuze malebně. Německá babička pase na stráni kozičku, sama na zdi při silnici klímá. Probudili jsme ji kroky — hned ke mně důvěrně s otázkou, odkud a kam. Dialekt básníku nevoněl, kráčel dál, ale já s babičkou mluvím o známých v Rožmberku. Na konec při loučení, když už Baar netrpělivě volal, důvěrně mi pasačka praví: A víte, velebníčku, s takovým orancovaným, škaredým židem byste neměl chodit! — To se podařilo, zejména když i Baar, který se přece měl za starého fešáka, nad babskou řečí napřed zkoprněl, ale potom i v dešti se smál a smál... Ještě v archivu kláštera o své »nehodě« s nenapodobitelným humorem chodského člověka vyprávěl P. Panhölzlovi a zapomenul až při pokladech, jež vlídný strážce předstíral udivenému hostu. Zámky, kláštery měly své osvětové poslání

a každý obestřen jinakou kulturou, podle sklonu svých bývalých pánů, škoda, že na českém jihu Vítkovici začali ji adorací ciziny a klášterníci na domácích vzorech si mnoho nezakládali. Když mniši vytvořili zde českou školu malířskou, proč ji neudrželi? Jak sličné jsou jihočeské Madony, být jich víc, nebylo by se jich z válek zachovalo jenom několik: doudlebská, korunská, brodská ... ale mnoho. Zrovna tak i oltářní skládací archy, skvosty řezbářského umění. A teď tu mají jenom listinné pergameny, gradualy, knihy, (manuscripty) — a v kostele zlatem přecpaný chor, pro nějž neviděti na hlavní oltář. Mniši, pravíš, vnesli kolonisací do lesů světlo, vyblánili je, ale ze srdcí našich předků národní osvětu brali, když je poněmčovali... Poslechni jen zpotvořené názvy vesnic: Lupenz (= Slupenec), Luppetsching (Slupečná), Wettern (Větřín), Heinrichsöd (Hrdoňov), Stokern (Plískov), Ruckendorf (Hrudkov), Zichrass (Těchoráz)... Přestal s rozhořčením, až od Čertovy stěny jsme táhli do hor, kraje Stifterova. Z rána naskytla se očím řídká a zvláštní podívaná. Při značné relativní vlhkosti vzduchu v údolí při řece, potůčku na Šumavě padne někdy letní mlha, na horách září slunce. Paprsky jeho mlhu bičují, honí, prolamují — z bílého mlhového tělesa odrazem paprsků těch třpytí se miliony křišťálků, až oko oslní a celý zjev, omžené velikánské pavučině orosené ne nepodobný, leží diváku pod nohami jako obraz vlnícího se moře, jež po urputném boji kolem 9. hod. sluníčko rozežene do úpadů lesních, z nichž se potom ještě asi hodinu kouří«, »liška peče dětem oběd«. — To jsem ještě z takového blízka neviděl! Jak mocný je Bůh ve své rozpodivné kráse, velebil podívanou milý poutník z Chodska.

Místo má na štěstí člověka větší vliv nežli lidé. Pravda, stěžovával si, že nemá v Klenčí nikoho, před nímž by se mohl »vybláznit«, t. j. horovat o nemožnostech, rozevřít své literární plány — jisto, že kniha se jim líbí, ale nepochopí, co ji předchází — nedostačovali v tom směru věrní hejtáci a často zaletěl s touhou do dob, kdy v Praze v kavárně u Karla IV.... besedoval s Wildtem, Lisstem, Svojsíkem, Přenosilem, K. Scheinpflugem, prof. Schäfernou a j. v. Chtěl podobné sedánky nahraditi rostenci z mládí — Jindřichy; ale z Lojzíčka se stal opatrný mudrc a přednosta domácnosti, z kumštýře Jindřicha, mistr říše tónů, tichošlápek, který nemluví jinak než potichu, bojí se i sjezdu rodáků z Klenčí. Sedneme si k lůsům na Stráž, přečtu jim veselé a vtipné historky, co jsem nasbíral — povíme si vzájemně, co těší, co souží, čeho se obáváme. Na konec zajdem k Johánesům, přijde pan otec (Tauer), rozčertíme ho a dovíme se o sobě od kolíbky, co jsme který kdy a jak »zvoral.«A k takovým návrhům milý mistříček kývá, kývá a když jsem mu ondyno pravil: Až umřu, ať mi sbor zazpívá u hrobu Bulačinu — dej ji do not... div se nerozplakal. Člověk k zulíbání, na výlety jako ušitý, ale kroužek literární mi nenahradí — a jeho partýskům zase já nerozumím. Velebníčkové z kraje, školami utahaní, nerozumí žertu, také mě někteří z opatrnosti nemají v lásce a překáží jim má nebojácnost odluky církve od státu. Znejmilejší Hondzíček (prof. Hruška) přijíždí na prázdniny, najdu ho v Chodově u Daniela jeho »hospodáře«, někdy přijde s Písařem i písaříčkem[161]) k nám: okřeju jako květinka

[161]) Hruška má po léta ochrnutou pravici, píše zaň diktando jeho vzácná paní (písař), nebo schovanka sl. Anička Taurová (písaříček).

po vláze na sluníčku. Ještě schází, aby Citov a Malenice ležely někde za Dražinovskou horou. — Občas zašel do hrnčířské dílny svého příbuzného Heidlera a těšil se z jeho »porculánových« výrobků. Panečku, až do Paříže na výstavu šly a diplom vyhrály.

Samotu Baarovu oživovala obsáhlá korrespondence — i zbytky její počtem překvapí — a návštěvy. Příliš »chvalitebné« listy spálil, poněvadž si má spisovatel více vážiti hany nežli kadidla. Škoda, že pálil i příspěvky k povídkám; jako mně celou americkou korrespondenci... ty by dnes mluvily! V letech 1922—25 uvádí jeho klebetníček čili liber klevetarum řady lidí v domě Baarově. Hruška, JUC. Z. Dohalský, soudní rada Kresl se svou chotí Ellou, slavnou zpěvačkou chodských písní, básníci Klášterský, Skarlandt, Brodský-Zahradník, mušketýři: Polívka, Žížala; Kroiher, malíři: K. Špilar, Jar. Šetelík, Malý, přítel MUDr. Jos. Císler, spis. Růžena Schwarzova... Jindřichové, Vrba, studentíci z okolí, zejména Sladký z Dražinova. Tomu Baar napsal podle Erbena verše pro obžínky, na něž i přišel. Největší potěšení a také dobrodiní mu prokázali svým prázdninovým pobytem v Klenči věrný přítel Jan Žížala, básníci: Antonín Klášterský, Julius Skarlandt. Zejména se sbratřil »s republikánským p. radou« Klášterským. Ten mu pomáhal v Praze tlačit do různých protekcí a subvencí — psal mu něžné básně o Chodsku, prováděli spolu mnohé taškařice, jakž Klášterský sám líčí v Památníku. Podobně i vážný legační rada Skarlandt: ten se za šťastné dny v Klenčí potom odvděčil Jindřichovi památným Památníkem Baarovým (ed. 1926). Pro svého redaktora Jeníčka Žížalů v polovici léta 1922 Baar schystal knížku: Hory — doly. Měla obsahovati

povídky: Uhelný důl, Věčné světlo, Za rtutí, Poklad. Ale sešlo z toho. S farářem Pospíšilem z Trhanova chodíval stinnou alejí nedaleko »hamru« a líčil mu zápas Jednoty, Moderny. Někteří reformisti na schůzích div se o programy neprali a někteří když ochotně odhlasovali na př. pro setrvání v zápasu o čistá práva lidská, tajně šli »nahoru« se omývat a donést, o čem se jednalo. Neměli porozumění. Baar sám nechtěl rozkol, viděl v něm totéž jako v protestantismu — konec víry v božství Kristovo. R. 1921, 8./5. v neděli před sochou sv. Jana Nepomuckého právě pod okny Baarovými sloužil v Klenčí čsl. kněz Přibyl z Plzně bohoslužby. Účast byla prostřední, výsledek žádný. V 10 hod. sezváněli na velkou, a Baar se radoval, že většina účastníků jako jindy rovnou od sv. Jana šla do kostela sv. Martina. A přece slyšeli nadvlastenecká slova! Také při knězích najdeme nešťastnou manii českou oslavovat hubou velikány, pokrok, ale skutek — utek'. Z těch slov zjevuje se silná víra, již si do života přinesl Baar od mámy z Klenčí a kterou u něho již za studií v Domažlicích rozpoznal prof. Voborník a přiznává sám Vrba a patrna snaha celým životem, spisy, udržet ji v lidu na oslavu a prospěch českého národa. Bez ní a bez života podle ní by zanikl... Jindřich celou svou bytostí miloval rodnou zemi a Chodsko v ní. Nic mocněji ho neovládlo. Miloval přírodu, na jejím srdci rád spočinul, tlukot její krve ochotně poslouchal, a proto také Šumava otevřela mu všecka svá tajemství, vyslala mu ku pomoci a radě své skřítky, Meluzinu, víly, divce..., naučila ho popisovat krásu každé květiny, velebnost lesa, šum a praskot zrajících klasů. Baar rozuměl řeči zvířat, zpěvu ptáků, hrůze bouře i jemnému tichu »lůsů, mařtelí«, u rybníka vánku luční trávy, šírání dne, západu

slunce, když na matku přírodu, živitelku naší, padá život udržující rosa a nepatrný brouček usíná se skřivánkem v hrudce jako v budce. Proto povídky — obrazy jeho odpovídají tolik životu, pravdě, pobaví, utiší a ukonejší chtivost každého i nejnáročnějšího čtenáře, any otvírají mu kouzla jeho vlastního života celého. Čtenář v ličbách Baarových mimoděk poznává sebe, rodiče, pokrevence, rodný kraj — z celé knihy vane k němu teplo domova, jež smutnou duši lidskou ohřívá, baví, obohacuje. Proto kniha Chodského romanciera každému se líbí, čte a čte, až dočte skoro jako jedním dechem a ani nepozoruje, jak nenápadně mu z ní vystupuje soudce, karatel, jenž mu nemilosrdně vyčte a ošlehá všecko, co naň ze společnosti nepěkného spadlo a nemá mezi hodnými Čechy ani být.

A proč přicházelo k němu tolik návštěv? Zaviňoval sám. Milé přijetí, duševní převaha, upřímnost až škodlivá (u lidí zlých), přímočarost, životní moudrost, nevyčerpatelný zdroj humoru a veselí, zejména však teplá vlna jeho řeči. Když mohl — pomohl. Ani na toho, kdož mu citelně ublížil, se neuměl trvale hněvati, odpouštěl. Kromě uvedených přátel zvláštní lásce jeho se těšili »dodavatelé či liferanti«, totiž ti, kdož mu napsali nebo pověděli něco vhodného do péra. Dala by se jich vyjmenovati řada: J. Pittner, farář v. v., »pressident« Buršík, Hána v Postřekově, Jan Bozděch, učitel v Klenčí, jiní »Klenčáci«: Tauer, Knopf, poštapán Šafránek, strejček Barvířuc, příbuzný Heidler, hrnčíř, starosta Hecht, celá rodina Hausnerů »u Johannesů«, hlavně stará paní, učitelové, kněží, rodáci z Klenčí, sousedi v Dražinově, lesní Vokůrka na Výhledech, Fr. Polívka, farář ve Hřivicích, Fr. Špalek, farář v Malenicích, V. Bošek, farář v Hiršově, kaplan Hach, rodiny Srbů, Kotrbů . . . jeho

bývalí osadníci se svými osudy jednotlivců nebo rodů. Těm posílával jako »honorář« knihy ještě teplé a psával v každé dedikaci: Posílám Ti tuto svou nejmilejší knihu. Kterou svou knihu měl Baar nejradši? Snad Cimburu, snad Komisarku, snad Holoubka ... ne, měl své práce všechny stejně rád jako máma děti. Má jich třeba pět, zeptejte se jí, když se kolem ní batolí, které má nejradš! — Příteli Žížalovi (1921, 9./7.) sděloval: Vzpomínáš si na krásný jarní den, kdy jsme putovali na Čerchov a s jeho temene se rozhlíželi krajem? Jak malichernými a ubohými se nám tam zdály všechny naše sváry, přetrpěné boly... Zapomeň na minulost a žij budoucností. Tu radu čerpám z vlastního života. Přestříhávám všecka vlákna, jež mne poutala k osadám, škole, kanceláři a žiji už jen své jediné a poslední lásce — literatuře.

Baara jsme nazývali »obráceným« pensistou. Zpravidla výslužník po životní námaze odpočívá — Jindřich usilovně pracoval. Vstával od jara se sluníčkem, psal až do pošty, posnídav obyčejně stoje. Přehlédnuv korespondenci dne, šel se podívat na své včeličky-dušičky, aby jim nic nescházelo. Dopoledne někdy i při včelíně četl noviny, knihy, po obědě, zejména v zimě, vycházíval na silnici, do lesů, na návštěvy a nezdržel-li ho nějaký strejc-vejklada, vrátil se, psal až do západu slunce, někdy, když měl »flandu v kole« (= pilno), pokračoval i při lampě. Do hostinců »na křap a klep« chodíval jen s návštěvou, nebo když potřeboval z paní Johanesky vytáhnout jakýsi zapadlý děj. Jouza doplňoval staré i nové. Vypráví jemnostpánu zrovna do péra (v prosinci 1921 v době tyfu), že mu dali studnu do klatby: Přišlo jich na mně vod komise 6 i s četníkem a chtěli mi pumpu zapečetit. Doktor valil na mně voči jako brejlovec

a já mu řek': Já sem žádnýho nezvu, aby čerpal pitnou vodu a to je má věc, esli piju s...y — jak vy pravíte — nebo žampancký a — vyhnal sem je ze dvora. Dyž vodešli, rozležílo se mi v kotrbě, jářku, Jouzo, mohli by tě zavřít a tak dyž sem vychládl, toť víte, zlostí sem se třís', sám sem od pumpy páku odšrouboval. Týf, hloupost, nástud je to. — Víte, velebníčku, že se »krot« Hechtovi zabil Véna, takovej chytrej kluk — měl fiňáry za čtyry, ale na antonobilu jezdil jako čert a tak nalít u Hrubejch rymníka před Dražinovem na pár koní ve voze, zabil náručního a sebe. Až mně mráz vobchází, nechčasný dítě a což táta... Tou dobou vyšel Cimbura v II. vydání. Poněvadž i v Sebraných spisech docházela naň řada, chtěl autor ode mne k té definitivní edici doplňky a opravy. Zlobil se však, když jich došlo »tulik«, a přijal... Psal dále městskou Pamětnici a dlužil si knihy, papíry na všechny strany: z Malenic, z Prahy, z Domažlic..., potřeboval »fůru vysvětlívek«. Při tom opravoval na svém domu ohnivzdorné půdy — zedníci ho obveselovali tak, že na radu Jouzy, až bude mít někdy za administrátora požehnání, vloží do litanií invokaci: Od práce zednický vysloboď nás Pane... a bude třikrát opakovat... K vánocům vyšla II. řada Chodských pohádek, v nádherné úpravě a s ilustracemi Fr. Scheinera. Dedikovány B. Němcové za její lásku k chodskému lidu. V polovici roku 1923 přerušuje Baar pilnou práci pro sestavování nové knihy: Paní komisarka (strojím ji jako panenku z »porcunálu«) a posílá Dr. Zubatému své příspěvky k Dialektickému slovníku chodskému, při čemž si libuje, že pěkné slovo z Volyňska — rostenci (ve smyslu »vrstevníci«) užívají i Chodové. Měl to být kompletář k mému článku v Naší řeči t. r. č. 8: Kleneč či Klenčí.

Zlobí ho přednášky Jana Zeleného po kraji, spletený výklad dějin chodských, znaku se 12. hvězdičkami... Posílá Paměti † arcibiskupa Kohna, z nichž vidno, že Dostál-Lutinov všechno českým modernistům nepověděl a bylo by slušno vydati nestranné Paměti o modernistickém hnutí v l. 1895—1907. Na Moravě tehdy dux Modernae, převládaly motivy hodně osobní, kdežto my (píše Baar 1923, 24./10.) hloupí Čecháčkové bili jsme se za idey. V Komisarce se mu stal malheur. Ač měl světlé prameny, že farář Krejčí ještě v r. 1848 kaplanoval v Budějovicích, nechal ho už r. 1846 vyšlapovat ve Folmavě. Popletl ho nalezený historický dokument úřední se seznamem podezřelých »vlastenců« na Chodsku: Faster, Stadion... Když dostal kritiku Paní komisarky, žádanou z Malenic, nic se nerozhorlil, naopak: Tisknu Ti ruku za slova uznání. Znamenají pro mne povzbuzení a může teď po mé práci hodit kamenem kdo chce, nebude mne bolet. Opravil jsem všecko v knize, pokud to šlo, seznam oprav najdeš v II. dílu, který už je uchystán na cestu do světa. Dobře's to trefil. Ano, přiznám se Ti teď, má k tomu ději tvořit garnituru »rok na Chodsku«. Všecko, co jsem od svých studentských let sesbíral, v Českém lidu i jinde otiskl, co už dnes vymřelo, má tvořit ovzduší knihy a ve knize být souborně zachráněno. Těžce se s tím potýkám, studuji a sháním materiál národopisný i historický víc než píši, často jediná stránka je plodem týdenní práce lopotné, ale už nepovolím. Cítím, nenapíši-li to sám, že už po mně to nemůže napsati nikdo jiný, protože nezachytil, co já viděl ve svém dětství na vlastní oči — obzvláště Ti děkuji za tu prahoušel lidového vtipu, kterým lze pocukrovat někdy nechutný koláč suchopárného děje... (1923 29./2.). Zprávu

o náhlém skonu Dostálově (K. D. Lutinov † 1923 29./11.) přinesly Noviny: velice mne dojala. Vzpomínám si na doby, kdy bok po boku šli jsme s ním proti všem. Dopaluje mne, jak v Lid. listech vyhýbají se každé zmínce o jeho činnosti nábožensko-reformní, protože se jim nehodí do krámu. Byl v té věci radikálnější než sama Jednota, o čemž svědčí nejen N. Život, ale i Rozvoj, Bílý prapor, Mane... listy, které on vyvolal do života, a o kterých v jeho nekrologu mlčí! Hanba... (1923, 5./12.)[162])

Vydání Chodských rebelií od J. Vrby tak Baara nepřekvapilo — ať píše podle své fantasie — jako doslov, že spisovatel úzkostlivě šetřil historické pravdy; ergo mají doplnit, co Vrba v přednáškách na okrese nastiňoval — docela ničím nedoložené dějiny Chodů. Jindřich mi poslal slušnou řadu nehorázností v románu. Další mrzutě sbíral, milého prof. J. Fr. Hrušku k odvetě nabádal. Soudní rada Fr. Stříbrský mu ochotně opsal z městských knih Rokycanských, kdy tam vytáhli vojáci proti Psohlavcům. V Domažlicích se knihkupci sháněli po stručných dějinách Chodů — napíše prý je Vrba. Máme proti němu vystoupit informačními články, aby i nezasvěcený člověk našel poučení o chodském praporu, znaku a pe-

[162]) O neupřímném ramenářství v Praze a o tom, že se míchali do záležitostí nepovolaní lidé, mluví list Baarův 1922, 20. 12.: Farář Vošta s redaktorem Pošumavské Stráže, Láchou ze Sušice, založili zde lidovou stranu. L. mne s farářem navštívil. Potěšilo mne, že tento redaktor — laik — bezohledně prohlásil, že největší neštěstí lidové strany — je Kordač —, jak odsuzoval jeho tvrdý postup proti Jednotě! Ale když jsem mu nasadil nůž na krk, aby to řekl veřejně, aby na veřejné schůzi dal odhlasovat příslušnou resoluci, hned se kroutil jako had, že to nejde etc. Chameleoni! Současné poměry bystře popsal redaktor Čecha JUDr. Jos. Doležal ve své nedoceněné brožuře pod názvem Český kněz.

četi atd.... Snad pomohou i listiny (kopie) po † faráři Langovi v Milavči, které nám půjčkou nabízí řídící učitel v. v. Fr. Titlbach v Domažlicích. Jindřich dojel i do Prahy (1924 26./5.), kdež rokoval s Brodským a Kroiherem. V museu pohlédli na archivní prameny, pohnutě na pergamenový svazeček, který kdysi našli u Koziny v žaláři... Praha, matička slovanská, stává se nechutným Babylonem světovým, městem kokainů, barů... Moc, bohatství a sláva vleče takové neřesti za sebou — Praha chudá a pokořená na to neměla. Ach, ach, ach, — spálil se nám hrách... Obálku na Lůsy mi posíláš a pěknou (25./10), ale kamaráde, já chodím kolem toho III. dílu pořád jako kocour kolem horké kaše. Připravil jsem do tisku místo Lůsů jako IV. díl sebraných spisů Skřivánka a jako V. díl Knihu o stromech a ptácích (drobné povídky, mé staré hříchy). Stále myslím na svou trilogii, nedá se mi vecpat do tří dílů. Sháním ke sporu (Klenckých o lesy) nový materiál — minulý týden opět v Koutě několik hodin v archivu. Našel jsem také účty na stavbu kostela v Klenčí.. Hůře běží »dopad« s lesy. Město Domažlice chce koupit od hraběte Schönborna všechny, s pilou, rybníky prý za 23 milionů. Pozemkový úřad prý je odhadl za 13 milionů... Je z toho vojna... venkovské obce okresu jely do Prahy. Vrba přijel ke mně, jak jsem se vrátil z Prahy, s purkmistrem Štichou a s nežádanou radou, poučit mne, že chybuji jda s obcemi. Řekl jsem autoru Zubřan a Chod. rebelií, že není radno sedat na dvou židlích, a když se teď pod ním jedna kácí, že ji chytat nebudu. K jeho (historickým) tvrzením nelze dále mlčet. Píše mi prof. Hruška z Plzně (opisuji doslovně): »Říkal mi rodák ze Srbic, že Teplý a Ty přinesli jste Vrbovi fascikl listin, slzy prý Vám vyhrkly z očí a

řekli Jste: My to jako kněží nesmíme užíti, ale zpracujte to Vy«. Vrba to vyprávěl oběma dojatě v Plzeňském divadle. Tohle tedy Vrba roztrušuje, aby podepřel své fantasie zdáním reality. Navrhuji, abychom otiskli přiložené prohlášení, že nemluví pravdu, které dle svého zrediguj a vrať mi. Nechceš-li, ovšem nemusíš. Myslím však, že nám to ukládá naše čest kněžská a spisovatelská! — Prohlášení jsem podepsal, nic neopraviv, vrátil do Klenčí s radou: Nech Vrbu, on se ubije sám! Což se potom i stalo. — Baar probíral v prosinci před samými svátky v registratuře okres. polit. správy v Chodském hradu celý klencký archiv, který tam podle vládního nařízení r. 1849 musel odvésti m. účetní Vác. Alltmann. Našel všecko, co k Paní komisarce potřeboval a jinde marně hledal. Staletý prach, sibiřská zima ty papíry opatrovaly. Potom šel s Dr. B. Lifkou, pozval ho, do Kouta do upravené knihovny. Rádi ho v zámku neviděli — staví se proti prodeji lesů Domažlickým. Mimo jiné našel fascikl sňatku hr. Rudolfa Stadiona † 1882, 25./4. — s paní Hadik-Futakovou, provd. baron. Baillou, »velice zajímavé říkání, jak Řím zrušil manželství trvající už 8 roků a ze kterého pošli 2 synové!« Současně si ode mne vyžádal časovou knihu H. W. Steeda: Třicet let novinářem. Po přečtení sděloval: Mám dojem, že ten Angličan odhrnul záclonu a nechal se mně podívat, jak se to dělá, aby byla vojna. I. díl je rozhodně lepší a silnější než II. — Trápil také všetečnými dotazy milého far. Ringa v Zálesí. Chtěl vědět něco ze sklářství, kolonisace, úpravy hranic toho kraje — Ring o tom psal do čas.: Westböhmischer Grenzbote — a Baar dověděl se, že jeho příjmění se odvozuje od slova Paa (ves Paadorf) a je indického původu, ozývající se ve slovu pater. V indštině značí

ochránce, opatrovníka, poručníka. Jsem tudíž potomek nějakého brahmina první třídy a ne, jakž Ty, mudrce, vysvětluješ, potomek německého sedláka a příbuzný knížete Paara! Jednu pěknou věc mi p. farář přece našel z dědičného postupu Grafenriedu r. 1541. V listině se dí: Pilně (strážci hranic) po lese chodili od starodávna u této strážnice (Warthaus), slušno, aby (nový majitel) též povinnen a dlužen byl... Tuto zimu jsem též přečetl znovu zdejší matriky, našel mnoho zápisů, které mi před 35 roky ušly. I rodokmen Kozinův bude asi nutno opraviti. Musíš sem přijet. Začínám (1925, 10./3.) tisknout Lůsy — proto práce přes hlavu! K tomu ke všemu (17./6.) dostal jsem prudký katarh oční, mám běl v očích zalitu krví jako králík. Cítil jsem dávno zvláštní tlak v hlavě a hnal mne pryč od psacího stolu někam do světa, do lesů, ale pro samé odklady, ohledy, sliby, korektury a jmenovitě pro zuřivé redaktory kalendářů — už tisknou k r. 1926 — jsem tu uvízl a místo Boubína, Třístoličné hory kapu si do očí různé vodičky. Nesmím na vítr, na slunce, nebezpečné prý to není, ale potrápí mne snad měsíc.

Přátelé sdělovali však chorobu vážnější. Konstrukce sice se nemění, ale tváře vadnou, oko ztrácí lesk — lékaři radí lázně, o nichž nechce ani slyšet. Říká, že pojede na delší pobyt do Malenic. Když jsem ho zval nazad Boubína, odpověděl negativně, když jsem mu poslal pohledku z Lenory, kam jsem na den musel, zlobil se, proč jsem ho nevzal s sebou. O týden později (21./6.) oznamoval, že přijede, až se mu dosud králičí a nelidská kukátka vyberou — chce vyslechnout krajana vikáře Kohouta v Česticích o Stadionech: matka vikářova u nich kdysi sloužívala. Zatím ale jel na Přimdu s M. Sokolem, jeho paní a Otilkou

(27./6.). Na to přijel do Klenčí jeho milý »p. rada přes všechno« Klášterský. Na pozvánku k pouti do Malenic, kterou jsem stylisoval starou češtinou, spolu s Klášterským odvětili chodsky ve formě selského ceremonielu: My se za Vás nestydíme, hale na tu pouť přiject nemůžeme, anžto sami máme pouť v Postřekově ha milýho hosta, kterýho vopustit nechceme ha teky nemůžeme. Proti tomu jenom z kruntu srce vinčujeme, haby Vám nebolily zuby, dyž íčko bure co dát do huby vod peří i chlupů. Esli tu pouť chčasně přestojíme, tak Vám velký psaní napíšeme, čímž končíme ha tuty šecky sedláky ha selky (na pohlednici skupina Chodů v kroji) s tím vyřízením posíláme. Holubuc Hendrych. Ant. Klášterský. (26./7.)

Ptal jsem se nedávno p. prof. Císlera na stav zdraví Baarova. Zesmutněl, pokrčil rameny a řekl: Když on si nedá říci. Celé noci pracuje, píše. MUDr. Bozděch otevřeně potvrdil: Pokročilé zkornatění, nelze víc vyléčit... Baar naopak pracoval jako mladík na všecky strany. Vezměme nejdřív sociální poměry. Silně cítil křivdu, kterou na české intelligenci (= úřednictvu) spáchal volební (ne)řád. Počátek zla začal, když se náš život úplně zpolitisoval. Místa obsazovali ne podle toho, co kdo umí, ale do které partaje se hlásí. Dostali se do ministerstev lidé úplně nepovolaní; i do ministerstva školství a osvěty. Samý balast. V okres. nemoc. pokladnách.. (píše B. 1./10. 1925) třeba předválečný švec má naturální byt a 45.000 Kč za podpisy listin. Vzdělaný a snaživý úředník umírá skoro hladem, politická »ozvěna« se dusí v nadbytku. Dokud úředníci si neupraví organisacemi sami postup, povede se jim jako úředníkům církve (= kněžím), kde jedni jsou žebráky a druzí boháči.. Baar patřil i na strany samé. Já se k národ. demo-

kracii nehlásím. Není mi však také po chuti tříštění národa na frakce gážistické a živnostenské. Cítím jako ty (Žížalovi dt. ut s.) naši politickou bídu, sobectví, stranictví. V léčení této smrtelné choroby národa se rozcházíme, ale jistě nerozejdeme, protože stejně milujeme rodnou svoji zemi a v té lásce se vždycky sejdeme... Na politiku, o níž u nás až Ant. Švehla se vyslovil, že se má říditi nejenom rozumem, ale také srdcem, neměl Baar dost nervů a chladné krve: tak i na kritiku, pro niž vždy neplatí zásada Scriptura eo spiritu legi debet, quo scripta est. (Napsané má se čísti v témž duchu, v jakém podáno) a tak marně tímto dvojím zle se rozčiloval, v druhém bodu uštěpačnými slovy Dra Berana v Časopise katol. duchovenstva, který proti autoru Paní komisarky obhajoval P. Schneidra, kdysi kaplana v Klenčí, o němž Jindra napsal, co našel in scriptis. Více ho bolelo působení spisovatele J. Vrby ve směru náboženském. Kdysi o něm tvrdil (Žížalovi v dopise 1921, 10./11.), že je dobrý kořínek a rváč k pohledání — takové literární práče, které se odváží i na Jiráska..., a to ho ještě každý týden polévám studenou vodou! Sice Klášterský Baara krotil, že se quasihistorik vybouří, ale ten jako naschvál a proti pravdě svou knížečkou Chodsko pod Haltravou (ed. 1924) podporoval skutky: 1925, 21. června vedl kostnickou Jednotu Domažlickou a Plzeňskou na Hůrku nade vsí Chodovem a pak do skal na Sádku, kdež (podle novin) řečnil: To, co Řím tajil, ano všemožně i falšoval ve svých spisech, objevuje se ve světle pravdy, že totiž Chodové až do r. 1697 hájili a obhájili české náboženství proti Jesuitům a Lichtensteinským dragonádám (!). Nad Chodovem bývalo staré českobratrské shromáždiště, ještě dnes zvané »kostelíště«, lesní to

shromáždiště dávných česko-bratrských sborů. Nejslavnější však kostelíště bylo zde na Sádku. Zde Č. bratří, před nimi husité, konávali bohoslužby a právě zde, dle zachované tradice se r. 1697 po smrti Lomikarově shromáždili naposled a slavili tu Večeři Páně, při níž bylo podáváno (podobojí) z dřevěných kalichů. Tolik Vrba. Na to po řeči bratr farář Dobiáš vykonal na Sádku po 228. letech první česko-bratrské bohoslužby, po nichž za zpěvu písně: Vznes se hrdě vzhůru — byl po prvé rozvinut nový prapor českobratrského sboru v Domažlicích., udělaný podle původního chodského praporu (na I. straně kalich, na II. chodská pečeť). Na konec přečtěn pozdravný list Dra Vančury[163]), v němž oceňuje zejména Vrbovy Chodské rebelie, že jimi vnesl světlo do temna Chodských dějin. Pak byl na jednu skálu sádeckou fermežovou barvou namalován rudý kalich, a pod ním letopočet 1697/1925. Tím Římem (píše Baar) myslí Vrba nás dva, t. j. Dějiny m. Klenčí a knížečku Chodové a páni z Lamingenu. Třeba se ozvati. A do dvojice: Katolické lidové listy sesekaly Komisarku, Osmačtyřicátníky »jako blín, jenž rozšiřuje smyslnost...« Dále: několik vojáků u sirkovny v Klenčí, zavolalo na Jindřicha, když šel k nádraží, mastný »vtip o flanďácích«. Naši vojáci Baarovi! Jindřich řečnil před 4 lety o jubileu gymnasia v Domažlicích s takovou výmluvností a elánem, že promluvu vydali profesoři tiskem[164]) a od té doby usilovali oň za řečníka na mnohé slavnosti. Odmítal, ale r. 1923, 13./5. přece se dal uprositi, aby při odhalení Brettschneiderova sličného památníčku v Dražinově promluvil o mravním významu tohoto osvobozeneckého

[163]) Historik, překladatel Denisových spisů, † 1936, 19. 1.
[164]) U Prunara v Domažlicích.

Z Baarova pohřbu.

Z pruvodu k odhalení Baarova pomníku.

Odhalení pamětní desky na Baarově rod. domě.

Pomník J. Š. Baara na Výhledech.

vykřičníku pro naši minulost, přítomnost a budoucnost.[165]) Při tom nějaký legionář, vida kněze vystupovati na tribunu, hrubě prohodil, že padlí ve světové válce si zasloužili nějakého onačejšího řečníka než zrovna — pátera. Baar se zarazil, ale mluvil — legionář napřed nevrle, potom s nadšením poslouchal a když mu pověděli, na koho neomaleně zaútočil, po řeči šel k Jindřichovi, s pláčem odprosoval, že nevěděl, koho má před sebou. Baar, jenž měl k vůli pomníku malou mrzutost s farářem Voštou (chtěl, aby nemluvil, když pomník není svěcen), obracel incident v žert; ale zařekl se, že od té chvíle nikde veřejně nevystoupí. Byl by si dal jistě říci, kdyby Klenečtí ho byli požádali k oslavě otevření měšťanské školy, neboť jim ji pomáhal stavět svou přímluvou i penízem, ale v obecním zastupitelstvu před tím vyslovil se contra — zase komunista, učiniv návrh, aby nezvali žádného kněze za mluvčího, třeba se jmenoval Baar! A nenašel se už po druhé mezi Klenckými v zastupitelstvu ani jeden, který by byl otevřhubu zakřikl! Ani jeden! Pozvali J. Vrbu. V tu dobu, co škola odevzdávána veřejnosti, chodil Jindřich v Lůsech, hledal — houby a jistě více květinku, které se říká vděčnost. Nenašel, ta prý roste jen jednou za 1000 let! A J. Š. Baar Klenčí, své rodné Klenčí tolik miloval... Požaloval své trpkosti prof. Hruškovi, ten řekl: Mlč a trp. Lásku přibili na kříž!

Nejvíce sužovalo Baara, že smýšlenky o pozdní reformaci na Chodsku podle spisov. Vrby resp. jeho Chodských rebelií, knížečky Chodsko pod Haltravou a z přednášek se zachycují v české veřejnosti. Slovem i tiskem počaly se o jeho rodném území šířiti zprávy, které neodpovídaly skutečnosti. Stačilo,

[165]) Vytištěna v Sebr. spisech Baarových č. 29, str. 241—255.

aby letní host nebo přeletavý turista zavadil o Domažlicko a již se v novinách, časopisech i ve knize objevil článek, feuilleton, cestopis, který hovořil o chodských dějinách, nářečí a svérázu neuvěřitelným způsobem. Na př. ohřívala se pověst, že Chodové jsou potomci Poláků, že sem přišli ze Slovenska — protože kroj jejich žen má pestré barvy — že Kozina trpěl pro víru a j. I tomu mnozí nevěřili, že chodská řeč je zbytek pěkné staročeštiny, kterýž tady v lesnatém zákoutí vydržel nejdéle, právě jako na Volyňsku mezi Králováky, jelikož oba zapadlé kraje železnice až pozdě otevřela světu a změnám. Hruška psal, abych mu poslal důkazy, až kam jsem pozoroval výrazy a tvary chodské. Chtěl dokumenty hned. Vrba ohlašoval, že vydá ilustrované: Domažlice a Chodsko. Nový chaos: učitelé z knížek Vrbových čerpali moudrost a vědomosti o Chodsku — pro školní děti. Nezbylo než položit knihu proti knize. Doplnil jsem novými archivními doklady starší knížečku: Chodové a páni z Lamingenů, vyjednal s podnikavým tiskařem Fr. Obzinou z Vyškova na Moravě novou edici (1926) a napsal 1925, 10./8. Baarovi: Vydáme spisy: 1. Dějiny Chodů na Domažlicku ve formě přísně historické. Vysvětlíme všechny záhady, sporné otázky...[166])

2. Vydáme populární Chodskou čítanku. Sepiš, nač se má poukázat a co všechno třeba vysvětlit. Musíme probrat staré názvosloví katastrů, jména pozemků, sedláků..., projdeme kraj. Ty popíšeš kraj, vesnice, přidáš své básně (Bulačinu), povídky v nářečí a pověst od Buršíka (starého Švejdy z Postřekova): Proč P. Bůh stvořil Choda..., prof. Hruška

[166]) Místo ní za mne vydal přítel Dr. Fr. Roubík své veliké dílo: Dějiny Chodů u Domažlic, r. 1931.

sepíše chodskou gramatiku a co víc bude chtít.. Obzinu jsem pozval, má auto. Odpověď 12./8. kázala: Hruška sedí v Chodově, ale dlouho se nezdrží. Přijeď. Oba ti tuze děkujem za celý náš kraj a lid. Budu Tě provázet, ale nesmíš »lítat« do kopců. Těším se.. Stále mi scházelo, že jsem se nemohl s Tebou o nic přít a rozumovat. Psaní to nikdy, nikdy nenahradí. 13./8. jsme zaklepal u Baara na dveře pracovny. Uviděl jsem Jindřicha zdravého, veselého. To je dobře, lékaři se mýlí — A hned načaty plány. Nejprve: pojedem' v zítra na přehlídku kraje Chodů kolem Chodového Újezdu. Dojdeme do Přimdy! Ale vždyť jsi tam oslavoval osobně 1000leté jubileum založení osady. (27./6.) Nevadí, krásu možno vidět několikrát. Tak jsme jeli. Po cestě probíral Jindřich zgermanisované názvy míst: Kramolín — Gramaten, Hořín — Gorschen, Orlov — Urlau, Třemošná — Zemschen... Rozveselilo ho, když neuhádl, jak se česky jmenuje Wasserau, že Mostek (i konsist. katalog píše špatně Bezvěrov!). Újezd s okolím dal se přehlédnouti od vlaku do vlaku a dostali jsme zvláštní vlak — úředník, ctitel Baarův, nás naložil do nákladního, který zastavil v Třemošné... Pomalu jsme vystoupili na ruinu Přimdy. Oba rozzářenýma očima jsme hltali nádherné panorama v zemi bavorské a na obrátku v naší vlasti. Tvůrce postavil Přimdu za velkolepou výhlednu těmto končinám — nemůžeš se obrazů kraje nasytit, zejména směrem k Javoru. Zde by měl také státi kříž s nápisem: Tak Bůh miloval svět! Baar vysvětloval, vesele a celý radostně změněn opakoval: Vidíš, po tolika letech jsem nezapomněl... Když jsem sedícímu zkrátka rozvinul nejstarší dějiny tohoto úseku země — sám doplnil z to-

pografie Přimdy příběhy po roce 1620 — vstal, loučil se s krajem s takovým vroucím pohledem na všechny strany, až mne ho bylo líto. Dole u kapličky dlouho klečel, modlil se. Pojď, nerozčiluj se! Poslech' a více se na hrad ani neohlédnul... V hostinci hospodář se rozhovořil, k vůli mně o knězích (Baar šel »v civilu«). To si nedá ujít žádný venkovan. O rodáku biskupu Grossovi, o farářích, o Schneidrovi, jaký to byl dobrák na kaplany, o těchto. Který z těch Čecháčků — kaplanů se vám nejvíce líbil? Mně, těžko říci, ale ve škole nás asi 2 léta učil P. Baar — tamhle mám od něho obrázek (ukázal na stěnu). Ten uměl nějak vyprávět, to jsme ani nedýchali a ze školy se nám nechtělo. A nepoznal byste ho? Sotva. Byl postavy víc pomalé jakoby nahnuté, široké plece, nosil cvikr jako tenhle pán (ukázal na Jindru), měl krásné oči, naše holky ve škole o něm povídaly, že jimi zrovna čaruje. Když se loučil, všichni jsme proň plakali. Farář taky, měl ho rád... Nedávno mi tu o něm pověděl nějaký pán z Prahy, že z pátera Jindřicha (Pater Heinrich) se stal slavný spisovatel. Až pojedu do Domažlic, zajedu si k němu pro knihu o nějakém silném sedláku. Jestli ho, pánové, znáte, srdečně ho pozdravujte ode mne a od nás všech z Přimdy. Vyprávěli sice, že o našem jubileu tady byl, ale nezašel. To on by nevynechal ani faru ani nás, protože s naším otcem byl za dobře. Vyřídíme, vyřídíme, zrovna hlučně loučil se Baar...[187]) Druhý den přijel do Chodova stréčinek z Vážkova Fr. Obzina s profesorem Dr. Pospíšilem, známým etnografem z Brna. Na za-

[187]) Srov. můj feuilleton ve Venkově 24. 10. 1929: Jak se líbilo J. Š. Baarovi v Přimdě.

hrádce letního bytu Hruškova u přítomnosti prof. Dr. Em. Felixe z Plzně projednali jsme záležitosti kolem Chodské čítansky, aby co nejdříve vyšla. Obzina nás oba dovezl do Klenčí: Kdož z nás mohl tušit, že se vidíme s ním ponejprv a naposled![168]) 16./8. odpoledne jsem doprovázel Jindřicha k Caparticům: tam při staré silnici nalezl u kamenu podobu podkovy s nečitelným letopočtem — patrně znamení nějakého »formanského« neštěstí — odtud zadem vsi stoupali jsme na Sádek, vyzkoušet, zdali tam mohlo být »kostelíště«. Přešli jsme do »mařtelí«, odtud k Dílům, do Postřekova. Baar se rozhovořil o posledním svazku cyklu Náše máma (o Svatbě). Dobře mu půjde... těší se na tu práci a přeskočil na téma o posledních věcech člověka. Bez rozčilení, rozumně. Necítí se zdráv, chce dát do pořádku jměníčko (měl něco málo přes 60.000 Kč z honorářů). — Otilce, která mnoho na světě zkusila a mámě věrně dosloužila i jemu zatlačí oči, nechá úroky, užívání bytu. Není to mnoho, však nemá velikých nároků: jen aby při nějaké peněžní kaîladě nezůstala — žebračkou. Víš, podle mého románku z fary. Uznal nemožnost, abych byl vykonavatelem jeho poslední vůle: k tomu se zřetelem na Sebrané spisy zapotřebí právníka. Bude-li mně někdo z podivných bratří podkládat zlé úmysly v Jednotě, v reformách — bratře, braň mou čest a vyplať ho! Kdybys mne předešel smrtí, já bych tě taky nedal. To jsme seděli u Soudné loučky Porazilovic na Stráži, kam jsme obloukem zašli, neboť nad podlesním zákoutím se rozvinul čistý večer. Světlo hvězd pohrávalo mu na tváři — nějaký vyplašený pták v lese nablízku pronikavě se rozkřičel jako dítě. Měsíc vyplul z červenavého obzoru, ztrávil úběl hvězdiček — po-

[168]) Obzina umřel ve Vyškově 1927, 19. 7.

čaly se třást — zase se uklidnily a zářily dál na klenbě nebes bez hranic. Tichý večer šeptal do srdcí klid. Bůh Tvůrce zase kráčel mléčnou dráhou, rozsévaje štědrou rukou mír unaveným duším našim... i našim milým v Klenčí, jež pod námi probleskalo bílým světlem elektriky — dále ve hlubině rostoucí tmy vesnice Chodska k Domažlicům. V paměti se mi ozvala nadšená slova Baarova o Chodské zemi ze slavné jeho trilogie, zejména ohnivá apostrofa z Komisarky: Pane Bože! Všechny struny v srdci mém už popraskaly, jediná jedna mi zbyla. Miluješ-li mne, dej, abych směl na ni zahrát píseň o lásce k této tvrdé kamenité zemi! — Šli jsme domů. — Ráno hajdy do Klatov. Ve vlaku za hovoru o Chodské čítance, o Kdyňských přátelích u Štěpánků — jak jsme u nich »po vejšlapu« do Hiršova s přítelem Boškem před rokem prožili veselé odpůldne — o Loučimi, o Jiráskovi v Hronově, co psal, o Klenové, zda-li JUDr. Hoštas má ještě ten fascikl o kolonisaci kolem Všerub a o dolních Chodech, ubíhala cesta ptačím letem. V Klatovském museu s p. doktorem a tajemníkem Pláničkou Baar prohlédl kousek po kousku, obdivovali jsme veliké dílo národopisné, fascikl o německých Chodech mi přítel Hostaš zapůjčil... a se slibem, že se co nejdříve v Klenčí zase sejdeme, loučili jsme se na zastávce v Lubech. Veselý, procházkami zarůžovělý, (do městského parku se »zamiloval«) a dojmy zveselený pohlížel ke mně do otevřeného vagonu. Vida bezelstnou hlubinu jeho věrných modrých očí, řekl jsem si: Čím povahově je ten, kdo do zahrádky čistých Baarových snů a ideálů, kdež by měly jen růže růst a květy zrát, naschvál sází trní a hází kamení!

Už 26./8. sděloval. Prof. Hruška mě v pondělí navštívil. Po dlouhé úradě sestavili jsme obsah Čítanky. Vyzveme ohlášené pomocníky; ale do redakce postavit toho čtvrtého vedle nás »tři králů« Hondzíček odmítl, ba učinil z toho i kabinetní otázku: buď on nebo já! Hlavní redakci řídil Baar — s neobyčejnou radostí a chvatem. 2./9. napsal svou poslední vůli... Zakončil ji památnými slovy: Mé milé Klenčí a celý můj drahý, rodný kraj ať žije, roste, zkvétá ke cti a slávě České vlasti a celého národa československého. Bůh Vás tu ode všeho zlého chraň a opatruj na věky věkův. Amen! Všecko jmění i dům odkázal rodišti ke zřízení Chodského musea... 20./10. k novému vydání své líbezné povídky Hanče předeslal dedikaci: Věnováno památce všech, jichž kolébka stávala na Chodsku, ale jichž kosti práchnivějí v cizí zemi! Exekutorem testamentu chtěl mít p. notáře Ptáčníka a když ten mu pro stáří odřekl, všecko své svěřil JUDru Jar. Štěpánkovi ze Kdyně, protože má Chodsko rád a miluje českou literaturu. — Zrovna mne dopisy bombardoval — posílaje látku, dotazy, rozkazy někdy i celoarchové. A když viděl, že se nám hlásí ochotní spolupracovníci, podle příspěvků rozdělil Hruškovi a mně zbývající úlohy, podle ústních i písemných porad vlastní rukou třikráte (dvojmo!) opsal měnící se program nové knihy, postaral se o opisy prvních článků.., jen aby Chodská čítanka neuvázla ve slibných začátcích. Když jsem musel do měst. archivu v J. Hradci pro doplnění látky k Dějinám Hradce, poslal za mnou tři obsáhlá psaní (9., 20., 23. října, poslední leželo na poslední povídce Zub, dopsal na večer), všechno o Čítance. V neděli o polednách přiletěl do Hradce nešťastný telegram: Baar umřel.

Po kratičkém utrpení 24./10. 1925 v 8 hodin ráno odešla mozkovou mrtvicí k Pánu jeho milá duše na svůj Poslední soud — tělo 27./10. na hřbitov za Soutky v Klenčí do hrobu k rodičům a sestře. Uprostřed tisíců, kteří žalostně doprovázeli nejlepšího chodského syna poslední cestou, třásla se slova bolestného rozloučení na rtech jeho milého Xav. Dvořáka: Jindřichu! Přinášíme Ti vzkaz Tvých nejvěrnějších z Prahy, z celého Československa! Ty víš od kterých. Tvá smrť strašně nás zburcovala. Vyvstaly, rozkvetly všechny vzpomínky. Ty krásné našich společných bojů a zápasů. Jak jsi býval nadšený! Jak okouzlovalo Tvé slovo! Tys poznal všecku bídu, všecku bolest, ty okovy, které nás svíraly, nás, Tvé bratry, kněze. Byls pečlivý jako lékař a něžný jako matka, naslouchal jsi na srdci svých spolubratří. Jejich bolesti všecky jsi procítil sám v srdci svém, všecky! Stal jsi se jejich hlasatelem ve svých krásných knihách. Jaká to vroucí apologie!

A když nastal převrat, když slibnější doby přišly, přistoupils k činům. Byls rozeným vůdcem Jednoty. To byla zlatá doba Jednoty! Zkvétala pod Tvým vedením vůčihledě a vzpínala se až k vrchovatým metám. A býti po jejím přání, a nebýt Tvého zdráhání, jak jinak by to bylo dnes!

Naděje naše ztroskotaly! Na Jednotu, jako kdysi na Tvé milé Chodsko, uvaleno »perpetuum silentium«. A Ty, roztrpčen v srdci, odešels do svého rodného domova, na své Chodsko. Neboť měl jsi dvě lásky pozemské. Byla to láska k bratřím v povolání, za něž jsi tak neohroženě bojoval, nepřízeň a persekuce snášel, a pak láska k rodnému kraji, jak jsi hned na prahu literární dráhy projevil, věnovav prvotinu svou svému »Rodnému kraji«. Od té chvíle náležel jsi mu docela

Veliké děje jeho Tebe uchvacovaly. Stal jsi se jejich básníkem a dílo Tvé jejich epopeí. O, bys vidět mohl jejich lásku! Všichni přišli, z daleka široka, všichni!

A nyní odpočíváš na srdci přírody, jak jsi si přál »Na srdci přírody«, chodské přírody, která se tak líbezně vepsala do srdce Tvého, k Tobě mluvila, Tobě se otvírala. Nyní objala Tě zcela a přivinula navždy k sobě. V jejím klíně vyslechneš další epopei, které jsi ukončiti nemohl, docela — v šťastnější její periodě. Ta rodná země, která tolik drahocenné krve Tvých předků hrdinných vsála, nyní vsaje do sebe i krev z ran srdce Tvého, které Ti zasazoval život přímo i nepřímo, které Tě zasahovaly, když dopadaly na srdce Tvých bratří. Neb i Tys byl hrdinou.

Všichni se s Tebou loučili, my nemůžem'. Nemůžem! Pro nás dnešní strašná skutečnost jest pouhým zdáním, pouhým hořkým snem. Pro nás nejsi mrtev a nikdy nebudeš, neseme Tě v srdcích svých zpět, do života. Na Tvém nadšení bude se ještě sta srdcí kněžských zaněcovat, kteří přijdou po nás. A až se pečeti jejich »silentii perpetui« i nad nimi rozlomí, jako nad Tvým milým Chodskem dnes, pak ten program Tvůj, Tvé Jednoty, pro nějž jsi tolik horoval, tak nadšeně se bil, konečně se naplní. I Tvým druhům nadejdou lepší časy, kdy nebudou rovnost a bratrství, volnost a čistá láska pouhým zvukem slov, ale naplní se v nejkrásnějším smyslu to království Boží na zemi, u nás v naší vlasti, jak jsme o něm snívali a hovořívali. A bratři naši budoucí, dobojujíce náš boj, budou už vědět, kam vítězný vavřín přinést, na čí hlavu vsadit, na čí hrob položit.

Do té doby spi sladce ve svém rodném kraji. Tvůj hrob nezapadne, nebude zapomenut. Naše modlitby sem budou zalétat, naše vzpomínky jako čerstvé

květy nejkrásnější na Tvůj hrob se klást, ne rok co rok, ale den co den. Příteli milý, bratře drahý, drahý — — — Dobrou noc, Jindřichu!

Nekorunovaný chodský král, s nímž zapadlo tolik nedopověděné krásy, moudrosti a lásky, náš nejmilejší Holoubek spí šťasten; vždyť ho uložili do rodné hroudy. Už ví, k čemu bude dobré chodské i kněžské silentium. Láska všech Chodů i Čechů opatruje jeho hrob. Haltravské lesy a Sádek dnem i nocí někdy tiše, dumavě, někdy po chodsku bouřlivě svými řečníky-stromy přinášejí mu zprávy, co kde na chodském a českém světě se děje, na pastvě chodské děti hlaholí mu své pěvánky, včeličky-dušičky od jara do zámrazu bzučí mu své melodie, za odměnu odnášejíce pel z kvítí, jimž ctitelé kněze-Baara pokrývají kamenný náhrobník. S pohnutím čtou návštěvy nápis umělecky tepaného, železného kříže.

Čtenáři.

Též tvá cesta k hrobu běží,
tož se netaž, kdo zde leží,
které bylo naše jméno,
jaká práce — žití, věno.
I své kvítí i své hloží
odnesli jsme na soud Boží.
Pokoj máme v tomto hrobě —
Bůh ho jednou dej i Tobě.
Pane, smiluj se nad námi!

Veřejná knihovna Olomouc
15. 1. 38. L

Doslov.

Maje k disposici obsáhlou látku, vynasnažil jsem se, abych podal běh života Baarova nejvíce jeho vlastními slovy. Proto nabyla knížka takového rozsahu i formy. Srdečně děkuji tiskařskému družstvu Noviny, p. řiditeli J. Májovi, za všecku pomoc, zejména pp. J. Srbovi, přednostovi odboru První české pojišťovny, Ing. Václavu Kotrbovi, řiditeli J. Žížalovi v Praze, senátoru F. J. Kroiherovi, Al. Jindřichovi, učiteli v. v. v Domažlicích, JUDr. Jar. Štěpánkovi a jeho choti Haně ve Kdyni, farářům Fr. Voštovi v Klenčí, Jos. Hachovi v Hořelici a nejvíce milým přátelům K. Bártovskému, děkanu v Cítově, Ant. Stropkovi, vikáři v Prčici, kteří mnoho přispěli do vypravování na počátku kněžských let Jindřichových. Nemohl jsem opominouti místy krátký přehled současné literatury české, najmě katolické (Moderna, Vlasť, Čech ..), jelikož bez něho by snahy spisovatele J. Š. Baara zůstaly jen kusou hádankou, proč tolik horlil o církevní reformy pro český národ a o zpevnění dobrých společenských řádů u nás na spolehlivém základu živé víry.

V Malenicích, 5./2. 1936.

František Teplý.

Obsah.